Оссолінсъкі колекції.

CD – диск виконано в рамах угоди укладеної з квітня 2004 р. між Львівською науковою бібліотекою НАН України у Львові і Національним Закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві.

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów.
Zespół (fond) 4.
Zbiór rękopisów Biblioteki Baworowskich

Dział (opys) 1

537. Item. Zeszyt III.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

Львівська бібліотека
АН УРСР
ВІДДІЛ РУКОПИСІВ
Фов 537

Nr. 537.

II. G. 25

Rozpoznanie
wszystkich
RĘKOPISMÓW
Biblioteki Zakładu narodowego
Imienia Ossolińskich

Zeszyt III.

Rękopisma. CI – CL in folio.

— „ Si quidquam est quod in hac vita teneat virum et inter pressuras ac turbines mundi eque persuadeat animo manere, ut esse primum reor meditationem et scientiam Scripturarum „ —

(Stanisław Gorski przy końcu Rkp Andrzeja Krzyckiego.)

CI.

CI.

101. Opisanie praw, fundusrów, y przywileiów WW pp Zakonu Oyca S. Benedykta Klasztoru Jarosławskiego Służących w Roku pańs^m 1748 zaczęte.

(K. 1 — 266.)

pismo staranne. oprawa biała pergam. na której drugi tytuł taki:

(I) Akt wcyty Jarosławskiego Konwentu pp Benedyktynek.

przedstawiał ja Wacław Sierakowski biskup przemyski w roku jak wyżej. — Klasztor ten fundowała r. 1611. Anna Księna na Ostrogu Wojewod. Wołyńska córka Jana Kostki wdy Sandomirskiej wywod pochodzenia, cnót i potomstwa rodziny Kostkow skreślił Drewiewski S.J. w Księdze pod tytułem: pamiątka wieczna zeszła zeszłego pisz domu JWW. na Kostkowie y Sztembergu Kostkow. (Krakow r. 1702.) gdzie i o niniejszej fundacyi wspomniał, którą skreślił proboszcz Jarosławski wymienieniem Anny z Ostroga Kostkowej. akt oryginalny zamieścił Korczyński w Zbiorze pisarzów polskich. prawdy przy opisaniu kollegiaty Jarosławskiej w którem z Tenczynu Anna z Ostroga pisała się. —

w akcie tym po wzmiance historycznej fundacyi

fundacji następuje opis kościoła – świętości – ołtarzów 15tu – a
szeregiem ważniejszemi o ne-
bach i naczyniach kościelnych (ar-
genteria) i bibliotece, w osobnych
spisach ile tych dokładnych. Tabu-
la o Kaplicy zacnej kościoła ś.
Mikołaja który od lat kilkuset
(fertur) po r. 1610 istniał, któ-
rego roku z rozkazu magdaleny
z morstyn morteńskiej kościoł zbu-
rzono. podanie to popiera kro-
nika klasztorna pod rokiem ne-
cronym na kar. 42. której dziś
niemamy. przy końcu opisu
jest szereg o figurze ś Trójcy:
„imago scandalosa ss Trinitatis,
(o jednej głowie, czterech oczach,
trzech nosach i uszach itd) de-
tracta et amota." – w dalszym
ciągu opis posagu i prowentów
klasztorowi przez zakonnych jaro-
sławskich tak z pierwszej jako
z późniejszych różnych fundacyi
niemniej granice wsiów mo-
rawska i kudałowic przyległych
do munin, Turzep, Chłopic i Lo-
wiec (to ostatnie jeziorka) we-
dług dokumentów r. 1629 i obja-
śnień późniejszych przy odnawianiu
granic w różnych czasach. prawa

do

do wrzebów, łowienie ryb, domków, placów itd. Summy zakonnic wstępujących między latami 1611 a 1768. Kapitały na Turzepach, Kańczudze, Kaszycach, Rudkach, Bruchnalu, Miraim, Dorborzu, Liścicy (w województwie tyrskiem) Sośnicy, Dmitrowicach, Trzciniec, Crelatyczach, Łanczmie, gniewczynie i Hawdziłowcu lokowane. Dalej Summy wątpliwe z rozmaitem przemawieniem i Summy wyderkafowe w samym Jarosławiu będące. Stosownie tych do tych zapisów i obligów ułożona jest Tabela anniversarzów ich zwiększa dokładnością wykonana wraz z spisem imiennym zakonnych panien żyjących podczas wizyty. —

Jak piszę nie dokładną mamy wiadomość o zakładach pobożnych przez mnichów naszych poczynionych dowiódł sam nawet pracowity Stanisław Szczygielski w rzadkiem dziełku Aquila Polono-benedictina w krakowie r. 1663 in 4. wyd. gdzie zaledwo wspomniał klasztor jarosławski (str. 227. recius 127.) mówi on że na Rusi 3 tylko było klasztory Benedyktynek, w Jarosławiu, w Przemyślu i we Lwowie, a wszystkie w miastach, mało, wielgo polskie, na Rusi, Mazowszu, i Litwie około 20. czyli 17 powstało z pierwszego

najdawniejszego

najdawniejszego chełmińskiego r. 1274
przez Jana mistrza krzyżaków za-
łożonego. Stamtąd (którego tu
pominąć niemogę, założony według
szczegółowego tabele około r. 1300
przez Klemensa z Duszczy i Zbi-
gniewa herbu gryff. kasztelana
Krakow° z woli i natchnienia ośli
jego więźniny, pierwszej stawu
Kniei. (ubi sup. pp. 124. 125.) —

II.

Rewizya y opisanie kleynotów,
złota, argenteryi, apparatów
kościelnych y znakomitych sprzę-
tów klasztoru WW. pp. Benedy-
ktynek Jarosławskich. 1749 R.
Bogactwa tu wymienione zdumie-
wają czytelnika. Miałem już spo-
sobność przy rachunkach cechowych
nadmienić jakie mnóstwo wotów nie-
kiedy posiadały kościoły dawniej
w Polsce, na dowód wypisuję tu
lejzą monstrancyą do kleynotów
zaliczoną: „ monstrancja ta 1020
czerw. złot. w sobie maiąca Kamie-
niami wkoło ozdobiona od Kuj:
Im. fundatorki podczas święta ś.
anny patronki swojej na wiązanie
z Bogu za dobrodziejstwa
Jego temu miejscu darowała a
druga podobna OO Jezuitom u
ś. Jana, która monstrancya

szczerozłota

" szerokozłota według rozsądku niektórych 16 tysięcy waży. (sic?) ale to podobno krom klejnotów miarkując, bo z klejnotami i sztukami co ozdobiono musi przenosić kielicha także dalsko, zaś kielich szerokozłoty zdjamentami i innymi drogiemi kamieniami ozdobny, które kamienie i złoto wniosła zrobą anna Kosterzanka starościanka lipińska... Rozsądkiem wszystkiego szłowny jest na 50 tysięcy (?) o czem w Kronikach pod r. 1635. i 1638. " —

III.

Katalog albo Regestr Ksiąg w Bibliotece Klasztornej znayduiących się 1749, (przy końcu tego wyrachowania, podamy obszerniejszy ztąd wyciągnione wiadomości o tej Bibliotece.) —

IV.

Informacya ratione klasztorum, murowo dwoistych i innych budynków r. 1741 zaczyta a 1745. skończona. —

Stan gmachu jak wszelkich klasztorowych budowli jaknajporządniej określony. — Mniejsze wiele zdrowych o tej informacyi uwag, czytam w jednem miejscu że: " kaplicę wierzchną... lada kluczem otworzyć można a ztąd w Bibliotece pokazuje się szkoda, ponieważ z kompatur narożnicrki z niektórych ksiąg

violenter

violenter porzdejmowane, a drugie
księgi pokradzione bo ich niedo-
stanie multum itd" — O obra-
zach troskliwa ta Informacja mó-
wi: „Jeśli do jednych obrazów
korony odejmować, do drugich
przybiać, bo tego często kiedy bę-
dzie obrazy psuje; jako to obaczyć
w S. Barbary i Katarzyny ol-
tarza, gdzie sztuka tandro miedzia
obraz i piękniejszy jest malowany
niż gdyby był srebrny."

V.

Dekret z wizyty generalney
kościoła y Konwentu Jaro-
sławskiego WW. PP. Reguły ś.
Benedykta r. P. 1757. dnia mie-
siąca xiey zawitey y kontynuowaney —

wyrok rozstrzyga rożne zaszłe kwe-
stye podczas wizyty, zwoli i kary
nadwyżcia, zaleca porządek, naka-
zuje naprawy tak pierwszowicie
że dowodzi nie jedno rozum i sene
wyparstacone wizytatorom ale i pa-
trioty zm i pobożność Jego, czy-
nione zaszczyt dawniejszemu Du-
chowieństwu naszemu (choć nie
wszono po wiadomości, pagan i Bóg
nie jakiś mieniechcis szukał), że
sama sy tu myśl nasuwa, iż

gdyby

gdyby w 80 lat, choć jeden taki Sierakowski znalazł się, tyle o przechowanie archiwum, ksiąg, klejnotów i gmachów dbały; ani by napady nieprzyjaciół, ani chciwość ludzi, ani pożary wszystko niszczące, tyle rządy niezręczności. Zatrzeć bowiem wszelkie rzeczy przez czas lub przemoc wypadłe mniej bolesna, niż z obojętności, opuszczenia albo głupoty przełożonych. wizytacje Sierakowskiego mogą i powinny służyć za wzór troskliwości i prawy dekret opatrzony podpisem biskupa, pieczęcią kapitulną pod którą podpis X. Macieja Druskiego Kantora kollegiaty Jarosławskiej notar. apostol' i wizyty generalnej Sekretarza X. Korczyńskiego biskupa dzisiejszy wymienia (Czasop. r. II. Zesz. 1. s. 97.) i drugiego gorliwego pasterza Krzysztofa Szembeka (około r. 1720 później prymasa) który podobnie chciał mieć opisane wizytacje dziesięciu „zwiedził on (wizytacje) i opisał kościoły, prawa i prywilieje w wielkiej księdze" a gdy zacnego biskupa, tych w przemyśle o księgi owe, chciał je przejrzeć zapytałem — odrzekł mi ze smutkiem iż jedne porozrywane, inne zaginęły, coś nie coś archiwum Kapitulne pościada." — O warsawie Sierakowskim, (który w

roku

roku 1766 na arcyb. lwowskie
potknął dużo dobrego dałoby się
powiedzieć — Było i Kapłanów obywatel jakiś mało przedtym, coż dopiero dziś — pasterz czcigodny zasługuje na życiorys obszerniejszy
w roku przeszłym miałem sobie
udzielone przez W. Karola Krasickiego Dziennik Ignac. Krasickiego bisk. Warm. w Warmowsku
w 3ch tomach między latami 1771—
1786 pisane w III. na k. 148 znajduję się: Relacya o śmierci wa-
cława Hieronima Sierakowskiego
arcyb. lwow. pod. d. 18 Listopada
1786. umieszczona. (Dziennik te
czytałem do archiw. Baranowskiej
(obar Karthy.)

Kudowa"

Wiadomość o Bibliotece pp Benedyktynek Jarosławskich wyjęta z Księgi wizyty biskupiej r. 1749. (Cod. MS. CI.)

Księgi tej biblioteki ogółem były w liczbie 800 tomów. Między niemi Rękopisma do nabożeństwa i medytacyi służące wymienione. może dawniejszemi czasy były i historyczne jakie i kronikі, ze spisu atoli niedokładnego jak zwykle wtedy czyniono, równie z wzmianki że otworem górnej kaplicy rzadsze książki kradziono, wnosić możemy o nędznym już stanie biblioteki za Seraliowskiego bisk. wizyty a dobrze wielu dzieł dziś zrabiło przed tąż. Nadmienia też Informacya że książki wprawdzie miejscami złożone, atoli jedne bez okna śniegiem zawiane zatamowały widocznie, że latami całymi nikt o nie nieobaczał. Do wyliczenia ksiąg materyami mówi dalej Informacya: „książki summatim nazwiska się: 1) Biblia et scriptura — 15. — 2) commentarii in s. Scripturam — 40. 3) Theologia speculativa 1/. — 4) Controversiarum. 19. — 5) Cathechistici. 8. — 6) Concionatores. 128. — 7) ascetici typo impressi. 198. — 8) Item scripti. 137. — 9) vita sanctorum. 40 — 10) Regularium et Mistitutorum. 14 —. 11) Ceremoniarum. 5. — 12) varii historici 6. — 13) philosophici. 3. — 14) Medicina 1 (zielnik Siemiszka). — 15) annales varii. 15. — 16) precatorij 54. — 17) Conciliorum 5. 18) Orator 1. — 19) poeta 9. — 20) grammatici 4. — 21) Juris canonici 4. — 22.) Juridici 8. — 23) Politici 17. — 24.) historici sacri. 22. — 25) confraternitatum 17. — 26) Revelationum 2. — 27) Geometra 1. — Które pańskie oddane były pod klucz X. Spowiednika a polskie zakonnicy którym deputowanej. Krom tych mnóstwo jeszcze było po celach u panien które się się zawżdy wadziły, która chciała mieć swoje

swoje nie wspólne ocrym w dekrecie multum. Dodaje Informacyą piszne, czego pominąć nie można, że: „było więcej ksiąg w klasztornej bibliotece, atoli podczas inkursyi szwedzkiej 1656 (na którą wszędzie składamy) jako opisuje kronika klasztoru, które były w grobie schowane, za sprzątowanie na kilka tysięcy nieprzyjaciel co lepsze powybierał a drugie porozrzucał, tak że ich ledwie ze 200 dobiegło po ich odjeździe zostało." Niektóre za tej ostatniej wizyty dekrecie wymienię dla pamiątki:

1. Biblie Leopolity i Wujka. (Była wątpliwość „jeżeli się godzi zakonnicom czytać biblię polską?" Rozwiązuje ją dekret wizyty w tych słowach: „Biblia Leopolity r. 1577 i gdańska 1633 (sic. 1632) także pożniejsze tamże drukowane dla tego że je lutrzy wydali i wiele pisma bożego pofałszowali i wiele poopuszczali, na sprzodzie r. 1634 przez Jana Wujka arcyb. gnieź° w warszawie mianym wszystkim prawowiernym zakazano do czytania pod klątwą. Atoli i nine edycje wszelkie tłumaczone chociażby bez błędu Indexem librorum prohibitorum przez Klemensa VIII. do czytania są zakazane, tak dalece że ani biskupi, ani inkwizytory, ani przełożeni nie mogą pozwolenia udzielać. To samo rozumie się o Kompendyach historycznych i wszelkich księgach Pisma ś." —)
2. Friderici Bartscii braunsbergensis S. J. — In Evangelia et Commentaria. Cracoviæ. 1607. 8°. —
3. Jacobi Gorcii de Mediatore. Coloniæ. 1580. 8°. —
4. Eiusdem. Pro tremenda et veneranda Trinitate. Coloniæ. 1585. 8°. —
5. Gabryela Leopolity. palatium spirituale albo summariusz kazań na modlitwę pańską. 4°. (mss.?)
6. Joannis Leopolitensis. vivifica passionis Xti historia. Explanatio. Cracoviæ 1537. 8°. —

7.

7. Cohortatio sarmaticarum Ecclesiarum ad avita et antiqua religionis observationem. (sic.?) —
8. Examen spirituum et visionum. Cracovie. 1542. 8°. —
9. Nicolai Lancicii S. J. opusculorum spiritualium. Antverpiæ. 1650. f° 2 tomi. —
10. Ludwika Pontana. Rozmyślanie o tajemnicach wiary naszey, żywocie P. Jezusa, N. p. Maryi, i Świętych Bożych w Jarosławiu 1721. (sic) 4° —
11. Ludwika Pontana. Zebranie medytacyi o przedniejszych wiary s. artykułach seu potius tajemnicach. X. Węgrzynkowicza w Jarosławiu 1621. 4° — to samo co poprzednio. Węgrzynkowicz był Spowiednikiem (Kapellanem) panien Jarosławskich. —
12. O cudownym zakonu s. Benedykta początku i Historya zakonu tegoż, albo Kroniki stare. (sic) f° —
13. X. Jana Poda: Żywot S. Kunegundy. Kraków. 1617. 4° —
14. X. Lonciusthiego Żywot i sprawy cudowne bł. Kazimierza Królewicza przy Krakowie na Kazimierzu. Kraków 1617. 4° —
15. Żywot bł. Michała Giedrojcia Xcia Litewskiego zakonnika canonicor. RR. mm. de poenitentia. Kraków. 1615. 4° —
16. Benedicti Herbesti: Computus in quo explicatio Calendarii horarum canonicar. ceremoniar. funebralium et modus mortuorum explicatur cui titulus: purgatorium ex concionibus assertum authore Martino Eisengerinio ut sup. notatum. 8° (sic.)
17. Benedicti Herbesti horarum canonicarum rationarium. Coloniæ. 1567. 8° —
18. X. Jana Węgrzynkowicza. Posag to jest zbiór rzeczy kosztownieyszych Zakonu s. Benedykta w Jarosławiu r. 1623. f° —
19. Summariusz przykładnych dziejów i osób świętobliwych

Zakonu

zakonu ś. Benedykta. Jarosław. 1623.

20. Walentego Wróbla Kollarz Dawidów. 8°= (?) –
21. Constitutiones synodales provinciales Ecclesiæ metropol. gnesnensis. Cracoviæ. 1636. 4°–
22. Constitutiones in Dioecesiana Synodo Vladislav. sub Karnkovio Epō. Coloniæ. 1572. et hic liber annexus est alteri cui titulus:
23. Ruperti abbatis: de incendio Tuitiensi. 8°= – (to samo dziełko nieco niżej w katalogu powtórzone, też nie Tuitiensi jeno Fuldensi w Kolonii wydane. mylnie by tu więc o Tyńcu mniemano.)
24. Descriptiones universæ naturæ ex aristotele Jacob Carpentarii. Cracoviæ. 1576. 8°. – (Dzieło to przywiózł z francyi po Henryku król jegomość Jan Zamoyski i może dał do przedruku w Krakowie – jest rzadkie – 19 i rękopismo tegoż po bibliotekach naszych niemal do końca XVII wieku.)
25. Stanisława Grochowskiego. (rytmy) Żywot S. Stanisława – Żywot S. Cecylii p. i m. – Kwiatki duchowne (?) – Kallopea Nowicińska – August Jagiełło. – (bez żadnego bliższego oznaczenia. Są w tym katalogu nieco wyżej grochowskiego rytmy razem zebrane pod tytułem: Winjdarz dziecięcia p. Jezusowi i Jerozolimska procesja r. 1608. 4°= – co wszystko niedokładne – bo też owe publikacye grochowskiego tak są niedbale i bez porządku wydane że trudno dojść bibliografowi, roku miejsca, pierwotnego lub dalszych wydań dowiedz. –)
26. Żal pogrzebowy Naj. annie Król. polskiej i Szwedz. itc. i inne opera (?) sic) Kraków 1607. 4°–
27. Stawy żołnierskie albo przestrogi. Lublin. 1638. – W tej książce, niżej sobie katalog nie wypisuję wcałości, jest wiele innych jako: Namowa żołnierska – nauka o pa-

rzeban

-siekach walecznego Kachiego Lwów. 1631. Kazania pogrzebowe - Bellator christianus etc mate. Bembi S. J. Kraków 1617. etc.)

28. Melcrego Smotryckiego. apologia peregrynacyi do krajów wschodnich. 1621. -

29. Walerego nadyma. O dziejach i powieściach pamięci godnych. Kraków. 1609. 4°.

30. August wzbudzony t. j. Jagiello Kraków. 1603. 4°.

31. X. Kwiatkiewicza. Morze łask i powiech cuda przy obrazie N. panny Jarosławskiej. Kraków. 1680. 8°.

32. Summariusz historyj o Obrazie N. panny Częstochowskiej Kraków. 1639. 8°. - itd - itd.

Na początku rozporządzenia tego wspomniałem już o wizycie i dekrecie na nią wydanym, mogącym służyć za wzor ogłądności, gorliwości, pobożnych i patryotycznych przymiotów pasterskiej starakowskiego biskupa - kończę niniejszą bibliograficzną wiadomość dekretu co do prowadzenia nadal porządniejszego nadzoru biblioteki: „Tak Kościoł jak i zakonnice pod grzechem śmiertelnym i klątwą, - aby wszystkie książki do biblioteki klasztornej do spisania wiernie oddały a potym za pozwoleniem, onych używać będą. - - - aby dzieła niepraune w kompaturę inkwizytor oprawił - - - aby ta która na klucz częściami po 50 lub 100, podczas pogody na słońcu z ostrożnością wszelką, i pilnością do szkody przeszłą - - - aby regestr był dwojaki jeden u p. Kratki a drugi u zakonnicy która na pod straż swoją, biblioteki, aby wiedziała wiele ich ma, komu co do czytania daje, kto oddał książkę, kto zgubił itd. itd." tak wiele prócz pieczy nad wszystkiem, obchodziła i to opis majątku ruchomego pastora niemało, że cały dekret godzien czytania a nawet ogłoszenia drukiem. Lecz już z tego wiersze nie

było

było potrzeba. Opiekuńczy rząd austryjacki co zajął część naszej ojczyzny wiecej podstępem i zbrodnią niż bronią, zniósł klasztor Jarosławskich Benedyktynek. Co się z bogactwem, fundacjami i dobrami stało, to mogą akta prowincjalnej Kamery i Rządowe najlepiej wyświecić. pod pretekstem fundacyi religijnych zabrano wszystko na skarb a kupiectwo to wiosnie z krajem zabranym, zbrodniczemi zajęciami i rozrzutnościami, do Boga o pomstę woła. W gmachu na poły zniszczonym mieści się dziś skład prowien dla wojska całego państwa austryjackiego. Byłem tam umyślnie, ani śladu przeszłych zakładów — prócz śladów zniszczenia, upadku, lekceważenia woli dawno nieżyjących, którzy sobie odejmowali, aby służyć Bogu a ludziom być pomocą i pożytkiem serca się kraja na tyle swawoli, bezbożności, samowładności —

102

CII. (Luźny w katalogu)
102:

103

CIII.

103

Lavšny.

104.

CIV.

104.

Lüsing.

105.

CV.

105.

Lwowy w katalogu.

CVI.

106/

CVI.
106.

Pauli Francisci Parisii
presbyteri et theologi S. J.

Sarmatia Liber Secundus.

seu

Sarmatia fidelis romano subordinata Pontifici

item:

Sarmatia Liber Tertius.

seu

Sarmatia politici Insignes.

(MS. circa annum 1659.)

Kodeks ten ma liczbowych stron 1 — 548

(Księga II. str. 1 — 406. z tytułem i dedykacyą. osobno oprawionych ćwierć 7. —
Księga III. str. 1 — 124. z tytułem i dedykacyą. ćwierć 7. Razem str. 1 — 518.
oprawa w pargamin biały. pismo rzadkie po dopiskach i poprawkach własnoręczne
pana po największej części. —)

Tytuł obszerniejszy i zalety dzieła wykazują karty osobne rzeki jak wnoszę
X. Wojcznińskiego — o którym niżej.

Franciszek

Frey" ich następuiąca. „ Idem
Liber seu Tomus patris pauli
parisii S. I. ex ipso quo conti-
neat colliget qui leget, Raritates
singularissimas circa fidem in po-
lonia. Hi proclari Libri iacent
et iacuerunt a tot annis in res-
pectu et incuria. — Liber Idem
seu Tomus Idem p. parisij S. I.
Ex eo colliget qui leget circa regi-
men et Reges Polonos etc. — Hi
tres Libri in magna custodia ha-
bendi a R. p. Rectoribus Coll. Ra-
vensis et a se ex ipso R. P.
Provincialis summunt informa-
tiones frequentius. " Zaś podług
karthi przyklejonej do wierszch-
nej okładki wewnątrz tę jeszcze
ręką W. Ossolińskiego skreśloną
wiadomość zasięgamy: „ Hoc opus
nondum impressum asservabatur
in Collegio Ravensi S. I. Tomus
I seu Liber I quo devenerit
ignotum. Hos binos possidebat
Wojcyński egzesuita canon. Cra-
post annis mortem in publica au-
ctione emi curavit Jos. Max. Osso-
liński. " Dotąd się te zapowię-
dzych zapisek widno wszystkie
trzy Księgi do egzemplarzy Wojcyń-
skiego

MS CXI. Stanisława współczesne (z Bolonii: bib: nar: Św. Fra
Ex: Max Com: Ossolinscii

skiego, a że X. Ostrowski o 2ej. 3ej
nadmienia, zdaje się iż od wojczyńskiego
zakładu biblioteka pożyczyła, zkąd się
do niego Tom ten więcej nie wrócił. we-
dług wszelkiego podobieństwa wzięty do
petersburga dostał się Bohuszowi Sie-
dlszeńcowi Dzowi, który pracę swoją Kan-
cerka według niego odnował a dumny
z swej erudycji, zarzucił mu tym
aby się prawa jego nie plagiatem ale
tem świetniej w swoim świecie wy-
dała, tom ten I parysa zniszczył.
(o dziele Bohusza powiem niżej.) —
Jeszcze na karcie białej przed tytułem
na której przyklejono aprobatę, są na-
stępujące słowa: „manuskrypt X.
parysa jest szczerowny i z wyboru ma-
terij dla literatów użyteczny, starannie
wypracował i skończył swe dzieło autor
zwiedził wiele historyków, radził się różnych
autorów wziętych, wyznać należy iż jest
dziełem wypracowanym i pełne zamierzo-
nej doskonałości. Ilustrując bibliotekę
ś.p. IX. Wojczyńskiego Kanon. Kated.
Krakow. — egzemplarzy, 3ci tom zyskałem
a 2gi przez lat dwa przy zakrzewiu
odebrałem — a 1ty zaginął. — Manuskrypt
ten nie jest drukowany, tem więcej od
zguby ma być zachowany. X K. Ostrowski
Kan. Kat. krak." Dopiero co wspomnia-

my

-my właściciel w obawie aby dwie te Księgi oddzielne znowu nie przepadły, kazał je razem oprawić ztąd dla formatu nierównego góra, i dołem wiele kart tak obciętych że wierszów całych brakuje. Otoż to zbytnia troskliwość zachowania od zguby! X. Ostrowski (a trzebago odróżnić od Theodora Ostrowskiego scholast. piarum) zbierał troskliwie rękopisma. (ob. CXL in fol.) Nadto i approbata czyli pozwolenie drukowania, przy tej parytowej następuje świadectwo znanego w literaturze Domalewicza daje: „Sarmatiam fidelem Libro 2do edam (sic) ab R. P. paulo parisio S. J. Presbytero Theol. legi diligenter in qua quia nihil fidei Catholicæ aut bonis moribus dissonum inveni imo plurimum pro futurum opus eruditis viris judicavi ut prelo subiciatur probavi. In solita mea residentia 8 Calendis sextales. a° 1659 Stephanus Domalewicz S. T. D. proprius Canon. Regular. Later. S. Nicolai Calisz. per archid. Gnesn. ordinarius Librorum Censor. m.p. — „Równie też i 2ga Księga opatrzona jest approbata do druku a i ta z przyczyny

że

że brzmi odmiennie także położę; niepisana jednakże w Sarus jak pierwsza Domalewicza zgłos, znajduje się na odwrotnej stronie Karty tytułowej. (

" approbatio. Invicto labore confectum opus Librum tertium, in quo Sarmatae Insignes politici recensentur ab a. R. p. paulo Fr. parisio S. J. presbytero Theol. perlegi, et plurima in eo contineri ad laudem Slavi rerumque a principibus illius gestarum solidam famam (unde nomen traxerunt) conservandam idonea ac maxime necessaria monumenta deprehendi, proinde dignum typis opus judicavi ut pateat evidenter quantum Sarmatae, Japheti genetrix posteritas orbi universo qua defendendo, qua illustrando, profuerit. Stephanus Domalewicz etc. 12 Calendas maii. a. D. 1659."

MSS. CVI

Fac Similia dawniejsze (rękopis: bib: nar: Im. Ossol:)

1

559 Stephanus Domalewicz S. T. D
Praepositus Can Reg Later S. Nicolai Cathedr
per Archidiaconum Cracovien Ordinarius Librum
num Censor mpp

O

O Pawle Franciszku paryscie s. I. z krotkim wykładem treści niniejszego dzieła.

Jeden Janocki przekazał nam krótką lecz dostateczną wiadomość o tym uczonym ziomku w dziele: Janociana (T. II. p. 212. N. CX.) Paweł Franciszek paryś (parisius) mówi tam, z znakomitego domu rodził się na mazowszu, był presbyterem towarzystwa Jezusowego prowincyi polskiej, a dla głębokiej nauk od Jana Kazimierza króla wielce był poważanym. W kollegium Rawskiem trudnił się wykładaniem nauk wyzwolonych, filozofij i napisał dzieło wielce pracowite pod tytułem: De Sarmatia sitv, deque Sarmatarum origine atque progressione. w formie ćwiartkowej składało się z trzech oddzielnych tomów, dotąd drukiem nieogłoszone. (publici quidem iuris nondum factum.) z opisu tego okazuje się że tom I albo był in 4° nie in folio jak nasze dwa niniejsze, albo był kopią autografu. Z pracy Pawła Jabłonowskiego Wdy nowogrodzkiego i Niesieckiego, pisał o pocztach

polaków

polakoio najwięcej czerpali. Autograf zupełny był jeszcze przez Stefana Domalewicza przejrzany i pochwałą a dozwoleniem cenzury duchownej do druku opatrzony. Janocki przytacza owe zezwolenie zdnia 12 maja 1659, arakem będące z księgi 3ciej czyli ostatniej. Skąd owemże" się godzi iż Rękopism przez niego widziany, musiał być odpisem niniejszego autografu, albo może i tym samem autograf na czas Janockiemu udzielony, zwłaszcza że jak się wyraża J. a. Załuski biskup Kijowski odszukał go był w archiwum krakowskiem (in tabulario) OO Jezuitów. —

Dzieła tego ważniejsze rozdziały (argumenta praecipua) wypisane były w katalogu księgozbioru Załuskich w Warszawie (str. 539a – 543a.) krom rzeczonego tytułu, dostał się temuż księgozbiorowi z Kollegium Jezuitów rawskiego po zniesieniu zakonu, Rękopism Parysa własnoręcznym znapisem: Commentarius de vita et actis S. Bonifacii ex ordine Camaldulensi, Episcopi apostoli et martyris. a. 1658 in 4° a znajduje się między Kodexami pod liczbą MMCCCCLXIV. (2264.) w biblio. publicznej w Warszawie" Tyle Janocki. Nieśiecki pisząc o rodzinie Parysa herbu

herbu prawdzic, aż paweł w towarzystwie Jezuitowem słynął, a on go niejednem miejscu (uti parisius in Slavia etc) cytuje nic jednak nie wspomniał o nim- gorliwy w zbieraniu zabytków pis- miennictwa ojczystych Załuski Hugo miał dzieło parysa na oku, a dostawszy je we wszystkich wyd bibliograficznych miejscu wspomnieć nieraniedbał. (Conspectus etc p.18. program. litterar. apud Schultz. p.37. Biblioteka etc Wyd. Muzeum. t. 51.) Dzieło trzytomowe Parysa pod jeden podciągając tytuł Slawia (Slavia) nazywa, przydając iż Ry- kopismo w Rawie u Jezuitów prze- chowuje się. ale Załuski cytować zwykł z pamięci, być więc mogło że tylko tomów trzy w Rawie o- glądał, tytuł jedynie pierwszego tak wypisał: Parisii S.I. Sla- via id est de ortu et progressu slavica gentis. (progr. Schultz l.c.) — Prócz tedy tych bibliogra- fów naszych, nikt ani za granicą ani odtąd w kraju Parysa pracy nie czytał, nie zbierał, ani go wzmianki zaszczytnej między bie- gli nauki, godnym nie radził, a autor Historyi literatury Mi- chał Wiszniewski, nawet do zagi-

— nionych

-nionych dzieło zalicza. (Tom I. s. 76.) -
I tak Naruszewicz jak późniejsi badacze Słowiańszczyzny zdając się bardzo mało znać, bądź małej wartości Parysa pracę uważać. Ostatni J. M. Opoliński właściciel tego Rękopismu pisząc o Słowiańsku nie zajrzał nawet do niego i ani źle ani dobrze o nim niepowiedział. Jednakże Opolińskiemu należy się wdzięczność za odszukanie i nabycie choć tych ostatnych dwóch dni, czem je ocalił od zatraty. Szkoda że je kto drukiem dawniej nie upowszechnił. praca bowiem Parysa, której on żywot swój cały poświęcił, przed laty dla na widok wydana, mogła służyć za skazówkę, powinna była wyprzedzić Niedzwiedzia Naruszewicza, Potockiego i późniejszych a ukazała by była pierwsze w tym względzie kroki. -
przejdźmy choć przebieżnie każdą z tych ksiąg Parysa aby mieć jakie kolwiek wyobrażenie o nich. -

O I księdze czyli Tomie, znanej pod nazwą Słowia.

Księga ta dziś jak się zdaje niepowrotnie zaginiona, dla nas najważniejsza może i najciekawsza, nie znajduje się w księgozbiorach zabranych do petersburga - nie ma jej w żadnym z księgozbiorów krajowych.

wych. Było zamiarem autora o-
pisać położenie geograficzne całej
Sławiańszczyzny, plemiona, góry
i góry w pewnych granicach przez
najdawniejszych autorów wtharanych.
Odrębne szczepy Sławian zgarnął
pod jeden autonomiczny wyraz
Sarmacyi, co nie zjednego miejsca
kniąg dwu następnych poznać,
w których o granicach (determi-
nis) o wiekach przedchrześciańskich,
o ludach na tej przestrzeni Eu-
ropy rozpołożonych mowiał, do
tej I-ej Księgi jako do źródła
wtrowali: uti dixi libro primo
często się odwołuje. Śledził za-
tem wraz z jeografią i dzieje a
początki plemion sławiańskich.
Niemógł tu Paryz (pierwszy po-
bie w tym zawodzie drogę przez
zamierzchłe wieki trzebiąc) wiele
twierdzeń lub bystrych postrzeżeń
czynić, gromadzić dowody, wnioski i
przytoczone fakta jak je wpi-
sarzach i starożytnych podaniach
znajdował; zastanawiał się wszakże
nad etymologią nazw i wyrazów
wielu, odszukiwał plemiona ludów
a wśród tych rozlicznych szczepów
jakiejś pierwiastkowej ludności

na obszarach nazwanej przez siebie Sarmacyi ościadłej, która sobie na mappie starego świata zakreśliła — wszędzie napotykał lud jeden wielki Sławiański, wskazujące osadom jego i państwom bliższe granice i mety, opowiadające zapasy i walki, przechody i stałe niedziela, mieszanie się, łączenie albo ustępowanie drugim, lub zgoła onych zdobą historyi zniknienie. Zresztą nazwał donosowe się rzeki i góry, siedla i grody, z których jedne dotąd, a inne już tylko wspomnieniu albo zaprzeinaczonem mianem istnieją. Taka była owa zaginiona już Księga pierwsza i tyle o niej zdomyślił i rozczytania się w dziele drugich, wspomnić za słuszne sądziłem. Strata jej w części jednak nagrodzona bądź cytacyami Niesieckiego, bądź wypisami Jabłonowskiego bądź (najwięcej) książką Stanisława Bohusza Siestrzencewicza metropolity Mohilowskiego w państwie moskiewskiem, który ani wątpię, co tylko mógł z księgi pierwszej do swojej wiadomości, jak się każdy naocznie przekonać może. (Recherches historiques sur l'origine des Sarmates des Esclavons et des Slaves et sur les epoque de la conversion de ces peuples au Christianisme. 8°. petersbourg etc. des. 4 części. b. d. podobno w 1812.) —

Ztąd

zkład wniosku, domniemania i bada-
nia Bohusza nacechowane są na-
ukowniotwem, i problematyczno-
ścią darowaną Parysowi jako te-
mu, co pierwszy bez przewodnika
biegłego, sam w stosach ksiąg grec-
kich i łacińskich grzebiąc, w tu-
dny, zamierzchły i jałowy puszcz
się zawód. Bohuszowi zaś
tylesmy winni że plagiat swój
w mowie żyjącej badania paryso-
we i swoje światu uczonemu u-
dzielił. Dziwny jest pochód
pisarzów zajmujących się śledzeniem
początków niepewnych Słowian.
pisali dawniej Kadłubek, Bogu-
chwał, Miechowita, Długosz i inni
powtarzacze Gwagnin, Kromer,
Orzechowski, Stryjkowski, Łaryscki;
z późniejszych Nieiecki, Klaczewski,
Jabłonowski, Naruszewicz, Po-
tocki; z nowszych Chodakowski (
Czarnomski) Bohusz, Surowiecki,
Ogiński, nawet Staroźyński i
Lelewel. wszyscy mniej więcej z tych
samych autorów czerpiąc, powta-
rzali się nawzajem. Paryz atoli
pierwszy w obszerne, żmudne i pra-
cowite wdał się badanie krytyczne, przysposabiając materjał
nadal, a wiarę, mając wzgórze
i przedewszystkiem na myśli, mi-

- nowolnie

mocowanie, pierwszym Państwowym
dał się zwolennikiem. wzrzuty zwo-
łenia jednego namiotali między nie mało
z których Szafarzyk Czech ortografię dla tą
wrobił. ale praca jego jakkolwiek za-
kończona, i ważna dla cytacyami, dowoda-
mi wywodami, domysłami, zbijaniami,
działami i poddziałami najeżona i prze-
ładowana, że czyli pojedyncze gubią
się jak w jakiej bezdennej przepaści i
trzeba nielada studiów aby do jasnej
lub wyjaśnionej prawdy drogę sobie
odkryć. Lelewel w tym poczęstku
Narodu polskiego, nic nowego nie przy-
dał i poszedł w ślad Szafarzyka. Je-
szcze nie koniec temu. a czas by nas
się porozumiano i albo na coś pewnego
zgodzono, albo wątpliwe, kłamliwe lub
niedowiedzione podania bajarzy autorów
do których po dowody się udają, zanie-
dano. Taka praca czego jeszcze ostat-
niego badacza coby wszystkiej porównał,
bezstronnie osądził a zwiadomości
rzeczy i bystrością własną, domysły wszelkie
jako hipotezy odrzucił, i krótkiej a dla
ogółu przystępniej, początki Słowian
wyjaśnił i przedstawił. —

O II księdze parysa.

Przypuszczają że autor w tej a dlatego
najciekawszej niestyko początki Sła-
wiańszczyzny w Sarmacji swojej z

źródeł

zrodeł jakie miał na dorzeczu wy-
czerpnąć starał się i wątpliwości
(dubia) jeśli stanowczo nie roz-
wiązał to przynajmniej, rozstrzy-
gnieniu późniejszemu poddał, co
do układu dwu ksiąg dalszych
(II i III) bynajmniej nas nie zaspo-
kaja; w najciekawszych bowiem
miejscach kiedy czytelnik rzeczy
dokładnie dowiedzieć się pragnie,
lub rozwiązania węzła gordyjskiego
doczytać, Bayer urywa i jak na
przekor ciekawości jego do I Księ-
gi odsyła. Założywszy tam pod-
stawę wszystkich swych dociekań,
przystępuje do księgi II. w której
głównie religijny duch, Sarmacyą
jak chrześciańską i jego Księgę
owiewał. Zadaniem więc w niej
okazać na pewnych, naocznych,
spółczesnych lub blisko żyjących
pisarzów świadectwach oparty
prawowierności przodków od tej
Ery chrześć. rzymskiemu Kościo-
wi wiernie dochowana. Stara się
przekonać że ani Sarmatowie,
ani nad rzekami wódami rozgosz-
czeni, z ogólnego miana znani
Sławianie (Slavini, Slavi – nie
jak Dobusz zwie: Esclavons) nigdy
zgłowa kościoła się niezadzierali,

wzpierając

wspierając wniosku, powagą ojców kościoła dziejopisów średniowiekowych, nawet pisarzów pogańskich. Tu się zajmuje wyłącznie odszczepieństwem wschodniem (sy-nuą grecką) który przedmiot zaś na teraźy Rzym mocno, zgromadzenie prenumerue (Jezuitów) i cały katolicyzm pod względem czysto teologicznym zajmował, tak dziś jeszcze pod względem historycznym i politycznym nader ciekawy, a dla przyszłego toku różnych szczegółów stanowisk niezmiernie ważny. Księga ta podzielona na 5 ksiąg od Nar. Chrystusa, 5 ksiąg na sekcje i paragrafy, który podział raz ustanowiony, zachowaną jedynie główniejszych punktów, zwiększa się lub rozszerza, w tym samym porządku bieżąc, do końca dzieła. Wiek I podzielił proroctwem Izajasza i Jana 5. O niewidomej i widomej głowie kościoła św. Sekcja I o wierze u Sarmatów §1. O wierze ś. w stuleciu pierwszym. §2. o apostołach Sarmatów-arcatskich czyli Rusów (Rutenorum), Sarmatów-germańskich §3. O środkach zaprowadzenia wiary ś. §4. O tejże wierze od której odszczepieństwo. Święta i post. Sekcja II. Opisanie wiary u Sarmatów Rzymowi podległych. §1. O piotrze ś. naczelniku kościoła chrystusowego. §2 o papieżach.

§3.

§3. O grecyi rzymsko-katolickiej.
§4. O Bizantynach Rzymowi podległych. §.5. O tarmacyi temuż podległej. — Wschodnia III, która wiek pierwszy zamyka, Niemacy nie autor dla czego Sarmatow wojenne sprawy opisał, kreśla w §1. pochodzenia a w §2. klęski tak arcackich jak germańskich Sarmatów. — W tej zaraz pierwszej wieku rozdziela całą Sarmacyą na trzy wielkie ludowe odłamy do których z III wieku, pomniejsze plemiona dołącza, zowie je to pannonami czyli Sarmatami krolewskimi, to Getami albo Gotami, to alanami (według panyra. dzisiejszych Wołynian) to Karpami (zamieszkałych pod garbami gór Karpackich) to Bastarnami, Hasdingami, Markomanami, Wandalami, (małą i wielgo polanami, nad Wisłą, wisłą, wandą, Labą inaczej Elbą) to nakoniec Wiltami, Obotrydami, Turyngami, Fryzonami, frankami i Burgundami. plemiona te, tak już rozmnożone z Końcem IV Wieku jeszcze się więcej krzyżują — przybierając albo zmieniając nazwy, w miarę odmiany siedzib. A tu znow występują O-

— Słogoci,

Ostrogoci, Wyszogoci, Gepidowie, Longobardowie, Waraskowie czyli Wagrowie, Rugowie, Herulowie Kaierstwem arjańskiem w wieku tym zarażeni.[1] Dalej wprowadza Piktów, Teutonów, Sasów Retów, Alemanów, Skotów-Jazygów, Swewów, Koralów (? Goralów), Morawian, Boemów (Czechów) Massagetów, Sorabów (Serbów), Kirów, (Daków) Macedonów, Ludzi Windów, Abarów (awarów) Karnów, Noryków, Wolgarów. Hunnów i Hamazonów. (amazonów). — W V^m Stuleciu nowa zmiana i nowe obok tamtych nazwy Czechów, Polanów czyli Polaków i Ruskiów (Rozjanów). Szczepy te wszystkie pobratymcze, jedną autonomiczną nazwą Slawian, w wyższy jęszcze a rzadszej ogólniejszy obraz wprawia, a ten Sarmacyą zowie. Tu nagromadzone wątpliwości dziejowe rozbiera i po swojemu wykłada a jeżli sam nie rozstrzyga stanowczo, to je pod sąd czytającego poddawa. Paryś przyjąwszy w książce tej główną zasadę, jak się powiedziało Sarmatów prawowierności (Sarmatia fidelis), kroczy przez szeń naście wieków, wylicza rozmaite różnoplemienne Sarmackie szczepy i pochwała przodków konczy — jako wraz

d.

[1] arjanizm wtem stuleciu wkradł się już był do Rzymu, atoli "nie było (nowi Paryś) owego rozumowstwa i odszczepieństwa czyli Syrmy jak dziś na Rusi, co samo dowodzi nowatorstwo i wymysł dzisiejszych. u —

św. pobożnie wyznając, posłuszeństwo Rzymowi stale dochowują — jako starzy nasi (proceres Regni) silnie się ongi opierali aby Helena Aleksandra króla pol. żona nie według greckiego obrządku koronowała się; moskwa albowiem posłuszeństwo głowie kościoła wypowiedziawszy, nigdy onego niedotrzymała. (Jod. Dec. In vetust.) — jako królowie polscy na tobory św. posłów wyprawiać nieomieszkiwali a legatów papieskich z uszanowaniem przyjmowali, — jako zakony pobożne, a w szczególności Jezuici wspierani, i hojnie wyposażani bywali — jako nakoniec groniąc Kacerstwa, krzewicielom na żądanie ojca św. gardłem grozili i grożą czem (mówi) tron i znaczenie potężnie podnoszą. Oto widoki autora w księdze tej przeprowadzone przez wieki chrześciańskiego świata, ale pod wpływem ducha czasu w którym żył i zgromadzenia do którego osobą swoją należał. Przypisanie (dedicatio) jest do wszystkich arcybiskupów biskupów i Kapituł Ad Koronę i Litwę, z wymienieniem ich po imie-

nió

nii i nazwisku, które temu zamyka słowy: „Deduxi ad metam a primo Christi oriente Fidem, subordinationem, cultum Sarmatie; illustriorum Sarmatie antistites oro supplex, quibus has consecravi operas, quam a majoribus acceperunt fidem, subordinationem, patriam eam ingenio, fortitudine, viribus, impensis, periculis tueri et conservare contendant." —

O III księdze parysa.

Napis księgi tej: Sarmatie Polonici insignes mowy o czym autor pisać zamierzył. Toż ofiarowanie i wstęp [1] dostatecznie rzjaśniają. Obejmuje ona spisy rzadkich imion i nazwisk najznakomitszych ludzi, którzy od 1ge Stulecia począwszy wpleciono nauk Sarmackich, odwaga, cnota i męztwem, lub okrucieństwy i zbrodnią Hypolit. Chcąc mieć wyobrażenie pocztu wspomnianego trzeba wejść w myśl autora co to za Sarmatowie, którzy on czymy opiewa, gdzie ich gniazdo, kocrowiska lub stałe siedziby? Czyli" znaczną środkowej Europy od Wołgi do Renu, a za Ren wgłąb Galii idąc Sarmacyą, kiedy zaś na niej rozplenione Sarmatami paryś ogólnie nazwał. Od wschodu czyli granic A-

-zyi

1) obaw na końcu tego opisu i jedno i drugie mrzemnie spolszczone nie trzymałem się atoli pompatycznego stylu aby myśli autora.

ży, niemie zasiedlone nieni Rossom
(Rossi) jakby rozsiani, polaci środ-
kowa czyli południowo-północną
Areatom, czyli zaś zachodnio-
północną germanowe zapełniadanie
oddał. W trzech tyś wielkich dzia-
łach europejskiej Sarmacy napo-
tyka szczątki lub żyjące ciała
ludu, wiekami przekształconego,
wędrówkami z amalgamowanego,
wojnami zakłóconego, szczepu
dzielnego i potężnego Słowian
którego losy i przygody, szczęście
i przeciwności, dźwiganie się i upa-
dek według podań pisarzów, przy
wyliczaniu ich wodzów opowiada.
Słowianie owi rozmaicie za jak
wody czyli większe rzeki nad któ-
rymi rozpościerali siedliska swoje
lub które rozprzestrzenianiu się
przepływali. Zkąd różnoplemien-
nowe Słowian mogłaby się od
rzek głównych denominować, zowąd
szczepy owe Słowianami nadwołg-
skimi, naddońskimi, nadnie-
pr-skimi, nadniemeńskimi, nadbuzań-
skimi, naddniestrskimi, nadwiślań-
skimi, nadelbajskimi, nadłabskimi
nadreńskimi, jakimi są: Wolgaro-
wie, Rossowie, Sorabowie, Gepidowie
Gotowie itd, żyjący w pobratymstwie

Słowa

1) Dziejopisowie rzymscy wspominają o Ariowiście pod r. od założenia Rzymu 694 i 5. przed Chr. 58 i 59. Był krótkiem czasem wodzem i marszałkiem Swewów. Złączywszy się z Niemcami, przeszedł Ren w chęci opanowania Galliі, Juliusz Cezar atoli przybył jej wprędce z pomocą i takową Ariowistowi niedaleko Bezancon (Besançon) stoczył zadał, że ten zaledwo z niedobitkami na powrót za Ren uciec zdołał. Swewów dziś zowiemy Szwedami; markomanie, mieszkali najprzód w Czechach, potym w Szwabii. Kimbrowie gdzie dziś Szlezwik i Jutlandja. Że Ariowist miał w swym wojsku i Hawian, którzy z Kimbrami w Italiі przez Marjusza (kilkudziesiąt lat przed pierwszą) pobici byli, niema żadnego wątpienia. —

tacza się pod Ariowistem?, uderzają Attylą na Rzym, przepływają z Krolewiem Ren, podbijają Włochy, Galją i Hiszpanją i opierają siedliska swoje aż o brzegi Nilu, gdzie wśród pokoleń arabskich a dziś mameluków z oka historyj, z widowni świata niepowrotnie znikają. Cała ta część środkowa świata starego posiadła potężna Słowiańszczyzna jak dąb niebotyczny szeroko i długo rozgałęziony z pnia jednego wyrosły. Tyle to szczegółów ludzi znakomitych w historyj, postanowił sobie paryś Księgą III objąć i wypocząć zebrać. Wiodąc czytelnika przez wieki, widzą ś. rozświecone, chce on i tu jak w Księdze II przekonać, że Sarmacja prawowierna nie otoczeniem bożyszcz pogańskich otoczona, ale powołana nauce apostołów i bożemu słowu wtedy już była, kiedy jeszcze Klemens ś. papież (r.) około Pontu na wygnaniu wśród szatanów wiarę chrystusową zaszczepiał itd. podania opiera na świadectwach z każdego stulecia poszczególnie — wypadza szereg nauczycieloż prawowiernych jak Apolinary ś. biskup rawenneński, który przy ujściu Dunaju wschodnich nawracał Sarmatów, pierwsze w nich ziarno słowa bożego zasiewając; jak Tomeńcy, u

Naruszewicza

(u Naruszewicza; Bohusza Tolewicy[1]) od Tomitka u Kirgizów nad Kaukazem; Jotryjczycy (wołoska ziemia zwana od Istru, Dunaju rzeki, Istryą); derewlanie (Dorosłowicze), olbiopolity (gdzie według Naruszewicza Oczaków), Borysforzanie i inne ludy zobawy barbarzyńskiego zwiedztwa u głowy kościoła Rzymskiego zbawienia i opieki szukali; jak Firmus arcykapłan w Sunii i Fretelli, getów sławny posłannik do patertyny dotarł, poważając ś. Hieronima jako satrapę i temu ś. doktorowi wątpliwości około tekstu greckiego i hebrajskiego Psalmów przedłożył itd. czego wszystkiego w przedmowie tej księgi doczytać się można. –

Wkraczając rozpoznanie to z tak długie, dodam że jak co do Sarmacyi pracowite i pełne erudycyi Pauly studja, tak śledzenia jego co do początków polaków ciemne i krytyczne, czemu się dziwić niepowinniśmy. Dzieli pracę tę III księgi jak II a wyjmuje znakomitszych Sarmatów przed i po Chrystusie, poczynając od ogólnych uwag. pod nadtytułem, osoba

istnie

[1]) Tola w węgrzech niedaleko Budzyna (Buda-pest.)

istnie historyczną dwie wątpliwości dotyka 1) Jakiś ludów wódz ten wziął w wojnach przeciw Arjowistom? 2) czyli Kimbrowie (cymbrowie) i Teutoni zwyciężeni przez Mariusza (r. 59 przed Chr. 66. wojnę Kimbryjską w dziejach rzymskich) przez Mitrydata nastani byli? — O Lechu i Czechu przed Chr. równo z kadłubkiem bredzi. — Arjowista robi Alexandrem Królem Markomanów, Kwadów Swewów i Polaków. — Leszkowi III osobny rozdział poświęca i wątpliwości rozbiera: zali Arjowist nie Leszkiem III, albo czyli istotnie niebył Królem Polaków? Jakie mu usługi oddali? itd. — pawęz w rozstrzyganiu zatrzymanych sobie Dubojów zda się być bardzo ostrożny; waży zdania cudze, sam nie stanowi ani narzuca swoich. Często domysł czytelnikowi przekazuje i tylko słowem puto orzeka. Ztąd Domaniewicza „pro futurum opus eruditis vivis... idonea et maxime necessaria monumenta..." (approb:) — w domniemaniach atoli (jak pisz się zdało) nie zawsze szczęśliwy, często na oślep wierzy, a nawet w zmuszowanie niepotrzebne zapuszcza, czem do przebaczenia, żyć bowiem w epoce kiedy krytyka historyczna w najoświeceńszych narodach za-

tedwo

ludzie się dźwigała, formy badań dopiero że powoli przenikano, a baje wieśniaków dowolnie nagromadzone, nam bez przewodu i pomocy odróżniać musiały. Otworzysz on z rozrzucanych przez ciebie kroków księgę — księgę do góry piaskowej podobną, w której się ciągle czegoś dokopywać musisz. Niema tu (i być nie może) owego jasnego rozwoju dziecięctwa, młodości i męzkości słowiańskich ludów. Do słowiańszczyzna od potopowych czasów na tych przestrzeniach osiedlona prócz mowy i jej odmiany, prócz może nazw rzek i gór, a niekiedy ras i grodów innych pewniejszych pomników nam nieprzekazała. Zato też świadczy o niej cała powierzchnia przez nią zamieszkała, na niej i w niej zapisały ludy swe pierwiastki, sprawy, swą niepojętą pamięć — w niemym dziś mogiłach kurhanach, kontynach i zdziczałych — tam odkrywamy bałwanki, popielnice, krawe naczynia, topory, narzędzia, naszyjniki, odłamy mieczów i zbroi tak pojedynczej i prostej jak były nieobrzezane wieki pierwsze słowiańskich ludów. Podobnej

księgi

Księgi dawno minionych wieków Paryż
(aż ją przeczuwał) utworzyć jeszcze nie
dotarł, lubo wszystko to tkwi jak w mgle
w jego pracy co po dziś dzień po nim
rzadaé przedsiębrano. Dlatego w niosłe
jego wydadzą się dzisiejszym niedostatecz-
nie, nawet błahe, bo dzieło takiej mo-
zoły w celi ciasnej zaczęte i dokończone
od pierwszego razu pióra do ostatniego
otrząsnąć niemoże. Niebierzmyż przeto
dzieło to za jakąś pochodnię nadzwyczajną
towarzyszącą nam wowczas ciemnych wieków
ale też i niedrzemajmy jego studjów,
mogących niejedną okoliczność rozświecić,
lub nowej drogę do dalszych poszukiwań
wskazać. Umorzony nieraz aż nieświado-
my wędrowiec, woli ścieżkę wązką lecz
prostą, niż szeroki lecz okolający gościń-
niec. Paryż często ciemny, niekiedy w
błędy wpadający, scholastyczno-
ortodoxyjny, wielkim zwierzchnym, nazwiska-
nej ruchej fantazyi, wzięty do ręki, tyle
po czytelniku wymaga cierpliwości, ile
miał nam w pełnym pracy i żmudnym
przetrząsaniu źródeł zawodzić. powiedziało
się że ortodoxyjny, tłumić kosztem pole-
miką późnicko-fałszywą wiarę, dla któ-
rej wszystko inne musi się stać podrzęd-
nem. Zawzięta nawet etymologja rodo-
wodów polskich, bo ta panegiryczna, ma-

ma

-nia, wada czy zwada, sławy po
sobie i tu bezwarunkowa zostawić
musiała. Ale pamiętajmy że lubo
wczasie dla nauk ojczystych naj-
niebezpieczniejszym, oznaczonym u-
padkiem i mowy i literatury pa-
nował, zawsze Paryż między ba-
daczami dziejów swego wieku pierw-
szym uważany będzie, jak jego
współzioniek, i współtowarzysz
Sarbiewski między poetami. —
poczet sławniejszych mężów zamyka
z Władysławem Hermanem i księgą
temi końcy słowy: „Hae sit
meta et terminus principium et
insignium in statu politico per-
sonarum nationis Sarmaticae
orientalis et occidentalis. veneror
portentosis dni scriptorum diligen-
tiam, e quibus alia peti possunt
utpote vicinora." —

Ofiarowanie.

Ofiarowanie księgi III P. Parysa

(przekład mój.)

Najjaśniejszemu najpotężniejszemu

Janowi Kazimierzowi

Królowi Polskiemu, W. Xiążęciu Litwy

Rusi, Prus, Mazowsza, Żmudzi,

Czernichowa, niemniej Gotów

Szwedów i Wandalów Królowi

dziedzicznemu,

czyli słynnemu starożytnemu

Wiadrowi, Swewowi, Markomanów,

Monarsze, Markomira Krakowian

Radagasza Gebutowian, Samona,

Bolesława chabrego Królów nartyjny

najszczęśliwszych- najszczęśliwszemu.

Podwakroć wśród burzliwych trudów, wybawiłaś W. K. M. z ciężkiej toni Sarmacyi, iż umysł swobodniej może weselszym cieszyć się widowiskiem. Zwyczajnie władzcy dawni Rzymu, w dniach uroczystych wawrzynu zwycięztw, zgromadzeniom ludu czyli rozrywkami. przedstawiano bitwy morskie, wypraw wiano gonitwy, zapasy (walki) rzezimieszkie — pokazywano na scenie walki zwierząt. wystąpowali tam i Sarmatowie niekiedy nago, aby nie-

cyć

- stryć widzów rzucając się wpląsach
między walczących. Dziś kiedy Ra-
lowego duma poskromiona, Hussze
bzrene wołoszy rozpędzone, jędze
szwedzkiego panowania z ojczyzny
wyparte, rozruchy wewnętrzne uśmie-
rzone, a zdradliwe przeciwieństwo
motywy ukarane - kiedy WKM
opieką, radą i orężem przywracasz
Sarmacji starodawną potęgę i sławę
kiedy je znowu odzyskuje, Hussza
aby zwycięzkiemu majestatowi u-
cieszne sprawić widowisko. wy-
chodzą przeto na scenę publiczną
władzcy i książęta starożytnej wscho-
dniej i zachodniej Sławiańszczyzny,
których Naród rodzicznę pamięć
uczcił - występują atoli nie żadną
czarodziejską sztuką, lecz jak się we-
dług świadectwa starożytnych czynami
sami wsławili i jak ich prawda
dziejów zalecza. Trud to zaiste
niemały, rozważyć pisarzów grec-
kich i łacińskich, zbadać połączone
lub poprzekręcane francków i Teuto-
nów rozumki i ledwo nie własnem
zródłem dochodzić prądu - trud
atoli, wyjaśnienia prawdy gwoli
i pożyteczny i ważny. Snadniej o-
pisywać wielkość i sławę Narodu
mieli

niech go bronić od pewnych zarzutów
pobłażaniem lub chętliwością. Zebrałem
wiele cnoty i zasługi, rozważyłem ich
mężtwo, znaczniki wielu starałem się grubą
niepewność uchylić, zasłonę, niedocieczone
wątpliwości rozjaśnieniem. Chciejże W.
K. M. złożonemu u stopni tronu, dzię-
ki wczasu poświęcić nieco, aby się obeznał
z tylu dzielnymi bohaterami którzy się
przed i po Chrystusie narodzie sławili.
— z tylu zacnymi królami, z tą starożyt-
ną gotów, Wandalów, Alanów, Jazygów
i Kwadów a przyznasz W. K. M. słu-
szność narodowi walecznemu, nieszczęsnemu
niegdy Kwadów, Swewów i Markomanów
a później Słowian nazwę, że wciągu
tylu wieków, przeciw nieprzyjaciołom Rzy-
mu, powołania i przeznaczenia swego
zaszczytnie i godnie dopełnił. Germa-
nikowie, Markomanikowie Dakowie zpośród
których oni i Sarmatów ani
bezzasadnie przydomki swe brali —
czyż niema dla Narodu chlubniejszej
sławy, jak nosić własnej nowy miano
i pisać się Słowią. Najpotężniejszy
najdzielniejszy i najsławniejszy książe,
Bolesław Chrobry (chabry) tytuł zwy-
czajny i domowy przybrał króla gotów,
Słowian i Polaków, jak o nim pod
pomnikiem w Gnieźnie poznańskim dotąd
czytamy.x) Czyż nie od sławy idą
przodkowie

x) O tym nagrobku patrz
w księdze II. p. 301 ni-
niejszego Akt. i porów.
tamże co nowi wy-
rzucowski w T. I Histo-
rji literatury. —

przodkowie nasi jak Gallja od Merowingów, Rezja od Swewów, Keltyka od Burgundów, Hiszpanja od Alanów i Wyszogotów, Sycylja od Normanów, Dalmacja od Sorabów, Brytanja od anglów, piktów, Rugów i Sasonów? podobny i Sarmacyj początek, która Rzymian skruszywszy jarzmo, sama ludy i władzców Europie dała. Kazą wszystkie wszystcy chlubnie znani przed obliczę W. Kr. M. korzystaj z ich stanu Królu, aby Sarmacja za Twą opieką i łaską dawną swoją świetność odzyskać i ony nadal utrzymać i przekazać mogła. —

Wstęp (także przekład rzeczywistego)

w urządzonym przez Rzymian, nad brzegami, u źródła i ujścia Dunaju na kilkaset lat przed nar. Chr. krainach — w Misyj (dziś Serwja) i w panonij czyli Sarmacyj królewskiej, wybrańsze ludy słowiańskie zamieszkawszy północne brzegi tej rzeki, przyjęły dobrowolnie rzymskie poddaństwo. Ztąd Florus wk. IV. „satis fuit Danubio Sarmatas prohibere" ztąd S. Cezar, Sr.

Grzegorza

Grzegorza z Nazianzu rodzony pisząc w IV. stulecia mówi: „Slaveni Istri accolæ." Dialog. 2. Niedoń wie że Sławianom przy ujściu Dunaju siedziby oznacza ale im północny brzeg cały zda się przyznawać. Równie też i południowi Sławianie wespół z Baymiany zyjąc Dunaj za rzekę graniczną uważali od całym jej od źródła do ujścia biegu. O czem mówiłem w Księdze I. o granicach (determinis.) Niejprzeczy temu Prokop, gdy w VI wieku pisząc o wojnie z Gotami, Sławian, spornemi w mowie greckiej mianuje, co dawny dosłownie, rozsiany, rozsypany, a odpowiada nazwie, Rusów, Rozsianów, (Rossjan, Rudinów) długo też bardzo i Sarmatowie germańscy czyli Sławianie zachodni, rozrzuceni, (rozsypani, rozsiani) wsiach żyli. O czem w Księdze I. wktorej przywodzac Tacyta i Amiana Marcellina dodałem iż później dopiero wybudowanych przez siebie miastach i grodach mieszkali. W tych przeto granicach, postanowiłem, w Księdze niniejszej III wyliczyć politycznych mężów którzy się wiekami od Narodzenia Chrystusa pana począwszy zaszczytnie wsławili (odznaczyli) powiedziawszy o

pobożnych

pobożnych Kapłanach Słowiańskiego
ludu w księdze II, ovobno. —

pisałem w Odnowie
d. 20 września 1840

Aleksander Batowski

- 109

Ob. III następnego MSS. dokładniejsze rozpoznanie niniejszego Rękopismu znajduje się w mojej książce: Niektóre Rękopismy księgozbioru Zakładu św. Ossol. na str. 41—43 gdzie tegoż fasimile dołączone. —

A. Bąk

CVII.

109. Joannis Longini seu Długoszii Historia Polonica ab Anno Christi nati 1406 usque ad Annum 1444. Manuscriptum (Copia saeculi XVI.) f. 1—479.

(Karta 475 wydarta w wydaniu Lipskiem na str. 808 i 809 DD zawierała ustęp od: Credens obiit — Querunt aut ad Teutonum etc. —)

Rękopism ten nema tytułu; powyższy wypisuję się z kartki osobnej na odwrocie okładki przyklejonej zapewne wczasie kiedy się katalogy bibliotecznyje Rękopismów formowały. Będąc, w mniemaniu moiem jednym z najdawniejszych odpisów pracy Długoszowej, wymaga najprzód zewnętrzne go określenia. Współczesna jest pisma oprawa bardzo zużywana. Okładziny bowiem deskowe, powleka skóra brunatna, na której wyciski krakowskimi narzędziami, w pierwszej połowie Wieku XVI właściwe. Brzegami w około odciśnione są małe popiersia mające pod sobą napisy Isabella, Sigismundus, (zbertem). Bona (nad nią rok 1540.) Sig- aug (zniszczone) w samym środku jest odcisk całkiem niewyraźny, pod nim napis wjednej linii

IX

z trudnością czyta się: „quod deperditum est requirim(us).“ nad wspomnionym wrodku odciskiem jeszcze się następujące zachowały litery . . . TIA. HISTO- . POLO. CÆ — w dole zaś rok MDXLIX (1549.) po rogach całego wrodku umieszczonego podłużnego czworoboku są małe odciśnione floresy, zdające się wyobrażać herb Gozdawa a te odpowiadają poniekąd filigranom papieru, na którym zgłoszenie pismem i czytelnie uskutecznione. Pierwsza jego karta również wyżej na obszarze odciśniętym literom odpowiedniejszej napis w słowach: „Tertia pars Historiæ polonicæ. Jest więc część tylko dziejów długoszowych, w której

z księgi X ostatnich lat 5. 1406—1410.

Księga XI cała 1410 — 1434 i

księgi XII część od 1435 — 1444.

Znajdują się wszystko w wydaniu lipskiem Tom I na str. 182 do 842. —

100

CVIII

110. Historia Polonica
Joannis Longini seu Dlugossii
ab Anno 1435 ad Annum 1480.
Manuscriptum recens.
(Kopia rauli XVIII.)
(fl — 312.)

(Tytuł powyższy podobnie jak poprzedni z Karthi wypisany, na odwrocie okładki przyklejonej. Rkp cały jednej ręki na papierze holenderskim pocztowy zwanym, którego feligran: Trąbka w tarczy pod koroną z literami I. Honig et Zoon, wykonany najdawniej około r. 1770. —) Kodeks ten obejmuje,

Księgę XII całą od r. 1435 — 1444. i
„ XIII. od 1444 — 1480. —

pierwsza znajduje się w wydaniu lipskiem na końcu Tomu I, druga zaś początek Tom II tamże wydanych wraz z Długoszem Dziejopisów polskich. Zasługuje Rkp ten na uwagę iż prócz mniejszych odmian (variantów) są w Ks XIII dłuższe miejsca opuszczone. — Już to z przedmowy Urbańskiego w tomie dopiero wspomnionym (p III.) wiadome jest że Ksiąg: XII Długosza nie była znaleziona; mamy tego w powyższym

wykazie

W roku 1841m poznawszy się w Krakowie z autorem Historyi Literatury polskiej p. Michałem Wiszniewskim wspomniałem mu o Rkpch Długoszowych i zamiarze jaki mam dać obszerniejszą wiadomość o tychże — dla niego wiec uskuteczniłem to (o czem sam zapowiedział w tomie 4m pr. str. 70.) i wydane zostało w dziełku w niewielu egzemplarzach r. 1844 wyszłem pod napisem: niektóre szczegóły Księgozbioru zakładu naukowego Im. Ossolińskich od str. 41 — 116. W mieniłem tam Rkp Dziejów polskich Długosza znane — podałem dostrzeżone przezemnie różnice zachodzące między Rkpm bibl. Opolskiej a wydaniem lipskiem i niektóre opuszczenia; kto wiec dokładniejszej zamierza wiadomości mieć — do tej mojej pracy odsyłam. (pisałem w Odnowie d. 4 grudnia 1845 roku.

wykaże ślad; nie mając dat żadnych
z niczad o tym odpisie swoim żyjąc
lub jego pochodzeniu, sądzę po o-
prawie warszawskiej w złoty bru-
natus (podobnej Mielerowskiemu
wydaniu Historiarum polonicarum,
będzie to zapewne tom trzeci
pracy Długoszowej, bodaj czy nie
z biblioteki Załuskiej wyszłej, albo
zdawniejszego dla hr. Ossolińskiego
odpisanej. —

CIX.

107 Miscelanea historica

(ab anno 540 inc. ad 1611.)

(f. 1 – 101.)

Rękopism zbiorowy. Charakter pisma kil-
ku rąk z różnych lat. Oprawa bardzo
zużyta pargaminowa barwy żółtej. Obej-
muje 5 artykułów które tu osobno jak
zebrane wyszczególnię.

(f. 1 – 33½.) I
Libri primi pars secunda
compendium Cronicorum polonie secun-
dum seriem et successiones omnium prin-
cipum regumque gentis a Lecho I duce
autoreque polonorum usque ad modernum
Regem Sigismundum III ordine conservato.
(napis dosłowny na 1ej kar. po którym
zaraz: Lechus I dux et autor polono-
rum etc. (zpryczyny że artykuł ten od
tego Lecha pozyna się który według kro-
nera lib. I, II około r. 550 guieżno zało-
żył. zbiór ten między latami 540 cere-
a 1611. oznaczam). urywek ten jak w wy-
wydaniu kronik gwagnina r. 1578. koń-
czy się życiorysem Kazimierza IV. – mie-
szczą się od Albrechta do Zygmunta III (f.
6. porówn. przy końcu osobny mój opis
dzieła gwagnina.) Rękopism nasz
najwięcej w tem się najwięcej różni że

gwagnin

Gwagnim Compendium swoje tylko do Henryka króla (usque ad nostrum regem Henricum Valesium ordine servato) doprowadził. Po nazwie króla każdego zostawione miejsce zdodaniem słowa (figura) w wydaniu zaś drzeworyt, po którym wiersze łacińskie Klemensa Janickiego zupełnie jak w Rękopiśmie niniejszem. Karbica wewnątrz nieznaną rękę dana wyraża:

„Idem opus est quod cracovie impressum apud Wierzbięta 1578. sub titulo Sarmatia Europea. Reperitur MSS istud mancum esse ob plurimas paginas deperditas binaque manu exaratum, notatu dignum, quod in ultima pagina computus requens adscribitur. Translata latine polia 69. alia translatata (sic) fo 38. Summa 107. — „Vix id non evincit (nowatu o przedmiotach pod II, i III niżej) originaliter librum polonice scriptum fuisse, suspicionemque confirmat per Gwagninum Stryjkovii subreptam. In fine MSS. adiicitur: de feudo prutheniae." (ob. pod V.) o aut. Gwagninie czyt. Szujskiego o litew. i polskich prawach I. 116. przyp 557. pierwsze wydania. —

Według powyższej notaty miałby to być

być kroniki polskiej Stryjkowskiego przez
gwagnina podchwycony Łacińskiej zoryginał
natu przekład. mniemam atoli na-
czej z powodu iż Rękopismo lubo dawny
zawsze o lat przeszło 10 lub 15 później-
szy niż pierwsze wydanie kroniki Gwa-
gnina, który krolow polskich poczet skło-
nnaja Okuńka zamknął, a ten tu do
Zygmunta III przez nieznajomego dowa-
gnione. Dalej porównywając wydanie
pierzbięty aż znajduję tu sam po-
rządek panowań, taż same pod każdym
popiersiem króla, wiersze Łanickiego
dostrzegam, te lata a niekiedy i ta
sama treść tekstu z sobą zgadzają się
w każdym zupełnie, pełno jednakże do-
strzegam dodatków (addita etc), i od-
mian, co nie tylko nierzymia z rękopism
własnem dziełem Gwagnina, ale do-
wodzą, że już po nim ktoś drugi
Compendium to przerabiał i dodatkami
rozszerzał. Nadto kroniki Stryjkow-
skiego polskie pierwszy raz R. 1582.
zdrukiem wyszły, innym odznaczają się
porządkiem tak, że dzieło gwagninowe
po łacinie pisane w niczem do nich nie
podobne. Nakoniec w rękopiśmie naszem
każdy dodatek nieznajdujący się u Gwa-
gnina, na brzegach słowami: addita
hucusque, usque ad finem, a gdzie myśl

jedna a wyraz odniemie słowem: muśte wszędzie oznaczono. Wjednem tylko miejscu (f. 19) czytam słowo impressa, a na k. 36 gdzie mowa o klęce krzyżaków, taż sama rękq słowa dodane: figura ponatur prolii, której bitwy pod grunwaldem, drzeworytu nawet w 3m wydaniu Gwagnina niemasz, równie jak miejsca niemnogo dopisanego na marginesie f. 23: autoris vice Cronicam latinam et postea ad collocavit &c). gdyby wie piszący notatę wszej dał był baczenia na owe marginalne tej samej ręki wyrazy, byłby natą myśl przyszedł, aby chcąc się o tożsamości przekonać Rękopismu z wydaniem porównać, co pz sam wykonywał rękopisma niejako ustawił, wskazując addita nie tylko wszędzie lecz wciągu tekstu pierwsze i ostatnie tychże słowa podkreślając. Nie jest wie praca ta samego Gwagnina, dwoma panowaniami dalej posunięta, ani tłumaczenie (translata) z Stryjkowskiego Kroniki, różniącyś się Katadem, tem wżej tłumaczeniem z polskiego na łacińskie według podania Brauna (de scriptor. p. 36.) albo wszystko przyrównałoby się zawsze do oryginału

nizli

niili do gwagninowego wydania. Z tych tedy względów wspomniona notatka nie zasługuje aby się do niej stosować. Jeżli atoli zdomysłu wolno wnioskować, sądziłbym fragment ów być częścią pracy pasztowskiego, który tłumaczył Gwagnina, niedość że według Łukasza Gołębiowskiego (o Dziejopisach s. 162.) wiele oryginału trzymał, sam żywot Stefana Batorego dorobił i wszystko do r. 1588 doprowadził. A gdy pasztowskiego praca znowu jakimś obcemu przerabianiu uległa — rękopism, którego nasz fragment, późniejszemi dwoma pasowaniami pomnożony w tłe samem wierzbięty wydaniu podobnie być mógł do powtórnego wydania, compendium niniejszego przygotowanym. Na kart. 1 ver. 2. i 2/2 począł ktoś addita podkreślać, ale widząc onych coraz więcej, dalsze podkreślanie zaniechał. Jeszcze inny, późniejszy rękopisma właściciel, dopisywał niektóre daty i nazwy królów węgierskich i czeskich. (ff. 7. 8/2. 9. 14. 15. 17. 18/2. 19.) Dodatki wszystkie osobno zebrane mogłyby więcej oświecić lecz to przechodzi zakres, jui i tak dłużego rozpoznania niego, a w do dzieła dosyć. —

H.

73 niepomny chod wypisałem słowa Batorego o kommentarzach Juljusza Cezara. aby się zachowały te słowa: „w Dum Cesarem lego, vidcor mihi cernere illum ipsum et agentem, quae scripsit non solum autem scribentem, quae egit.“ („w czytaję Cezara zda mi się widzieć go pisząc co zdziałał, a działającego co opisał.“ — Rozkazanie tak go niecierpliwie że się cesarzowi Kerons zpród wosa chowcie co mogli nań wygadywali nazywali go patory jak mnie patowski źle wymawiający niemcy. —

II.

(f.) Ordo qualiter serenissimus rex polonie[!] iuxta veterem consuetudinem coronatur etc. artykuł, którego tu znowu tylko urywek znajduje się dosłownie w 1m wyd. Gwagnina na odwr. Kar. 52. aż do słów: a regibus Ecclesia collata. Innym charakterem pisany, niż dalej po Henryku a najpoźniej za Zygmunta III dowodem podkreślenie Henryka a do pisanie odmiennym inkaustem na marginesie: Vladislaum Zresztą zeszyt niniejszy jest defektowy, gdyż zaraz na drugiej orzéł arkusza znajduje się ustęp w wydaniu r. 1578 dopiero na Kar. 66½ przypadający aż do słów: arcem muratam (na k. 67½).

III.

(p. 34–82) Omnium regionum muschovie monarcha subjectorum, Tartarorumque etc. urywek bez początku od słów się poczynający: — tamen Tanai emergit schad (sic) dictus. —

IV.

IV.

(f. 83–92.) Thartarorum campestrium in hordas divisorum etc – (porówn. wydanie gwagnina od kar. aaaa1–10.) – pisany ten fragment odpowiada dosłownie miejscu w wyd. Wierzbięty 1578 r. na kartach wskazanych i jest jak wnoszę albo odpisem nieco późniejszym od wydania, albo nawet oryginałem z którego drukowano. Dwa drzeworyty bowiem rzeczonego wydania na kk. 14, 16 tu są oznaczone w swoich miejscach właściwych kolem (O) Zresztą jest na ostatniej stronnicy zapisany spółczesną może ręką ten sam, co w notatce przywiedzionej rachunek kart. translatata latine f69. alia translata ta f38. Summa 107. filigrany papieru kilkoratkie między tymi nie wyraźnie: orzeł dwógłowy itd.

V.

(f95–101.) MDCXI (anno) de Jesu do pruthenico Incipit: anno salutifere partus Illr. Joannes Sigismundus Marchio Brandeburgensis s. r. Imperii archicammerarius et Elector etc (bez filigr. papieru pod 4.)

Rękopism ten zupełny zawiera obszerny opis hołdu i inwestytury konferowanej przez Zygmunta III, Jakowi Zygmunt. brandeburczykowi. nie należy w całe do dzieła gwagnina, ale będzie albo pisał

paszkowskiego

M. pisz długo po rozpoznaniu tego r. 1854. gdym sprawdzał pisane na miejscu rękopismu okazało się że p. Bielowski robiąc Inwentarz kurat go swój w oprawie i karty 93, 94. przełożone rotarty. —

paszkowskiego albo Krzysztofa Dorohostajskiego, przytomnym temu uroczystemu aktowi. Domnik ten Kanoy i dotąd nieznany godzien wydania drukiem albo przekładu na polskie. oto treść marginalna:

1. Dostowie prusy do polski.—
2. pełnomocnictwo posłannikowe
3. mowcy posłstwa obowiązek spełniają.—
4. exhortata o temże prus z polskiego na łacińskie przełożona. (conceptis verbis conversa.)
5. Konolytucja rejnowa od słowa do słowa.—
6. porządek następstwa w temże Prus.—
7. przybywającemu P. Elektorowi Król naprzeciw wyszedł.—
8. wjazd P. Margrabiego do Warszawy.—
9. powitanie wzajemne króla jm z Elektorem.—
10. Elektor do rezydencyi się udał.—
11. miejsca (sobie) gdzie się hołd odprawiał urządzone jak najświetniej.—
12. Czterej dostojników prus do króla przystępują.—
13. wzor inwestytury.—
14. Hołd czyli przysięga którą Elektor królowi składa.—
15. potwierdzenie przez brata P. Elektora dobrodziejstw dotykają.

16

16. Książe mieczem opasany. —
17. Łańcuchem złotym ozdobiony. —
18. Wspaniały ubiór
19. Elektor króla zegna. (Za kwarta wielu dzwoni.) —
20. Spisują się warunki lenna: 1) dawne pakta ważne. 2) warunki w sejmikach i kommissyi umówione stwierdzone. 3) hołd ten sam ma być składan za każdem odnowieniem inwestytury. 4) Rozciągnienie państwa w lennie. 5) Religja katolicka w prusach wolna. 6) Katolicy do rozszerzeń przypuszczeni w prusach. 7) prawo patronatu. 8) kościoły katolickie w królewcu. 9) mianowanie parochów. 10) pawes z pod inkwizytorskiej wyłączon. 11) (templi alterius ratio cum ducalibus salva) 12) Kalendarz nowy (reformatum) w prusiech przywrócony. — 13) kwarta z prus 30 tysięcy złotych. 14) (naves do oram marinam prussis tuendam in procinctu sunto.) 15) Prawa książęce w całości zachowane. 16) (magistratibus nonnisi indigenis prussis praficiuntur. 17) (Supplicantes S. R. M. indemnes.) 18) (gravati hactenus ducibus appellanto.) 19) Listy żelazne królewskie mają być również w prusiech zachowane. — 20) oddalający się książe postawi na swem miejscu indigenę posessionata. 21) Książe chcą prawa swe ustanowione w całości zachować. 22.) Kommissarze książęcia powiadanie oznaczający, od którego przysięgi od-

— bio

biorą. Wszystko o ile rzetelo kuzie
się obowiązuję dopełnić. (Kończy się:
" Ea vno totoque pectore ego ex-
cultique alii studiosissime, den-
deratissimeque cupimus, petimus
atque exoptamus."—
autor Dziejów panowania Zygmunta
III pisząc w T. III. str. 26. o tej In-
westiturze, powołuje się na Volumina
legum, z których o całym Akcie
wiadomość wyczerpuiąc. Dodaie i o
przypisie mowę o hołdzie r. 1611
Królowi polskiemu przez Jana Zy-
gmunta margrabi brandeburskiego
złożonym, ale akta wyjąć nie podaie.
akta tego hołdu dopiero w r. 1612
w języku łacińskim Volumina za-
pisały, wzięte się też o wiele z
naszem Rękopismem tu rozpra-
wnem. prócz tego mamy pisane
w T. V. str. 373 pamiętników o
dawnej Polsce, opis hołdu r.
16... przez pewnemiego po tytu-
łem: Diskurs o Lenno pruskiey
ziemi, zda się być naszemu zgod-
nemu, ale nie tak dokładny. Naj-
mniej nas w tej mierze oświeca
niedawno sporządzony (1840) Spis
akt dawnych w głównem archiwum
król. Polskiego Metryki Koronnej
iako przez Feliksa Bentkowskiego
w Warszawie, w 20 Egzemp. tylko
odbitografowany in folio — gdzie żadney

Zmiankę

zmianki lenna i hołdu pruskiego złota
pomienionego nieznajdują. Spis to bardzo
ważny, obchodzący wiele historyi pol-
skiej – zakłady lub niedbale wydany
niektórym odstępnie panom wydaw-
com (Bentkowski i Skarżyński) zoumi-
ny. Wyjęcione tam akta druk
na kilku miejscach, a te w następują-
cym wyciągu ku bliższemu poznaniu
stosunków pierwotnych polski z zakon-
nymi pruskiemi i jej hołdownika mi
podaję. Myślę ja wolniejszym czasem
wszystkie hołdy od Zygmunta I po-
czawszy opisać, a następnie dać obraz
prus w księstwo przedzygmuntowych –
dalej rozbiorowe i kongresu r. 1815 –
grabieże jak się do dzisiejszej lenności
hohencolerskiej dostały w kilku arty-
kułach skreślić. –

Wyciąg ze Spisu aktów metryki
Koronnych przez Feliksa Bentkowskiego
r. 1840 wydanego – tyczący się ziem
Pruskich Koronie polskiej hołdowniczych.

(str. 5. N. 32. litt. N.)
Fredegus pacis inter Vladislaum Regem
poloniæ et Magistrum prussiæ. 1433.
(str. 7. ubi supr.) de statu et decretis
Duois prussiæ tempore alberti senioris
illo vero mortuo junioris Marchionis

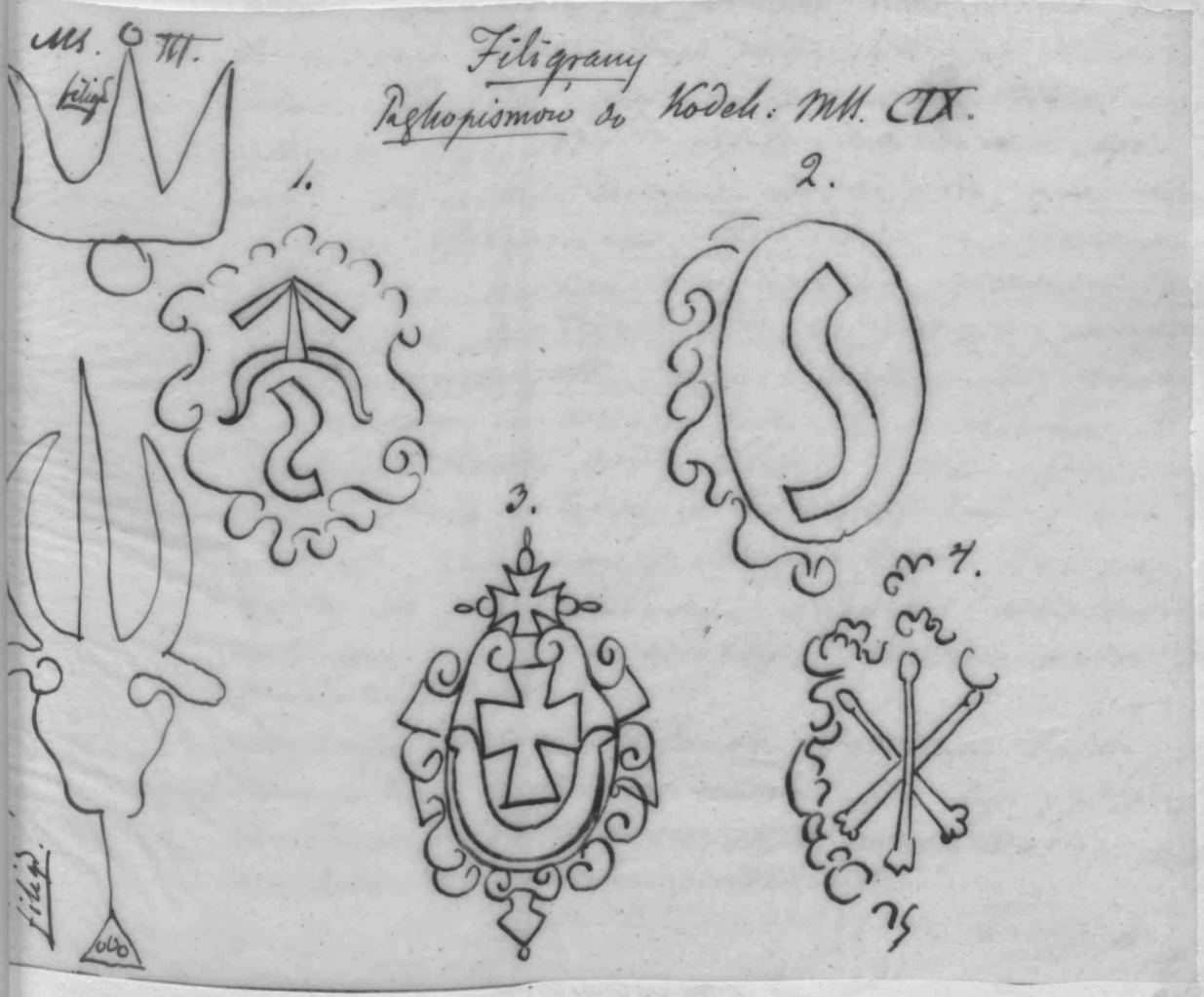
Brand[s]

Brandeburg Dwie prusie. ar. 1568. –
mają to być 3 oryginalne księgi
spieczętowane i podpisane w Karma-
zynowy aksamit oprawione, w
metryce sekretnej zachowane – Bar-
dzo ry boję, aby ta xięga prus-
kiej akt, dla nas ważnych prze
rząd pruski lub jego sikofantów
przekupieniem kiedy niebyły na
zniszczenie zabrane. –
(str. 9. № 153. litt. V.J.) Księgi 2.
– № 154. – V.K.)
od r. 1606 – 1613, w których może o
lennie r. 1611 z wyłonionym hołdzie
szczegóły się znajdują, o czem spis
milczy. –
(str. 27. ubi supr.) między Aktami
metryki litewskiej jest r. 1386 –
zbiór pism do granic Litwy z
prusami –

(str. 76. № 8 ub. supr.) Rewizya
ziemi pruskiej r. 1565. Kopia.
Lustracya starostwa Sztumskiego
Grudziądzkiego r. 1569 w 2ch ze-
szytach. –
Akta wsi owe nader dla historyi po-
trzebne, za nadto ogólnie spisane
nawet jak były rozrzucone, a nie
bez napisów, tak do lat więcznie
ne, owbrej pracy wymagają, aby

monologicznie

chronologicznie, które zniś naprzaniej
ze były wybrane, by zniś dziś opis u-
czynek zrobić. Są inne jeszcze akta
tak zwane pruskie w spisie z dodatkiem
wspomniane te jako nowszych, i ostat-
nych czasów mniej interesujące mijam.
Spisałem w Odrowcu d. 30 Listopada
1840.

Copie annexe

Opisanie bibliograficzne pierwszego wydania Kroniki Aleksandra Gwagnina wKrakowie u Wirzbięty r. 1578. arkuszowe.

Lubo wszystkie niemal bibliografje nasze dzieła tego niepomijają, nikt jednakże wydania krakowskiego pierwsze dokładnie nie określił, dla tego niniejszem tego dopełnić postanowiłem.

Na karcie (fo.) tytułowej pięknej drzeworyt wyobraża ołtarz wspaniały, w górnym polu orzeł polski ukoronowany, około niego wije się na krzyżak wszystka litera S. na grzmiście pod nim słowa: umbra alarum tegę Nos. wpoli środkowem tytuł dzieła cały: Sarmatiæ Europeæ Descriptio, quæ Regnum Poloniæ, Lithuaniam, Livoniam et Moschoviæ, Tartariæque partem complectitur. Alexandri Gvagnini Veronensis Equitis Aurati, peditumque præfecti diligentia conscripta. Typis Mathiæ Wirzbietæ. Pod tym napisem w wieńcu herb M. Krakowa. Na odwrocie tytuł: Karty herby Księstw i ziem połączonych ostatrzają orła w tarczy z królewską koroną, nad którą litt. S. znakiem: Insigne Regni Poloniæ, u dołu wiersz 14-ztych pierwszy „ Quibus arripiens hostem, vostroque minari — ostatny: „ Quisque pater patriæ dicitur inde suæ."—

Dedykacja autora Stefanowi Batoremu król. polsk. — (zajmuje kart 4 od Aij czwarta bez sign.) pisana w Krakowie d. 20. Czerwca 1578. po niej następującym porządkiem idą oddzielne przedmioty:

(Kar. 1 – 6.) I. 1.) Sarmatia Europea situs etc. 2) Compendium Monicorum Poloniæ secundum seriem etc (z drzeworytami który spis obacz niżej na str.) f. 7 – 56.) 3) Regni poloniæ cum suis palatinatibus districtibusque sive provinciis etc descriptio. (f. 57 – 75. z drzeworytami herbów prowincjów. 4) Regni poloniæ etc senatus ordo. (f. 76 – 79.). pozem na całym arkuszu drzeworyt wyobrażający króla na tronie otoczonego senatem i izbą poselską czyli sejm. Tu następuje drugi tytuł rupełnie jak pierwszy wosrodku napis:

(Kar. 1 – 13.) II. Prussiæ cum suis provinciis, civitatibus et castris omniumque magistrorum, Crucigerorum Theutonici ordinis, iuxta seriem et successionem compendiosa descriptio. Na odwrocie tejże drzeworyt przedstawia orła czarnego zwieczem którego szyja w koronie, znapisem: arma ducatus Prussiæ. –

(Kar. 1 – 9. próz tytułu.) III. Livoniæ totius cum suis provinciis, civitatibus castris et commendateriis sive Palatinatibus etc succincta descriptio. addita est quoque brevis naratio quomodo hæc Regio in jus invictissimi Regis Poloniæ Sigismundi-Augusti M. D. Lithuaniæ ceserit et quo pacto a moschorum principe et sveciæ rege diminuta fuerit. –

(Kar. 1 – 47.) IV. Omnium Regionum Moschoviæ Monarcha subjectarum Thartarorumque campestrium, arcium, civitatum præcipuorum, morum denique gentis, Religionis et consuetudinis vita sufficiens et vera descriptio. (próz tej tytuł. Karty z drzeworytami, tylko drzeworytami jw. jak wyżej 47.) –

(Kar. 1 – 33.) V. Magni Ducatus Lithuaniæ cum suis ducibus provinciis, palatinatibus, civitatibus et castris

præcipuis

principis morumque gentis originis, Religionis antiquae compendiosa Descriptio. Tytuł ten na karcie niebieskiej. Strona odwrotna przedstawia Herb Litwy Pogoń. Drzeworyty. –
(Kar. 1–10 wraz z tytułem) VI. Tartarorum campestrium in hordas divisorum morumque et consuetudinis vita eorundem brevissima Descriptio. –
(Kar. 6 Sign. Aa–Bb.2.) VII. Index rerum et verborum etc. Ostatna karta przedstawia drzeworyt wjedney tarczy Herbów 2. z których jeden Królewski: Orzeł ukoronowany trzyma [illegible] a drugi: Zienni przemyskiej orzeł z głową rozdartą również w koronie. W tej samej tarczy u dołu herb: Jezdzo po murze idący a obrzeżone w wieńcu: Alexander Guagninus. –
Prócz tego rzadkiego i późniejszego wydania kronik Guagninowej mamy wydanie Spirskie r. 1581. – Jana Piotra Bazylejskie r. 1582. – Fajerabenda, Kolońskie 2., o którem u Hoppego w Sędziowaniu r. 1707. str. 6. i 7.) – Pasłowskiego Tłumaczenie jest r. 1611. – Co do dzieła Stryjkowskiego r. 1582 w Królewcu wydanego, ob. obszerną wymienioną rozbiór prac Narzewskiego w T. I. historyi M. Litwy. –

Filigrany, wydania wirzbięty Guagnina r. 1578.

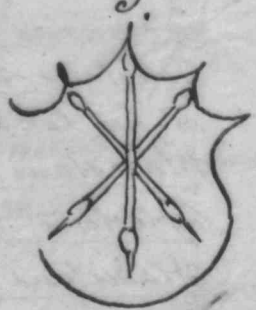
1.

2.

3.

Spis drzeworytów znajdujących się w dziele Gwagnina r. 1578 w Krakowie po raz 1-y wydanem.

1.-7. Lechus primus dux et author polonorum.
9. Cracus princeps polonorum.
9v. Lechus secundus. (dwa popiersia quasi medale.)
10. Vanda virago.
11. Primislaus sive Lesko primus.
11v. Lesco secundus. (dwa wizerunki do połowy osoby quasi z obrazów starych.)
12v. Lesco tertius.
cad. Popelus primus. (popiersie quasi z medalu.)
13v. Popelus secundus. (wizerunek quasi z obrazu.)
14v. Pijastus Cruschicensis. (jak poprzedni.)
15. Semovitus. (quasi medal.)
15v. Lesco quartus. (quasi z obrazu.)
16. Semomislaus. (jak poprzedni)
16v. Miesco primus. (jak poprzednie.)
17v. Bolesłaus Chabri primus Rex Polonie (piękny drzeworyt wystawujący monarchę (cuiper.) na tronie a króla w koronie klęczącego itd.)
18v. Miesco secundus. (mieszko przedstawiony w zbroi stojący.)
19v. Casimirus primus. (popiersie po kolana z obrazu.)
20. Bolesłaus audax. (to samo drzeworyt wyobraża co na kar. 9.)
21. Władisłaus Hermanus. (stojący w zbroi.)
22. Bolesłaus krzywousti. (piękny wizerunek z obrazu.)
24.v. Vladislaus secundus. (wizerunek z obrazu jak pod 2. 4. 5. 7 etc niżej.)

f. 23.

f. 25. Bolesłaus quartus Crispus. (jak poprzedni)
25v. Mieczsłaus sive Miseo tertius. (jak wyżej.)
26. Casimirus Secundus iustus cognominatus. (piękny drzeworyt podług obrazu.)
27. Lesco quintus albus. (jak wyżej nak. 18.)
27v. Bolesłaus quintus pudicus. (jak poprzednie.)
28. Lesco sextus niger. (Ten sam wizerunek co nak. 11. przemyślawa.)
28ver. Ekuricus probus. (jak pod 17. 18. 20 i 21.)
29v. Premislaus Secundus (ten sam wizerunek co na k. 7. Lecha.)
30. Venceslaus Bohemiae Rex. (poprzednie z obrazu.)
30v. Vladislaus cubitalis vulgo łokietek. (osoba Króla obraz.)
31. v. Casimirus magnus (piękny drzeworyt z obrazu.)
32. Ludovicus hungarus. (jak poprzedni.)
33v. Jagiło sive Vladislaus Lituanus (item)
35v. Vladislaus quintus. (item.)
36v. Casimirus quartus. (poprzednie z obrazu.)
37v. Joannes albertus. (jak nakk. 9 i 20. zupełnie)
39. Alexander. (poprzednie z obrazu.)
39. ver. Sigismundus primus. (drzeworyt z obrazu bardzo ciekawy.)
42 ver. Sigismundus augustus. (osoba króla stojącego w bramie, bardzo ciekawy drzeworyt.)

58v. Orzeł polski w tarczy (herb Województwa Krakowskiego)
59v. (herb Województwa Sandomirskiego.)
60. (herb ziemi lubelskiej.)
61v. (herb ziemi poznańskiej.)
62v. (herb ziemi (terra) Kaliskiej.)

63v

f. 63 v. (herb ziemi siradzkiej.)
64. (herb ziemi sieczyckiej.)
65. (herb ziemi brzeskiej.)
65 v. (herb ziemi rawskiej.)
66 v. (herb ziemi płockiej.)
67. (herb ziemi dobrzyńskiej.)
68. (herb xstwa mazowieckiego.)
68 ver. (herb ziemi mińskiej.)
69 v. (herb ziemi drohickiej.)
71 v. (herb ziemi lwowskiej.)
72. (herb ziemi halickiej.)
72 v. (herb ziemi bełzkiej.)
73. (herb ziemi chełmskiej.)
74. (herb ziemi przemyskiej.)
75. (herb ziemi podolskiej.)

herby te zwie autor vexillum. Chorągiew — po k 79 czyli tej części ostatniej cała arkuszowa rycina na drzewie, przedstawiająca sejm polski. Król pośrodku na tronie. Zda się być jest wizerunek Stefana Batorego.) którego niemcy przezwali patony. — po rycinie. karta tytułowa zupełnie jak 1 f tytuł tylko napis: Prussiæ cum suis provinciis etc. (ob. na k. 35. II niniejszego Rękopisma. —) na odwrocie tytułu: arma Duatus Prussiæ. — Dalej,

f. 1. (czyli kar. sign. aaa 2. verso.) arma M. D. Morchovii.
14. (czyli k. sign. CCC 3. recto.) Złota baba. Idolum aureum Anus. —
16. v. (czyli k. sign. CCC 5. ver.) Drzeworyt przedstawia Lud mordwy.

po k. 117 tej części IV. po raz 3ci karta tytułowa ryta jak pierwsza i druga, tylko tytuł do-

-drukowany

– drukowany: Magni Ducatus Lithuaniæ etc. obaw na k. 35 V niniejszego Akp[a] – Na tejże zodworotu: Arma magni Ducatus Lithuaniæ. drzeworyt. –

f. 3. (czyli sign. Aa. 4.) Trzy popiersia w otokach quarimedale. 1[e] i 3[e] jak na k. 9 ver. zpocratku dzieła Lechus secundus. 2[e] czyli środkowe jak na k. 13 tamże: popelus primus. popiersia te mają przedstawiać palemona wnuków: Borka, Kuna i Spera.

3 ver. Znowu 3 popiersia w jednym rzędzie. 1[e] jak na kar. 15. Semovitus przedstawia Zywibunda Kuj. Litwy. 2[e] Mutwila Kuj Znudzkiego. 3[e] Wikinda syna jego, z jakichś włoskich medalów wzięte. –

4. Znowu 3 medale podobne pierwszym – Skirmunt, Ginwil: Borys. zkąd 3[e] jak 1[e] 9 ver. Lechus secundus. N. 2. –

4 ver. Popiersie podług medalu jak poprzed. przedstawia Ringolta, przypomina Karakalę.

5. Mendog. Ten sam drzeworyt jest zpocratku dzieła kar. 7 znap: Lechus primus etc.

6. Woiselk. Jak na pocratku f. 32 ver. Ludovicus hungarus. –

6 ver. Znowu 3 popiersia z medalów rzymskich cesarzów Hiszpy przedstawiają: Nanymunta, Dowmunta i Giedrota. zkąd 1[e] i 2[e] jak na k. 3 ver.; 4 ver. – 3[e] po raz pierwszy odbity. –

7 ver. Popiersie jak na k. 3 pierwsze. przedstawia Trojdena.

8. Vitenes princeps Lithuaniæ. Drzeworyt jak na k. 22. zpocratku Bolesłaus krzywousty. –

9 v. Jedrinimus magnus dux Lituaniæ (Drzeworyt jak f. 31 ver. zpocratku: Casimirus magnus.)

12. Olgerdus princeps Lithuaniæ (jak wyżej f. 10 ver. Premislaus etc.)

f. 13

f. 13. Jagello princeps Lituaniæ. Ta sama rycina nuż. Jey krolami polskimi f. 23 ver. –

15 ver. Skergelo princeps Lituaniæ. Ta sama miedzy krolami przedstawia Jana Olbrachta f. 37 ver.

17. Vitoldus M. D. Lituaniæ – jak miedzy krolami f. 35 ver. Vladislaus Quintus (warneńczyk)

19 ver. Svidrigelo princeps Lithuaniæ. jak miedzy krolami f. 32 ver. Ludovicus Hungarus. –

20 ver. Sigismundus princeps Lituaniæ. jak miedzy krolami f. 31 ver. Casimirus magnus. –

21. Alexander princeps Lituaniæ – jak miedzy krolami f. 26. Casimirus iustus. –

na tym konszu drzeworyty ktorych razem 98 z nich ze okazuje że autorowi nie tyle chodziło o wierne przedstawienie osób ile o położenie pod napisem ktoregobądź ryciny. można wszystkie podzielić na 5 oddzielnych robot. 1) umyślnie do dzieła przygotowane. 2) wzięte z kroniki Bielskiego i Miechowity. 3) ryte na nowo 4) wedrzuce i 6 wzorów zagranicznych obrazów i medalów. Rysownik i znawca pozna z łatwością każdej z tych robot. Rycinie nosząc cechę czasu a nawet i podobieństwo zasługują na uwagę są: na kar. 17 v. 30 v. 33 ver. 36 v. 39 v. 42 v. – Daley artikuł zawiera ryciny sejm przedstawiające, znamienne i do innych dzieł brane, tudzież drzeworyty na kk. CCC3, CCC5 verso. –

NB porownać z opisem bardzo niedokładnym kroniki Stryjkowskiego wyd. maliniowskiego z. 1846 u Glücksberga w warszawie str. 21. 22. T. I. – jest tam p. maliniowskiego dobrze napisany żywot Stryjkowskiego ale autor nieznał żadnego wydania Gwagnina nie zaś do schedyazmatu Hopego odnosi. –

CX.

CX
108

Polemutichia

albo

polskiego Królestwa szczęścia
a przytym y W. X.a Litt.e a
potym tegoż szczęścia szwankowanie
w R. 1612 y 1613.
opisane
przez Andrzeia z Lubieńca
Lubieniechiego.

(Dzieło zw. XVII. Dkp. zw. XVIII.)
(Kart. 1–186.)

Opis ten wnoszę z charakteru kto-
rym pisany i wtyłego papieru
około 1768 lub 1769. – Odpis
z którego ten opis sam był był
odpisem; nierozumiano albowiem na
zatrzymanie staroświeckiej pisowni,
(jaka jest w Dkp. może oryginalnej
w Sieniawie z nabytku po J. Za-
chim) która jedynie do y zamiast
i lub j i c zamiast k zachować
starano się. Nieuctwo to, i błędy
przypisującego tak w nazwiskach, jak
w pojedynczych słowach. Z tym wszyst-
kim, sprawowany to nabytek niemały

dla

dla rzadkości exemplarzów (nie całych i prawie nieznanych) ale że dotąd niewydany z autografu a treści dla rzeczy historycznych i sposobu zapatrywania się autora wyznania nadzwyczaj ważna. — Mówię o tym szerzej do druku przygotowanym przezemnie artykule, gdzie o samym Andrzeju Lubienieckim, o jego pracy i tym Apologu mówię do treści, dotknąć starałem się. — Do życzenia by było aby zakład narodowy Ossolińskich zajął się całkowitem wydaniem polonentichy o której Sand w dziele: Bibliotheca anti-trinitariorum nadmienia o artykule wspomniał. — Rękopism dziś zaginął, niegdyś przechowywany, jak już mówiłem piszącemu współczesnym działaczy jest w 4to pod L. 1370. — Andr. Lubieniecki um. r. 1672.

Artykuł ten umieszczony w książce Niewydane Rękopismo Ks. Andrzeja Zakr. Trzem. Ossolińskich we Lwowie r. 1844. 8vo wydanej — na str. 117 — O Lubieniecki i jego Apologu str. 118 — przedmowa Lubienieckiego do czytelnika str. 128. — Treść polonentichy itd. str. 130 — 154.

CXI.

CXI.
111. Miscellanea Historica.
(Rękop. z XVIII w.)
Kr. 1 — 461.

Księga ta Kopiałna obejmuje najwcześniej polskie pisma historyczne treści do lat po Nar. Chr. 550 — 1700 circ. Charakter pisma jeden. —
Są tu wypisy z kronik świata Marcina Bielskiego, Gwagnina, do dziejów rzymskich, tureckich, szwedzkich itd. poczynają się jak wyżej około roku 550 Ery naszej. Także dokumenta bardzo ważne do historyi rokoszu zebrzydowskiego r. 1606-7. ale zwykle bledami. Wypisy te nie z drukowanych ksiąg ale z rękopisma Marcina Golińskiego dalej Kazimierskiego zdają się być czynione. Żył on w Krakowie około r. 1670 — rękopisma jego w Bib. Ossolińskich pod tytułami rozmaitemi obacz pod liczbami: CLXXXVII. CLXXXVIII. CLXXXIX. przedmioty niniejszego można porównać z przedmiotami wspomnionych Rkpsów wolnobrzyskich Kartkach.

CXII.
112. Sventoslai de Borzeiowice
Orzelscii
Capitanei Radziejoviensis Judicis
terrae calisiensis, Consiliorum
Regni a. 1582 Marschalci
Historia polonica
ad rerum avunculum Petrum Szarn-
covium castellanum posnaniensem.
Res portobilium Sigismundi augusti
gestas ab Ao 1572 ad Ann 1576
complectens.
Libri VIII.
(copia saeculi XVIII.)
(fl — 196.)

(Odpis starania hr. Ossolińskiego mię-
dzy latami 1780 a 1790 w Warszawie
z rękopisu byłego w Bibliotece
publicz. Załuskiej zdziałany. pismo
pospieszne, niedbałe, nieczytelne, o
nazwiskach i wielu wyrazach pełno błę-
dów z przywodą autora niepoprawio-
nych, tak że niemożnaby druko-
wanego, niepotrawszy (z innej jakiej
biblioteki o wierniejszą kopyją. —
papier zwany portowy. Szabla w tar-
czy pod koroną; słowa Honig et Zoonen
albo Kenwenhoven.)

pyłnie wypracowane Orzelskiego
wielkiej wagi w naszej historyi
bezkrólewiów, dzieło, nigdy dotąd
nieogłoszone znane nam
jedynie prawie z wyjątków prze-
kładanych w Niemcewicza pa-
miętnikach o dawnej polsce.
zasługuje na najdokładniejszy
rozbiór – wyznaczenie wiek prze-
mienie osobno, z rękopismem
Orzelskiego, zabierając kilka
arkuszy druku myślę dla obe-
znania czytelników w Czasopiśmie
Bibliotek Opolińskich umieścić –

W wydaniem takowe w książce
Niektóre Rękopisma ksiąg
zbiorów naukowych Zakł. Ossolińs:
r. 1844. we Lwowie in 8vo –
ob. tamże na str. 157: opis-
na str. 158: O Orzelskim i
historyi jego w Rkp. dotąd
zostającej. str. 175: Przegląd
rzeczy opisanych w VIII ksiąg
Orzelskiego itd — str. 215:
Wyjątki Łacińskie z Rkp –

CXIII. (what Lusing?)

113.

CXIV.

CXIV.

115. Rokosz pod Sendomirzem

Działo się to na polu pod Pokrywnicą blisko wsi Sosniczan do tegoż opactwa należącej dwie mile od Sendomirza na zjeździe generalnym rokoszowym wedle uchwały ziazdu lubelskiego pro die 10a augusti ao 1606 złożonego tamże wtóre pisano. sic.)

(Rkp. kop. z XVIII wieku)

ks 1— 116.

(Odpis prosty około r. 1780 najpewniej zmieniadonego rękopisma zdziałany. pismo wyraźne lecz pospieszne. papier pocztowy — Trąbka w tarczy pod koroną. — słowa D et C. Blanw. —)

Jestto Djarjusz od 6 sierpnia do 8 października 1606 prowadzony ziazdu rokoszowego pod Sandomirzem za przewodem Mikołaja Zebrzydowskiego i Jana Piaskowskiego. pisarz zamieścił ważniejsze akta w całości. Że on domyślam autorem djarjusza Macieja Smoguleckiego, ziż Zebrzydowskiego jego doradca a rokoszu uczestnik miał i on osobisty do Zygmunta III urazę. Natrzewicz w Życiu

Chodkiewicza

Chodkiewicza, Czacki o lit. i pol. prawach, Niemcewicz, dzieje panow. Zygmunta III. często się do podobnego Djarjuszu odnoszą. Ostatni wspomina nadto o drugim jakiś zeszytach Zygm. III zbiory. bibliot. poryckiej, bliżej atoli takowych żaden z nich nie opisał. Był i w bibliotece Załuskiej podobny Djarjusz, którego niniejszy będzie zapewne kopyją. Szkoda wielka że często błędnie pisany i defektowy w kartach, rozpuszczenia słów, wyrazów i całych obrotów. Cóż robić jednym to jeszcze znany u nas zabytek niedokładnie wyjaśnionego, a tymczasem pogardliwie przez pisarzów wspomnianego ustępu dziejów naszych. —

Jakkolwiek w księdze tej mieści się część tylko sprawy sobieskiej, zawsze jednak znajomitszych i najważniejszych, przygotowuję i zbieram wszelkie materjały do tego zdarzenia, ani dokładnie, ani rzetelnie, ani bezstronnie dotąd opisanego, a jednak prawdziwość dziejopisa i ciekawość a nauki ziomków godzien. Gdy albowiem zebrzydowski wszystkich detraktorów spostrzegamy a stąd i poźniejszych na siebie prawie samego zarzuty ściągnął, godne jest uważenia iż nikt materjałów samych uwagnych w wyświecić sobie dotąd pod sąd opinii publicznej nie oddał, ani się znalazł kto by w przyczynę (bez której nie

tu.

się nie dziejej rokoszu i stan
owczesny Rzpltej głębiej nie
wglądnął, a zdania swego dowo-
dami niezaprzeczonymi gruntownie
nieobjawił. To do zrobienia zo-
staje. —

Stanisław Lubieński regalista, bi-
skup i senator w lat kilkanaście
a nawet po śmierci zebrzydowskiej
kiedy już miało lato z głównych
agitatorów przy życiu był wykre-
ślił z praw w IV ch księgach za
warta pod napisem: de motu
civili, która się stała wyrocznią
dla wszystkich naszych późniejszych
pisarzów tej epoki. Nikt nieśmiał
podnieść zasłony pod którą sprawa
Rokoszu dwa wieki spo-
czywa, świętokradztwem nawet
mieniano niepójść ślepo i nie-
uwierzyć wto co Lubieńskiego napisał.
Przyjęli więc wszyscy owczesnem pi-
smem Lubieńskiego mniemania
powtarzali go, (co najwygodniej
bo bez pracy) jako wiarygodnego
spółczesnego świadka — co jednak
nieuwzględnieniem dziś nie da powa-
dzić. Inaczej albowiem rzecz ta
rozważywszy, niedość jest obcować
rokoszowych a broszur i sprawozdań
regalistów, należy obie strony
wysłuchać, według słuszności osądzić

orzdzić i o wszystkich wyrok bezstronny wydać. —

Ob. osobne Karthi

CXV. / patrz następny. /
116. Memoriale Rerum gestarum etc ab Alberto Stanislao Radzivil etc. Tomus I.

—

(na tym kodexie Ogiński własnoręcznie zanotował: „tamna a die 25. ybris (ale tu zdaje się 8bris powinno być) 1639 ad Februarium 1640 inclusive his paucis quæ sequuntur exclusis." — miejsce to w Rękopismie polskim CXVII. znajduje czytelnik od str. 381–396. w całości. —)

117

CXVI

117. Memoriale rerum gestarum in Polonia morte Sigismundi III. inchoatum et continuatum, Levi calamo et raptim descriptum. ab 1632 initium datum. ab Alberto Stanislao Radzivil Supremo Cancellario M. D. tus Lithuaniae, pinscensi Mavensi et Tucholiensi Capitaneo. —

(Cod. cop. saeculi XVIII.)

(Tomus I (vide Nro proced.) ff 1 — 319.
Tomus II ff 1 — 207.)

(Tom 1szy kończy się rokiem 1644 cały jednym charakterem pisany — jest defektowy jak się poprzednio rzekło, na co papieru białego arkuszy 4 zostawiono. —
Tom 2gi kilkorako pisany poczyna się od r. 1644 a kończy Styczniem 1655 r. Oprawiono wten tom duplikat mieszy Lipca i Sierpnia 1648 r. — papier rozmaity prosty, pro patria i kold. Trębka w tarczy pod Koroną, takie Tropsan, IR. itd.)
Są tedy obadwaie tomy świeżym odpisem około r. 1780-90, rautografu bibliot. Załuskiej, albo zdawniejszych jakichś egzemplarzów za Naruszewicza, który własnie wtedy, będącego w Warszawie Opolińskiego do dziejów ojczystych wyra-

wiał

wiał i zagrzewał; wtedy też Ofwo-
liński i te pamiętniki (memo-
riale) kazał swym kosztem prze-
pisać: można te dopisy w zbiorze
łatwo rozeznać: rzadszem, charak-
terem pisma i niedbałego wykona-
nia, gdyż przepisywacze prócz
pośpiechu zostawiali błędy i sami
nowe mnożyli. —

Naruszewicz, w życiu Chodkiewicza
mówi o rękopiśmie Albr. Stan.
Radziwiła Kanc. W. L. Litew.
który miał się w bibl. Załuskiej
znajdować pod L. 2018. in 4°.

Nauman w Katalogu rękopiśmiów
senatu lipskiego pod l. 866 str. 298
którego tytuł: Imagines insignia
manus principum illustriumque
virorum et hominum eruditorum
podał wzmiankę o księciu Radzi-
wiłłu, mówiąc: „ agglutinata
est huic libro in fine Epistola
aliqua L. St. Radiwilii princi-
pis et campiductoris, A° 1628.
scripta ad Senatum lipsiensem,
ut filium mox in academiam lip-
siensem discessurum commendat.“
Był nim Albrecht Stanisław, albo
Janusz Radziwiłł (cod MS. 868 ibid.)
Rektorem rzeczonej akademii 1629.
pobierali właśnie wtedy nauki tamże
r. 1626. Andrzej i Rafał Leszczyńscy. —

Oparcie Lukas.

O pamiętnikach (Memoriale) Albrechta Stanisława Radziwiłła, i przekładzie tychże przez Hieronima Radziwiłła, niedawno wydanym w 2ch Tomach przez Edwarda Raczyńskiego

Wiadomość.

Autograf rękopismu w języku łacińskim pisany ani nam znany ani dotąd odkryty. Doszła wiec do nas dwie kopia pierwszego, a skrócenie i w wielu miejscach dowolne zmieniany przekład, około r. 1764 przez ks. Hieronima Radziwiłła zdziałany. Te obie ciekawości nasza zaspokajając a pamięć ojczystych dziejów odświeżając, prawdę czerpać skazani jesteśmy. Z porównań które następnie zbiór ze nadto przekonywa mi się, że sam Tłumacz nawet niemiał autografu, nie trzymał się ściśle dosłownego odpisu, lecz co mu się podobało wyjmował. Bliższy czasem przodka swego (bo w lat kilkadziesiąt po nim na świat przyszedł) sądził może wiele ustępów bądź zbyt ciemnymi bądź niecka wymi (dlań) i z tąd opuszczał, zmieniał, skracał, tak że prawie inną książkę napisał, o połowę niemiej 129, z tytułem jeno i tłem tem samem. Edw. Raczyński nie troszczył się wiele

o

o autograf taiński, dostawszy z-
kopiom polski wydaje porpieszni
zbędnej nawet kopii, a tak litera-
tura dziejowa nasza, wzbogacona
wstaje jednem zrodłem więcej;
tamowie i zwodzicielstwa przyjętem
będąc jeszcze w takowe mało zaw-
ong, nawet uboga. Słusznie się
rzeczonemu wydawcy wdzięczności
należy że odszukane zabytki stara
się drukiem upowszechniać, zamil-
czyć atoli niemożna obowiązków,
jakie wydawca obok tego względem
czytelników a mianowicie pisarzów
zaciąga. Nie doń jest koszt to-
czyć, trzeba być zamem znawcą
dziejów i nieszczędzać czasu aby
dzieło, mające stać się zrodłowem
tak wydać aby godnem było dzie-
jów, autora, wydawcy. Trzeba
je najprzód oddać w tej samej bar-
wie i niskażoności że powiem,
jak było kreślone; nieskalecyć ani
obcinać lub w dziwkach jak tada
kopia do rąk przyjdzie, dawać.
Zarzuty stąd mnogie widzę że u-
trudzają drogę dziejów przebiegają-
cym, ale mnożą wątpliwości, któ-
rych pir i tak aż nadto napotyka-
my. Jeżeli więc wydawca mienia
spostrzeżeń lub niechce, niemie mieć

— tea

sca z kopiami przypiskami wyjaśnić błędy autora lub nazwy przez kopjatorów pokaleczone wytknąć i sprostować, niech się przynajmniej stara o wiadomość więcej odpisów tej samej mowy, aby swój z nimi porównać i jak najwierniej skorygować a wtedy wierności ani odpisu mniej zarzucić będziemy mieli. — Wydawca niepowinien taić zkąd jego z kopiom wyszedł i jaki? Dzieła bowiem historyczne o wiele tracą na wartości, choćby najumiejętniej przedrukowane były, jeżeli niecą wątpliwość lub zostawują domysł i niepewność co do pochodzenia swego. można się o tem przekonać z rozpoznań przezemnie tu danych. wszystko to wstało nabok przy wydaniu pamiętników Radziwiła kr. Rudzyńskiego a zostałoby zapomniane lub wprzedawnienie prześło, gdybyśmy niemieli przed nami dwuch tych łacińskich tomów i przekładu z polski, a niestarali się jedne z drugimi sprawdzić, obyło wydawcy właściwie powinności. Wydawnictwo zobaczyć, niecytelnie a co najgorsza błędnie odpisane z kopiami, choćby i autografu, kopja, z niej skrócony, przinacrony i także błędnie odpisany przekład i tak dzieło drukiem ogłoszone — czyliż takie wydanie zadowolni prawdzi-

— wyk

dziwnych literatów, czyli z pożytkiem ogółu rozpowszechniać je można pytanie? Wydania tego rodzaju nietylko nie są pomocą pisarzom i badaczom, ale raczej szkodzą im łamią, wnioskom i zdaniu mnóstwo nowych rodzą a stanowczego nikomu nie dają do którego pióro zwierzać powinno i zgoła, bynajmniej niezdzielą i pod sąd krytyki niewinnie poddają. Dla czegoż wydawca podejmuje się to lub owe historyczne nieznane jeszcze dzieło drukiem ogłosić? oto aby zdarzenia epoki wyświecić, i takowe utwierdzić i uzasadnić, prawdę odkryć, zmienić wątpliwości jeżeli jakie i dowieść, ludzi, czas, rzecz tak przedstawić i oddać jak było, nie jak być mogło, albo jak wcale niebyło. Jeżli więc jedno nie dosyć wiernie zdziała wydanego wyżej, jeżli wiele osób o których z niego się dowiedzieć pragniemy jak w maskach widzimy, tak że ich ani poznać ani nawet odgadnąć nie potrafimy, dzieło wydane chybia celu a wydawca nie pochwale ale naganie ulegnie. my chcemy w pamiętnikach współczesnych widzieć przodków nietylko w nowie i stroju właściwym, nie tylko

z nazwiska ale z rysów ich twarzy, ich ducha, ich czynów. Chcemy się poznawać wszędzie tych samych, w kościele, senacie, sejmie jak codziennej rozmowy; abyśmy nie pytając wiele kto ten, kto ów? gdziekolwiek zejdziem się z którym, sami go poznali i tobie i drugim powiedzieć mogli bez zająknienia, to ten, to on. Tak wydany współcześnie zabytek, obok przyjemności czytelnikowi ciekawemu opowieści, czyni pożytek, książka staje się bibliograficzną, poszukiwaną i chlubą wydawcy czyni. Raczyński wydał wprawdzie pamiętniki Alb. Stanisława Radziwiła ale nie z autografu lecz z odpisu defektowego, to niewiemy nawet zkąd go dostał a wydał nie jako przekład tłómaczony Alb. Radziwiła, ale jako oryginał Albrychta Radziwiła pana. wiek, tu błąd, i tu zawiedzeni czytelnicy. może Albrychtowi przekładać nie wmyśli drukowania tej pracy, może tylko wyjmował z oryginału zdarzenia ciekawsze przez swego prawdka podane, bo żył wcześnie wkrótce po nic niedbanda; może chciał aby w rodzinie jego wiedziano, czem dziad jego w ojczyźnie był, jakie znaczenie, jaką wziętość posiadał, co zdziałał, co napisał; może też (Homerzy w czasach kiedy pisma osobiste widoki nad dobrem ogółu górowały — umyślnie wiele opuszczał albo przekręcał, dla zabawy wszystkie niedo"

Dzieło o którem mowa wyszło wpoznaniu r. 1839 w 2ch Tomach. 8°= z rycina Alb. Radziw. podług medalu wykonana. Tom 1 Z str. 235. Tom 2 str. 487. Kończy się z marcem 1653 wkrótce" — co pod MB w druku dodano znajduje się dopiero pod r. 1655 w Rkp Sanuckim — tylko rok 63 życia autora poprawiony na 60. — Czytam w Przyjacielu ludu (R. III. N. 21. str. 167.) wychodzące publikacye nakładem hr. Ed. Raczyńs.° oddają zasługę jego czci" ; słusznie, ale żądam większej krytyki tak od wydawcy jak od chwały.

Ibal

dbał o wierne a dosłowne oddanie oryginału, która bez względu nań jedynie dziś (czego się nie spodziewał Homan) drukiem ogłoszoną mamy. Aliści mianowicie pisał Altr. Stanisław, spółczesnych zdarzeń świadek surowy i poważny, wypisy Rzpltej dostojnik, pan wpływy i dostatkami znakomity, wojownik, obywatel i autor. Nie pisze on dla samego autorstwa, lecz sprawę daje zwypadków mniejszych czy większych dzień po dniu jak mu nadeszły; do czego należał spowiadał się, niewystrzega się zeznań nawet przeciw sobie, nietai nic, nie przemawia tego, o co może później sam być posądzony. Dlatego to Homan nie chciał iść wiernie za nim, gdy przeciwnie w pierwotnej rzetelności zachowany i oddany nawet błędami autora, zajmie więcej i ku wyjaśnieniu wielu wypadków dziejowych pomocnem stanie się materjałem. Rzucone porównanie następującego zaraz Rkp CXVII. dowodniej o tym co powiedziałem przekona. Wprzód uwagę tu zrobić muszę iż to co Homan opuścił ledwo nie drugie tyle wynosi. Całe niemal miejsce brakuje, a jakkolwiek rękopism ten od wydania pięknieyszy, dalekiż jeszcze aby takim

był

był jakim zpod pióra autora wyszedł. Co pisz i Opolińskiego zauważył, notujące (przy Bpie Sambiensi) własną ręką na str. 77 „W. plura omissa transumentis negligentia." poprawniejsze więc wydanie ciekawych tych pamiętników, należy się pisarzom dziejom i bibliotekom. wymaga atoli wyraźnego zajęcia się wydawcy; przyczym wprzód rękopismo wszystkie, z sobą porównać i sprawdzić trzeba. Jedno zmniejsze jakkolwiek niecałe i przepełnione błędami przekonywa nas o tej potrzebie; które tu wspomnę. Do r. 1632 który był elekcyjnym Władysława IV. tładzie autor mowę P. posłów i listów zagranicznych, o których żadnej wzmianki ani w przekładzie, ani wydaniu niema; lubo sam Radziwiłł pierwszy dnia Grudnia r. pomienionego tak się wyraża: „Hoc mense nihil fere factum quod notare deberem. — nec itaque hic inutilis lectori redderetur annotare dolui orationes aliquas etc." Za przód tego miejsca opuszczane, błędne, a nieco kart od brzegu przez obcisłe wyjęcie nadchodzone; bez najważniejsza uwaga która się wydanie wzywa się zd. 24 mar. 1653 gdy Bkp.m Tarnów. o lat dwa bliżko zapełniejszy, do Styczna r. 1655 dochodzi. autor przy końcu dodaje: „zamyślałem póki mi Bóg życia pozwoli itd." — bez nie zdaje się aby więcej napisał, lubo życia dopiero w Listopadzie r. 1656 dokonał. —

ob. Kartki.

CXVII.

CXVII.

Memoryał
rzeczy znaczniejszych które się
w Polszcze działy od śmierci
Zygmunta III. od r. 1632 aż do
r. 1652. Spisany po łacinie
przez JO X.cia Jmci Albrychta
Stanisława Radziwiłła
Kanel. Wiel: W. X. Litt.a przez
JOX. Jmci Hieronyma Floryana
Radziwiłła Kanclerzyca W.o X. Litt.
prawnuka pomienionego authora
na polski język przetłumaczony
R. P. 1731.
(str. 1 – 862.)

Rękopism prawie jednym charakterem czytelnie wykonany. Odpis jak na końcu dodano: „11. April. 1764 skończony wrok przepisany z biblioteki Nieświeskiey manuskryptu." —
ponadto taki sam Rękopism J. Ur. Niemcewicz którego katalog zbioru wyprzedaż publiczną przeznaczonego wyszedł w poznaniu r. str. 764. Zostawszy nabyty przez Raczyńskiego drukiem go ogłosił i to jest owe wydanie o którem w poprzedniem rozpoznaniu mojem pisałem. Rękopism nasz zgadza

się

się z wydaniem dopiero wspomnionem — lubo nie z łacińskiem. A ponieważ łatwo się zdarzyć może, że chcąc wszystkie w porównaniu z oryginałem wskazać, trzeba osobną książkę napisać, albo przekład zupełnie na nowo przejrzeć i opuszczonemi miejscami dopełnić. aby okazać jak niedokładne i niedbałe to tłumaczenie wziąłem rok 1szy (1632.) porównałem z tekstem łacińskim uchybienia okazałem opuszczenia wszystkie wytknąłem. — Rękopis nasz opatrzony jest treścią marginalną, której w wydaniu Rzewuskiego niema, a jeżeli była niestosownie umieszczoną, te bowiem krótkie wzmianki ułatwiają poszukiwanie i zaznajamiają z przedmiotami w pamiętnikach, bez porządku rozrzuconych zawartymi. —

NB. i Kwiatkowski autor dziejów Władysława IV posiadał Radziwiłła Memorjał / jak wspomni uczony zrodeł zamieszczono / nie wszakże nie pisze o łacińskim oryginale, z którego ważnych i obszerniejszych mógłby zasięgnąć, osobliwie w sprawach dyssydentów, wiadomości.

Opuszczenia i błędy

Opuszczenia i błędy w pamiętnikach
Albrechta Stanisława Radziwiłła
na polski język przetłomaczonych

Wydanie Raczyńskiego. R. 1632. Rkp. Jagiellońskie.

Marzec.

po 29. marca opuszczono. — „30. pestis nuntiorum occupaverunt diem. 31. autoritatem senatorum cepit Rex generalem." —

Kwiecień.

— 24 i pod 25. (mylnie 15) opuszczono. — — „die Dominico mane ex peracto hospites meos, qui fuit 8. Marci dies 25 aprilis. circa meridiem nondum ex arce comparent sed supervenium. video non adesse D. Denhoffium palat.m Cievpatensem intimum R.o Mis tum primum officiis subdapifer regni ad aurem moestus enarrat mihi quomodo Rex circa 8.m horam. . .

pod 27.m x oktoo godz. 9 przypuszczono nas do króla". . . . . a nieco niżej opuszczono. — — „circa 10.m officiales Regni et M. D. Lith.ae vocantes vidimus — — "spectaculum plena admiratione et horrore quodam, in lecto iacebat Rex serico rubro longo per medium cinctus fuerat, quatenus facile elevaretur, ex nigro serico parvum gestebat pileum, mediis tandem iacebat ne: p'luita obvertetur. Tum generosa Ursula" etc — etc.

po

Wydanie — Kwiecień — Rkp. łacińskie.

pod 29m po słowach: „i cała nadzieja ustała dalszego życia — —" reszta opuszczona —
— „consilium medicorum adhuc ese coactum si spes iuvandi Regem superesset. Imperitia medicorum detecta ese in data medicina, quae luna in eclipsi solis in corpore pleno et morbis affecto fuerat adhibita, nullaque spes nisi miraculose relicta."

pod 30m po słowach: „w głowie której nieruszono — — reszta opuszczona —
— „cor valde magnum erat signum tarditatis"

— „jako była za życiosta" opuszczono —
— „a pictoribus duobus pingebatur" —

— „dopiero pierwsze cerata twarzy królewskiej się wróciła spodziewaniem wszystkich" —
— (niema w tekście.)

Maj

pod 2m — opuszczono. —
— „Hora 8a conveninus 2da mai." —

pod 3m „aby się nie zdał ustąpić pretensij swojej do królestwa gustawowi — zgoreto senatorowie się uspolowili i dawali mu tytuł króla szwedzkiego." (str. 13.)
— powinno być: „ne credere videretur Gustavus pretensione sua et ut causam primam tractanda pacis ratione abrenunciationis tituli Svetici obijceret ab omnibus libenter Rex Svecia est appellatus, ut et ego in audientia mea idem principi dicendo abunde contentus eius humanitate discessi." (p. 9. MSS. [illegible])

pod 16m. po słowach: „marszałka koronny i ja," opuszczono. —
— „licet in absentia per duas hebdomadas Marschalci ego vices obirem." —
(a przy samym końcu miesiąca):
— „ex nobilitate potijsimum. vero bini ex uno quoque districtu." (opuszczone)

Czerwiec

pod 3m — „Hrabia — — (zabity nie wymieniono nazwiska) str. 18. —
— „prope illo Marchio Durlacensis"
(Jak i wpol. Rkp.)

— nieco niżej: opuszczono. —
— „ratione (Brandis Jac. sic) zapewne Brandschatz ut vocant."

1632

Wydanie — Czerwiec — Rkp Załuskich

i jeszcze niżej równie opuszczone. (tak w Bibl. pol. p. 12.—

— „(Brandeburgi) postea per multum temporis fuit incertum, ubinam Gustavus debellaverit de ipsius exercitu tantum fama erat, qui non erat antea otii assuetus iam ad Norimbergam languebat, multorum opinio fuit ipsorem obijsse vel saltim graviter decumbere." —

przy końcu 23ci — gdzie mowa o długu winnym M. Gdańskowi nieoznaczonym.—

— oznacza na 500,000 złot.

przy końcu 28. wiele pobawiano a po słowach: „az do jego śmierci — „ opuszczono —

— powinno być: „ tempus durande convocationis ete az do słów: „ na inny czas odłożono. „ Porthae solutum fuit consilium senatoribus absentibus ea arce nuntiis ad illorum hypocaustum redeuntibus. Locus et tempus deputationi assignatum ubi corpus Degnia ante iacuerat et hora 1ma ad 10m mane assignata.

— 29. i 30 Lipca.

— mylnie bo Czerwca.—

— 29ci — Odniemnie.—

— „ Ego convivio eaepi praecipuos senatores „ sed caeteris in potu vino potius quam humanitate tota die tales fuere ungarica electuaria occupati

przy końcu 30ci — opuszczono.—

— „ de adminiculis ad bellum addendis, videlicet fructum et vitro ad manus theraurarii reddendo. de modo concludendi comitia, hora tertia pomeridiana terreximus. „ —

Zyl

1632
Lipiec

Wydanie.

pod 3m — po st.: „naradziwszy się z senatem...
— 4m w punkcie 1m zamiast „listem, obyczajem, pokorą i skromnością" zmyślona itd —

RKp Fauński

— (dodać znajdujące się tu: „po wyjściu posła." (tak: w RKp pol. sk. 16.)
— (powinno być:) „listem obyczajem polorz i skromność" zmyślona po sobie polawiając itd" (RKp pol. s. 17.) a wszędzie tak: tak: „vulpino more rogantes, demisse atque tuam modestiam ostentantes etc„ (po czem znowu następują słowa w wyd. opuszczone, które jako ważne do całości opowiadanej wzięliśmy tu się wstawić: „(w punkcie 2m po capescitur) „tum et omnia quocunque modo in causa religionis facta ab a. 1586 in praeiudicium dissidentium in Regno et M.D. Lithuaniae" (w punkcie 3m po drukowanie zakładać): „sine tamen turpitudinis et contumeliae Regis ac eorum Reipublicae dicta in hoc em." — (w punkcie 5m po słowie: archimandryci:) „quod idem in latino abbatum significat." (a niżej wstawić:) po chyżmatykom oddali): „bonaque arestata et obsigilata ubicunque locorum in Regno et M.D. Lit. reddant." (w punkt: 6m po całym zdaniu niezrozumiałym i nowym: gdzie są katolickie kościoły) „nihilominus si schismatici vel dissidentes licet fuerint catholicam habeant in bonis suis possint tamen in alio loco erigere templa sua — quae uis perpetuitatis saperant idem catholici permittitur."

Wydanie.

1632
Lipiec Rkp Jaworski.

(w punkcie 7^m po ministrowie dyssydentów zamięci) „ vulnerari vel occidi „ – (w punkcie 9^m zolidentami) poprawić: „ seu laribus (chociaż w tekście: „ scholaribus.“ (w punk. 10^m po Wo was: w Wilnie i Lwowie.) „ et ut in aliis civitatibus secundum privilegia ad magistratum schismatici admittantur ... tum et schismaticis atq dissidentibus hominibus mechanicam artem exercentibus et mercaturæ victum gerentibus ne ulla a quovis inferatur iniuria.“ (w punk. 11^m po promowowac będą: opuszczono „12 w urzędach i godnościach“ dalej: „ si Vilna et Lublin collegia ad alia loca non potuerunt transferri, quæ tamen constant et tali in æquabitate audaciam sumant (nam ad iudicia tribunalitia nemini nisi cum 50 hominibus nostantum liceat, studiosi vero millenarium numerum exeq atque libere quod volunt faciu impune, ideo certos modos prescribere, præsidii et securitatis hominibus et personis tum et Zboris sive synagogis dissidentium.“ (punkt 12. całyo „ Vt actor et defensor sit ea thenticus causarum tempo

schismat

1632.
Lipiec

Wydanie.

Rkps Tarn. Hist.

(Nr. 27.)

„schismaticorum et dissidentium
latino, qui suos proprios authores
vel singulares personas non ha-
berent, sed tantum communitatem"
(punkt 13 jest w przekładzie 14
i końcowy ich słowami: „nowo bu-
rzić będą . . . — Nate konfederacji
punkta zezwolili: dodać: „in causa
religionis . . . et iusta antiquas con-
federationes hoc imponatur (nemi-
nem contra privilegia, iura et liber-
tates dissidentibus ullo cognito
modo procedere, inquisitionem pro
secutionemque in causa religionis
intentare debere)" — (punkt 15
od słów: do iuramentu itd.) wktó-
rym po słowach: in proximum ró-
żnej wiary opuścić: „libertatis,
pacis et confoederationis omnium in
religione dissidentium, scribi, obsi-
gnari et evulgari permittam." —
(punkt 16 od słów Jakie starо-
stowie pozwa ich.) —

(To jedno miejsce widzimy że zmian
zawiera a jednak punkta zbyt
za ważne by je historya wiadomi
i dosłownie nie zachowała.) —

pod d. 6 m Po słowach „do Kasztel-
lana wojnickiego ezyść" dodać.

— "Ego me excusavi occupatus ali-
— quis negotiis, itaque Vice cancella-
— rius M. D. Lith. loco mei suffe-
cerunt. postea legationis puncta
proposita in senatu, cum delibera-
tionem non admitterent in alium diem
rejecerunt." —

— a nazajutrz końcu dnia tego
opuszczono.

— „ingressus factus est tantum eo
die a Vladislao." —

pod

1632.

Wydanie Rzew.

pod d. 4m opuszczone.

— d. 8m niema w przekładzie.

— d. 9m mówią o zabojstwie Noldów w rynku mościckim opuszczony.
a po słowach: „do skutku nie przyszło" — opuszczono.

a na samym końcu dnia opuszczono.

— d. 10m po celebrawał opuszcz.
a zamiast królewskowe:

Lipsie.

— „ in nostra deputatione aliqua articuli conclusi sunt, quos meis ad eorum consensum accepere .... archiepiscopo concludente."

— „ Vesperi accepit nos magnificus praedo marschalcus Regni Polonici. circa 9m cum arcem transirem, ut meam conjugem inde acciperem invenit infantem serenissimum et praecipue et [illegible] nocco cum illa colloquente, vocatum venit ubique variis colloquiis [illegible] 10m horam protraxi tempus, dum demum transeundo cameram episcopi cracovien[sis] Dr. Joannem albertum infirmi, dedi felicem nox omnibus."

Rkps Tacit'kich

vol. 1615. —

— „ nos etiam hac die finem tractationis in deputatione imponere nus nostra. praedonio et eleg tibus piscibus sumsimus apu D. Pac Thesaur. Supr. M. D. Lit

— „ petebamus interim ne pro consilia publica ipsa tempori angustia invitante diu cerem nia et concio duraret."
— „ musica Regis praecinente."
— „ quatuor principes aderant distao propter indispositionem absente."

1632
Lipiec

Wydanie Rawc.

Akt Kanickiego

pod d. 11m = (wszystko po odmieniano. Nowa: markotno mi było; i dla tego nazajutrz dodał Kumasz.

= d. 12 lipca (myl. druku) po d. 12 lipca = nadto pod d. 11m = mówi autor:

— „ Eodem die et convivium fuit apud palatinum vitnensem, circa vesperem tumultus et iaculationes; in plateis ex bombardis crebrescunt auditu, aliqui interfecti. "—

— d. 12m pisze autor to co wprzekładnie i wyd. pod d. 11m = zpowrotem a mówiąc o niemarkotnej nie ma przyczyny o czem autor:

— „ respectu nihilum conscriptorum "—

— pod 13m po słowie: „ Hanowie " pewne „ opuszczone:

— „ nuncii terrestres iterum his diebus legebant illa, et in disquisitionem proferebant punctа deputationis nostrae "—

a nakoniec po „ aby się wiadomie " opuszczono:

— „ certum eorum (nempe nihilum) numerum assignando "—

— pod 15m = gdzie mowa o archimandrjach . . . a zamiast: żydowska powinno być:

— błędnie: „ abbatia piecrarensis. (Kijowo-pieczerska.)
— żydyczyńska (żydyczeńska nie żydygeńska) — ponieważ żydyczyn po wyjęciu Łuka nad Styrem nie ma w wdztwie wołyńskiem, leży w miast archimandryty. x)
— „ sic tandem finis fuit imposturis cum dissidentibus et schismaticis."
— 15m = Lipca. —

— na końcu d. tego dodaje autor:

data protestacyi 18m = Lipca.

x) była i w Kutnie archimandrja jak w t. III o upadku Kons. B maja —

1632.

Wydanie. Lipsii Rkpism Paciusa

pod d. 16m po słowach: „posłów królowskich“ opuszczono:

— po słowach: nigdy rzeczy nie wydali opuszczono:

— po słowach: przy swoich radach opuszczono:

— na końcu w nawiasie słów dodaje (czytaj jego (Krzyżtofa) x. Radziwiła) Manuskrypt który się mianowicie w bibliotece niemieckiej przechowywał.)

pod d. 17m zamiast: posłowi:

— po: Zygmunt I nie pozwolił opuszczono:

— „ etiamsi quadraginta milliaribus distaret“ —

— „ spiritus vitales contradictionis, si jejuno stomacho consilia audienda erant. Commoti spiritus vitalis bilem movebant, si poto capite discursus impertinentes crumpebant, cum non deceat tertium imaginari, abscondi poterit exordium fuisse colloquium sed ut omittam quae tractata sunt nam impressa extant.“

— „ secundum consensum palatinatuum singulorum tempore interregni. provisio principibus que ex erario Rpublicae numerabatur ut ad Electionem id conservetur, quaestio haec plurimam abrumpsit temporis, uno contradicente et protestante ex Brandenburgensi palatinatu tendem concepta est

— „ Legatis“ (brandeburgensibus.)

— „ extare decretum.“ — — „ Denegatum est utrumque vimque decreti obtinet tamen illud ratione

1632
Lipiec.

Wydanie

Rkps^m Varii stri

– po słowach: Koraeckiej też posłów –

– ratione confinium marchiæ et prussiæ cum dabuntur commissarii –"

– po słow: Koniecpolskiemu H. W. Kor. opuszczono:

–"tertii Koraei venerunt"–

–" ut ipse statuat quid magis Resp: expedire interim, nam Electo regi incumbet etiam hac in parte suam regiam authoritatem interponere quid magis salutare videbitur Regno ex crescente numero maiori Coracorum"

– po słow: Kościoła rzymsko katolickiego opuszczono:

–" palatini ravensis, plocensis, mazoviensis et Castellani exepto articulo confœderationis in illorum palatinatibus. Eandem ad officiales illi et ege salvis viribus romanæ Ecclesiæ manus apponimus. –"

– na końcu zamiast: głosz nauki (poeta Krakowski) napojem zagrzania powiedziano:

–" bene notus"–

pod d. 18^m po słowach: nie mogłem pożegnać opuszczone:

–" et senatores aliqui abierunt ita ut ex triginta quatuor vix octo vel novem remanserint –"

– podkomorzy inflanckich –

–" derpatensis." –

– po słow: podskarbi Kor. nadw. opuszczone:

–" hinc ad prandium ad meam aulam discessimus, deducente spowam ad unum latus palatino Sandomiriensi ad aliud palatino Lanciciensi nulla mentia, nihil tacti fuit, nec vesperi ad cubile deductio extra

vesperam

Wydanie Dzwz.

1632
Lipiec

Rkps Jagiell.

pod 19m do województwo ziemskie
— na końcu d tego słowa opuszczone. —

— pożegnanie u Władysława
20. 22 dnie odniesienie wkłi-
ku słowa a po: poddaniom się przypatrując ustęp
historyczny cały opuszczony. —

vesperem Generalis Koniecpolius
diuersit Varsavia cum palatino
despatensi Denhoffio. " —
— " ad acta terrestria. " —

— " nos fuimus in prandio secundo
(ut vocant polonice na przenoszinach)
nuptiarum Lodii secundarii.

— d. 20a —

— " ubi ante 5 annos dum eperuit
rante bello gustaviano in prussia
nunc primum redii. Nova es
germania hoc mense alleata sunt
recepisse ea Bavaria Gustavum, ut
voluisse insequi duem Bavariae,
qui cum Duce Frislandiae iungere
se cupiebat, Hagae non potuit. Ita
Gustavus asequi quod voluerat, se
redüt Norimbergam, ibique propu
gnaculis rubtetrancis et fortissimo
vallo ad aliquot milliaria cinctam
deffendere rere in Latino habe
victus et ab exercitu coarcta
no et licet prelium committere
se declararet 20 Julii eductis
militi imperatoris in aciem
non comparuit. Cuniculis itaque
utrinque res gerebatur, neque
meus quod certius scire potuit
venit etiam famulus dum esset
Fuchsiis ab apine meo Lovanii
Carolo Eisenreich mari rogata
ut quoniam Bavaria tota deva

— Hata

1632.

Lipiec.

Wydanie —

Rkp: Pacův Hrš

stata est, bona ipsius que absumpta illum pecunia iuvarem, atque per marem eidem famulo tradito transmitterem, diu anceps fui quid facerem; uxoris quidem amor coniugalis suadebat, ut etenim germanus Carolus eodem patre sed alia matre natus ut hac in parte eius desiderio satisfacerem, ex alia parte ingentes sumptus qui mihi faciendi erant in Electione et convocatione Regis a proposito avocabant. Tamen Dantisci feci aliquid pro affine uti in mense futuro exponam."

w Końcu tego miesiąca przy wzmiance o zabiciu syna Jana Tęczyńskiego (w wydaniu i rkop. polskim: Germonetta. — Sermoneta (?)

Sierpień.

w tym miesiącu szczegóły dotyczące podróży autora do Prus może mniej ciekawe tłumacz skrócił obszerność" zaś pod d. 21go cała tak: (a tej tłumaczowi nie godziło się wypuszczać.)

— „21. Dirsaviam veni mercidie mirabar ibi ingenium Gustavi qui medio anno tantopere oppidum hoc munivit, propugnaculis in terra mirabilibus, ita ut tres fossa erant sub terra, una profundior alia et una sub alia impossibilis res erat, vi capere illum locum, multa millia prius amitte-

rentur

1632.

Wydanie

Sierpień

Bkop. Łaźń'skiś.

—„ reuitur, ipse Gustauus tot
tempore in monasterio domin
canorum hospitabatur cellam es
quam habuit versus Vistulam
ad noctem Pelplinum appuli
D. abbatem Rembouium prestan
tem virum et vere sanctum saluti

oddał coraz to więcej i bez liku drobnych opuszczeń tak że niepodobna wszystkie bez odpisania całego niemal pamiętnika wskazać — na większe przeto i najważniejsze do końca roku poprzestanę, które tłumacz nie wiem czem powodowany, jakby coraz więcej śpieszył pomijał, a które w nowem wydaniu koniecznie należy zachować, biorąc za podstawę Łaźńskiś Bkpm.

Wrzesień.

I tego miesiąca początek aż do 25to- skróconym, miejsca opuszczone są:

—„ sub initio eius mensis venati
ne teporem me occupabam, ut
animum ut animum curis
preteritis recrearem . . . . .
(confluentibus amicis partim)
ut inter me et Castellanum El
bingensem libes exortas compo
rent, quod et factum est, pri

— die

1632.

Wydanie. Wrzesień. Rkpsm Łacińskie.

-dia visitabam ac itineri vesperi vitico me accingebam . . . —"

12. ybis." postea huius mensis die, ivi per Culmam, Golubiam, Dyratinium, monasterium Skompe, Lipsk? Supscium, plonscium, Zakroczymum, ubi cum in traiectu Vistule intelledissem adesse in vicinia regem Vladislaum cum principe Casimiro, eques celeri cursu Regem invisi et Mutavi, vesperi 2 milliaribus Varsavia in pago Dziekanovo pernoctavi in aula hospes cum summa benevolentia nos susepit, sed cum caristate rerum ultra condignum facta abolevit —"

Październik.

Sprawy tego miesiąca w którym sejm elekcyjny agitował się ważniejsze przed innemi. powszechnie tak tu jak wszędzie zadnej poprawności w nazwiskach Co się i w Rkp.ch polskim i łacińskim postrzega – dla tego i wydanie przepełnione błędami – Pomaw wymienia osoby niektóre autor po urzędzie tylko o wspomniał. nazwiska zaraz je: Jan Del na Dal, Fermera na Fryzne

1632.
Październ. Rkp. Tarnińskiego

Wydanie.

Fryzne, kuchm. litt., pisarskiego na Pikarskiego według domysłu zpomocą Rkp. Tarnińskiego należy sprostować. prócz tego wydrukiem punktacja tak niedbała że wielu inne urzędy się dostały. pod D. paźdz. w artykule 3m wyraz stacye (in stationibus) tłumacz nowi: stancye, a w wydaniu jeszcze gorzej bo stajnie.: „ut pax in stationibus servari possit „ aby wstajniach spokojnie się obchodzili. (art. 4.)
Na dowód jak autor sumiennie spisywał wszystko świadczy początek d. 4ty, co jednakże tłumacz zwyczajem swoim przeminął:

— „ Errore factum est quod hesterna die postri hoc factum esse ajebant. Nam D. 8bris fuit dies dominica in qua nulla consultationes [illegible]

pod dniem 6m po słowach: zgotowąą rzeczą szli:

— „ proponit iuramentum Tribunalarum (Director) ne fiat ex post franciscii multos etiam [illegible] abituros. archiepiscopo placuit ut differatur iuramentum ad initia Tribunalitii iudicii ibique etc. schalens ut fit eligatur promoque se literas eo nomine ab omnibus daturum. Dux Radivil cuius

1632
Październik.

Wydanie

Rkp. łacińskie.

Dalej po słowach: „do swego kosza przybyć" opuszczono:

„cupit easdem literas ad M. D. Litt. respectu iudiciorum tribunalitiorum —

— „consultationibusque interesse. Locus Polonis in hipocausto nuntiorum in arce nova, Lithuanis in antiqua arce assignatur —"

następnie w wyd: Rybołowstwo królewskie powinno być królewieckie jak w Rkp. polskim:

— Rybołowstwo.

— „regio montana" —

Po słowach: w polsce iako i Litwie opuszczono:

— „quid aliud proclamat subiudex siradiensis, nimirum provideant ne ab insolenti milite opprimantur, sed cum nescirent quinam illi essent milites, sine conclusione res mansit. De telonio iterum recudit nolle accipere neque Marschalcos neque cives, solum loci Capitaneum reclamare neque petitioni nobilium cessit." —

po słowach: „pośli potym do senatu" opuszczono:

— „ibi in primis de Theloneo quo a Senatu rogatus renunciavit Capitaneus —"

po słowach: „o monecie królewskiej (królewieckiej) wielkabyła trudnosc" opuszczono:

— „cum alii per universales literas, et proclamatione agnare vellent

alii

1632.

Wydanie.

Październ. Rkps^m Tacińskiego

— „aliis monetis, alii per insertionem in volumen Regum (legum?), quod praecipue Radivilius urgebat et licet diceretur esse tempore defuncti Regis prohibitam, neque hanc materiam ad articulos pertinere non fuerunt, ne rationes animos distrahanorum et primo loco Radivilii adducuntur constitutiones regni de moneta."

(Tak ważnej okoliczności niegodzi się tłumaczowi tekst ważyć. Widzimy że im więcej drobnych na ów nagromadzonych faktów tem obfitsze tło Dziejów i żywszy a wierniejszy obraz czasu. Rzeczy sama współczesne stają się nie tylko co do prawdy historycznej ale i co do ducha czasu i manier jakie współczesności krajowe nader ważnemi.)

Dzień ten kończy autor, (czego niema tutaj) tak:

— „Ego non interfui dispertationi in campo, nam a 4ta huius ris ad 9^m eiusdem in lecto podagra licet miti detentus, a multis visitabar senatoribus

d. 7. po słowach: „o monecie. o której była długa sprzeczka niema:

Wydanie. Paździer. Rkpsm Gaimski

niema.

— „ iudex sochaczoviensis graviter ferre quotidie novas oriri questiones praeiudicare legibus Regni ut moneta regiomontana valeat bydgostiensi quae est abdicata, nam si hoc fieret experirentur occasiones varias monetas in Regnum introducendi assentiuntur aliqui palatinatus, contradicunt Lithuani et contendunt — "

po słowach: do nasmiewiska znas opuszczono.

— „ itaque vellent uno corde et affectu convenire ut per universales literas monetaria res quiesceret cum in executione erunt omnino tales litera — "

a po: „ i tak się ta rzecz uspokoiła " opuszczono.

— „ contentiose litigant de moneta regiomontana, nunc unus, nunc alius non sine incognito scomade (szczypliwy wyraz) Dux Radivilius qui mordicus sententiam tuebatur, excusat se cum de honore et fortuna Rplica agatur, malle se pecia (sic. słowo nasze używane znaczy sztuki, talerz worki) potius quam patriam desiderare. Director rogat ut tale medium accipiant ne articulus sit de hac moneta in volumine Legum.

Dux

1632.

Wydanie.

Październ

Akpm Tacitki

„ Dux Radivilius si de hac mate
ria non erit, ne sit ergo de ulle
ullus articulus. Iam volebant
concludere. Interim capitaneus
coveiosis ut non tantum in vol
mine non sit de moneta hac,
ne in aliis repugnarunt. Sic
sic dies abiit—"

O tej monecie rzecz się toczy-
ła i wdniu 8mo a ody tłu-
macz mogiał się, aby o wszy-
stkim zamilczyć, należy tu
dopełnić od słow: ucharrał
się dyrektor aż do: strata
wielka czasu, tłumacz bowiem
swoim sposobem zbywa, a
podanie autora ważne opuszcza
które tak brzmi:

— „ Director dicit senatum hac de
deliberare (nam toto tempore qu
talia consilia nobilium erant, ut
natores obtosi fuere, huc illuc
bulantes; et postea ultimo are
episcopo remanente abibant
conventu) adjungit et de mon
regiomontana, quæ impedit co
silium securitatis. Legitur art
culus rei monetariæ, quando ven
tur quod talis currere debet, qu
in corpore Regni et dictionum e
annexarum audiatur ab his, qui ju
beant iis cudendæ monetæ.

iterum

1632.

Wydanie. Październ. Aktów Pruskich

„iterum aliqui approbant alii contradicunt.“.

a po słowach: złączyło się koło rycerskie z senatem tak:

— „ Director refert qualiter tractatum sit hoc negotium, varias sententias in medium seculares et spirituales proferrent. Supervenit Dux Radivilus, vult ut verbum in corpore adiiciatur, propter Livones et Curlandos. Thesaurarius curiae Regni dixit, qui in fide est hic et in corpore Aplica sed inveniuntur tales qui licet sint in corpore non prestare obsequium Reipbli. veluti Elector qui licet admonitus sub anno 1627 et 1631 ne cudat monetam cessantem in Regno tum perrexit in cudendo. Cancellarius Regni medium proponit ut scribatur in corpore unum et fide et obsequio Rpbli. Aquievere omnes tali medio audito. Infert aliquis de vigenti moneta accipienda, sed statim refutatur. Interim legitur articulus de moneta, ibi protestari volunt aliqui. Dux Radivilus redargnit. archiepiscopus dicit esse hanc questionem extra materiam, iam posse omnes al-

quiescere

Wydanie

1632.
Październ. Rkpsm Paris.

„ quiescere tempori parcant. M
zyrensis officialis Obuchowicz
causam esse quod non hoc quo
tio nunc alia proponatur, m
nirum quia quid conclusum es
semel iterum renovetur. . . .
non intellecta re omnia commi
-ant itaque tandem concedunt,
niscribatur articulus rei mone
in volumen, concludente Dnc
divilio, quod cum tempore El
tionis articulus evanesceat q
soli Electioni servit verebantu
etiam aliqui ne in comitiis C
ronationis hoc questio mover
ideo occursum est tali respon
Dnis Radivilii — "

(Z całego powyższego tekstu jasno się okazuje jak mało tłumacz zważał na słowa oryginału, jak sprawę wyposażonej monety pruskiej lekce ważył itd. jeden dowód więcej że całe to polskie tłumaczenie nowego przelania wymaga i wielkiej baczności i pracy tłumacza ażeby te pamiętniki zrodłem niezmazanem stały się dla dziejów czystych.)

pod d. 9^m^ wojewoda brzesko-kujawski —

— Szerawin Ki.

1632

Wydanie. Paryżer. Akpom łacińskie.

niżej: (T. I. s. 47.) wyrazy:

„usadzając się przeciwko wierze katolickiej"

„jednakże dysydenci się niezgodzili, ale tegoż samego nalegali"

„przeto iż zdania nie przyjęto"

(iż dodane przez tłumacza.)

przy końcu dnia 15: „ze wzmianki uczynił o rebellii greckiej" — „quod religionis graeca mentionem fecerit" —

dnia 16: burmistrz pruski — — „corsacus prutenus."

„bardziej rogi podniósł" — — „in arrogantiam versuros."

„starosta płocki i litewski — — „capitaneus plocensis et livonsis."

„Gorajski Kalwin odezwać się — — „ubi Gorajski evangelicam fidem tueri incipit —"

„zgromiwszy przytem Kalwinistę" (dodane) — „et privatim Gorajscum vehementer increpet —"

„wdę bezkiego ewangelika" — „palatinum brestensem etc.

„Oleśnicki (sic) — — „capitaneus opocinensis —

pod d. 19go wyrazy: biskupa płockiego wdę bezkiego (Rafała Leszczyńskiego) — — „brestensem." —

„Dyrektor nominuje potrójo do króla Władysława, biskupa wileńskiego który itd." — — „(episcopum vilnensem) Decem vilnoviecum qui etc."

pod 20m przez niniejszych opuszczeń po wyrazach: o różnych rzeczach

1632.

Październ. Aktom Trybunału.

Wydanie.

– czasu traktowania bez skutku opuszczono –

– „ jam de correctura iurium Lithuani qua propter brevitat temporis supersederamus; jam articulo dissidentium, jam de e bitantius. Director proponit pu ctum de suscipiendo bello, ibi d crepare incipiunt propter poena cui succumberet si defferetur comitiis, quod vel Generalis ex citus colligere militem vel Can rius, vel Thesaurarius stipend militi assignaret suie coronæ Aplib. poena erat ut duodeci hebdomadas in carcere includ tur, verebantur ne tali poena delatione abhorrerent. Siradien de milite licentioso queruntur. rector difficultatem concludendi sorbitantias ostendit, si in tan evidenti negotio hallucinentur, lebant alii ut cum Senatu hæc omnia tractarentur tanq filii orbati rege patre verum modo propter contradictionem torum fieri poterat – “

pod 21m po słowach: co zares- pons dyrektor madaí – opuszcz:

– „ præcavendo indign lati d publica uti apud antecessores nostros fuit in observatione – “

niżej

1632.

Wydanie Pardzier Rkpsm Fauńskie

Niżej: Berezanie (i w Rkp pol.) — „bona quedam in Ukraina dicta Brzezanie." —

(tu wiele opuszczeń mniejszych)

Pod 24m po słowach: miałem na obiedzie. — — „beneque potos dimisi praecipue legatum Cesaris —"

pod 25m słowa od postanowić aby do zgodzili się na to wszyscy — „ut detur titulus duobus paragraphis qui sunt conclusi, unum minimum sum qui medio tempore Comitiorum venerit non posse impedire praecedentem conclusionem articulorum, alterum de vacantiis."

28my — po słowach: to niestrzuić czynią — przeinaczono i opuszczono: 27o — „Equestris ordo hac in parte deliberat. Dux Radivilus acquiescit medio diractoris, sed rogat ne prohibeatur sacramentorum dissidentibus administratio. Capitaneus rogat ut sicut civitates pruthenicae cavent libertatem suam in religione, opprimant vicissim catholicos et pacem reciproce tueantur. Alii idem sentiunt, postea de exercenda concione dissidentium publice questio introducta, ne omnibus pateat etiam civibus adversus; tum de prolongatione comitiorum —"

Tabre

1632

Październ

Wydanie. Rkpsm Załuskiego

Talare o portals Elektora ban. seburskiego oblicznosc opuszrona —

m

— „ . . . ita quasi repulsi sunt cum dolore aliorum ab audien praesertim quia praetendentibus legatis titulum feudatarii et loco uti legato caesaris dandum, iis de negantibus nihil factum — "

pod 29m: regentów — po Howard. napotym niedawano opuszcz.

— „ referendariorum " —

— „ de incompatibilibus approbat utriusque status et salvis moder nis possessoribus. Capitaneus varm censis persuadet, ut referendar cum castellanatu sit compatibil propter dignitatem senatoriam quia voce in consultationibus a ret Referendarius. Item diversa materiam aliis infert, ne Rex. an electionem privilegia in dignita districtuum extradet. Directo in trutinam dat de duabus dig tatibus uni collatis ut nisi un abrenunciet sigillum non appon tur concepto et nisi infra qua tam anni partem, si in Regn praesens fuerit, renunciant prim dignitati, posterior pro vacat censeri debeat — "

C. I. s. 71. Bishupstwo Kujaw skie — „

— „ Kiiowskie (w rkop. Kac. i po

pod

1632

Październ. Rkpsm Kaniński

Wydanie

pod dniem 30m w punkcie
4m warie opuszczenie: —

— „ cum neque vadia neque rescripta Regum quidquam hactenus habuerint ponderis —"

tamże o żołnierskich berpaoraich
Humair znamyśln wszędzie
omija a po słowach: złemu
skutecznie pomyślić opuszczono:

— „ proponendo ut vel utcunque ordo vel ipsa maiestas regia requiratur qua ratione huic malo occurri possit. Director innatum affectum Regiae Mtis semper expertus fuisse, tanquam a principe, eoque nato in Regno, sed cum eundem Regia Mtas continuet, et nunc grato animo suscipere, et vehementer agere gratias, invigilare illos cumpere, quatenus hanc temperatem moschoviticam amovere possint ideo est ad Thesaurum M. D. Lit. missum ut possit illis innotescere, qua de causa confinia exposita essent direptioni hostili, inde postea ulterius eos in consilio progressuros"

niżej: Kasztelan Kijowski
Hanski (może Haiński)

— „ Castellanus Kiiovensis Hilski (?)

Listopad

(w tym miesiącu jak wspomniano
mówiono miejscami opuszczeń
rzeczywiście nie zmieniają-
cych treści niemo czytelnikowi i nie
dbale przez Hómaura podanych.)

pod

1632

Wydanie — Listopad — Rkpsm Tarnowskiego:

pod d. 2m po słowach: znać że wojny affektuje — mienia: —

— „subiungit tres rationes quare nunc tractare de pace non possit 1mo propter absentiam Domini qui nunc est impeditus. 2do quia commissum hoc negotium iam magnis viris et regibus. 3tio in aliena domo nolunt iudicare.

punkt trzeci cały tak brzmi: —

— „ut velut autem pari ratione et modo aliorum merita militum compensentur —"

etad poszło że Kumaur 12en" punktów przez Kwarcianuss przedstawiał przywodź a tyż worygiale siedm. Niżej mówi Kómaur: jednego znuss (S. i podskarbiego) zgromić (dyrektor) że z nadziągiem albo raczej z czekanem do publicznego zgromadzenia przyszedł — co tak: —

— „unum militem corripuit primatum, qui cum ascia polonice Kan in publicum venerat consp

Dydynski.

sędzia kamieniecki (ric) — po słowach: zaraz wystali do senatu opuszczono: —

— „certiores reddendo et de sessione rationes belli incundi et de electione de pacta conventa et postea abierunt."

pod 3m po słowach: Kanclerzowi i podskarbich opuszczono: —

— „maxime Chalęckii cui tamen ab omnibus

1632

Wydanie. Listop. Aktom Łacińskim.

" omnibus officialibus vicissim responsum ingrati (?) ad 4m post meridiem duravit — "

Tychowski sędzia halicki — po słowach: 50 tylko lat będzie trwała — opuszczono: — — Tychowski (?)

— " alias quidem non impugnat dictum, sed non debent includi bona ecclesiastica, quae sunt cum lite contestata in hanc praescriptionem. Defendunt alii bona regalia esse panem filiorum bene meritorum, multosque inveniri, qui propter Rempub. propria bona amiserunt. Regalibus fruuntur itaque quae mere non sunt regalia, et documentis sufficientibus carent, talibus praescriptis 50 vel 60 annorum servire debet, ipso directore assentente

(nieprzeglądnąwszy powodu dla którego powyższy ustęp tłumacz opuścił:) rozwinie jak nieco niżej: —

— " tempus a quo praescriptio incipere debet commissia Coronationis posuerunt — "

(Tu do str. 84 wyd. muszę zrobić uwagę iż Relacya korrektury praw tedno przez tłumacza dotłumiona. miejsce to samo wielkiej wagi obejmuje arkusz mieniał cały —)

pod 4m po słowach: aby znim traktowali o tem opuszczono. — " quod magis afflictis nobilium bonis in confiniis Russiae expedire judicarent

1632
Listopad

Wydanie

Rkpsm Fasiński

" indicarent, constitutumque tempus crastinum hora 7 mane in propria domo belli Ducis congregati convenirent. Director antequam ad relationem compositionis inter Status deveniatur, legit non petendis bonis nobilium per regalibus, ut quae non sunt de quidi iuris regii non impetrent et hae fuit essentia. Alii vero nolebant hoc liquidi iuris ad alii contra. Lithuani inviceps non erant concordes, aliqui re vero tantum constitutionem volebant, alii maiorem poenam statui in eum, qui nobiles de re in possessionibus eorum pro sumpsisset urgebant, portea ne tent ex numero nobilium, q Castellani unius iuramento ab esset qui in Senatu iuravit pralegente iuramentum. "

(tu znowu opuszczona cała rozprawa o 10 nad znowo wyrobionych gruntów która choćby nowemu tłumaczowi wtrącać mam sobie za poczinion" – miejsce to tak: —

" Dux Radivilius dixit rem parvam, sed quam nemo conc potest in absentia illorum quor interest, id est episcoporum q contradicere possunt; itaque si cu fructu aliquid volumus facere ventus episcopor. expectandus est

Directo

1632

Vydanie.

Listopad Relacja z Sejmu Rzeczpospolitej

„Director asserit non Athiopem lavare, si remittimus modo ad deputatos vel alio modo in moderando citius aliquid concludetur si simul saeculares et spirituales in fraterna charitate invigilabunt. Dux Radivilus dicit esse consuetudinem, ut nihil imperfectum ex consessu nostro possit ad Senatum mitti, sibi videri re hac conclusa mittere deputatos ad senatores, ibique rationibus certari debere, si convenire non poterunt, nihil concludant deputati suae nostro consensu. Fluctuatum est variis varia praetendentibus, aliis indignitatem nobilitatis ostendentibus si re non conclusa Senatus adiretur, aliis omnino eundem propter celeriorem conclusionem, aliis neque de exorbitantiis neque de correctura iurium consulendum Senatum si Comitia inter status hic finem suum non sortiantur. Dux Radivilus urget, ut Senatum adeant per deputatos nam in multitudine tanta summam futuram confusionem, displicet hoc aliis. Gorayscius dissidens late querelam in Ecclesiasticos proponit, dicitque esse eorum, qui non videat esse eorum summopere statum nostrum a

spirituali

1632.

Wydenue Racz° Lisbon. Rkpsm Fac:

" Spirituali. Alii enim pron
tiunt, alii excusant errore
tertii de plano nihil con
oportere itaque omnes conven
sed cum Senatu non posse, nam
locum tam capacem non esse,
deinde etiamsi assideremus ali
alium audire non posset, medio
assignat ut sub Dio senatus n
bis cum conveniat, fiatque mi
mus in quantum fieri poterit
circulus. Director respondit,
nos prorogativa nostra nem
cessuros, deinde si ad illos ven
mus famuli eorum, qui equi
ut nos nobiles impedimento
bis futuros, sedes eorum retr
occupantes, itaque suadet ne
loco moveant, donec ipse pr
palatinatus de optimo loco pr
movebit. Dux Radivilus rogat
ut ipsi pruis assideant, postr
demum Senatores sedes suas
perant inbeantque et latores
sedium sesedere omnes assentia
tur. Incepta Relatione nem
ficit composicionis index sa
domin. volunt ecclesiastici
profane Ecclesiæ facto et fundo
possint restaurari, fundatione
pertitui, quod vire non vi pos
fieri, cavere tamen debent Dyss
denter, ne hac requisitione pa

et

1632.
Listop.

Wydanie.

Aktom Sanuszki.

„et securitas publica turbetur, potissimum in blasphemiis ubi mira ecclesia violantur."

(Takie wypuszczenia najważniejszych zdarzeń roku w którym wybór króla na Władysława padł, odejmują wszelką barwę czasu, charakteru, zajść, słowniectwo słowem ruchu umysłowego w narodzie. Okoliczności przez Radziwiłła nakreślone (słuszna że niedoraz wojskiem ojczystym) znamionują pióro jego, lubo zganiają ale zaświeża każdego zdanie nanowat i w pamiętniku swoim zachować starał się — godziłoż się słabemu, barbarzeniu, zimnemu, apatycznemu Słuszarowi takowe wyrzucać — albo wydawcy na tak niedokładnem Słuszaczeniu przestawać niedowiadczyli przekład dokładny, nieporównywając go wprzód z oryginałem Samuszkowym, jednak był uczonym i dziejopisom naszym zbłędnie znanym.[2] —)

Potwierdził mandat Zygmunta I co następuje słowo w słowo jako niepotrzebne opuszczone:

„quod nunquam (sp Mandatum) in usu fuit excepto Sacramentis Ecclesiae."
„in ipso practico" (zatem w prawie.)

niżej zamiast „wprawdzie"

1632.

Wydanie	Listop.	Rkpśm Tar.
		„ wprawie)
Jmie omyłki zamiast wydania niż złopiśmu należy sprostować jak: „ „prawa zwiększe referować Tuliewskiej zamiast:		„ reformować unitaj.“ „ Tulcewski.“
pod 5m po słowach: „ dla krótkości czasu“ opuszcz:		„ tamen explicat (director) materiam propositionis, exhibitas, scriptum Electionis, pacta conventa, modum Electionis.“
po słowach: „ niebezpieczeństwo od Moskwy „ opuszcz:		„ dicit sententiam ejus pyramam illam, omnes misereantur, nemo succurrit.“
po słowach: na zapobieżenie temu złemu – opuszczono:		„ modosque inquirant quibus mules colligi, pecunia erogari possit etsi desit ad fidem publicam mutuo accipiantur.
po słowach: bez Konsensu wszystkich Stanów (Regni) opuszcza tłumacz:		„ quod a Sigismundo I cum et adhuc tempore Alexandri et Olbrachti durabat. nevidelicet dividerentur bona eius nunc cur id non debet exequi –“
zamiast jawnym, ma być dawnym jak:		„ antiquo.“ –
Po słowach: „ byleby wojsko było“		

1632

Wydanie

Listop: Bkpow Tarnówski

bytto opuszczona renta:

„ Tertium dividere suas turmas hortem cito et fortiter depopulari provincias, partim Mscistavienrem, partim Smolenscensem, invadere posse tractam (ric) asserit, ad hoc tatús malum nisi occurratur. Quantum esse nonnullos qui privatae rei hoc nova adscribant, nihil in re inveniri. Fidejussor adsit qui nullum periculum ab horte imminere polliceatur. Ego dabo manus iudex Camenecensis (ric) non optat ut fidejussorium interdat promissum, esse periculi plenum negotium, tum rogat ut relationem faciat, quid cum Generali Regni tractarint ratione exercitus podolici –"

Do słowa: „ kontrybucye bytty naruczone " tłumacz zdaśli swojej dodał od siebie: albo pogłowne na Żydów włożone a słowa sędziego Kamienieckiego (Dydyńskie) i dalsze czytności Izby poselskiej opuszcza jakby to do niczego bytto, a jednak tyle dziś jeszcze warte i cenne:

"

„ hoc modo scholam militarem nobilitatem habituram in podolia loco exterarum nationum. Redit Covicinius missus ad Senatum, qui afferunt Senatorum

1632

Wydanie. Listop. Rkopism Tac.

s rum affert, et una cum
putatis consilium sub papilio
vicino possit capere, de bello c
dra Moschum prosequendo a
tutores belli Duces et Thesaur
rios utriusque gentis eras m
Deputatos eligit Director t
es uno quoque ordine. prote
tur Director orando, ut mode
velint suos affectus in congres
cum Senatu, nam omnibus pa
quanta set difficultas in tam
multitudine aliquid statuere
et res minus pertinentes immis
et alii tarde venientes, quae
clera sunt iterum variant. D
rzelsciis, rem necessariam
in memoriam revocatam a
rectore, quia tamen ille non
sentit, rogat ne vitio illi
tur nam ille dignitatem Ar
rentiam senatorum venerand
indignum iudicat, ut cum re
concluta ad Senatum fiat dilatio

„ungaricorum florenorum"

niżej: „diament oszacowany na 6krot 100 tysięcy czerwonych złotych" mylnie zamiast:

Przypis:

#) wyjc nie czerw. zł. czyli dukaty ale złote – albowiem flor. ungar. w znaczeniu dukatów tylko po r. 1542. brane były. (Simonich: De numismatica ungarica

1632
Lettop. Bekop: Tarnówski

Wydanie.

ungaria Vienna 1794. 8°
S. 55.) z Bekop. Kanonika
Jozefowicza: Historia ar-
chiep. Leopoliensis, zaniga-
jany że wr. 1620 walor
Dukata według Konstytucyi
ustanowiono na złotych 4
a walor talara holendero
na zł. 2 i 15 gr. – Jakiby
to diament był żeby war-
tość jego była podług tu-
maca wzięta?) –

Dnia 6° po Nowak: „ wjazdem
zamieszaniu obierany Króla –
opuszcza jak naumyślnie:

„ proh dolor! quæ ista libera
Electio ubi nobilis nobili fra-
ter fratri diffidit, cum ad
Electionem milite et sclopetis
accincti veniant –"

po Nowak: „ powiedział Rzy-
mas, opuszczono:

„ Consilia gravia tractare, ita
malo exordii exemplo, roget u-
trumque Status, ut huic malo
occuratur, modusque electionis
inveniatur. Quod attinet ad
emptionem bonorum terrestrium
pro Electis etc –"

Słowa: Ja do województwa
nowego przyłączyłem się „ nie-
ma żadnego znaczenia to:

„ cujo in palatinatu novogro-
densi includi volui" –

„ Kasztelan Łędzki –

„ Castellanus Łęcki a wojew. pod.
(Kasztelan Łęczycki, co najwłaściwiej

„ autor " –

„ Juris-factor " –

pod

1632

Wydanie. Lietop. Rkpsm Łaźński.

pod d. 10m po słowach: „wydzielić jakie dobra na wojenne preparatoria –" opuszcz:
(widoczna zaiste że tłumacz będąc przeciwnego Zdania zamierzał ustęp ten – et voila comme on ecrit l'histoire –)

„vel etiam ut bona in oblig
ne quingentorum millium
polonia adhuc convertantur,
videlicet ut quartam integra
solvant, iam enim per exten
ationem summa obligatoru
recepta est ab illis port decep
moderuorum possessorum
strationis et statim executio
sequatur."

Także po słowach: chlebem
Synod Brzeski ciekawy u-
stęp o Starorusach, kwar
ce cały opuszczone, dla
długości przerwał murieuy
na wskazaniu go – w tem
miejscu str. 104.)

(K:)

Także po: rozpuszta nastąpi-
tłumacz opuścił:
(Było to wadą z zwyczajów
naszych sejmów zwyczajnie
od Carów nieszczęśliwie na
tron wprowadzonych, a że Ro-
manz ryje pod nimi, przeto
gorzką owę prawdę przez
przodka podaną współczesnym
swoim bezwstydnie tai.)

„moribus antiquis stamus
nos est delere ubi non omn
acceptant malo cedere pat
aliquibus quam vocibus in com
tis applaudere, qui sine Reg
volunt vivere, nisi concedat
quod pretendunt, hoc summ
est periculum. Director: pa
conventa a nobis non a Reg
unt proponenda, non malum
ergo nisi nos qui tempus n
pere consumimus."

pod

1632.

Wydanie Rzeczyn.° Luty. Rkps Tarn. Rkps Tarn.

pod dniem 11m: Szlachcic dobrze był osiadły przełożony nad artyleryą (w rkps. pols.)

" aby szlachcic dobrze osiadły był przełożony nad artyleryą:

" Nobilis professionatus praeesse debet armaturae."

Nieco niżej: podkomorzy odpowiedział —

" Vice cancellarius Regni" (tak; w Rkps. pols:)

pod d. 12m: Starosta Ejsiński (?) —

" Ejsiensis (?) najprzód Ajsinensis (Najsiński, Ajsyn krzewszyzna w podolu.) — lubo według Dwórzewskiego były pisane Starostwa: Erszyjskie, Eyszyjskie, Eryckie, Eyszewskie, Hajszyńskie, Ajszyńskie (może Najsyńskie?) —

" aby Zotnierzy Kwarcia wyst" opuszczono:

" podolici (podolskis.)

" 50,000 restauracya Kamieńca" —

" 60,000. (tak i w Rkp. polskim)

po słowach: „Za Konsentem Senatu opuszczono:

" Orzelscis optat ut tempus exteris utriusque sexus assignetur quamdiu in aula debeant commorari. Legitur iterato id de tempore

1632.

Wydanie. Listop. Rkpsm Łaiń'skie.

„tempore, non conveniunt, t
Orzelscius: et per quem f
creta producuntur nisi per f
ninas? pro et contra dis
tatum." –

po słowach: „opuszczone u-
rzędy podzielić mieli".

„Renovatur de caducis, verum
solutio eadem subiecta
officialium aulicorum cum
restibus ut disponantur."

po słowach: „okręty wojenne
na morzu aby gotowe były"
opuszcza tłumacz:

„Conventum vice-index sziad
sis putat rem necessariam
inquiratur de navibus defun
Regis."

Pod 13tym (najcichawsze o-
brady skrócone do niepozna-
nia) a po słowach: Prawa
i Rzpltej wolności opuszcza.

„Gniewoszius vult ut mul
maiorum compositio inter fl
ni pacta Regis includatur."

pod 16m niedorzecznym wyraz:
na karcie respons:

„a charta" (na piśmie a
polskim: na karcie.) –

uwaga

(miesiąc grudzień mało ważny. ciekawym jednak z Rkp tłuma
koniec swój: od słów morkal zaś pogodny maja czas
ostatka wyjąt, gdyż w Rkp. łacińskim nie znajduje się:
przy końcu roku tego umieszcza autor mowy sejmowe, do
już wspomnianem – o czem w Rkp. polskim ani słowka – wy
tem roku jednego dorlatecznie przekonywa o wydaniu na którem
w niedostatku dobrego wspierać musiemy..)

CXVIII. Annalium
119 fundationis petricianæ ab Ao
chr. 1666 usque ad Am 1688
synoptice collecta et deinceps
iuxta consequentiam temporum
et rerum ordinem a M. Stanislao
Iosepho Bieżanowski
Leopolitano i Alma Universitate
Cracoviensi philosophiæ doctore
collega minore – historiographo
petriciano, continuata Series.
(Cod. sæc. XVII sub fine.)
(p 1 – 385.)

(Brakuje karty tytułowej zresztą
zupełny. Sądząc z pisma będzie to
odpis współczesny oryginalnej Bie-
żanowskiego pracy. filigran papie-
ru jeden, dość prosty. Oprawa w
tekturę.)

O tym pomniku dziejowym podał nam
wiadomość Pan Muczkowski przy
opisie rękopiśmiennego Marcina Rady-
mińskiego (Kraków 1840. 8.) umie-
jąc powtórzeń a idąc zakreślonym to-
rem, należy mi rozpoznać co te Ro-
czniki pod względem zdarzeń w sobie
zawarły i jak Bieżanowski, umysł
pracowity i nadzwyczaj płodny z
przedmiotu ustawą petrycego przepi-
sanego

-samego powołaniu dziejopisa odpowiedział, trzymając się słów fundacyi które tu przytoczę:

" Officium illius sit (nempe historiographi) singulis annis res domi forisque gestas breviter, dilucide ac fideliter notare. Et externas quidem illustriores, domesticas etiam privatas, quæ ad Rempublicam, quæ ad Ecclesiam, quæ ad Academiam et omnino ad aliquem usum communem spectant."

Petrycy mąż znamienity wprowadzając stałego dziejopisa w stolicy Korony pod okiem Matki nauk miał na myśli wreszto powtarzające się zatargi akademików z Jezuitami, od początku XVII w. nieustannie trwające, które aż chlubny obrót dla Akademii po długiej walce wzięły, na czas tylko zdawały się być stłumione. Obok tego jeszcze Radymiński począł spisywać inne zdarzenia potomnym, które Petrycy do miasta, kraju ojczystego, pośrednio nawet obcych w Europie nadal dziejopisowi zakreślił. Ztąd pod piórem Bielskiego Roczniki akademii Jagiellońskiej stały się historyą ważniejszych wypadków w Rzeczypospolitej, kronika Królewska i

królewskim

krótkim opisem żywotów, spraw, zasług, skonu znakomitych osób lub nauką słynących mężów.

(Ob. osobne kartki przedmiotów dotychczas (per extensum) w Roczniku w całości.)

Warjon mamy Bieżanowskiego, jego własny naukowy zawód, aż do potrzebnia wzroku zachęcił mnie że mam osobno przygotowany do druku opis który jeżeli Bóg dozwoli ogłoszę wraz z facsimilem rękopisma. — będzie tam:

1. wstęp do Roczników przez autora po łacinie (jak całe roczniki) przełożone na polskie przełożony —
2. Treść marginalna przedmiotów zkrótkiemi wyjątkami i objaśnieniami.
3. przydatek do wiadomości o życiu Bieżanowskiego. —

(Ob. osobny odpis.)

W wydaniu go r. 1844. w książce Niektóre Rękopisma Księgozbioru naukowego Ossolińskich in 8° we Lwowie. (str. 1 - 40. z facsimilem.)

CXIX

CXIX

120. Historia belli moschovitici, turcici, Herculei laboris Sarmatarum facta bellicosissimorum heroum: Zamosciorum, Kórkiewiciorum, Potociorum, Pałabanorum, Chodkiewiciorum, Koniecpolskiorum, Gąsiewskiorum, Korecjorum, Lubomirskiorum, Strusiorum, Odrzywolskiorum, Chmieleckiorum, Kazanowskiorum, Sapiehorum, Aliorumque etc. — Turcis, Moschis, Tartaris horrenda nomina! continens. Auctore Stanislao Kobierzycki castell.o gedan.si — per Jacobum vero Constantinum Derjakubowicz consulem Urbis metropolitanae ex eodem auctore conscripta

A. D. 1740.

(Cod. saeculi XVIII.)

(pp. 1–341. 1–226.)

Księga pisana między r. 1741–1748 jak mniemam ręką Derjakubowicza. papier użyty jak filigrany tu dotyczące świadczą. Oprawa skórzana. na okładzinie wierzchniej herb m. Krakowa

bolesin

1.)

2.)

(Znaj. filigrany Katalog. CXIX. str. 1740.)

17 Jakubowicz syn Jakuba był narodu ormiańskiego przystowek der oznacza szlacheństwo co i herb Nałęcz tymże nadany potwierdza. –

bokiem litery: I. D. CC. (Jacobus Deriakubowicz consul cracovensis) u spodu: A. D. 1741. – na okładzinie spodnej herb Nałęcz ztemiż co wyżej literami.)

Ponieważ to są wypisy nie tylko z Kobierzyckiego (jak na tytule) ale zwielu innych autorów przeto właściwszy tytuł tej księgi byłby:

Miscellanea historica
między latami 1300 a 1748.

z paginacyi widno że księga zdwóch oddziałów złożona. w pierwszym oddziale kompilował sobie szanowny rajca krakowski z Kobierzyckiego szeregóry wojen polaków z Moskwą Turkiem, Tatarami i Szwedami za Zygmunta III. i Władysława IV. w 10ciu częściach, co napisy każdej części zrobiwszy i "Seu" marginalna obszernie zjaśniają. Wyciągi te kończą się na str. 243 i mają przy końcu Rkp. swoj Index rerum w str. 212 – 225. – w oddziale drugim same rozmaitości (miscellanea).

Na str. 53. (1e oddziału umieszczone: Diploma Electionis Vladislai Principis et magni ducis Moschovia 1610. (znajduje u Kobierzyckiego lib. V. p. 301.) –

Jest tu na str. 313 ciekawa współczesna rycina przedstawiająca wjazdzenie

zienie Jana Kazimierza w Wincenie (Vincennes) z dopiskiem kompilatora następującym: „W tem więzieniu niegodziło się mi-
komu nawiedzić Królewicza, chyba temu który miał na Karcie pozwolenie od Kardynała (de Richelieu) Piotr Elercuisz dworzanin Królewicza uczynił się muzykantem y poszedł do Kardynała prosząc, aby melodją swoją Królewiczowi więźniowi Panu swemu rozerwał melancholią. Kardynał kazał mu przed sobą zagrać a gdy doznał prawdy Kardynał, dał mu pozwolenie na Karcie być u Królewicza y temu grać, ale przy Komendancie y officyerach francuzkich. Elercuisz zaczął fortelu, gdy grał to spiewał po polsku miasto pieśni „jako poszedł wielki z polski aż kazał w paryżu dla wybawienia jego, jako Kardynała sztuką zaczął y co było trzeba to spiewał u — — —
Przy str. 319 Rycina przedstawia owego dworzanina w wielkiej perruce, w sukni francuzkiej z skrzypcami — w głębi architektura wspaniała. podpis zkąd Jakubowicza: Piotr Elercyusz dworzanin Jana Kazimierza Królewicza polskiego i Szwedzkiego —

lubo

lubo obcięta, jest ryciná ta bardzo
rzadka, niezdarzyło mi się w żadnej
kolekcyi ryciń widzieć. — Ekertowa
rodzina, z której za Władysława
IV jeden był właścicielem drukarni
po dziś dzień znana w Warszawie
zamieszkała —

(Ob. osobne karthi)

CXX.

162/21

CXX.

121. Vespasiani Kochowski
Annalium polonid
Climacter Quartus
continens Libris 5 continentibus
historiam
ab Anno 1669 usq. ad Ann. 1674.
inclusive.
(cod. sub fine sec. XVIII.)
(f. 1 — 175. mil. scr.)

(Carmen 87½)

(pismo kilku rąk bardzo porpie-
rzne i niedbałe a na kart.
77–82. 112. 139 zprzerwami
nie bezbłędów przepisujących. —
Odpis ten najdalej między 1788
a 1792 uskuteczniony — zasługu-
je jednak dla tego że dotąd nie
wyszedł zdrukiem aby go z dobre-
go zkopiowania dopełnić, poprawić
i wydać. —)

Klimakter czwarty jest bardzo wa-
żny pisał go autor jak sam
mówi w księdze IV. r. 1699. —
Każdy rok zawarty osobną księgą.
podług Janockiego (spec. catalogi
Cod. MSS. bibl. zaluscianae 1752. 4°
pod l. CCCCIII.) Klimakter Kochow-
skiego czwarty niewydany obej-
mował lata 1669. 1670. 1671. 1672.
(zatem lat tylko cztery) była to we-

pia podług oryginału znajdującego
się w posiadaniu X. Wojciecha Za-
bielskiego S. J. w Lublinie siostrzeń-
ca Kochowskiego, zrobiona; zdaje się
że w końcu nabyty został przez
Załuskiego, gdyż Janocki w drugim
miejscu (Musarum Sarmaticarum
specimina nova. Vratisl. 1771. 8°)
pod L. CXIV mówi że autograf Kli-
maktera 4° znajdował się w Bibliot.
Załuskich, który historjografowi
saskiemu Janowi Bochm udzielony
był do ogłoszenia drukiem. Biblio-
teka wiec Załuskiego posiadała dwa
kodexy tego Klimakteru, lecz czy się
dziś jeszcze w petersburgu znajdują
mieniam nic pewnego, lubo się prze
Xięcia Henryka Lubomirskiego tam
przebywającego dowiadywałem. Idzie
że w wszystkie późniejsze odpisy, z tego
jednego miejsca pochodzą. Exemplarz
który służył P. Wiszniewskiemu
do treści przezeń podanej (I. 85
przypis 224. także niedokładny. —
W naszej kopij niema przy Xięgach V.
Elencha czyli argumentu, a treści
marginalnej bardzo mało. —

CXXI.

CXXI. (Inhaltsangabe fehlt.)

122.

122

CXXII. (w katalogu turyn.)

123.
123.

CXXIII. (what shall we have?)

W ob. drugi kodex Józefowicza dzieła pod liczbą now. Jus. 147. zdaru Dzierzkow.

124/

CXXIV.

124. Annalium
urbis Leopoliensis Tomus extravagans iuris publici et privati, Revolutiones in Regno contin entia (sic) presertim in provinciis Russia, ecclesiastica et civilia bona et mala, prospera et adversa, casus et eventus varios variorum, in variis rebus, personis, et materiis enuntians.

Orbita temporum et fortune rotatos Periodo autem satis rotunda antea perillustris adm. Rdi Dni Joannis Thomæ Josephowicz Canonici cathedr. Leopoliensis evolutos nunc cura ac labore adm. Rdi Patris s. Theol. Mri et D. Valeriani Gruszczynski Dffris Provincie Conventus minoris (ioris. sic) Carmelitarum in novum exemplar reproductos et ordinatos cum additione Indicis copiosi contentorum ad calamum amanuensis religiosi eiusdem ordinis novitii, porrectus pro usu carmelitarum ad eruditionem, notitiam et memoriam posterorum datus a. Salutis nostre

1.7.6.9.

in eodem conventu Gli ioris. Leopoliensi Carmelitarum. A. R. P.

(Cod. sec. XVIII. uti ex ac patet.

(Kart. nie. zpoczęłem 5.–
str. 1 – 1132. – Regestru
arkuszy 22 czyli kar. 44.)

Rękopism sam nie nieprzerobiony tylko z Oryginału znajdującego się dotąd w archiwum kapitulnem – który miałem przez przeoczność JX Baranieckiego kanonika sobie udzielony przekopiowany. paragrafami od 1–586 dla regestru przedmiotów przy końcu księgi abecadłowo ułożonego, uporządkowany. Pismo dwóch rąk dość czytelne – po tytule powyższym, dosłownie wypisanym następuje przemowa: Scriptor ad lectorem, protestatio; ad Zoilum. poczym drugi tytuł który dla tego że zdaje się być przez Jozefowicza cały wypisuję:

Annotationes

Joannis Thomæ Jozefowicz canonici leopoliensis in vitas archiepiscoporum leopoliensium tum super gesta reginimis et amorum illorum ab A. D. ni 1614 ex mandato Illustr. et Reverendiss. olim Constantini Zielinski archiepiscopi leopoliensis necnon Capituli Gliv die 10. Martii

Martii 1703 A° in actis Capitularibus commotatio ex revolutione actorum publicorum aliorumque voluminum ac relatione fide dignorum breviter et fideliter conscripta.

Dzieło to prawy nienależy obejmuje dzieje od r. 1614 do 1700 co do sprawy dziecezji lwowskiej ob. tac. i jest zarazem dalszym ciągiem opisu tejże przez Tomasza Prawdzickiego (jak się okaże przy rozpoznaniu następnego Rękopismu) — mając zamiar obszerne przypisami objaśnioną podać do druku wiadomość o Jozefowiczu i jego pracach — mam osobną takową przygotowaną w której:

1. Opis Rękopismów
2. O Janie Tomaszu Jozefowiczu biograficzna wiadomość.—
3. Wykaz źródeł i świadectw do których się autor w rękopismach, albo tam lub drukach odwołuje
4. Treść całego dzieła i
5. Wypisy ważniejsze — podam.—

W samym kodexie są pisma dotyczące przez Jozefowicza dodane, na które dziejopisa robię uważnym do tych kwestyi: De obsidione Civitatis Leopoliensis a Turcis 1672 etc. przez Jakuba Gawacha które zasługuje aby przełożone drukiem ogłoszone być mogło.—

(Ob. osobne Kartki.)

[1] Wydałem tę wiadomość w książce r. 1844 we Lwowie drukowanej przez Zakład. na str. 224—317.—

CXXV.

CXXV. Codex archivalis Civitatis Metropolitanae Leopoliensis.

(saec. XVIII.)

(p. 1 – 91.)

(Tytuł niebieskimi. papier twardy format więcej 4° maj. niż fol.) Opawa wtekstu, grzbiet i rogi skórkowe.)

Autorem powyższej pracy Bartłomiej Zimorowicz rajca lwowski; pisał wystawnie dla miasta swego rodzinnego około r. 1676 jako historją od najdawniejszych czasów. Oryginał przechowywało archiwum bogate miejskie do końca XVIII wieku, w którym czasie (1795 – 1800) zaginął. Chcąc dojść śladu tego zaginienia zapytywałem sam JX. Lawrowskiego Kanonika obecnie przemyskiego, który mi lata tu wymienione wskazał dodając „iż jest domysł jakoby ś. p. Tadeusz Czacki archiwa i bibliotekі klasztorne około r. 1800 zbierający był właśnie we Lwowie autografu stał się właścicielem. przeniosły zaś X. Lawrowskiego zbiory mi także o tem rozmawiającem posądzają go o wzięcie z archiwum

i

i przesłanie Karamzynowi pisanemu dzieje moskiewskie do petersburga, ztąd więcej nie wrócił. Bądź co bądź zaginął zupełnie nie mogę i kiedyś na jaw wyjdzie - w bibliotece Backiego nabytej przez Xięcia Czartoryjskiego go ani między Rkopismi ani w spisach zwodzących Schinawskiego - co do odpisów pierwszy r. 1765 był uczyniony Bazylianom lwowskim wiadomy i ten w klasztorze swym na przedmieściu żółkiewskiem księgozbiór ich dotąd przechowuje. Drugi odpis podobny bazyliańskiemu znajdował się w archiwum konsystorza przy cerkwi S.t Jerzego na górze za miastem - ale zaginął jak mi mówił X. Barwiński Oficjał przy tej Cerkwi. Nasz odpis jest (jak niżej obszerniej) z bazyliańskiej kopii zrobiony. Lubo pod okiem znawcy i umiejętnego ceniż zabytki historyczne zdziałany nie można być pewnym zdali odpis bazyliański wszystko dosłownie podług autografu odpisuje, lub które z fragmentów przy ostatku za przez autora dodane. Zawsze jest dziś jedynym egzemplarzem, mającym przed bazyliańskim i innymi odpisami pierwszeństwo ztąd że usterki, błędy i miejsca ciemne na str. 91 sprostowane

wane są pod napisem: Variantes et arduae lectiones atque omissiones. na str. zaś go następujące poświadczenie:

" praesentem codicem ex apographo quod A° 1765 ex originali transumptum est et in archivo leopoliensis Ord. S. Basilii M ad aedes D. Georgii martyris diligenter asservatum fuit, per R. D Stephanum Pietruszewicz cos. Reg. Seminarii Gr. leopoliensis r. g. catholici alumnum descriptum legi, cum memorato apographo contuli, notabiliores variantes et arduas lectiones, quas sequens pagina exhibet adnotavi, illumque cum supra expresso apographo de verbo ad verbum concordare praesentibus fidem facio. Leopoli d. 2. Januarii 1802. Joannes Lawrowski m.p. S. Theologiae doctor in universitate leopol. historiae ecclesiasticae in lingua patria publicus professor atque in c. r. Seminar. gener. leopol. studiorum praefectus." (pod tem) " descripsit Stephanus Pietruszewicz alumnus cos. reg. Seminar. gener. leopol. ritus graeci. "

Odpis str. 1765 ma się jeszcze w

tem

M (po polsku wtedy wydawał)

tem samem miejscu dotąd znajdować
niniejszy odpis jest zwłaszcza dokładno
ścią jakiej dzieła tej treści wymagają
zrobiony dla bibliot. hr. Ossolińskie
go. Historja sama Lwowa kończy
się na str. 84 dalej:
str. 85) fragmentum I ex scriptis
Jezefowicz ... digna memoriae ex-
cerpta, de iis quae facta sunt sub
tempus invasionis Chmielnicianae —
Jezuickie wypisy zdrzeła (wyżej już
przezemnie rozpoznanego) tyczące się
Lwowa w latach 1648 i 1655 przez
Kozaków pod Chmielnickim i Wy-
chowskim wspólnie z Bukowińcem
dowodzą mocnieiszem oblężonego.
Coby to robiły, kto je do Kopyń-
czyńskiej dodał, czy X. Lawrowski
do tego odpisu ex diligentia prze-
pisać kazał dziś trudno oznaczyć.
(m. Obsidio Leopolis per Bohdanum
Chmielnicki 1648 znalazłem w mss.
in fol. CCLXVII. p. 261 bibl. zbio-
bez wyrażenia czyjego pióra) —
str. 86.) Fragmentum II Elogia 4
obsidionum civitatis Leopoliensis —
wyjęte z pierwszego druku ogłoszo-
nego w Krakowie in 4° r. 1693. —
str. 87, 88.) Fragmentum III relacya
o potrzebie i tranzakcji z Tatarami
która się odprawowała 25 aug. pod
Lwowem pod wsią Łyszniczami a.
D. 1675. (m Zimorowicza osobne

dziełko:

dzieło: Leopolis a Turcis, Tartaris, Cosacis, moldavis A. 1672 horribiliter obsessa wydał I. Haniszaw mościchi w Krakowie 1697 in 4°. Hoppii Scheda sma p. 74. edi. in 4° -)

str. 88-90) Diarium Belli et Obsidionis Anni 1676. Tego autorem podobno także Bar. Zimorowicz, inaczej aniby go nie umieszczał albo wymienił przez kogo napisany. - P. piwocheum niepodobało się przełożyć i do historyj dołożyć. Dla tego Literae testes ete w rękopiśmie dopiero po Diarjuszu położone u p. piwockiego po Relacyj o potrzebie itd na str. 477 znajdują się. -

(Na str. 476 pisze P. piwocki iż nie wie kłoby był ów Tymoteusz współczesny mahometa - wie był nim Tymofej czyli Tymorzko syn Bohdana Chmielnickiego a panował wtedy w Turcyj Sułtan mahomet III.)

P. piwocki wdobrej chęci przekładał pracę Zimorowicza i wydał r. 1835 we Lwowie. Z przedmowy jego (str. IX) dowiadujemy się iż więcej jeszcze jest odpisów Zimorowicza Kodexów. Atoli tłomaczenie jego nędzne, z wielu błędami pisarza i drukarza a

co najwięcej niepotrzebne, zwłaszcza mi czem Słomacz zamieszanie sprawił któreby Zimorowiczowi przypisać mógł gdyby ~~nie~~ kto nie porównał przekładu z kodeksem; zgadza się jedynie dosłownie po str 356. Od tej wtyczki Słomacz nigdzem nieoddzielony ani w związku z kodeksem wyjątek zdziera: Theatrum urbium jakby przez Zimorowicza in continuo włożony czego wcale w kodeksie nie znajduję a po załamaniu (przygoda Jana Gruszczyńskiego z agnieszką Szaflińską) reszta przekładu zupełnie z kodeksem niezgodne. Diariusz zaś na str. 88-90 w kodeksie uznał Słomacz niezgodnem swej mowy. W ogólności stylu napuszystego Zimorowicza niemiał P. Pawocki przerobić na historyczny, czemby był opowiadaniu ujmy nie zrobił, owszem uczynił go ciemnym i prawie niepolskim że niezmórna jest czytać. —

---

pisał historyą M. Lwowa pisał Zimorowicz i drukiem ogłosił wiadome w bibliografii dziełka: 1) Triplex Leopolis etc rzadkie. 2) Viri illustres etc i poezye. Żywot jego skreślony w Tygodniku Lwowskim r. 1839 nie jest dokładny. Archiwum miejskie jeszcze dziś wykryłoby może więcej szczegółów o nim a zastałyby

się wiele literaturze ktoby je zebrał i z rozborem krytycznym pism Ziniorowicza wydał. W archiwum Sekretnem dawnem miejskiem w Judenburgu ma się znajdować pod N. 823. Ziniorowiciani fundi in archivo antiquo — tudzież Ziniorowicz Barbłobenus in cod. pod NN^mi 502 + 560. 1140. Jozefowicz bez wątpienia korzystał z nich po części. —

Ob. ow. Kartki.

126/

CXXVI.

126. In nomine. Domini Amen. Jesus Maria. Incipit Relatio Status Almæ Archidioceseis Leopoliensis.

(drugi tytuł na oprawie współczesnej:
Status Ecclesiæ
Leopoliensis
et
Registrum Sacristiæ
Eiusdem Eccle-
siæ.

(na okładce wierzchniej: Mense Aprili die XV etc. etc. a na spodniej Anno 1. 6. 2. 3.)

(cod. saeculi XVII.)

(p. 1 — 216.)

z przodu kar. 1 niekiz. naktorej pocret Rajcow lwowskich. str. (nie fallor. 204. 208. 209 i 216. białe. w srodku kart wiele wydartych może niektore były białe a może na nich był spis czyli rejestr zakrystyi ktorego dziś niema. Oprawa wederki skórka czarna powlecz one, niegdyś z klamerkami do zamykania. — Kodeks ten jest odpisem współczesnym pracy Tomasza Piramskiego kan. i sufragana arcyb. lwowskiego ktory około r. 1626 żyć przestał a

który

który stan archidjecezji swojej
dla nowo wprowadzonego na ar-
cybiskupstwo lwowskie Jędrzeja
Prochnickiego z natchnieniá
tegoż opisał. Autograf zaginął,
kapituła katedr. przechowuje w
archiwum swem dotąd odpis
prosty z połowy XVIII wieku
wtem od naszego zupełniejszy
że ma przedmowę piśmiennictwa i
tę do niego dodatku. — Kodex
niniejszy trzema charakterami
pisany, najwięcej zaś ręką Pa-
wła Hepnera lekarza lwow-
skiego od którego wyszedł a
dostał go Bartłomiej Zimorowicz, który od Nr. 178 własnoręcznie dodatki rozne dopisał.
Dzieło to zwłaszcza nader ważne
przygotowałem osobny dokła-
dny jego opis do druku z
krótką wiadomością o X. Toma-
szu Piśmiennictwie mało znanym a
zasłużonym mężu, do której JX
Baranecki Łukasz kanonik
gremjalny wiele mi był pomo-
cnym. Już po napisaniu jej
przeszukując index archiwum miá-
sta Lwowa przekonałem się że
o piśmiennictwie zaginął nader
ślad nieznowicie ex archivo an-
tiquo pod Liczb. 113 i 201. a ex

archivo

CXVI Nr. 192
x
B. Sanct. Dominic. Hepneri Med. Doctor.
& Lubom. Excell.
Cos z teologiá?

113. Opis dokładny wydaniem w książce: Niektóre dykcyonarza Zabł. n. Im. Opolb 1844 r. 8-we Lwowie - znajduje się na str. 319 - 401. zawiadomieniu szczegółowem układem całego Dykcyonarza i wydaniami innego. - dokład. opisam.

archiwo novo pod L. 613. co do komisyj rygskiej o której tam mowa 1250 mi wspomnienie znalazłem w bibliot. Ossolińskiej; niżdry Akt[a] ręcznego pisma pod tyt: Akta Komisyj rygskiej do l. 327. -

(Ob. kartki.)

Drzeworyt tu przerysowanie rozwrotnej strony tytułu: mowy Skarkowskiego Arcyb. Lwow. - do Obywateló Inflanckich we Lwowie r. 1600 przez Pawła Zelara druk.

184 127

CXXVII.

127. Liber
de Episcopatu et Episcopis
Varmiensibus.
ex vetusto Chronico Bibliothecæ
Heilsbergensis per Thomam
Fretterum Canonic.m Varmiens.m
A. D. MDXCIIII. (1594.)
Cod. seculi XVI.
(ff. 1 — 118.)

(prócz karty okładkowej niebieskiej, oderwanej. brakują ffa 90 - 93. 97 - 99. 110. ffa 93 - 96 mylnie znaczone. Ostatnia karta porwana. Dalszych po niej aż do końca kronik pisarzyka niedostaje jak to na kwicie domieszczono: „sub finem mancum." —)
Oprawa równie jak cały ten zbiorowy kodeks w najopłakańszym stanie. Okładka wierzchnia zaledwo się trzyma - na niej odciski introligatorskiej z pisma ś. spadnej całkiem nieme. Wewnątrz wszystko staranniej poprawy wymaga. — Na karcie 1ej w górze po środku: heilsbergensis później dopisano: „Ioannis Crezmeri Decani Warmiensis germanica lingua opera collect. per El." (sic) a na marginesie przy roku powyższym tak rzecz: „qui obiit (np. Fretterus) anno 1610." —

Dalej

Imperatorum, compromissum facientibus, dñus Segismundus Rex, Dño Henrico Epō instante, inter cætera ordinauit, vt dicto Dño Henrico Episcopo, ad plenam dominij Ecclesiæ suæ possessionem restituto, Mágr cum ordine suo, eidem pro damnis illatis, et redditibus Ecclesiæ abalienatis, viginti quinq; millia Marcas, monetæ Pruthenicalis, soluere tenerentur: quæ tunc valebant vltra quinquaginta millia florenorum Vngaricalium, seu de Camera. Reuersus fuit dñus Henricus Epūs ad dominij Ecclesiæ suæ possessionem, postq; annis quasi quatuor exulassit; et postea pauco tempore superuiuens, veneno toxicatus obijt Anno Domini M. CCCC. xv. in principio Mensis Junij. Sepultus est in Ecclesia Varmiensi.

Epūs recuperat possessionem dominij.

Moritur veneno.

Notandum est quòd tempore exilij Dñi Henrici, Mágr Henricus prænominatus profecit in ipsius Ecclesiæ Aduocatum virum iniquissimum, tyrannum magnum, et dominem desperatum, ordinis sui fratrem nomine Lucam Liebstenstein, vt si quid forte mali, Mágr facere erubuisset, Aduocatus ipse suppleret. Sed Tyrannoꝝ euentus ambigui, et vt plurimum infelices. Illud quoque ipsis comuniter accidit, quod dici consuenit; Ad generum Cereris sine cæde et vulnere pauci, Descendunt Reges, et sicca morte tyranni. Mens autem inordinata præsidentis, non virtute et iure, sed voluntate dominantis, Tyrannum facit Reipub. grauem, omnipotenti Deo, et hominibus odiatum: qui omnium æquus retributor, eidem Mágro Henrico condignum tyrannidis suæ retribuit vltionem; quia peccauit vnctum Dñi persequendo temere. Commendatores enim contra eundem conspirantes, ac ab officio suo deponentes, ipsum annis vij in duris carceribus tenuit.

Mágr iniquum Aduocatum Ecclesiæ facit.

Vindicta Diuina in Magistrum.

Et

Zee Simile Rzkop. CXXVII. Chronicon Plastwiga miejsce to jest w wyd. F. Trestera Kraków r 1685 in folio tej Kroniki na str. 16 dostownie — Karta niniejsza wielkości naturalnej całego Rzkopsu jednym z tym łacińskim pismem wydanego —

Dzieło T. Fretera tem Rkpiśmiennem objęte składa się z 2ch części. Obie osobno poniżej rozpoznamy, zdą tu uwagą (oprawdzie wiadomą wszystkim), iż dopiero wnuk Tomasza Stryjeczny Maciej z Lubomierza Freter król. Secretarz r. 1685 u Cezarego w Krakowie in fo= wydał. —

I.

(f 1 – 99.)

Liber de Episcopatu et Episcopis Varmiensibus etc. etc. (ad rupm.)

pismo rytelne. Rkp. współczesny- lubo niema dowodu aby wprost z ręki Fretera wyszedł= być bardzo może iż pod jego okiem wykonany co dowodzą dość" staranne herby kolorowane z złotem – którym razem 20. papier twardy ale kruchy że niemal każda karta uszkodzona. marginesy szerokie. Tu i owdzie sprostowania, które się zgadzają słowo w słowo z wydaniem powyższem. Krom dat przez Macieja jak się zdaje dodawanych bo tych na Rkpie niedostrzegam. Sądziłbym ztąd że niniejszy kodeks służył do druku. przedmowy autora w wydaniu umieszczonej (zapewne z wydania wraz z kartą tytułową) niema. ponieważ te zaznajamia nas tak zdaniem jak

i

i chroniką plarkowską, przeto
nów kilka tak z dedykacyj na-
pierwszej Macieja Fretera, Ra-
dziejowskiemu podtenczas Bisk.
warmińskiemu jako z samej
kroniki podać tu nie wadzi.
„ wydanie niniejsze (rzecze) czy-
ni według rękopismo po zgo-
nie X. Fretera kanonika pozosta-
łych, które się do Jedrzeja Ol-
sztowskiego Biskp. podtenczas Chełm.
a później arcyb. prymasa, non
sine arcano superum nutu — do-
stały.“ Dalej mówi o tej pracy
stryja swego, dla zgonu niedo-
kończonej, a przez olsztowskiego
tym dzielonej warunkiem aby
ją na widok publiczny wydał.
wspomniona przedmowa pisał
dziejopis przy kościele warmiń-
skim r. 1595. za reszty wia-
domości pożądanej do pełna:
„ wróciwszy (mówi) roku bli-
sko upłynionego (zatem 1594)
z Rzymu, gdy obowiązki kapłań-
skie przy tym kościele objąłem,
zacząłem najpierw od dochodze-
nia pierwszej jego fundacyj tu-
dzież poczty biskupów po sobie
idących. Rozmawiając często z
panami kanonikami, dziekan
kapituły Jan Krecmer, (cretz-
merus)

—merus) mój dobry przyjaciel udzielił mi kodeks niemiecki przed kilkoma laty, z annałów w archiwum Heilsbertskiem będących, przez siebie napisany, który starania moje tak podwoił i zajął że pismo to wnet z niemieckiego na łacińskie przełożyłem . . . przekład mój atoli nie jest dosłowny, starałem się myśl jego raczej, cimemi pismami i rozumkami archiwalnemi zasilony więcej rozprzestrzenić. Domalowałem (appendix) niemniej i herby biskupów na miejscach właściwych — do czterech zaś pierwszych o których klejnocie nie dość" niezdołałem, dopisałem jakoby godła sprawy ich poszczególniejsze itd. itd. " myśl ta autora w rękopiśmie dokonana, w wydaniu drzeworyty zastąpiły. —

co do przekładu niemieckiego jest. w approbacie z r. 1680 przez adama Zygm. Konarskiego prob. warmiń. i administratora dyecezyi podpisanej wzmianka w tych wyrazach: „ opus posthumum de vitis Episcoporum et Ecclesia varm: ante annos 40 ex germanicis scriptis collectum et in ordine redactum, latinitateque donatum et auctum a Thoma Gretero etc. etc. "

prócz dat tu zebranych, dla uzupełnienia wiadomości tyczących się Toma-

— sza

za Fretera i jego pracy dodam zkąd inąd jeszcze niektóre szczegóły. Rok śmierci jego nie zbibliografów dokładnie nie wiedział, dopiero z życiorysu przez Stan. Burzyńskiego skreślonego okazuje się że umarł r. 1610 w wieku lat 60. (Benth. II. 747 wyp. 9.) w Rocz. tow. warm. nauk T. X. s. 328. czytam o darze do biblioteki towarz: zrobionym przez Stanisława Fretera dwu rękopismów 1) Tomasza Fretera biografij i 2) uwag o peregr. Badzinskiego. Biografia ta bliżej opisana okazałaby się albo p. Burzyńskiego albo przez kogo w Rzymie? O Tom. Freterze jest także wiadomość w pamiętn. galicyjskim red ab. Chotomskie° i Brochego r. 1821. - Żywot Fretera p. Burzyńskiego dotąd w rękopiśmie najwierniej skreślony - posiadam go w odpisie z rękopismów barzanowskich po ś. p. Ignacym Krasickim biskupie warmińskim, który go sam przepisał według autografu w archiwum kapitulnego odebranego - co do wydania - jeszcze na lat kilka przed ogłoszeniem pracy Tom Fretera wyszła z pod pióra uczonego wydźgi biskupa war-

- mińskiego

mińskiego (bezimiennie) książka dziś
rzadka pod tytułem: Series Epis-
coporum Varmiensium Typis Mo-
nasterij olivensis S. O. C. primum
promulgata anno dominicæ In-
carnationis 1681. in 4° ark. 5.
(Janocki von rar. büchern III. 45-48.
Hoppe Schediasma. p. . Staro-
wolski Hekatontas. Gołębiowski o
Dziejopisach — wspomniają o Freto-
rze ale przed wszystkimi Braun
surowo go sądzi a nawet gani -
co wcale nie dziwna, Freter bowiem
duszą i ciałem polak, znajwiększą
jednością gdzie i zkąd nigdy sprawy
krzyżackie wyświetla a zapatrywa-
nia ze stanowiska katolickiego
na reformacyą, nie może u Brau-
na zyskać sympatyi. Freter ab-
czerpie swe podania w bogatem ar-
chiwum heilsbergskim, które tem
ciekawsze im więcej dotarczają
źródeł do czasów Zygmunta I
jeszcze przez nikogo dotąd nalerzycie
nieopisanych. Wprawdzie pisarz pru-
skadra niekiedy podania jak n. p.
o zamku attenrzlapi, który o-
koło r. 1252. na lat dziesięć w
żywocie miał być zaopatrzony. MS.
f 42. wyd. p. 44.) ale podanie to
Freter zatrzymał w kronice, czy Ro-

— czenka

– czuiku jakim miejscowym, tylko że się nie zastanowił nad jego niepodobieństwem. (Braun de scriptor etc. pp. 18. 114; 156.)

(Następnie wskazuję Różnice główniejsze zachodzące między Rękopismem a wydaniem – zapuszczeniem słow lub wyrazów pojedynczych, lubo i te osobliwie o do nazwisk jak. Gerrawius zam. Garravius, Pericke zam. Pricke, Schisrenteriffel zam. Schijsenteiffel w niskiejszem kolacjonowaniu mijać nienależy.)

Różnice.

Różnice dostrzeżone przezemnie między wydaniem a rękopismem.

Wydanie

f. A2. wiersz 2 zgóry. "Dargoiłum cum praeipuis ex nobilitate obviam Christianis miserunt"

f A2 ver. Tytuł: Vita Episcoporum Varmiensium. (Nr3 treści na marginesach w Rkp prawie nic.)

cod. "Curkone, plantata fides."

cod. " ab Innocentio III."

p. 2. versus 26. " Anno 1262. 20 maij."

p. 3. ver. 17. od słów: "de quo episcopus etc i 4° wiersz. –

p. 5 wier. 10. Data wiek i 4° wiersz tyczący się Henryka biskupa I. (czytaj na końcu uwagi miejsca tego wyd. na str. 3 i 5 wskazane)

Rękopismo.

f. 2 ver. " Dargoiłum eorum" tu białe miejsce na słowo: może Ducem albo Sacerdotem ?) cum praeipuis etc". –

f 5. Tytuł: De nominibus dominorum Varmiensium Episcoporum. (w tem miejscu godło pod herbem 1go Biskupa anzelma (niekiera na niej krzyż w tarczy czerwone pole.)

cod. "Curkone exeiro plantata fides."

cod. " Innocentio IIII."

f 7. recto. Opuszczona data. –

f8. Nieniarz. w miejscu tego po słowie: potuit tytuł Bulli: Innocentius Inveliturа " Papa IIII super terris prussie " na wpisanie której reszta tej karty i cała 8 verso biało zostawione.

uwaga. w ogólności dat zgoła czterech tych biskupów w wydaniu dodanych, różnie jak 4° wierszów quasi nadgrobków, w rękopiśmie niema.

Wydanie.	Rękopism.
	niema. Janochi: von varen chern III. 52. mówi że drv ryty; wiersze acz nie zupełn zgadzające się wzięte z Dzieł Wydzgi r. 1681 wyraźnego (ubo żej przyczyny na str. 3 czy my: de quo episcopus tociu post modum Senator primu sicut et de sequentibus ita cecinit." a na str. 5: „eu dem Senator etc co się ma Wydzgi sięgać.
p. 6. w herbie Eberharda bisk: trzy wieże z trzema bramami.	f. 10. Herb ten podług pieczęci zn ny w stolicy słowa: Condi Heilsbergam, vorniditum, G stadiumque. W. które dopiero przy końcu umieszczone czyto po słowie: quiescit w wiersz czyli 29ym: „an non hoc sat est dixisse"—
p. 9. tyt: Schirma in Ecclesia varmiensi sub protensionis Episcopis etc —	f. 11½. — — sub protectis Epi scopis etc. —
ibid „accepta notitia de morte Henrici Epi varm. D. Wernerus de orselen etc" —	słów: a. n. de m. H. E. V. niema. —
p. 11. w. 12. „Tandem fractus curis et senio . . . obdormivit in Domino Heilsperga."	f. 13½." — — mortuus est Heil perga."
p. 16. w. 4. „. . sed episcopo Bartholomeum cum sexcentis mansis Rarlenburgum et Schippenpilum cum	f. 18. „sed Episcopatus Bart steinum cum sexcentis man sis (tu miejsce białe wobec Rastenburg

Wydanie	Rękopism.
, cum viginti octo pagis, magnis laubus, et circiter octingentis mansis, et Passenheimum cum attinentiis, per summam inuriam ademptum ac ordini (crucigerorum) adiudicatum fuit."	Dastenburg protectu timsium, Schippenpelum cum viginti octo pagis, magnis laubus, circiter octingentis mansis et passenheimum cum attinentiis, per summam inuriam etc. etc."
p. 18. Herb bisk. Henryka III: Sorbom vel Zorbom vel Sorbohm nie położony.	f 20. tak go malatura przedstawia: w polu srebrnem na murze o 4ch słupiach czarnym, dwa gryfy czerwone ku sobie opinające się, przedniemi nogami korone złotą trzymają.
p. 31. wiér. 3. " — — requiescat"	f. 31. co następuje po requiescat reszty i wierszów niema.
p. 32. wiér. 16. " — conflare necesse habuerit. postea vero cum exercitus e prussia in poloniam etc.	f 31. po conflare necesse habuerit. " factum autem id est estate anni 1407." poczem dopiero: postea vero etc. etc.

uwagi. 1.) mamy tu ślad wartości owczesnej monety w następ. wyrazach: " cumque magister probare non posset, episcopum aliquid proditorie egisse, condemnatus a caesare poena talionis fuit utque pro quadrigenii fructibus perceptis et damnis ecclesiae varmiensi illatis Episcopo quinquaginta ungaricos aureos millia vel 25 marcarum millia (nam decem grossi puri argenti unum ungaricum constituunt) absque ulla tergiversatione numeraret." Lecz skoro biskup wszystkie owe pieniądze

Wydanie	Rękopism.
	–ści odzyskał, wspomnionej prz[ysądzonej] summy od mistrza [Mi] M dostał, zwykrętu jedynie że o [wy] wzrekucją wypłaty tej nie prow[adzi] 2) Herb Henryka IIII (Heilsb[erg] de Vogelsang) " w polu szk[arłatnem] starzec brodaty w wień[cu] wawrzynowym." Stryjkowsk[iego] kronice str. 161. a za nim C[zeciejowski] (gazeta poranna N. [149]) mówią że wojskuś kapł[ana] na Żmudzi i Litwie tak wy[obrażano]. może więc poprzedni[ka] biskupa na pamiątkę herb [ten] otrzymał. –
p. wier. 12. od słów „Joan-nes Cochleus aż do reversus e Concilio. –	f. 37/2. niema Rękopismu. –
p. 47. wier. 9. od nimis quam certum est aż do końca tego żywota (franciszka Kuschmal-tza biskupa) i wier. 4. –	f. 44/2. zupełnie niema. Natom[iast] „porro Deus ut magis Eccle[siae] universalis rationibus commo-ret, altiore cum loco cons[ti]-Nam mortuo Callisto III. Su[mmo] pont. renunciatus pii II (e[a] eas Sylvius Piccolomini) [nomen] assumpsit a. D. 1458 d. [19] augusti. Sedit in Pontifi[catu] annos quinque, menses II, [dies] 26." – wszystko w wyd. wy[pu]-szone. –
p. 49 wier. 9. od sub hoc Episco-po ete aż do końca żywota	f. 45/2. niema. Kończy się [na] „circa festum S. Marine magd[a]-

Pusta

Wydanie	Rękopism.
Pawła de Legendorf biskupa XIV. —	
p. 52. wier. 25. Słowa dla Polaków zelżywe (zapewne z pisma Kretzmera niemieckiego, ratyn niepryjazuego tu opuszczone. —	f 44. Czytam je podkreślone tak: „quorum autem Deo (Casimiro circa 1473 a.) in novitate adepta provincia, non facile habebat cui fideret ut eum (np. Vincentium Eppm antea Chelmensem) sibi nihilominus devinctum redderet, episcopatum Pomesanicum illi regendum tradidit. Utrumque durius, acerbe, et ut polonis est familiare paulo imperiosius administraret etc."
p. 55. wier. 24. — — „quam butyrum solis radiis expositum, nolit itaque cum maximo damno et perpetua, etc —"	f. 50. „ — — quam butirum solis radiis expositum aut pediculus in pellibus ermellinis, animobilis esse solet. Nolit itaque etc"
p. 59. wier. 31. „ — nunc vero provinciam milite desolatam non posset quandoquidem in dies et horas Moschovitarum irruptiones expectaret."	f. 58. „ — irruptionem expectaret quibus sese nequaquam opponere deberet."
p. 67. wier. 30. „Nunc pervulgatum est aż do Hic episcopus Nicolaus. (p 68.)	f 62. niema.
p 69. Drzeworyt. —	ibid. Herb Łukasza biskupa z porządku XVI tym się odróżnia że tarcza dzieli się na dwa pola w górnem srebrnem głowa z szyją Orła,

Wydanie.	Rękopism
	Orla, w dółrem szkarłatne[m] dwie nogi rycerskie zotroge ubrane, czego w wyd. niem
p. 70 wier. 7. „— multis ecclesiis summa cum alacritate largiebatur. Cuius tempore anno etc." —	f. 63. „— po largiebatur. ad Derschaviam, Scharpiam Folkenritum. Cuius quoque pore anno etc —" —
ed. wier. 31. po gauderet opuszczono:	f. 64. „nec ei parere teneretur
p. 76 wier. 32. „generali exercitus Duce constituto D° palatino sandomiriensi. Nicolao Ferlecio, cui dedit in mandatis etc —"	f. 69. „G. e. D. c. D. N. wroniczki palatino sandom gente Firlejo c. d. i. m.
p. 83. w. 29. „— adiunctis illi Kosciolecio" —	f. 75. „— a. i. N(icolao) F lecio —"
p. 87. wier. 32. „— Et ipse (episcopus) a morbo correptus." —	f. 79. „— et ipse a morbo g lico correptus." —
	uwaga. Fabjan Luzjanski (Lusianis) bis. warm. umarł w Styczniu r. 1523. w lat kilk nascie po nim zeszedł na tamą chorobę Andrzej Batty a miał ją przed obonia dymat Fryderyk bisk. krak. Zygmunta I. — Po Luzjan obranym zostat d. 14 kwie t. r. Maurycy Ferber kto gdy dopiero 20 pazdzier. wpi kowie przytigę zwyczaj zło

i

Wydanie.

Rękopism.

i wyświęcony zostaje. administratorem zaś diecezji Mikołaja Kopernika obrano. —

p. 106. z artykułów Statutu miasta Brunsberdze nadanego po uśmierzeniu rozruchów r. 1526 po XVII m opuszczono:

f. 93 bis/2. „prohibemus etiam ne in curia Regis actus (?) aut viridariis compotationes fiant, et coetus congregentur, nisi habita a Rdo Dno episcopo vel eius capitaneo licentia." —
uwaga. Także artykuły VIII i X (tu nie numerowane) godne uwagi: „ten" idzie „biskup warmiński senatorów obierał a nikt inny prawa niema bez woli i wiedzy jego być wybranym lub do Senatu przypuszczonym. Także wolno Biskupowi burmistrza (proconsul) z Rajców z urzędu złożyć, bądź na inny urząd przesadzić. Każdy Rajca czyli Ławnik wybrany i zamianowany, potąd miejsca nie zajmie aż przysięgę wierności przed Biskupem lub jego Starostą wykona.
f. 94. przez Wydawcę dodane nie znajduje się tu. —

p. 107. wiersz 10. od słów episcopo Elbinga aż do słów Maurinus autem Episcopus, plenus dierum et de Ecclesia Dei meritorum) — „

p. 108.

f. 94/2.

Wydanie.

p. 108. wiers. 1. od Et hinc natales dedit Gedanum etc aż do epistola Dantisci et Sabini sequuntur. (p. 109)

Rękopism.

f. 92½. Żywot tu Dantyszka (Jana IV biskupa warmińs. XIX przerobiony i pomnożony tu cały tak: „Joannes de Curiis vulgo Flaxsbinder dictus, natus est Gedani. Fuit virum Doctor, poeta laureatus regum Poloniæ Alexandri, Joannis Alberti et Sigismundi Secretarius et ad Cæsarem Maximilianum I ac Carolum V. Ferdinandum Bohemiæ regem et ad venetos orator. Ecclesiæ varmiensi, factus est primum Culmensis Episcopus inde ad varmiensem ecclesiam translatus, eam undecim annis bene, prudenter et feliciter administravit. Mortuus est A. 1548 Heilspergæ et in Cathedrali templo varm. sepultus. Ætatis suæ LXIIIJ minus IIIJ diebus. Paulo ante mortem sibi duo hæc epitaphia (w wyd. Epicedia) conscripsit." —

Uwaga. Wiersze te są na str. 109 i 110 wyd. – po tych dodatek pisany 4° wiersz pióra Wydżgi w tym Rkp nieznajdujące się. *) O Janie Dantyszku wielkiby jeszcze ciekawego można do żywota Hectorowskiego przydać. Biblioteka Zakł. Ossol.

*) Wydżga biskups warmiński napisał po wierszach do Żywota Jana Dantyszka dwa 4° wiersza. gdy o tym uczonym i dowcipnym (bez co do krasnomowstwa nadmiernym) biskupie więcej powiem tu dla pamięci godne zanotowania dzieło jego polskie w 80 Egzempl. tylko odbite z którego JG. Wojciechi wziął pamiątkę i wydał w Warszawie pod tyt.: Jan Stefan Wydżga i jego pamiętnik spisany podczas wojny szwedzkiej odr. 1655 – 1660. wydał Kaz. Wład. Wojciechi w Warszawie w Księg. Gust. Sennewalda przy ulicy miodowej N. 481. 1852. str. 1 – 203. – Jest tam wiele dobrego, tur Kompilacya ta nie jest ani dokładna ani wypracowana. —

Wydanie.

Rękopism.

Opoliń. posiada zbiór listów (kopiałny) jego najwięcej zodprawionych pocztów pisanych (Cod. MS. pod L.) Janocki nadmienia o jego wierszach i innych pismach tudzież o piśmie rękopiśmie. (von rar. büch. T. III pp. 69–80. N. XVII.) —

p. 110. Żywot Fidemana biskupa XX także przeinaczony. —

f. 95. Tutaj cały tak: „ Fidemanus Give, natus Gedani, custos et Canonicus varm. parochus gedanensis fuit primo Episcopus culmensis, deinde factus est Varmiensis Ao 1549. mortuus est tempore belli Ao 1550 d. 24. oct. (w wyd. 14. octob.) ac ibi ter horam quartam vesperinam aetatis anno 70 et mense quinto. In cathedra varmiensi sepultus quiescit.“ —
uwaga. Słowem i o nim a jego siedmio arkuszowem dziełku, mamy wiele ciekawej wiadomości dzięki Janockiemu (loco sup. notato N. XVIII.) —

p. 113. Żywot Stanisława Hozjusza, XXI biskupa warmińskiego rzeczy Tom. Fretera żywotów.

f. 97–99. Te karty wydarte, żywot przeto Hozjusza na stowarz: et rem ea voluntate pontificis — — — przerywa się.

p. 114. Od tej stronicy następuje Macieja Fretera, czyli wydawcy do Czytelnika Przemowa.

mowa. „Tomasz (mówi sam) żyjąc w ścisłej przyjaźni z Hozjuszem mógł być i powinien dokładniejszą dać o nim wiadomość; atoli Stanisław Reszka Kan. warm. opat andrejowski, dziekan warszawski, Referendarz Signatury rzymskiej stolicy, przez długi czas Hozjusza Sekretarz, dopełnił tego staraniem i uczeniem w osobnem dziele (mówi volumine) do którego i Freher piórem się przyłożył. „ Dodaje wreszcie życzenie aby żywot ten dla rzadkości pierwszy raz w Drezdnie r. 1587 in 8° wydany, mógł być powtórnie przedrukowany. Jakoż go pewien Kanonik warmiński (mój domyśl Stanisław z Burzenina Burzeński) r. 1690 w Oliwie przedrukował Kazał. umieszczony także w dziele: Florum historia Sacri collegii Cardinalium (Janocki Von ranbüchern III. 53. N. XII.) który żadnej nie czyni wzmianki aby Freher/Reszce był w tem pomocny. Wymienia natomiast zaraz potym (N. XIII. str. 54) osobne rękopiśmienne nadzwyczaj dzieło: Theatrum

– trum

-trum Virtutum D. Stanislai Hosii S. R. E. Cardinalis maioris poenitentiarii et Episc. Varmiensis per Thomam Freterum polonum reginum et eiusdem Cardinalis secretar. pietatis et eruditionis amatoribus, repraesentatum Romae 1587. mag. med. 4. Dzieło to z 100 kart złożone na których 100 czynów z życia kardynała tego na miedzi odrytowanych, a złotem i kolorami od ręki malowanych — pod każdym napisy przez Jana owego powtórzone. Później znowu Maciej Freter wydał u Cezarego r. 1685 w krak. in 2° równie 100 historycznych poezyj przez Tomasza Fretera do powyższego dzieła napisanych i przeznaczonych. (ub. sup. p. 56. 57.) x. Skarczyński co wzmiankuje ale powierzchownie i niedbale bo z pamięci zawodnej podaje mowi że Freter wydał nowe pogrzebowe miana na cześć Hozjusza w Dryucie r. 1579. (obr. W. Zygm. III. Tom II str. 269.) — Co do następnych biskupów od Marcina Kromera aż do Radziejowskiego (pp. 115—178) przez wydawcę przydanych żywotów, tak się tenże przy zawarciu rzeczy całej wyraża: „porro cum Cromeri et aliorum

sequentium

sequentium, vix si aliquot li-
neis horeat memoria. nos sim-
plici neque ad genium seculi
vibrato stylo ad modernum
usque antistitem (cui vitam
longevam, curam, solicitudi-
nem pastoralem augurremur)
incorruptam professi veritatem.
Sereni a Pretero inchoatam
continuamus. Tu Lector fave et Vale. —

II

f. 100 – 118 sub fine manuscr.

Chronicon
de vitis Episcoporum Varmiensium
per Joannem Plastwig
Decretorum doctorem, Decanum varmiensem quondam conscriptum circa Annum MCCCCLXIV
(1464.)

Tytuł w ramkach malowanych ze złotem. Odpis ten równoczesny żywotów poprzednich, również r. 1685 przez M. Hretera rękodzieła pagin. od str. 1 – 56 wydana. Nieznam dla czego C. Wiszniewski (hist. lit. I. 71.) liczy Kronikę Plastwika do zaginionych, dodając z Janockiego że ją Krecmer kończył. O Plastwiku sam Hreter wspomniał. (cod. M. f. 43.) był on wspólnie z drugimi kanonikami warmińskimi porządzony, o skąd wydanie ramku Alhenbergh polskiem, za co wszyscy smagani (fustibus) rok cały więzienia wycierpieć musieli i do krościewca w tanuchach odesłani zostali: (wyd. I. 44.) nie

dalej

daleko krótsza jest wioska
plastwigk zwana, z której się
zapewne nasz kronikarz pi-
sał, sam o niej mówiąc. (Cod.
MS. f 107. Wyd. p. 10.) – O Nin
i samym u Janockiego więcej
w uniesieniu jego dzieła:
von var. büch. (III. 52. O kon-
tynuacji kroniki przez Kre-
mera będzie przy końcu ni-
niejszego rozpoznania. Na pol-
skie przełożona przez Kazimi-
rza Niedzwiedzkiego
przywydaniu na Kar. 21 czytamy
do czytelnika od Tom. Dretera
rzecz której w rękopiśmie
niema. Nie zdaje się nawet by
kiedy była, gdyż na tytułowej
karcie poczyna od przedmowy
(prefatio). Że atoli kronika
w Rękop. początkowo więcej za-
wiera wierszów, obszerniej
z wypisanych przezemnie a w
wydaniu opuszczonych. „Kró-
gie o żywotach biskupów war-
mińskich anonyma (mówi
Tomasz Dreter do czytelnika)
Janowi z plastwika, jako
swemu autorowi sprawiedliwie
zwrócona – przydałem. Sądzi-
łem jednakże za słowowne styl
przytwardy ogładzić, a niektó-

re

że miejsca dla tym pewniejszej zgodności podań dziejowych zmienić lub dopełnić." Z wierszów nie wnosze by fama Plastwicka była jak Treter mówi, twarda lub stylem przestarzałym prostym oddana, ale o nim Treter całe zamilcza. "Zwdzięczności" mówi dalej, przyznać należy iż Plastwick nie mało tym krótkim rysem (compendium) dzieje biskupów warmińskich a w szczególności czasy bisk. Pawła z Legendorfu (w wyd. str. 48 seqq.) rozjaśnił, za którego rozkazem jak sam wyznaje pisał. obwiniają go sprawdzie niektórzy o niesprawiedliwość względem Brunsberżan, jakoby się chciał zniewag przez krewnych swoich od nich doznanych pomścić." przemowa Plastwika bardzo pyszna, bogata w myśli z filozofij praktycznej brane tez dziejom na miejsce przydatna kończy się " Dei omnipotentis gratiam et pietatem invocando." Fragmenta (cod. ms. J 101/2) rekopismy wydruku opuszczone dla tego że tu kładę

" Summe Deus, eterne parens, vivensque potestas,
Sol animi, mentisque oculus, lumenque vianti
Fac mihi prerdita divina tue, meamque
Plenius irrosa, divino nectare mentem.
Marmie pontificum ut gesta tradere queam

virgula

„ Virgula ignea sponsum, nescis quam gratia sacri
Flaminis irradiat calo, maris annue sidus.
Hac uibeas rogitante Deus contingere portum
Estat patrona nam ecclesie memorate
ac tuo presidio prefulgida mater honoris x)
aggrediar opus divina gratia fretus.
presule moderno, hoc pauld agi uibente,
warmiè Decanus huius imperio promus. — „

x) Katedra warmińska pod imie.
N. panny Maryj. Ztąd i Drzeworyt na Karcie tytułowej Wydania Treterowskiego ją wyobrażający —

Zgadzanie Wyp. z Rękopismem

Porównanie
wydania kronik Plastwicha z rękopismem.

p. 1. „Incipit historia" — f. 1. Tak samo. Tytuły bez zmian.
tytuły żywotów z zmianami
1s Episcopus Anselmus — primus Episcopus.
2s " Henricus — secundus "
3s " Eberhardus etc. — tertius " etc —.

Uwaga
Różnice najwięcej wprojedynczych słowach i nazwach:

habitaret. — habitabat.
exercitum duentes — exercitum faventes.
clarissime — durissime.
Elbingo — in Elbingo.
concordibus votis — concordi ter.
Dambir — Dimbir.
Sorenbaum — Zorbom.
Parochus — plebanus.
Dictam confederationem struebant — dictam ligam sigillabant.
ante bellum — ante guerram.
motus fuisse — guerra fuisse.
Civitatis Koninsbergensis — Koenigsberg. etc etc.

Znaczniejszych odmian przez Tretera zapowiedzianych nigdzie niedostrzegam. —

p. 13. Od „magister et ordo tunc erant potentissimi" aż do „et regnantem ad mumerones ibidem faciendas." —

f. 10. będzie wydarte miejsce to przez wane. —

p. 22 wier. 6. po „et nuf — 5 lates

f. 115/2. wiersz na zgon Franciszka Kuszmalca

Wydanie

„ statutes suas sufferebat."

Rękopism

Kuszmalia XII biskupa
niżskiego r. 1457 zmarł
dla wypuszczenia mez wy
ę tu kładę; mozna je
Elegja:

„ mortales cuncti, virtuti tradite mentes
Discite et heu, qualis fortune terminus alte est,
Quam leta mens cecа bonis, furor ecce potentum
precipiti gaudere loco, statusve iste procellis
Subiacet innumeris, et fuiis ad alta levatis
Est ruere. Heu tremulum magnorum culmen ho
Spesque hominum fallax, et inanis gloria fatis
Illita blandiciis, heu vite incerta, labori
Vendita perpetuo, semperque heu certa, nec ungu
Stat morbis previsa dies, heu sortis iniqua
Natus homo in terris, animalia cuncta quiescunt
Irrequietus homo perque omnes anxius annos
Ad mortem festinat iter. Mors optima rerum
Tu retegis sola errores et somnia vite
Discutis exacte: quamvis moriturus ad astra
Scandere querit homo. Sed mors docet omnia qua
Nostra loco, finisque supremi temporis hora
Pastor ac Antistes toto venerabilis evo,
Irreditturus abit, volucrique per aëra saltu
Evolat in celum: illic de vertice summo
Despicit et nostras curas, nostrosque tumu
Ac viduate videt quanta est angustia terre
Alloquiturque Deum, et fidum commendat ovi
Vale pater, nos te cuncti mora parva sequen

*) Z tych i następnych jeszcze wierszów niemniej z przedmowy przyznać możemy iż Jan Płatwik był jednym z najlepszych wieku swego Łacinników i poetów. Należy do tych wzorowych prusaków co literaturę ojczystą polsko-łacińską utworami swymi zdobią. Dla czego Treter wiersze te wyp[illegible]na trudno odgadnąć.[2] —

Wydanie.

p. 24 wier. 29. po „sub bona fide pacem pollicitando." —

Rękopism.

f. 117/2; 118. Znowu wiersze które aż zpoprzerzanej karty przepisuję:

„Nunc ad guerre cursum reddeo —

„Fervet amor belli, ferrum lazatur ad usum
Precipitat in castra viros bellandi cupido.
Imperet his Mars ignecalens, fecundus in ira,
Bella serens bri) sicuis lites, fedusque recidens
Pax abiit: fortuna suos mutavit eventus.
Spiritus alter erit ventis, calor alter in herbis,
Floribus — — — — — — —
— — — — — — — —
— — — — t) empus aris t — —
Disperiit favor eheu, nostr — e — secli.
Nusquam tuta fides, perfidia acuit arma
Heu terra sublimis, et abundans rebus opimis
una fit ex minimis heu annihilata trimis(?)
Pastores ferit ira Dei populumque rebellem
annue omnipotens durum transcendere limen.
Hanc Deus omnipotens miserando respice plebem
Nunc ubi agricola infelix tuto manebis?

Inwoca

" Invoca iam superos precibus votisque fatiga
Vt finem modo fata velint imponere malis.
Effugere o ceci, semuraque poscite Regna
Hic dolor et gemitus, lachryme, discordia regnant,
Nec spes pacis erit dextram tetigisse tyranni.
O utinam viridi solis prenuncius ortus
affert amissos Lucifer albos equos."

" Nunc ad ea que durantibus bellis his lethalibus, liga ou sione subortis, quantum Ec iam tangunt varmiensem ete. Dalej juz jak w wyda

Wydanie

p. 25. wer. 31. —

Rękopism.

f 118. Ostatnia karta posz na końcu jej słowy: ... co nantes Domino — — — d tyż do końca jest jeszcze w dr ku stronic 26, atoli właściwa Kronika płatkowska końcowy żywotem pawła z Legendorfu XV° biskupa warmińs. (str. 44 co i wydawca tymczasowo wspomn ny w tym miejscu zapisać nie przeponiwał:

p. 44. " Hucusque historia sua sercein perduxit Joannes Platkwig Decanus et Canonicus varmiensis: que vero sequuntur sunt annotata per Rm Dm Joannem Cretzmerum Decanum ibidem et Canon: varmiensem. "

Janocki.

Jarockiego von rar. bibl. T. III pp. 49 i 53 mało ceni pracę Kremera który dopowadził żywoty aż do Jędrzeja Batorego, a kontynuacyą Macieja Stryjkowskiego aż do Radziejowskiego stwalił. Zresztą prócz opuszczeń powyższych Rękopism zgadza się z Wydaniem. Coby wspomniane na początku słowa o Janie Kremerze oznaczały rozwiązać niemniemo i na tem zamykam moje rozpoznanie.

Ob. Karlis.

pisałem w Odnowie d. 3 Maja 1840 roku

128/

CXXVIII.

128. De Vita Joannis Zamoyski Regni Poloniæ Cancellarii & Exercituum Ducis Summi per Reinholdum Heidensteinum.

(1606.)

(tytuł na Kar. 2ej przed Dedykacyą)

Vita
Joannis Zamoyscij
per Reinholdum Heidensteinum.

(na kartce przyklejonej.) przydane są tem samem pismem:

a) Stemma Samosciorum per Joa^m Zamoscium conscriptum etc.

b) oratio de nobilitate gentis Samosciorum etc Adami Burscii

c) Victoriarum Joannis Zamoscii Elenchus. (Od niżej pod II.)

(1—68. prócz f 41 niel. zprzodu i przy końcu Księgi białych.)

(MSS. initio sæc. XVIII.)

(Po Kar. 68 następują Miscellanea dużo późniejszą pisane zkła. do r. 1780 dochodzące, a te żadnego nie mają związku z Żywotem J. Zamoyskiego. zajmują Kart 23 reszta Księgi 42. Kart białych.) pismo wcale nie dość wyraźne i czytelne. Oprawa tektury papierem prostym powlekrone

Żywot

ms. podług tego obszernego Rozpoznania – wydałem r. 1854. Książkę pod tyt.: Heidensztayn i Bohomolec Studium z dziejów i Literatury. we Lwowie str. 3 — 95 —

Żywot Jana Zamojskiego tak jak go oryginalnie ~~Heidenstajn~~ po śmierci kanclerza i Hetm. W. kor. przygotował wrok zaraz, nigdy na widok publiczny nie wyszedł, nawet co dziwniejsza dla nieznanych powodów miał zrodziny tego wielkiego męża stanu i wojownika po upływie dwóch wieków nie znalazł by go drukiem upowszechnić. Nasi mieli go za zginiony gdy w samej bibliotece zamojskiej dotąd kilka się obok autografu współczesnych i późniejszych przechowuje odpisów. Miał go i Załuski w swojej Książnicy — widział o nim i opisał niezmordowany Daniel Janocki. Aż ex-jezuita Franciszek Bohomolec umyślił nim się zająć, lecz po swojemu miasto przełożenia dosłownego, wazie liczne powypuszczawszy ustępy, nieprzyznawszy się do źródła zkąd czerpał wydał Życie Zamojskiego r. 1775 w Warszawie po polsku, które r. 1830 w Radomiu bez odmian drukiem powtórzono. —

Zajmiemy się rozpoznawczem porównaniem tej kradzieży pisarskiej wprzód atoli należy wspomnieć

mniéć o R. Hajdensztajnie i jego pracy tudzież o F. Bohomolcu który ją żywcem skradał, przerabiał i za swoją wydał. —

Kilka słów o Reinholdzie Hajdensztajnie i Życiu Jana Zamojskiego przezeń w rękopiśmie do druku zostawionem i Franciszku Bohomolcu i jego przekładzie.

R. Hajdensztajna domowe stosunki z Janem Zamojskim wszystkim wiadome. wpobieżnem tu skreśleniu przejdę jego pisma wrękopiśmie będące i zdrukowane dane o których już przez bibliografów mamy niejaką wiadomość. Zawód swój pisarski rozpoczął Opisem Wojny moskiewskiej = de bello moschovitico = które dziełko najprzód w Bazylei r. 1588 in 4° wyszło, a w rok zkroniką Marcina Kromera w antwerpskiem wydaniu str. 733 – 837 przedrukowane. Syn jego Jan Hajdensztajn kasztelan gdański wydając historją obszerniej przez niego napisaną pod tyt: Rerum polonicarum Frankf. 1672. fo, wielką wojnę, owa przez Stefana króla z Moskwą prowadzoną, a przez R. H. opisaną wojnę, ofiarując wydanie swe świeżo obranemu królowi Michałowi który rokiem wprzód „concessionem mi-

-primendi

promendi libros supra specificatos" udzielił i sam własnoręcznie podpisał. Wtej tedy dedykacyi pismie oznaczył, co jest Historia? - lux veritatis et vita memoriae - O innych rękopismach i pracach Rejnolda żadnej tu niema mowy. Dawid Braun surowy znawca naszych dziejów i sędzia dziejopisów mówi że pisał bardzo rozwlekle diffuso sermone (de scriptoribus etc. p. 34. 51.) atoli przyznaje dalej iż „Badacze polskich dziejów wiele zawdzięczają obudwom Hajdensztajnom. Ojciec bowiem (nasz Rajnold) dziesięcioletnie sprawy ks. Stefana, jako sekretarz królewski, powierny, wiarogodny i naoczny świadek dokładnie skreślił - „non tamen in nonnullis actis publicis ab omni lapsu" Syn zaś do tychże dołożywszy czynności przed i po Stefanie zaszłe w Rękopismach ojca należące po śmierci jego wydał. Braun jednakże nie zdaje się być świadom rękopisma Żywota Zamojskiego nic o nim nienadmieniwszy. Hoppe (schediasma etc.) prócz wyżej powiedzianego dodaje: „optandum autem est ut ipsius de vita Joannis Zamoscii Reg. Polonic. Cancell. et exerc. Ducis Supremi

Libri

„Libri tres, quos in manuscripto solum videri mihi dicit (a zatem czytał rękopiśm naszemu podobny) in illustrissimo bibliopolo Waesbergiano in publicam tandem lucem prodeuntur. Scripti sunt illi solencii 1606 tempore. martii ut ex dedicatione filio Thomæ a Zamoscie Zamoyski facta, videre est." a gdy to Hoppe pisał i r. 1704 roku w Rozprawie osobnej w Gdańsku wydał, dziwna że Braun znawca i ocenicel naszych historycznych zabytków ani słowkiem (chyba że druhem nieogłoszony) nie dotknął. Janocki (Janociana I. 119.) prócz wiadomości z Hoppego, który jak mówi, pierwszy ślad rękopismu wskazał, wyjętej, przydaje że autograf (?) miał się znajdować w Gdańsku u Wesberga Księgarza od którego przedaż do Hoppego przeszedł. Co już później nastąpić musiało kiedy nam Hoppe tego nie mówi. Co do Kodeksu biblioteki Załuskiego, odpisem był Wojciecha Smogorzewskiego „hominis illiterati" roku 1640. Z tego to źródła dokładna wyciągnął wiadomość Miler i zamieścił w piśmie czasowem swojem niemieckiem r. 1754. (warschauer bibliothek II. 87-102.) którego jednak Janocki bliżej nie opisał. Lecz natomiast wspomina o

Bohomolcu

Bohomolcu, że Komarzewie swoje
sie) z owego Załuskich Kodeksu
uczynił. Słowa Janockiego dow-
szą się do czasu późniejszego, pi-
szę bowiem roku 1752 Katalog
różnych rękopiśmiów księgozbioru
Załuskiego, o tym Hajdensztaj-
na rękopiśmie nic jeszcze nie mó-
wi, zkądby wnieść można że go
podtenczas jeszcze niepośiadał. C
innych pracach obudwóch Hajden-
sztajnóio obacz tamże na str. 120
— 123.) Myli się nieco sam Za-
luski mówiąc wswym poemacie
bibliograficznym (wyd. murzko
wskiego N. 32. 37. 38. 105. 156.) że
Rajnold był dwu królów sekre-
tarzem i opisał panowanie Zy-
gmunta - augusta w XII księgach,
wopis motkiewicza w kilku nie-
rzeth i zbiorach wydrukowana,
nieniniej rozprawę o Kanclerzach
(de Cancellariis) lepiej od Rut-
gera zur Horst. O żywocie zaś
Janowskiego tak się wyraził: „na
końcu wierszów Szymona Szymo-
nowicza (r. 1609 w L 12°
wyd) dołożone Janowskiego życie
które przydał anonime Burski
adam. mam toż ja (rzecz dalej)
rękopismo życia tego męża, które
to opisał w księdze foljantowej
polski indigena R. Hajdensztajn
Soleski

Soleski rzeczony itd." — L. Gołębiowski w dziełku bardzo krótkiem O dziejopisach itd. (str. 126.) powtarza jedynie co z Bremera, Hoppego i Bistrzkowskiego zasięgnął. Także i Lelewel pomija Hajdensztajna, a Siarczyński (obr. wieku Zygm. III Tom I. str. 169.) co do żywota Zamojskiego mówi że do roku 1828 zdruku niewydane w jego zbiorze ordyn. Zamojskim w Podzamku znajduje się, który z przetworu x.) jak miał kuiego zbiór Załuskis x. Bohomolec po polsku przełożył i wydał. (Oby był tak zrobił!) wtedy więc już wypatrzyli Janocki a zamiar Siarczyński Bohomolca że Hajdensztajna rzecz przekładał niżeli sam żywot Zamojskiego pisał — o czem niżej obszerniej się powie. Jeżli atoli autograf Rajnolda w gdańskim się znajdował, biblioteka ordynacka jakże go wyżej Tomasza przez niego samego oddanego, posiadać mogła, chyba że dwa autografy były. (jeden w brulionie, drugi na czysto) ręką Hajdensztajna pisanych. Po tych śladach i wzmiankach o tym rękopiśmie, autor historyi liter. pol. (Michał Wiszniewski) nie chodząc wprzódy szeregóm, ani dochodząc istnienia jego, po znanych dzisiejszych księgozbiorach, pisze roku 1840 (T. I. s. 65) że rękop. Żywota Zamojskiego do zatraconych lub ukry-

tych

-tych zaliczyć należy; zresztą odwołuję się do Janockiego i o Bohomolcu mimochodem nadmienia. Hr. Ostrowski miał robić udzielone katalogi bibl. ordynackiej, z pierwszych jeszcze, jak mniemam lat po roku 1800. Znieś ciekawsze rękopisma wypotrowane znajdują się między tutejszymi (Ms. CCCX tom in f. i CXXV in 4.) rzecz okazuje się kilka odpisów Hajdensztajna mamy, choć żaden autograf Dla uzupełnienia tego co się powiedziało wymienię: 1) liczb. czyli Nr. 18. Reinholdi Heidensteinii de Vita J. Zamoscii Reg. polonia Cancell. et exerc. Ducis Libri tres scripti a. 1606 et Jll. Thomae Zamoyski suo filio dicati in 4°. między rękopismami Żywota Z. w bibliot. ordynac. przechowywanymi, ten ma być najdawniejszy, lecz nie autograf bo pismo nie Hajd. zdaje się, jak porównywano z listami jego w archiwum domowem Zamojskim przechowywanymi. w Tomie VII. plik 64. BK. - pismo podobne raczej do Stanisława Orzechowskiego zdaje którego ten rękopism notarnotuje być. — 2) liczb. 1. to samo Życie z napisem: Vita magni Joannis Zamoyski Cancell. Reg. Pol. et Exercituum Summi Ducis, seu Rerum polonicarum Libri Tres. Bez wy-

-rażenia

– rażenia jednakże autora i roku, poznać go można (jeżeli jeszcze w rzadkim miejscu istnieje) po rycinie doń dołączonej wystawującej Hetmana w bramie tryumfalnej z planami siedmiu bitew przez niego stoczonych. – 3) L. 60. Rękop. in folio pochodzący z bibliot. Tomasza ord. Zamoyskiego wody Lubelskiego pod tyt. Reinholdi Heidenstein de vita magni Joannis Zamoyski Regni Poloniæ Cancell. et exercituum Ducis Libri Tres Tum Elenchus victoriarum per Joan.m Zamoyski reportatarum et de Rebus Polonicis eiusdem authoris Libri Tres (sic) 4.) L. 67. Rękopism in fol. Rerum Polonicarum Libri Tres ex Heidenstenio descripti. zawiera mappy (raczej plany) sztychowane batalii (co) które Jan Zamoyski stoczył w Inflantach, tudzież ciekawą i gęstą korrespondencyą jego z Karolem Sudermanij (K. 129–133 następ.) – 5) L. 98. Protokoł tranzakcij wszelkich i rzeczy różnych poważnych pisanych w Zamościu 1667 R. w którym znajduje się Życie Jana Zamoyskiego Kanc. i Hetm. W.K. ułożone przez Heidenstenia itd. itd. in fol. – przy ostatku godzi się wymienić tu z Katalogu tego str. 214. rękopism którego tytuł ś.p. Ossoliński sam wypisał: Epistolæ rerum a me gestarum ab Illmo Regni Poloniæ magno Cancellario Exercituum que

supremo

supremo ac perpetuo Duce Joane de Zamoscie Zamoyski per Stanislaum Raszyński in fol. A. 1623. obejmujące zapewne o skreśleniu dzieło tyleroć rzeczone Paniołda Heydensztajna – po tylu wsze śladach ani Żywot Zamoyskiego zatracony ani ukryty. jak pisze p. Wiszniewski, tylko go trzeba było dochodzić – i jeżelim tak się rozszerzył, to jedynie aby go i czytelników przekonać i więcej o tem żadnej wątpliwości między uczonymi nie było.

przypis. ponieważ te skłopisma w. opolińskiego w bibl. ordynackiej dla siebie wypisał przeto nie jeszcze z tej samej notaty uwagi godne dodać nie zaszkodzi. – 1) O Akademii akademii zamojskiej kod. rękp. pod l. 20. – 2) De conversione Livonum ad fidem christianam. Cod. MSS. pergam. in 4° w nim zpoczątku arkusza całego a potym ostatku kart kilka brakowało. obejmuje historyą inflant – wojny z Litwą i Rusią (sic) między latami 1198 – 1215. – Hetman tegoż go testamentem bibliot. akademii swojej. kod. pod l. 30. – 3) Historia Regni Poloniae dawny papierowy kodeks in 4° począwszy od Leszka białego a urywa się na r. 1426. Słowa następujące na niej zapisane: „Joannes Kerth de Radom mutuavit istum librum D. de Warthka fer. 2. ante festum S. Jacobi a D. 1[illegible] Jan Zamojski woda sandomirski syn Tomasza ar. Kanc. i Hetm. różnie bi akademii swojej. (kod. pod l. 31.) – 4) Catalogus archiepiscoporum gnesnen. authore Joanne Longino id est Długosz c. crac. 1476 conscriptus et eorundem archiepor. imaginib. exornatus. cod. MSS. pergam. herby i wizerunek każdego arcybiskupa kolorowany ze złotem. pisan r. 154[illegible] in fol. – nabył go Hetman albo może umyślnie kazał z autografu zdziałać a ten woda sandomirski akademii swojej legował. (kod. pod l. 5) 5) uwagi Jana Sokołowskiego rotmistrza wojsk polskich różne królowi i Stanom Kor. pobudzające ich do wo ny z Turczynem w których wiele wyraża o stanie rzeczypospolitej i życiu. pismo xw. XVI. RKp podobny niżeli być tatrze u Zatuskiego (kod. do l. 78.) – 6) Dzieje rożnych Książąt ruskich począwszy się od r. świata 6677 (1169.) a kończąc na r. 7049. (1541.) spisane w Pskowie r. 7056. (1548.) kod. ruski. na nim zanotowano: "Latopiśce ten wzięty na zamku Bolockim z letkowi S. Zofij z mostkowskiego y z tamże zamkuim wzięty w plon r. 1579. aug. 30 dnia. florian Oleszko m.p." Ex mscnto

– miciamów Stanisława Gorskiego było razem volumiów 18 wiktórych lata 1512 – 1514. 1519 – 1521. 1523. 1525; 1526. 1527 – 1529 (dubl.) 1530 – 1532 (dubl.) 1533; 1534 (różnie dublety i tripletty.) (porów. Rkp bib. Ossol. in folio. CCCXXXX IV.)

Już po napisaniu niniejszego rozpoznania dostał mi się z bibliotheki nieodzownego mego przyjaciela Gwalberta Pawlikowskiego egzemplarz nowo wyszłego dzieła: Beschreibung der königl. öffentl. Bibliothek zu Dresden von Karl Falkenstein etc. Dresden Waltherische buchdruck. 1839. 8°. gedruckt bei C. E. Klimt Buchd. u. Setzer in Meissen. z którego się dowiaduję o Rkpsie Dr. Heidensteina Vita Jo. Zamoyii (J. G.) pag. sklr. 312. – Szkoda że autor na tym przestając nie opisał go dokładnie. –

Jakkolwiek tyle się okazało życiorysu tego odpisów, odpis tutejszego księgozbioru zwiadomych dziś najpewniejszy, pilnie strzeżony być powinien aby nie zginął i zasługuje dzieło to Heidensztajna na ogłoszenie drukiem bądź w oryginalnym tekście, bądź w dostatecznym przekładzie, dla wielu ważnych historycznych podań przez Bohomolca tłómaczonych albo zamysłu omówionych. Wprawdzie, co już Braun postrzegł, Heidensztajn rozległo rzeczy niekiedy opisuje a styl jego czasem niepoprawny, rzadko atoli zawiły a prawie zawsze płynny. Zdarzenia przezeń nagromadzone godne wszelkiej ufności niepotrzebują poparcia przez innych jak Kobierzyckiego a nawet Bielskiego lub współczesnych dziejopisów. Żadnemu też niepodpada wątpieniu że dzieło to Heidensztajn i zaczął i prawie do końca doprowadził jeszcze za życia Hetmana w ważnych przeto zdarzeniach, jak wojny z Moskwą, układy po potrzebie Byczyńskiej z domem rakuzkim itd nie raz ani dwa zrozumiał z Hetmanem pisarz korzystał; takowe przezeń samego objaśniane treści, dla tego tem niegodziwsza opisy te kalectwić i obcinać, czego się, jak to okazemy, Bohomolec dopuścił. W tem miejscu nadto jeden przywiodę przykład. Bohomolec wiedziony pewnymi względami za Stanisława Augusta przelewca ustęp w którym Heid. dobrze maluje zamowe

pod

pod imieniem praktyk takowych
znane w Polszcze intrygi dwor
tego. Widzimy jak na dłoni robo-
ty Jezuitów. Rzym nawet sam
za nos przez nich wodzony, a
Austrja umiejąc wszystkie na swą
stronę wziąć, gmatwaniem spraw,
wdzieraniem się do sąsiednych dwo-
rów interesów, wciskaniem jeźli
nie na tron, to przynajmniej na
dwory zgrajy członków swojej rodzi-
ny, rameni takiemi praktykami
wzmagały się i rozpościerały. —
Praca Hajdenszajna rozdziel-
na na Kiąg III. poprzedzają
Dedykacya Tomaszowi Zamoj-
skiemu Sr. Kanclerzowi i
Gonsadzkiemu (na końcu wypi-
sałem ją) z Solea = solencij = w
marcu r. 1606 pisana. Mówi
w niej o powszechnym w Ojczyźnie
smutku ze zgonu Batorego
dowodem zaraz następne czasy
wymownie same mówiące — „ea
quae obolum Euis consecuta tem-
pora sunt, etiam me tacente
loquuntur „ Sciąga się to do
właśnie rozpoczętego Rokoszu,
którego zarzewiów Hajd. pisząc
za życia Jana Zamojskiego nie
chciał dotknąć mówiąc: „ verum
ea, vel commemorare, vel deplora-
re non huius temporis est. „
pisze dalej nakoniec że praca jego

nie jest w celu chwalenia nakształt panegiryku ułożona ale po prostu narracyą spraw i czynów tego wielkiego męża itd. — Do innych natomiast wziął się cejerusta Bohomolec wybiegów. przywłaszczywszy sobie sławę żywota Kanut. Jana Zamojskiego nigdzie nie wspomina o dedykacyi pajdeusztajnowej, ani o samym żywocie przez niego; ażeby jedno i drugie ukryć i zatuszować, a niby niepodobnem uczynić, dzieli swoją niezgrabną kompilacyą na części (zamiast księgi) części zaś na rozdziały, niekiedy tak krótkie że nawet paragrafami nazwać się nie warto. Mając niezawodnie pod ręką kilka szlopiszów, bo mógł je mieć i z zakonnych i z królewskiej biblioteki i z archiwum Zamojskich, żadnego nie wskazał ani opisał, nawet się do żadnego nie przyznał. Książkę tak zbiorową przypisuje (jak Hajd. Tomaszowi) tak on Jędrzejowi Zamojskiemu Kanc. W. Kor. i w tem przypisaniu śmiało oświadcza że życie Zamojskiego z popiołów wskrzesza, a po różnych księgach (!) i szlopiszach (!!) rozrzucone w jednym zawiera obrębie. (niby tego Hajdensztajn nie uczynił przed nim?) We wstępie zaś przy końcu o Hajd. nic nienadmieniwszy mówi iż z różnych pism Życie Zamojskiego zbierał.

Zbieranie

Zbieranie to i wskrzeszenie wiosny
dziś na czem się zasadza: na
przełożeniu dowolnie wybranych
miejsc z Hajdensztajna bez od-
nieseniа się do źródła i na wtrą-
ceniu kilku ustępów z Bielskiego
i Kobierzyckiego, dziejopisów dru-
kiem ogłoszonych, często mylnie
przytoczonych. Miał może Boho-
niolec zamiar dobry ale miłość"
własna przemagała w nim a chęć
uchodzenia za oryginalnego autora
widocznie tam się przebija, ró-
wnie jak z Życia Ozjolińskiego
Jerzego o czem na osobnem miejscu
dotkniemy. Polszczyzna jego
płynna i czysta, osobliwie gdzie
przekłada dosłownie a nie wplą-
wa własnych dodatków, treściwa.
ale z obudwóch prac tych boho-
niolowych przekonywamy się że
historykiem się nie urodził, a był-
by był doskonałym kłamczuchem gdy-
by nie jęzuicka przesada. Dodatki
z innych autorów, jak mówi, prze-
rzeń pozmienione są wcale nieznacz-
nie, jedynie aby mydlić oczy,
cała jego sztuka na tem, wcześ-
niu albertrandy niedoponóżt, wy-
puszczał obrazy, albo je skracał
i przerzucał z jednego miejsca w
drugie, dodawał dla jezuickiego

I zoryginalizował odmienił
nazwy,

podchlebstwa

podchlebstwa wiejej magnackiej rodzin
w opowiadanie, mieszać i krzyżować
słowa Hajdeń. z swoimi - na czem się
się wtedy można poznać, tubo nikt
niewystąpił. owo zgoła żmiacto powie-
dzieć mogę że co tylko pisanych myśli
i kreślonych wyrażeń nie bohomolcowe,
a gdzie mało wierności w opowiadaniu
albo niedostatecznie przedstawienie zdarzeń,
tyle do wyświecenia dziejów niemowych
i potrzebnych, tam Hajd. tekst zastę-
puje mało znaczącymi ogólnikami
„musiało być coś; niezawodnie zapewnie
i t. p. " — Cóż dopiero gdy Heidenstajn
rozszerza się nad intrygami Rzymu,
przez Malaspina i Jezuitów, bo ci
pisarze wszędzie się musieli rozsiewać,
Rakuz itd, co zpośród ich nastąpie-
go samo się okaże. W całej jego
książce przebija dobitnie chęć uchodze-
nia za pierwszego dziejopisa stanowego
Hetmana, którego dopiero wiek nadrze-
pewnowania pontyfikatowskiego wydał-
wszędzie chroni się przyznać do źródła
z którego czerpał, tubo żywot jego ko-
wami Heidensztajna kreśli, wstrząsając
dodatki blaske a opuszczając ważne
miejsca Łacińskiego biografa aby do
zgłupienia jego trudniej było trafić.
Tak n.p. o wcieraus Zamojskiego
na pisarzowskiego wzmianki, albo
o rokoszu Zebrzydowskiego, tyle pi-
sarzom Stanisława-Augusta zasłon

niemiłym

niemiłym. Smiesznem się nad wyraz wydaje zamknienie żywota przez Bohomola słowy: „i koniec mówi, to dzieło słowy Najdera" kiedy cała książka jest jego krom opuszczeń i przinaczeń, i z jego uwag, opisów zdań i słów się składa — ale jak zwykł ten słowczyć bez wyznania że Najdenszstajna tłomaczem, skracał, obcinał, kalectył. pożądane więc jest najprzód pierwotworu Kamińskiego wydanie, a potym jędrne dosłowne tłomaczenie zamojskiego żywota przez Najdenszstajna napisanego, z nich dowcip łatwo każdy pozna jak mało Bohomolec sam myślił, jak się cudzemi zdaniami ratował, jak tekst swoim pruł łatkami, jak nawet dla błyskotki chciał uyść za samoistnego pisarza, nazwisk, zdarzeń, szczegółów niedochodził ani sprawdzał. Nadzieiem pilnie wszystkie miejsca przez Bohomola skażone lub przemilczane i mogę przy końcu tej dość trudnej pracy, zdanie me objawić, że dodawszy te które wypisałem do owych przez niego przełożonych, a wyrzuciwszy niepotrzebne wstręty z kąd inąd, rękopism żywota Zamojskiego.

Zamojskiego przez Hajd. uważać można za cały i wtedy dopiero wiernie oddany, inaczej ani zwięzłości i godności stylu pisarza, ani wierności szczególnych wypadków, ani to samo oddanie myśli nieprzewodniczą bohomolcowemu spojrzeniu — Ogólnie powtórzę iż opuszczać cobyś winien zostawić nietykalnem, dodawać co nanic nieprzydatne, a najstarszy tam gdzie wtarnem się się popisać rozumowaniem z piórem. Zgoła mierny sam, miernym Hajdusztajna nieśmiertelnie czyni. W wielu jednakże miejscach, tak się wystawia pięknie iż wtasnie żałować trzeba że z powołania swego prostym Homerem nie został. — I tak pisał mieję zacnego Franciszka Bohomolca.

(Wypis z gazety X Pułtuiny r. 1784.)

Bohomolec franc. umarł d. 24. Kwietnia 1784 r. — urodził się w Witebskiem d. 29. Stycznia 1720 r. W 18 roku życia wstąpił w Wilnie d. 24 Czerwca 1737 do Jezuitów. Ojciec jego pawet Stolnik witebski. miał brata Jana i Ignacego wszyscy za nim do Jezuitów poszli. Studja kończył w kraju. potym pojechał do Rzymu. w wilnie, w Warszawie nauczał jako profesor. (czego?) po zniesieniu zakonu — król go zrobił konsyliarzem swoim zpensyą. Zostawił 3 tys. na starej warszawie lokowanych jako fundusz ubogich jeżliby Jezuici nawrócili —

Porównanie

Porównanie

Bohomolca z Hajdensztajnem

mianowicie co do opuszczonych miejsc przez pierwszego w życiu Zamojskiego które po łacinie napisał drugi.

uwaga. wskazane słownie odnosza się do wydania warszawskiego r. 1775 – co się tycze wydania radomskiego r. 1830 mogę zapewnić iż porównywałem starzetnie obadwa a przekonałem się że jedno od drugiego niczem się nie różni bo nawet błędy i omyłki zgadzają się wszędzie. mimochodem dotknąć tu trzeba że pisemka różne tyczące się Jana Zamojskiego a między temi uwagi nad życiem Jana Zamojskiego (przez Stanisława Staszyca) podczas 4 letniego Sejmu wydane, jedynie pod względem politycznym pisane zupełnie do prac niniejszych, bądź pod historycznym, bądź literackim bądź też pod krytycznym względem, nie odpowiadają się. —

wydanie

Wydanie Bohomolca

Część I. str. 12 – opuszczone:

str. 14 — „ miał on brata imieniem auktta którego ojciec postanowił do rycerskiego życia i t. d. wkrótce auktus umarł i t.d. "

przypis. zdaje się że znaczenie owego przymiotnika auctus, a, um, alwarzysta niepojął. Hajdensztajnowem nie niówi „ nomine auctus ale chce tu oznaczyć starszego brata Jana, według francuzkiego wyrazu aîné, rzeczy Bohomolec zrobił inne chrzestne w żadnym kalendarzu nie istniejące. Zamojski Jan pisząc wiersze pod obrazy rodzinne nazwał go auktkiem ale że także niemówi auctus Zamojski tylko auctus Stanislaus Situs de Zamoscie który w młodym wieku umarł, jako starszy

Rkpsm Hajdensztajna.

Lib. I. f. 4 — „ altera (nempe rodes) quam parens eius possedit et in qua ipse natus fuit (Joannes) Skokowska, quod castellum antiquus ligneum in duorum amnium Wieprzyce et Kalina confluentium insula situm, aliquot itidem villarum territorium complectebatur. "

f. eod. „ Cum enim haberet fratrem auctum quem Joannem togata vita decoravit etc. " — „ cum vero in prima etiam aetate preparatis) fata eripuissent etc — "

starszy od Jana, tak był w rodzinie zwany i Jan niedroszczył się później inaczej go oznaczyć, więc go tak i Hajdensztajn nazywa gdy Bohomolec na imię przerobił. Może ja się mylę — niebędąc dość biegłym w kalendarzu rzymskich świętych — ale tak mniemam. —

str. 15

Wyd. Bohomolca

str. 15 — „ niezaniedbał i arytmetyki która podówczas była w wielkiem pogardzeniu u ludzi zacniej urodzonych (?!) itd —

Rkpsm Hajdensztajna

f. 41. „ adjungebat ... arithmetica et Geometriæ studia, quæ cum ab antiquis late in vestibulo quasi altarium adolescentibus frequentata fuerint ut quæ ad alias artes viam quandam sternant, etc. (dopiero dziwią się dalej nowi): „ quomodo a nostri temporis adolescentibus iis maxime qui ad Reipubl. gubernationem aspirant, vel contemnantur, vel negligantur." — (Jestże tu wierność" w oddaniu myśli krótko a jasno wyrażonej przez autora, wróżąc Bohomolcowych, i owych jakichś rachmistrzów, kupczów najemniczych itd. o których się ani śniło Hajdensztajnowi? —)

s. 17 — „ paweł Sygonjusz modeński" (tak i wdrugim miejscu.) —

przypis. miał wprawdzie zamiar zażyłość ze sławnym owego wieku pawłem ale mamuczim (którego Bohomolec miesza z Karolem Sigonim. w listach tego uczonego wydawcy wielu Klasyków:

Epistolarum

f. od — „ Carolus Sigonius mutinensis " —

Epistolarum Pauli Manutij lib. XII etc. edit. postrema Coloniæ 1606. znajduje się do Jana Zam° między 1561 a 1573 z Rzymu do padwy pisanych listów trzy. z których widzimy jak jest

-cze

Wydanie Bohomolca.

– sze nad tut 19 minajse przez uszonych był poważany, kiedy się Karol Sygom (nie Paweł) pod protekcją Mamuszego ode mnie zgłasza, aby go piśtrowi Myszkowskiemu Kanc. Kor. przy którym Zamojski wtedy zostawał polecił. wdzięku tym

Wypisy Hajdensztajna.

tym są listy do różnych polaków któreby warto przepatrzyć i wydać. przestałem tu na samem ich wypisaniu: 1) do Antoniego Possewina sławnego później przy Stefanie królu, Jezuity. bez roku. około 1570. – 2) do Jana Pastorego (b. r. około 1560). – 3) do Jędrzeja Zebrzydowskiego. b. r. – 4) do Piotra myszkowskiego. b. r. tudzież z lat 1561 i 1568. – 5) do Jędrzeja Patryckiego (b. r. listów 4.) 6) do Jana Zamojskiego. zr. 1561. b. r. i zr. 1573. listów 3 zy. – 7) do Stanisława Fogelfedra. b. r. – 8) do Jędrzeja Gostyńskiego. b. r. około 1562. – 9) do Pawła Stempkowskiego. zr. 1562. i 1567 – 10) do Jakuba Sorbiego. zr. 1569. –

str. 14 – „a Sygonnisz Francuzów — — "

f. 22 – gdzie nowa o przychylności polaków do wiary rzymsko katolickiej = opuszczone:

f. cod – „cum qua (np. parte) polonica conjuncta esse soleat." –

f. 5 v. – „eandemque semel amplectam, non modo summa constantia verum sancto etiam studio ad mortem usque coluit, ut privati etiam hominis Christiani officiis non contentus nullum fere quomodo a privato homine praestari possit, sacerdotis etiam officium praetermitteret" – Ale toby się

było

Myśl. Bohomolca.

str. 26 — zdanie o Zygmuncie auguście dla tego że różnowiercom sprzyjać się zdawał opuszczone — czego Jezuita nie mógł brać na swoją odpowiedzialność.

s. 29. — po: „królewszczyznę Zamechskiego" opuszcza:

s. 33. — „ogłoszony był Sejm — — na pierwszy dzień po Świętach w r. 1573 do Warszawy —"

s. 36 — „przetoż i ci piastowie (nadymilianiści) trzymać się zaczęli" —

s. 37 — „Gońca tylko swego przysłał —"

Rkpsm Hajdensztajna

— było nie podobało pod Stanisławem-augustem, więc Homaz acz kapłan, ale Jezuita zręcznie przebrnął.

f. 5 — „Sigismundus-augustus ob elegantissimi ingenii eleganti quidli iudicii Rex idem acerrimus ingeniorum aestimator — —"

f. 6. — — „si praefectura appellanda est quae sine ulla iurisdictione fructus tamen non contemnendos habet, ideoque lucrata (dzierżawa) genus ad beneficiorum appellatur —"

f. 7. — „Iudicia comitia electionis — — ad diem — mensis a. D. 1570 (ut recitus 1573) (tu data przez Stryjk. niewpisana)

f. 4 — „Itaque partim Sveciae principem, partim Piasto favere praeferebantur (qui Maximilianum studebant) quorum illum aetas ipsa a Reipublica capessenda repellere videbatur: hunc autem partim magno studio rem agendo etc" —

f. eod — „per Goniecium quo nomine tabellarios seu appellant ad re potius mitterentur portulan

f. 8.

str. 46

Wyd. Bohomolca

str. 40 — „ Portow francuzkich obietnice Rzplitej uczynione — "

str. 46 — „ Henryk — — wyjechał nagle do Krakowa a ztamtąd przez niemcy —

s. 52 — Dzień ziazdu na elekcyą po Henryku 4 Listopada 1575 naznacza —

s. 55 — po słowach Zamoyskiego który Piasta zalecał — mówi że cała ta w Hajdensztajna historyi znajduje a słowarzy tych przerzeł ta zamieszczona. —

Z Pismem Hajdensztajna.

f. 8/2 — „ accedebant se ea legatorum quoque ipsius (Henrici Valesii) cum industria summa tum studium. Inter quos precipue Bibracius partim muneribus, partim promissis, partim precibus ac blanditiis ut quemque maxime cuique rei idoneum reperebat, quam plurimos sibi adiunxerat. Maxime autem ejus conditiones quo proponebantur huiusmodi erant, ut et dignitate et utilitate facile quosvis alliceret. Quibus quidem rebus cum ad eas partes plurimi accessissent et tanquam in nova re nondum artibus ambitionis imbuti aut nimio etiam odio exulcerati essent etc " —

f 9/2 — „ Henricus — — cum favoris reputate discessisset per germaniam etc — "

f 10 — zostawia miejsce białe na datę sejmu elekcyjnego —

f 11/2 — Treść tej mowy wtłomaczeniu cała tak: „ Copiosam in primis ac luculentam hac te re orationem apud nobilitatem habuit, in qua cum alia multa quibus

piastum

Wyd. Bononiea

Rkpsm Hajdensztajna

„ piarum praeteris comm
daret, summa cum approba
ne omnium dicta ab eo fuer
tum maxime ut reliquos reg
ac principes, non tam gener
studiis pre hominies atque
dines inter se distinguer ent,
quam honore atque opibus
quam nobilitatem antecedere
stenderet. Nam et militar
rei studia, quam tanquam
tem quandam propriam exer
cerent utrisque proposita et
iisdem fere initiis, utrosque
profectos esse ostendebat quib
nunc reges ac principes duc
marchionum, comitum et
lium titulis ornarentur, no
natura sed dignitatis ac ma
gistratuum nomina esse, p
busque illa ab initio tradit
fuerint, equestris ordinis fuis
quodsi ad posteritatem ill
transmisissent tantum abe
ut praterea conditionem
sierint, ut accusandi potius
sent, quod quae publica fu
rent omnium, ea privata di
suisque usurpassent: omni
que equestrem ordinem, ap
omnes gentes eum esse, ut ap
alios ipse summa imperia
ministra

Wydanie Bohomolca

Str. 58 — Data na zjazd
łędzrejowski 1 Stycznia
1576.—
Rozdział IX kończy Księ-
gę I.

—

s. 72 — „ posłow swoich (Stany Prus-
kie) na przywitanie
iego (Króla Stefana) wysła-
ły — „

s. 81 — „ Książąt niemieckich
posłowie przybyli do Króla
i pokój dla gdańszczanów
zjednali. przy tej ugodzie ibo-

Str. 61.

Dzieje Hajdera.

„ administret apud alios Regum atque imperatorum seminarium sit." mowa ta cała znajduje się w dziele Heid. Rerum polonicarum ab excessu Sigismundi-augusti. Francof. 1672. in fol. p. 86. —

— Niema catheciw.

Liber 2dus.

f. 15 — „ Stephano — — Prussiam ingresso ipsi quoque (np ordines) legatos nomine Ducis obviam miserunt. Similiter in altera prussia qua regia dicitur nobilitas advenienti sine negotio accessit. Cuius authoritatem praeter Gedanenses alia etiam civitates secuta —"

f. 17 — „ Nonnullorum Principum Germaniae legati intervenerunt. cumque Rex ad moschoviticum bellum avocaretur — et Gedanenses tot modis et diuturnitate belli afflicti sua sponte pacem a gratiam Regis expeterunt, et horum etiam authoritas accederet, eorundem interventu Marienburgi tandem res composita fuit. In quo ipso etc „

f. 21

Wyd. Bohomolca.

Str. 121 — „ Obie te mowy znajdują się w Heidenstejna historyi. —" opuszcza zaś —

s. 123 — przerabia myśl autora dodając że: ten list sławny że o nim kronikarze wspominają, że Haid. świadczy jako złotem Zamojskim i księżą w niemczech o okrucieństwach Iwana wydrukowany przetłumaczył, że nakoniec List ten u wszystkich był w ręku — a żaden go nie podaje i on nie starał się wydobyć z archiwum Zamojskiego albo z bibliot. Załuskiej i cały przełożyć. —

s. 125 — „ gdy go kwie przyjmował (do przyjęcia buławy) uczynił tego woli zadosyć — „ reszta opuszczona —

s. 124 wiersz — początek Rozdziału XXII całe przerabia i niesumiennie odmieniony Opis oblężenia Pskowa. miejsce to nader ważne, do życiorysu Batorego niezbędne.

Rękopism Hajdenszt

f. 21 — „ Praeter alia enim quae usu Regni mutata fuerunt — aż do — quam necessaria ea sit facile intelligunt. " —

f. 26 — „ Zamoyscius tamen conticere se non potuit, quin copiosa et accurata ad eum (i.e. ducem moscoviae) Epistola ad omnia fere Libelli eius prolixe nomine Regis responderet. Quae Epistola cum multa et varia digna cognitu habeat, quod tamen in manus hominum pervenit, non referentes mihi sententias putavimus autem paulo post ex eodem stilo ac Zamoscia ad moschum fuit. "

f. cod — „ Voluntati Regis parui magistratumque accepit — de quo scribimus — aż do — praestantissimi sane viri fuerunt "

f. 26/2 — „ a principio autem, non et ibo fere aspectu, longe majoris operis oppugnationem eius fere animadvertit quam ex aliorum qui de statu urbis eius ad se retulerunt sermonibus futuram ante animo providerat. Est enim Pleskovia — aż do — qui eam pacem quam primum fierent, ei persuadebat. "

f. 28.

s. 135

Wyd. Bohomolca.

str. 135 — po: „ i czyli" Inflant utracił" " Dalej opuszcza wszystko, wstawiając niektóre słowa.

s. 141 — przy opisaniu ostrej pod Pskowem zimy — reszta opuszczona —

s. 143. po — „ w gotowości do potyczki stanęło „ opuszcza:

s. 149. po — „ tatrzejsze dobycie Pskowa sobie roboali " reszta opuszczona:
s. 150. po — „ dawnym panom przysądzono. " reszta opuszczona:

str. 152 — „ po: wtym czasie nadszedł tam Zamojski z swojem wojskiem — " godne wspomnienia słowa Hajdenszt. opuszcza.
(tu dopiero z zawarciem pokoju z Moskwą na Rozd. XXIII końcu Części I^ej.) —

str. 157.

Rękopism Hajdenszt.

f 28 — „ ad remittendam potius aliquam partem Livoniæ, facile Rex adduceretur — aż do — verendum fuisse demonstraret. "

f. 29 — „ Itaque raro accidebat ut non aliqua extrema corporis parte mutilati aliqui referentur — — quæque alibi in locis nigra, aut fusca fere animalia reperiuntur ut corvi, ursi, lepores et id genus, alia frigoris ut plerique existimant vi immutata, hic candida magna ex parte sint. " —

f 30 — „ Inprimis Skarbekus, turnus zboroviana legatus — aż do — exercitus in armis esset. " —

f 31. — „ Quam spem belli eius initio ratione concepta — aż do — venturum certo sibi promitteret. "
f. cod — „ de cetero non fraudi eam rem ulli apud Moschum fore posse vinus sua fide in temporibus recuperat " (zapewne przez grzeczność dla greczuego moskala!), i znowu od — „ Exercitus ut statim abduceretur — aż do — nequaquam præbuit assensum. " —
f 32 — „ a pacta pace parlim utfiduciam — aż do — restitueretur mandaret. " —

f 32.
2

Wyd. Bohomolca

Nr. 157. Rozdz. I Czyli Zej- „ Sejm począł się od niezgody — aż do — w tym jednak zamieszaniu."

s. 162. — wesele Zamojskiego z gryzelda Batoriana wplecione tu z Kronikii Bielskiego.-

s. 187. — Rozdział V kończy część II.

---

s. 194 — „ starali się o koronę książęta rakuscy, Ernest, Maciej i Maxymiljan, wszyscy z bracia cesarza Rudolfa, car moskiewski Teodor magnat usilnie i t.d. —"

s. 196 — „ obrócił się (Zamojski) do Zygmunta Królewicza szwedz° ide że znał się być obowiązanym i augustowi i królowej Annie"

s. 197 — Okoliczności wyboru Zygmunta szeroko dotyka, niemniej zabiegi Zamojskiego — miejsce do godne uważnego odczytania, abyśtem łatwiej zrozumieć to co Hajdensztajn wskróśnie i odmiennie stwierdził. —

s. 209. — „ na Kleparzu sam (Zamoyski) z swoim stanął obozem,

Rękopism Hajd.

f. 32 — „ obszerniej rozwija sprawy sejmowe mówiąc: „ Verum cum Zamoyscius et pro munere Cancellariatus — aż do — a Rege abeundi fuerunt." —

f 33 — „ mysłcie celebrata fuerunt Cracovia mense Junio die 12. tobius Polonia concursu Lithuanique frequentia non sine autem invidia etc —

— Smierć Stefana zamyka Księgę II. —

Liber 3us.

f 36 — wszystko obszerniej i dokładniej: „ Itaque Regnum austriaci — aż do — in primis opibus imiti putabantur." Thuanus tomo 14 fatu moreque etc

f cod. — „ Zamoyscius etsi a Maximiliano diligentissime sollicitatur in parlibus etiam primis Sueciæ — aż do — regiæ vidua reverentia cum addueta

f 37 — od: „ ac primum quidem communibus comitiis — aż do — solemnesque Deo laudes redditæ." —

f 38 — „ od: ipse Cleparidam ad Simiriano, suburbiaque quæ mœnia

okazawszy

-gna

Wydanie Bohom:

Karenowszy część jego spalić, a na Kazimirzu osadził Tarnowskiego. Maximilian dowiedziawszy się iż się Zygmunt już zbliżał, wysłał przeciw niemu Erazma Lichtensteina z 2 tysiąc: wybornej jazdy itd—

str. 219 — „ i sam Hołubek za- kulami przeszyty tam poległ. Podesłane od Zamoyskiego Kozakom posiłki z ludzi Dulskiego podskarb. K^o wstrzymały Niemców i zaraz odprawiły." —

s. 220. — „ wyszli tedy z Byczyny — aż do — poddania się Maximiliana " — lubo jest wzmianka o wyrzutach Ciołkowi przez maximilianowo czynionych, dużo opuszcza. —

s. 227 — „ mawiali (niemcy) między sobą, iż Zamoyski nie sypiał, jak tylko przez 4 godziny a resztę czasu na pracy trawił: Zborowski zaś, ledwie przez 4 godziny pracował a inne wszystkie na świętowaniu przepędzał." —

s. 229. — „ Stawanie (o Maximilianie w Krasnymstawie) potrzeby (Zamojski) Jakubowi Sobieskiemu skor. podstarosta Kor. — aż do — w swym domu podejmował." —

s. 230.

Rękopism Hajdensz:

magna ex parte exusta fuerunt castris complexus fuit — aż do — Erasmum Lichtensteinium ab Hladnicium cum duobus circiter millibus equitum obviis illi missit etc —"

f. 39 — „ Hołubiec ipse interfectus. vel ses deinde sive Elearij (mylnie tu Chelvarij) andrea Karpkovio duce aliquandiu — aż do — ulterius recepere."

f. eod. — „ primum Lichtensteinius cum Stanislao Ciołkone — aż do — permissa videbatur " —

f. 40; 40 — „ Negue ab ipsis tane austriacis id dissimulabatur — aż do — marsupia perdurasset — " —

f. eod. — „ marcus Sobiesky vexillifer tunc Regni, post palatinus Lublinensis — aż do — in ede Divi Stanislai conditus fuit. " —

f. 40 v

Wyd. Bohomolca.	Rękopism Hajdensz.
str. 230 — „ iż Zygmunt miał do ojca swoiego do Szwecyi wyiechać — aż do — obowiązki od siebie podpisane" co natępuie kilku słowami zbyte. —	f. 40/2 — nieco odmiennie i rozwlo pismem czy rady uolnemi kardynała względem arcyksi uwiązowego miejsce to zakoń cała zaś od: „ Rex cum a Co tum ipso Maximiliano — aż do conditiones etiam certo congr emis proposita. " —
s. 235 — „ Że i tym podobne uwagi zwrodzoną roymowy i jego zywością przełożone, przemknęły rzecz Rosenberga i przyspieszyły pożądaną ugodę " — reszta opuszczona. —	f 43/2 — „ Ita Rosenbergius rep dit, ut moveri — aż do — no die mensis martii a. D. 1589
s. 244. — „ Stany zgromadzone oświadczyły przez publiczną uchwałę iż Maxymilian nie tylko za życia Zygmunta ale i na potym nie miał być przypuszczony do tronu polskiego. " —	f 45. — „ Reversus (Rex) in 8 mensis martii Comitia ind — aż do — spem faciebat " —
s. 245. — O ordynacyi zupełnie opuszcza.	f eod. — „ Ordinatio etiam Zam sii authoritate — aż do qua seminxisse. " —
s. 250 — „ — — ale arcybiskup (Karnkowski) widząc iż on był (Fylicki) przyjacielem Zamoyskiego, Farnowskiego królowi radził. "	f 45/2 „ Archiepiscopus qui a spiom austriacis gradum ad Sternere perque idonea instrumen ta ad hoc parare putabatur quique epis scola erant — — Farnovio attribuatur. " —
s. 256. — „ a tym czasem (król) wszystkie prywatnych ziazdów zakazuje. " reszta opuszczona.	f 46/2 — „ Interim conventus pr hibentur. Ostrovii oratio ad Senatum, Zbignei Gnoliu contraria

Wyd. Bobrowicza

str. 258. — „ w krótce potym Zamoyski udał się na Sejm do Warszawy — " (i nic więcej)

s. 260 — „ Mikołaj Kazimirski — aż do — ustąpienie tronu polskiego Cnestowi."

s. 267 — „ I ziściło się to jego proroctwo ponieważ to tak wielkiej wagi dzieło na przyszły Sejm odłożono a szlachta podatków dać niechciała itd — "

str. 275 — „ podole potym i Wołyń zrabowali Kozacy" — reszta opuszcza.

s. 274. — cały ustęp o Kozakach opuszczony —

s. 282 — „ przeniósł się do Warmii (Jędrzej Batory) — — myślał tylko o biesiadach i rozkosznych krotofilach — (temi przezwiska dodawkami czerni Kardynała a ochrzania Maximiliana ze strony Jezuity niegodziwca.)

str. 286.

Rękopism Hajdensz:

contraria ex altera parte: assecurationi mox tradita sub manu regis de non relinquendo Regno. Utriusque responsum a Senatu per Episcopum plocensem." —

f. 46 — „ Comitia interim apparebant — aż do — directores intermissos —"

f. 47 — „ Nicolaus Casimirscius aliique nonnulli — aż do — se vidisse sancte affirmabat —"

f. 48 — „ Colloquia tamen nihilominus diversa de eo habita. Exitus autem illorum — aż do — neque quidquam adhuc remittebat."

f. 50 — „ postea per Podoliam et Volhyniam latrociniis grassati. ad Asianhorodum — aż do — ad hyberna exercitum reducitur."

f. 51. — „ Kozacis interim primo dissidiis Turcicis a Sendziaho — aż do — suppliciisque affecti fuere —"

f. 51 — „ in Episcopatum warmiensem successerat — — convivia cum Maximiliano Archid. aliisque audiendis misebat." —

f. 51.

Wyd. Bohomolca.

str. 286 — „ O wierszach Janaża-
nowskiego na Piskorzowskiego
zrobionych wzmiankując mó-
wi: „ nie należy mi tu zamil-
czeć, co wspomnym rękopiśmie
wyczytałem str. (a Rkpśm
ten to vita J. Zamoyski R.
Hajdeuszajna), za którym
krok w krok postępuje.

Rękopism Hajdeusz:

f. 51 — „ Non silentio fortasse
praeterundum, cum post victo-
riam de Michaële partam ad
paludem quam ovidianam, hodie
adhuc constanti fama incola-
vocant, progressus Zamoscium
fuit ad Mathaeum Piskorze-
vium quem elegantissimi ingen-
ii virum tum secum habebat con-
versus, sequentes versus, ex
tempore ad illum effudit:
„ Nato a Piscorous, Petas
venere domoque
„ Pone illum hunc trahit ne-
-tus amicitiae " —
Quae etsi ovidianarum reliquiarum
causa commemorantur non minus
tamen Zamojscii etiam omnis
liberalis doctrinae demonstrandi
causa. " —

f 52 — „ Sub idem tempus Deme-
trius, qui se filium Joannis
M. moschovae ducis — ad —
Demetrius ad Regnum pervenisse
M. In następuje miejsce ważne
jak stawone w dziejach o Lenno
Prus które plagjator rzem tem
zbywa a cat dosłownie tak: "
Erant et brandeburgenses legati
— ad — privatum commodum
fecit. " Owoż widzieliśmy już
jak z Bohomolec ochraniał Je-
zuitów i dom Radziwiłłowski, jak

omijał

Str. 299. 30. — Jakże niezgrabnie
wtrąca słowo o Bohoszu ze
Krzydowskiego! „ w tymże czasie
Dymitr — aż do — i niegodziwe
owe rohoszanów przeniosło królow.
przymierze przez które dawniej
ku wiekuistej ojczyzny pomoście. "
M. Zamojski umarł w r. 1605
Rohosz zaś się gotował od lat
dziesięciu i więcej niezawarał się aż
w rok blisko po jego śmierci —
wtenczas już po oddaniu Zygu
jego przez Hajd. Tomaszowi
synowi jego — niemógł tedy bo-

-grafa

Wyd. Bohomolca.

-grał antycypować, co x. B. czyni. Zaledwo co do sprawo krajowych te słowa wyrzekł z Hajdemackiem: „a Rege Zamoiscii consultus multarum turbarum quae etiam propter opinionem omnium post mortem Zamoiscii subvecta — —" a dalej mówi już o konfederacji i wojsku na moskwie nie zaś o roboszu przeciw królowi niegodziwym — zamilczając znowu to co Hajd. o moskwie umieszcza. — I tak pisać a raczej obsadać dzieje ojczyste ex-jezuita franciszek Bohomolec, za panowania Stanisława-augusta z bożej; Katarzyny ruskiej łaski króla polskiego — oszczędzając własnie owych trzech rozbójników, niegdy za Jana Zamojskiego potężnej i strasznej im Rzeczypospolitej polskiej. I taka to wreszcie była sumienna uczoność uczonych powiatowskiego króla czarnoi, którzy nie dla narodu pisali ale dla króla! —

str. 306 — „potym jednak inny mu nagrobek napisano." —

s. 321.

Rękopism Heidensz.

omijał prawdę o moskwie, to zaś brandeburczykom oszczędza — i te to zawsze jakieś względy stanisty świętą prawdę dziejów naszych i bytu jak są dotąd przyczyną że tyle ważnych rękopismów w ukryciu wielki przeleżało, a trzeba już ich raz światu ogłosić. —

f 541. „Nunc Epitaphium sale datum: Hic situs est Jas Zamoyski. In tabula aerea sculpta Hemmata gentilitia cum sigillo Regni Adlawa imperatoria." —

f 56.

Wyd. Bohomolca.

str. 321. — „— — styl jego lubo był żywy, zwięzły i dowcipny, niektórym jednak zdawał się być nazbyt krótki i iż tak rzekę nerwowy." Reszta opuszczona —

Przypis. Żeby Dialektykę Cycerona, dzieło pełne nauki, znajomości przykładów łac. i greckiego i prawa niepospolitej, przez Jana Zamojskiego napisane było, ani Janocki, ani Sokołowicz, ani Benitkowski, o tym nie wiedzą. Świadectwo Hajd. ważne dla historyi literatury ojczystej. Janocki (Janociana I. 20.) przypisuje dzieło Burskiemu pod którego imieniem z druku wyszło, dodał jednak: „editum opus hoc est vivo adhuc Zamoscio magno." Dalej wspomina Janocki o rzadkiem bardzo wydaniu Życia zamojskiego przez Burskiego i o mowach jego greckich w Rkpsie w bibl. Załuskiego będących. Jestto zapewne wydanie

L

Rkpsm Hajdensztajna.

f. 56. „— — extant autem eorum quorum supra mentionem feci, de senatu romano libri duo, quos adolescens admodum Petavii scripsit; tum oratio ad Regem Henricum in parisiense legatione ab eo scripta; prorsus autem ante mortem. Dialectica Ciceronis sub Bursii nomine edita, aliaque nonnulla minutiora, in quibus quidem omnibus eruditionem summam, doctrinam reconditam, atque e remotis etiam authoribus petitam prudentiam elegantiamque haud vulgarem admireris." —

L in 12°. o którem wyżej już nadmieniłem. X Skarszyński czytał żywot Z. przez Hajdensztajna i zwrócił uwagę, na obfitszość Dialektyki Cycerona Zamojskiemu przyczytanej, lecz wątpi azali całe dzieło Zamojski sam pisał mówi: „zapewne z tego powodu iż co Burski sam w przedmowie wyznaje, do tej pracy miał od Zamojskiego zachęcenie" ale słowa Hajdensztajna pisane za życia jeszcze Burskiego za nadto są jasne, aby Klaudiusz domysły w miejscu rzeczywistości. —

Nalicow

Wydanie Bohomolca

Paweł Sygonpisz modeńczyk.
Sokół. (fortca)
Saburów.
fortca nowogrodzka na granicy Inflant.
Reder.
Kobcus.
Sena.
Chmielnica.
Linków.
Poznan.

Rękopism Hajdeuszstajna

Nakoniec lubo i w Rkp zdybujemy błędy przepisywacza — nie można darować owych grubych, bądź mistrzowanych, bądź popełnionych przez plagiatora omyłek, w imionach, datach, summach, liczbie wojska i t.p. że zięć Zamojskiego przezeń napisane po polsku racej źrobem fałszow niżeli historycznem uważać by należało. ważniejsze są:

- Carolus mitkinensis.
- Sokola (zamek)
- Zambrovius.

- Nowogrodek.
- Roderus.
- Joannes Kobenzel.
- de Seva.
- Chełma.
- Zuchów (w podobu miasteczko)
- Rozwanus. — I wiele, więcej innych, które czytający uważnie z dziejami i geografją polską obwojony łacno dostrzeże i sprostuje.

---

a)

a) f 59 – 62. Stemma Samosciorum ab Illo Heroe Joanne Samoscio conscriptum et filio dedicatum ab Adamo Burrio editum cui adiecta est oratio. De nobilitate gentis Samosciorum. Samoscii excudebat Martinus Lenscius. anno Typographus

A. D. 1609.

Artykuł zdrukowanego opisu ten dla rzadkości wielkiej samej książki następnie opiszemy: najprzód 5 wier. Fanińskiego na herb zamojskiego. potym przedmowa ad. Burrhego w której dokłada „że Jan Zamojski Ojciec Tomasza przodkow swoich wizerunki nie w salach ani kommatach ale w sercach ludzi umieścił, nie wosztach (na wzór starych Rzymian) ale w wierszach zawarł, które on w rocznicę śmierci Jego na świat wydaje, y wraz mowę żałobną (Tomaszowi) ofiarowanego: „ut intelligas semper quidem, sed maxime, ex quo me praeceptorem Tibi dedit Ill^s parens Tuus„ etc. Dalej: Sześciowiersz Fanińskiego do Tomasza Zamojskiego przez Ojca o napisach które porobił Naorlatach: Sześć wiersze na

Każdego

Każdego z przodków iakto:

1. Tomasza z Zazmina na Zamościu i Wierzbie.
2. Macieja syna Tomasza dziedzica Zamościa.
3. Florjana syna Tomasza.
4. Mikołaja syna Florjana referenda ziemskoronnego.
5. Felicjana syna Florjana podkomorzego ziemi chełmskiej, Wojskiego bełzkiego.
6. Stanisława syna Felicjana z Zamościa Chorążego chełmskiego. ild
7. Mikołaja syna Felicjana z Zamościa chorążego chełmskiego.
8. Florjana syna Felicjana z Zamościa chorążego chełmskiego
9. Jana syna Stanisława z Zamościa (Kanc. i Hetm. W. Kor°) nałowicc
10. Starszego (aulita) syna Stanisława z Zamościa (może także było mu na imie Jan?) który młodo w pogoni za Tatarami zginął. —

† Kasztellana

Wszystkie te wizerunki pod obrazami 10ciu przodków Zamoyskich pisał sam Jan, a niechciał aby za życia jego było to wiadome, do woli Burskiego zostawił ogłoszenie drukiem po zgonie swym. Owoż te co na tabli napisał:

„ Gallia te docuit linguas, artesque polivit
Has Deni; nisque sibi tradidit Hesperia.

Augusto

„ augusto gratus, Stephani post
dextera magni.
Et lingua, ac presens subsidium
patria
amplius haud dicam, cessabit li-
-vor ineptus.
Tandem, nec tot res parva tabel-
-la capit. —“

---

b) f. 63–68. Oratio de nobilitate Gentis Samosciorum in anniversario quarto Illmi D. D. Joannis Samoscii Cancellarii Magni et exercituum Ducis Generalis habita-mense Julio A. D. 1609. ab Adamo Bursio conscripta. —

(W akademii zam. miana. owej wspomina „ o pochodzeniu rodziny Samojskiej od Kozlorogów pochodzącej i ten sam rodowód co u Hajdensztajna przy żywocie Jana.“ Dalej pisząc i wymownie objaśnia na czym zasadza się prawdziwe szlachectwo i że najlepszem dziedzictwem po przodkach, sława cnoty i spraw dokonanych (gloria virtutis rerumque gestarum) że nauka i rozum są najsprawiedliwszym powodem do szlachectwa „ nobilitatem tanto esse majorem et praestantiorem quanto fuerit pluribus partibus commixta, ac ditata; genere, virtute, doctrina, honoribus, opibus, affinitatibus ut nobilis sit qui partem aliquam

ex

„ex his habuerit nobilior qui plures, nobilissimus qui omnes. Kończy pochwałę Jana wymienieniem 4ch zon jego, z któremi się cnót powyższych związek wdom jego przelał i zagrzewa młodego Tomasza, aby ojca brał przykład szlachectwo, cnot i czynów wszelkich. Jest tu wiele porównań z historyj rzymskiej i przytoczonych zdań z autorów starożytnych. prócz J. Lelewela (bibliogr. ks. 2. T. III s. 211) żaden z bibliografów kuszlei tej rzadkiej niewidział. Bibliot. Wszechnicy warszawskiej posiada ją z 11 drzeworytami prócz herbu Zamoyskich zpieczęci i znaku drukarni (odyseuszkiej?) przy końcu. Bibl. załadu ojcol. nieposiada tylko mowę ozdobno drukowaną. Bentk. II. 22. Janocki von. rar. büch. I. 49.)

c) f. 57. – Victoriarum Joannis Zamoyscii Elenchus. (dla krótkości i dat dokładnych cały tu wypisuję.)

1. Aº 1580 die 6. augusti Transfigurationis Dñi Arx Welisum sub Joanne Moschovio D. capta. Regnante Stephano Batthoreo. –

2. Aº 1580 d. 7. 7bris die S. Victorino epo et martiri sacra, Arx Welikoluckum eiusdem D. Moschovie capta et expugnata. Regnante Stephano Batthoreo. –

3. Aº 1580 d. 23. 8bris S. Severini Episcopi Arx Zawolociensis sub

eodem

eodem moschovia D. capta Regi Batthoreo.

4. A° 1581 d. 4 Januar. moschovita ab urbe Pleszkovia seu pskow erumpentes et in castra nostra irruptionem facientes, fusi ac in urbem compulsi. auspiciis Batthorei. x)

5. A° 1587 d. 24. 9bris S. Chrisogoni Martyr. Cracovia a Maximiliano austria duce oppugnata, a nostris acerrime defensa rege Sigismundo III electo nondum coronato.-

6. A° 1588 Januar. 24. d. S. Timothei Epi et martyris massipicianus archid. austria factionibus nonnullorum procerum ad regnum Polonia vocatus sub oppido Byczyna fugus et cum suis adherentibus captus in Cracoviam oppidum patiatus betzensis remissus sub Rege Sigismundo III.-

7. A° 1595. d. 19. 8bris praelium cum Tartaris et Bassa in Valachiam misso et recedere coacto ad Cecoram regnante Sigismundo III.-

8. A° 1600. d. 15. 8bris S. Hedwigis Patrona Poloniae Baba Nowak profligatur in Valachia sub Sigismundo III.-

9. A° 1600. Octobr. 20. d. Translationis S. Adalberti Michael Fran. Silvania

x) w tey to 3letniej wojnie nabył Hetman ów Latopisiec ruskiis książąt o którym wspomniałem wyżej w przypisku pod L. Rykop. 6.- a miał się w bibl. ordynackiej znajdować pod Nro 107. czy tam jest wartoby zapytać.? → (ob. Cod. Mss. bibl. Ossol. in 4°. CXXV.)

–Silvania et utrisque Valachia Tyrannus victus sub D. Sigismundo III. –

10. A. 1601. d. 18. Decembris Volmaria urbs et Arx episcopatus i Livonia a Carolo Sudermanie due interepta recuperata. Sub Sigismundo. –

11. A. 1602. d. 17 maii Felinum ab eodem Carolo recuperatum sub Sigismundo III. –

12. A. 1602. d. 27. 7bris Translationis S. Stanislai Eppi Cracov[i] et Martyr[is] Arx totius Europe (sic) et Livonie fortissima Weissenstenium seu Białykamień in Estonia Carolo duci erepta, et dominio iuri reddita. Auspicis Sigismundi Regis III. –

(reszta pism w tym Rkp obaw na osobnych Kartkach.)

Uwaga. pism Jana Zamojskiego wrzystkich Hajdeuszaya nie wymienił, mowy jego, listy i wiersze rozrzucone po rękopismach osobliwie w pilnem Archiwum odszukaniem warto aby kto przejrzał, uporządkował i wydał, bo pór czas po Xięciu bliskich wiekach aby się z tym nie kryć ani kaić co robi zasługi lub nagany i dzieje wiernie prawdy przedstawia. – Że Zamojski Kanc[ler] i Hetm. jako niby parwenisz był niewidzony za życia od wielu, że go papierowemi pismami beneficier to nie ulega żadnej wątpliwości – ale że to był mąż zrozumu, cnotliwy i zasług wielkich, Ojczyznie potrzebny świadczą dzisiejsze po jego zgonie wiersze, zasłone, (elegie) mądrzy ktorzemi

Stanisława

Stanisława Grochowskiego Elegja pod tytułem: Łzy smutne po zejściu wiecznej pamięci godnego Kanclerza i Hetm Kor. Jana Zamojskiego. (Druk gothi in 4° b. m. i roku. Sign. *— ****. czyli Kart nie. 13. przy samym końcu list: Simon Simonides authorowi Z(bawia) d(obrego) Z(ycia). Data z Zamościa r. 1605. 16. aug. Jak wreszcie sam list za bardzo pięknią polszczyzną i godne nowego przedruku zostaszera że grochowskiego bardzo wiele osobno wydanych rytmów nie znają bibliografowie ani autor historyi liter. pol. (M. Wiszniewski) — Niepomnę także gdzie mi się zdarzyło czytać o napisanej pochwale Jana Zamojskiego po włosku pod tytułem: Panegirico di Giovanni Zamoyski p. Andrea Boriano.

pisarem w Odnowie d. 20 lipca 1840 r. Stan Badowski

Dedykacja Raj. Hal

Dedykacja Żywota Pana Zamojskiego
przez Bapt. Vajdenstajna Tomaszowi.

uwaga. Daję ją tu całą z przyczyny że się nie we wszystkich Rękopisma tego odpisach znajduje – jak np. w Rękopiśmie bibl. Kórnickiej jak mi o tym P. br. Działyńskiemu donióśł. – Rękopism nasz jakkolwiek nie źle pisany nie jest wciągu tekstu bez błędów i omyłek czego niepodobna uniknąć zwłaszcza przy odpisach z oryginałów robionych, częstokroć spiesznie i niestaranie pisanych. –

Ad Jus^tum Thomam a
Zamoyscie Zamoyski
Capitaneum Kuyszynensem, Goniądz^m
Dominum suum Observandissimum.

Divus parens tuus Thoma Zamoscius hominem publica authoritate inter divos non relatum, hoc nomine appellare fas est, sed certe cum meritis in patriam et in omni vita actione divinus omnino vir, ita ex hac vita exiessit ut ipsi quidem mortem talem gratulari Reipublicæ causa summopere dolere debeamus. Cum enim ad summum felicitatis culmen et authoritate et opibus in Republ. et rerum gestarum gloria pervenisset, honoribus annisque satur, quod paucis contigit, ita in eternas sedes illas migravit ut inredibile sui desiderium apud omnes relinqueret.

Quare

Quare cum illo quidem praelare actum; qui cum omnem vitam felicissime transegisset, exactis quasi aetate felicissimam vitam, multo cum feliciore morte commutavit. Reipublicae autem quod eius morte decesserit seu potius quantum vulnus acceperit, ea quae obitum eius consecuta tempora sunt etiam me tacente loquuntur. verum ea vel commemorare, vel deplorare non huius temporis est. x) De instituto meo potius quam brevissime exponam. Tanti viri memoriam ad posteritatem exstare, gloriosum in primis Polonae nostrae existimavi, in qua potissimum nasci eum Deus voluit, gloriosum non minus, Stephano I et Sigismundo III clarissimis Regibus. Si enim Regum Rex, Agamemnon honorificum esse sibi iudicavit sapientissimum Ducem Nestorem consiliorum suorum moderatorem habere quanto rectius uterque eorum gloriari potest, multo omnibus rebus prostantiorem Nestore, consiliorum suorum, actionumque administrum sibi obtigisse. Vtile denique universae iuventuti polonae, atque inprimis Tibi. Cum enim virtutis inanimis hominum, propagandae duplex fere ratio sit, quarum

x) ciąga się to do nieustannowania złorzeczeństwa i jego rządów i ztąd pochodzących Rokoszu.

una

una praeceptis altera exemplis continetur. Nescio quomodo et ad inflammandos, ad virtutem et in eadem homines confirmandos posterior haec multis modis efficatior, videatur. Quae enim praecipiuntur an praestari possint, dubitare nonnunquam homines solent; quae ab aliis facta cognoscerent, non modo qui apprestari (sic. mozie apprestiari?) possint nemo dubitat, sed ad eadem imitanda honestissimis gloriae, aemulationisque stimulis ultro ut plurimum accenduntur. Quibus rebus adductis, vitam tuis et tot annorum usu, si cuiquam, mihi certe perspectissimam hoc brevissimo scripto comprehendendam putavi, quemadmodum enim dixi vitarum more quam brevissime; quod in Libris Rerum polonicarum in modum nostrae Historiae copiosius omnia explicentur. Ad te autem potissimum Illme adolescens, ea mitto, ut qui non solum opum, fortunarumque sed multo magis gloriae, virtutisque paternae, heres et imitator esse debeas. Neque vero hic vereor ut perpetua in me benevolentia, multisque beneficiis tibi devincto, vetus illud quisque mihi obijciat TIS ΠΟΘΕΣ — — (te dwa słowa nie czytelne) Primum tam spectata, in omni genere virtus tua, tamque illustria in patriam merita exstant ut qui eum, quamvis immodice laudari, moleste

ferat

ferat non tam alium assentationis
quam se turpissime invidie argu-
at. Deinde vero nihil hic pa- 95
negyricum, neque enim lau-
dationis scribimus, sed simpliciter
narramus. Atque hoc quidem ad
reprehensores, si qui forte fuerint
absit justme Zamosci etiam
atque etiam peto, eo animo stu-
dium, ~~et~~ hoc meum summe mea-
rum te voluntatis testem, accipere
velis, quemadmodum nimia tibi
humanitas atque comitas, ab eo
accipere iubent, qui voluntate ab-
que observantia in te, inter pa-
ternos amicos tuos nulli cedat.
Solencii Kalendis Martiis anno
a salute mundi MDCVI. (1606.)

Illustrissimae Dominationis tuae
officiosissimus
Reinholdus Heidensteinius.

Jac Simile
Pierwszej Karty Jerzego
Ossolińskiego
własnoręcznego Rękop:
(pod L. CXXIX.
na K. tejże.) wielk:
arkusza natur:—

ŻYWOT GERZEGO OSSOLIŃSKIEGO.

Kaleby wiele porządnie Rzeczypospolitey do Katechizmania w starożytnych domach przodkowie nasi z dobrodzeiskiem gorętszey pobożności ich ostrożności, aby potomkom swoim z dzieciństwa przykładem ich pokazano y przed oczy wystawiono były. Słusznie się temu chowanie szlacheckie przez nagrodzonej z pochwałowej w przykładach swoich cnoty, w sprzeciwnych zaganionych y pokaranych występkach. Za rzeczą bieżą żywota mego porządnie opisać, nie żebym takich potomnych wieków chwały, albo przemijających próżni ambicyi dymów chciał chybać albo żebym swoim potomkom w sobie samym wystawić wiecznie: trunk obojey fortuny. Nie kocham się sam tak wsobie abym wszystkie sprawy swoie chwały z naśladowania godne był rozumiał z zawiścią fiata takich będzie z których do tego szczęścia przeciwnam idą, torem potomek, którego nie przykład brać będzie atoli niemi mu wszędzie idzie na dobrą drogę stoiąc radą swoim nieszczęściu albo błędom obrocę, nie będzie na prostą drogę tor postawię niewchyby do stacy.

CXXIX. Żywot Jerzego Ossolińskiego

(1595 — 68.)

(proźr anagramatów 2 zwierzchami do kardego po 18 łacin: na Nowa Georgius Opolinus primus Swieda Gregorza Dorarta f. 3: i 3/2 zamieszczonych, ma jestnie 5 minus na Kar. 1. ktore acz ie nie wszystkie wyczytany kłady:

1. Cor solois gigis nemos.
2. Vos Regios, Ducis signo.
3. Onus, solo cives gignis.
4. Jo, vis Regni colossus.
5. Ignens ossie gloriosus.

pod temi podpis: Alexander Trzebiński Sucamerarius Leopoliensis — który musiał być przy Jerzym dworzaninem czy sekretarzem, wiersze bowiem i nine pisma w żywocie per extensum wpisane iego są rękł.

Kopie tego żywota są obok pod Ll. CXXX. CXXXI. i CXXXII. opisane.

Podpis na 1ej Karcie tego Rękop: pod anagramatami wdołu tego.

XIX

Alexand: Trzebinski Sucamerar. Leopolien.

2. za Prawdą i. 1623.

W niczym nie zaszkodzi ostrzedz iż chcący robić wszytek z żywota Opolińskiego do dziejów niechaj niezrażają się niewyraźnością autografu blado i pospiesznie pisanego iego jedynie czerpnie — następnie bowiem te odpisy pełne są błędów i niedokładności. — 2)

Podpis po drugiej stronie Kompatury Rękopismu tego pod Kartką (etykietą)
Actuo Secretaria Ossol.

Ex Libris F. M. Ducis de Tenczyn Ossolinski.
Lunevillæ d 12 Jbris 1741.

1673.
Rok myliny na Kartce.

2
w Drukach
Ke wo. wzniej
niż ery stare.

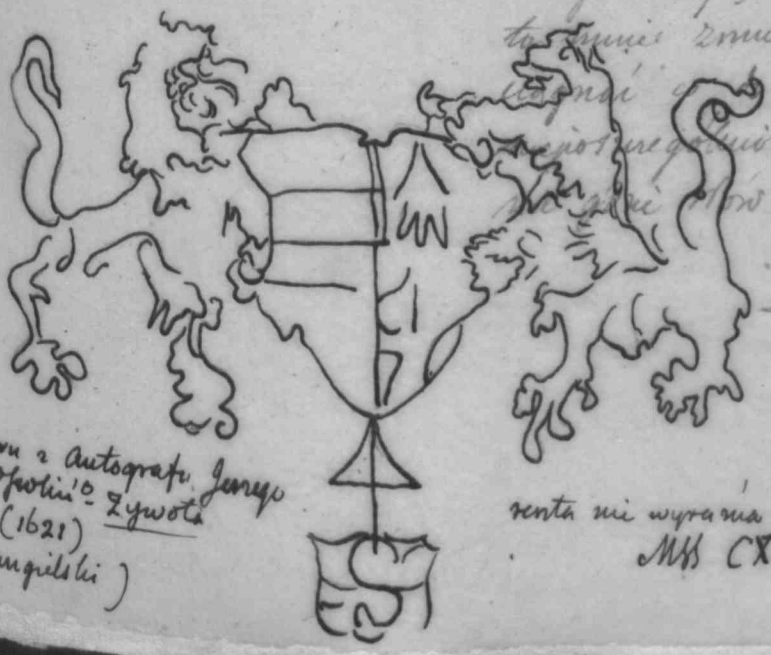
Żywot Opolińskiego Jerzego kanclerza Kor. znany jest osobliwie z wydania X. Bohomolca który się mogł autografy przerabiać, obcinać i chcąc uchodzić za oryginalnego pisarza może za nowe skreślować.[3]) Wtej pracy przynajmniej nie tai rzeczywista zamego Opolińskiego udzielonego sobie od biblioteki Józefa Opolińskiego Starosty Sandomierskiego (hodegetat.[4]) ale nie oryginalnego jak mylnie X. Mich. Wiszniewski mówi w T. I. s. 62. przyp. 117. Hist: Liter: bo ten się znajdował r. 1740 w Lunewilu u X. M. Opolińskiego jak świadczy jego własny podpis na ostatniej verso i dopiero pozniej z Józefa Hrabi Opolińskiego biblioteki tutejszej zatrzymała się dotąd. Wszelka nadzieja z ostatków rodziny starał się o odpis Jerzego Żywota ze tej tych kopii najściślej nie zautografu czytanych wiele nammodrzyło.— Gdy Bohomolec opuszczał a tobo na zarzuty że żywie Opolińc° w tym Rękopiśmie rr. 1621 a żywia jego 26m przerwane do Końca Zadowalać należy[4]) tem początek cały przez niego dosłownie nie przedrukowany

3) Wydanie to w Warszawie 1777. 8. min. we Dwóch Tomach

4) kopia ta żywota Jerzego znajduje się zaraz następnie pod L. CXXX. za do XX Sandomierskiego zachowała niżadnej dwa szczególniej podpis. po 1. I. Opol. i f. 70 Za xięgna pisarza kopią Jos. rup. Inne pisy mniej więcej wierne od pod L. CXXXI. CXXXII. tu następne. — pomiąc zatem Wzór tutejszy Rękopiśmienny ostatni Żywota Jer. Opol.

kowat tak dla zwięzłości mowy jako i szeregów pominionych — w słowie zaś dawn barwę wielką i styl Zygmuntowski za Stanisławowskich nawet w gmyrędzio- nych pismach jak np Testament matki Opolińskiéo przerobić za co mu chórem dziękowano że tak rzetelnie z starożytności i dziwacznej pisowni język oczyścił i jak mówiono ogładził. Dla tego tedy Żywot Opolińskiego powtarzam znanym jest w literaturze Stanisławowskiéj epoki bytbym radzi aby ta autobiogra- fia tak jak jest do r. 1621 ciekawie wydać a każdy przyzna porównanie pierwszeństwo Jerzemu nad Bohomolcowym co mnie wczytaniu zupełnie przekonało. — Mowy Wiśniowskich (l. c.) niemające ani oryginału ani dobrej kopij podał Boh. zapewne z Bohomola podług marginalnych napisów bez zachowania tego nawet zwrotu Ireń z którego wy- trzymał [illegible] miejsc oczywiście z niego [illegible] zgrzytoczeniem gdzie [illegible] tekstu.

Filigran

Papiern z autografu Jerzego Opolińskiego Żywota (1621) (angielski)

zenta nie wyraźna

MS CXXIX

Ireń

Treść krótka Żywota Jerzego Ossolińskiego z jego autografu.

(według marginalnych napisów)

† r. 1496 z Opatowa

wortępie (f. 4). który wsze similie odczytać można zwraca się pisarz do potomka — Cnoty przodków — Jan Kasztelan wiślicki (czyli go wypośrzednym władysława Jagiełły „ świadectwa Kroniki że królowi dopomagał nawracania i okrzczenia narodu litewskie° za co mu król wróciwszy się dał miasto Woyslaw z kilka wsi okrakowskiey ziemi odymiet przywileiey "i Anni„ (tu miejsce na rok którego nie wpisał) — mówiąc o liście władysława z Gilnowat (f. 2/2) dodaje iż przodkowie jego „ przy błogosławieństwie Swoiego to sobie ... z P. Bogiem zjednali że błędy heretyckie, które tak wiele zacnych familii iako szaleniem zarażonych trzymaią, domu naszego tylko wiednym krokiem nieco nazpowaty. „ (mowa tu zapewne o Jakubie Sienieńskim bracie pierwszej żony Jerzego ojca Jadwigi którą drugie żyniąc krzysztofa i maxymilia ; córkę Halszkę zyskał

dziś.)

dzet.) — Jan Kasztelan Radomski —
(„ którego nie darmo po śmierci Jagiełła
w dziecinnych leciech Władysława syna Jego
za opiekuna tak zacne woiewodztwo sobie
obrało „) — urodzenia mego czas, miejsce
i rodzice — (urodził się w Sandomierzu
15 Grudnia 1595 r. Zofia Zbigniewa
a matki Anny z Dalbrowice Fierlejowny
Jana wdy Krakowskiego Marszał. W. Kor.
zwtorey zony Drikowney córki. Chrzcił go
Jerzy Radziwił Kardyn: Brzesk: Krakowski)
— Brania i szkoły — Rezydencya oyco-
wska — (opolin do którego przyszedszy
Gołkie i Zakrzew) — pierwszy rok życia
mego — (Bytło r. 1595 „ w którym nic
się notabile nie trafiło, krom nieszczęsnego
przypadku stryia mego Mikołaia któ-
ry szlachcicowi niejakiemu Szamuchow-
wi obiedwie ręce dał obciąć." Sprawę tą
pośredniał ojciec Jerzego zapłaciwszy mu
i wioskę Strzałkowice dawszy.) — Drugi
rok (1597) (Brat piąty (urodził się) —
Trzeci rok. 1598 Brat Mikołaj urodz. —
— Stryia śmierć i pogrzeb. (w opatowie
u Bernardynow pochowan) — Opat po
krzywonickiej Opolińskiej (Hieronim „ brat
in tertio consanguineitatis gradu.) —
Czwarty rok. 1599 Klimontow się dostał —
Stryi Jędrzey (Brat niepłody oyca)
piąty rok. 1600 — pożog ostatni matki
mowy —

mojey — Brat Jacek — Śmierć Matki mojey — (w Sandomierzu d. 17 marca powiła syna który zaraz umarł a sama za nim 25° „ zostawiwszy nas dobiarz osierocały „) — Śmierć wuia Wdyka krakowskiego (umarł tygodniem przed woiną Mikołay Zielony W^da Krak.) — Testament Matki mojey — (pisano to składa się z 20 punktów obejmuje trochkiego o dzieci, opatrzenie ich, pamięć o Bogu i małżonku, maluje się tu urodobliwość, starozytna prostota, cnoty małżyńska itd. „ niechay Ci Bog nie błogosławi (mówi do starey rastuszonej Młodzieńcy) iżeliby dziatkom moim po śmierci mojey niestarzyła i tym pierworym Jegomościom za dorosłą przynaymniey do siedmi lat zwłaszcza Jerzy ani się da do szkoły, kiedy zaraz Jegomości prosił, żeby go gdy podrosłe Jegomość „ przy sobie nie chował i po wierzchu mu chęci nie bardzo pokazował . . pani Stara (się) niedmana na 32 złotych . . . nie dało się iey sztuki płukała Kolińskiego, sztuki machaiera czarnego dwunitnego, prosił aby iey to

Jegomość „

„Jegomoń wydał kazał... Dorka dziewczyna... dali iey zpłaszcza Kumiego srarego Sabin bez futra albo 5 złotych... Bartoszek wyrostek tego roku przystał i suknią zdarł a druga mu się dla uczciwości sprawiła... misiek ktory od tego czasu chłopcem był, iezli nie będzie potrzebny dzieciom, prosi aby mu na odprawie złotych 10 albo podiezdkadano... Czeladzi folwarcznej żeby mieskwierczała wybrawszy czynsze na gody aby poprawno nie spuszczaiąc się na młodziki ktorzy odstadaią a prahaé na nas dopuszczaią.... Balwierka iż dogadzała potrzugom Jeymości.. aby nie skwierczała... (o wszystkich nie zapomniawszy zaoet o srebrnicy za mularza wydanej, o kostorowniczej to tylko mówi)„ inne rzeczy to iest klejnoty y srebrko dali na vota Jegomości iednak aby się dziatki iey cieszyły z tego... a iż Jmość otrzymała wiary małżeńskiey nikogo sprodobańszego w oczach swych nie mieiąc, z tym i umierać mówi Jeymość, tedy prosi aby też po Jegomości iako za żywota tak i po śmierci miała miłość małżeńską, ale w innych rzeczach ale osobliwie wypełnienie tey Jey ostatniey woley" Testament ten pisał X. proboszcz Swiętodutski a świadkowie mianowicie p. Młodnicka. Ojciec był wtedy na sejmie w warszawie.

— pogrzeb

— pogrzeb. (24 Kwietnia) — Wychowanie dziecinne. (oddani wraz z Jerzym według woli matki państwu Młodzickim którym na Kosta dzierżawcy Śmierdzkę dano.) — Szosty rok (1601) — ozemł mu ojciec trzeci raz — (25. 9bra z Katarzyną z Lisowa Krzyską wdową po wdzie mazowieckim) — siódmy rok. (1602) i 8my rok (1603) (w tych latach Zbigniew marszałkiem Trybunalskim, potem na Sejmie krakowskim, starostwo Stanisławowskie i dobrzyńskie oraz Kasztelanią Zarnowską otrzymał) — 9ty rok. (1604) — Śmierć Piotra Brata niego — Śmierć Brata Mikołaja — w tym braci starszych wyprawił do cudzey ziemi — w pustowskie zaciągiem naukii „ y takem sam ten rok w Gnieźnie u O. Jezuitow strawił „ — 10ty rok (1605) Ojciec wojewoda Podlaskim — 11ty rok. (1606) — Dokosz („ zaraz „ się mieszczą oyczyznie naszey Dokosz od ziazdu Krzyckiego, po którem wezwał król oyca naszego od „ warszawy, chcąc go mieć obecnie „ przy sobie iakoż prowadził go do „ krakowa i stamtąd przez wszystkę expedicyą nie odstąpił aż pod „ Janowcem gdzie sam niemal racha- „ nował albo raczey odwlekł fatal- „ ne krwi polskiey przez domowa za-

ble rozstanie „) — nowe miasto w Mazowszu oyciu dano — wyiechałem z Pułtowska. dla powietrza tamże odiechał „ wziawszy pierwsze premium z gramatyki do syntaxeos „) — 12 ty rok. (1607.) (Jechał z ojcem na sejm warszawski sprzyjącym pomowionego Roku w który „ prowadził Oyciec krola pod warkę, skąd iż widział do czego rzeczy ij skłaniaią, aby nieprzyiął na to co iakokolwiek by było pado miało bydź zgubą wolności y Rzpltey „ wrócił ij do domu z którym stąd można pomiać ile waszyliwe było wyiściwo i przykład obuszney sprawy prócz tego był Zebrzydowski wujem rodzonym Jerzemu a przyrodnim bratem matki iego) — Zwycięstwo Guzowskie — Droga do graecu. (d. 19 września wyprawił go ojciec ze starszym bratem krzysztofem z zagranicy przybyłym do graecu „ gdzie iego miał na dworze arcyksięcia Ferdynanda a mianowicie na nauce w tamtejszey Akademicy „ zdrowie że krzysztofa odwołało dnia 4° września z Kleinstowa a 9° z Krakowa wyiechali.) — 13 rok. (1608) w graecu stawszy 11 stycznia odrzecznie od arcyksięcia przyięci byli... skoro miał nauczenia syntaxeos; przez 5 miesięcy mieszkał w mieście; potrzeby da-

ny

ny w konwikt OO. Jezuitow „ za
rozkazaniem gdzie przez w wielkiey
skromności szczupłym sumptem
nie maiąc tylko praeceptora Ar-
tonego papekorta westfaleryka
z paderborny, człowieka dosyć uro-
nego ale grubego i ziadłego od
którego cryptokwć nieomine a
ciężkie razy cierpliwością znosił „)
— Smierć trzeciey żony oyca nego
i wenie z owartą. (17. Lipca. tr.
wzięł miesiąc po smierci niebosz-
li ożenił się Ojciec Jerzego z Ka-
tarzyną z warszawic podkom:
mertką, którą sobie bardzo chwali.) —
Brat Krzysztof do Florencyi odia-
chał — (2. Lutego tr. potym pi
do poetyki cum primo premio.) —
14 ty rok. (1609 — wzięł cum pri-
mo premio do Retoryki) — 15 ty
rok. (1610 — „ za rozkazaniem oyco-
stwem wyprowadzicm się do miasta
z konwiktu gdzie ostatnie skromno-
ści trwaiąc a nauk pilnuiąc in
gbz cum primo premio do Logiki „
potym pi.) — 16 ty rok. (1611 — „ pi-
sikę tegom roku zaczął, Disputowa-
łem ex universa logica — „ odprawiw-
szy solennem disputationem ex uni-
versa logica cum multo applausu. Ihe-
ses przypisałem Wielmi swemu ro-

Rozenie

dronem Henrikowi Tirleiowi „ — Henryka Tirleia wuy mój („ natenczas Referendarz Duchownemu Kor. potym pierwszemu a naostatek arcyb: Gnieźnieńskiemu „ — wesele nástry mocny („ Halszka wydany za Konstantego Korniakta) — wesele Brata naszymiliana („ z Heleną Kazanowską Zygmunta J. M. Koniuszego Koronnego córką) — 17ty rok. („ 1612) Krzysztof wracał z podróży swoiey a za rozkazaniem ojcowskim wziął Jerzego zgrabu „ post finem studiorum do domu.“) — wrócieniem ij do polski („ przybyli do zgórska) — zgórsk kupiony („ od Karola Chodkiewicza J. M. Generała W. X. Lit. który był ciotecznym bratem Zbigniewa Ossolińskiego) — do zgórska przyległe wsie z mieszkiem — Konfederaty Brzeskie odaie Boga. („ układał ij ~~zwrócił~~ z nimieniem króla rycerstwem skonfederowanym pułku Sapiehy J. M. Ustrzyckiego) — synowie y córki („ maxymiliánowi urodził ij syn Jan, a Korniaktom córka Aleksandra) — Stadnickiego zawanego diabła pogrzeb („ tymże roku sołtysy pogrzebem Stanisława Stadnickiego brata ciotecznego oyca naszego marnie od niepotrzebnie nabytych nieprzyiaciół miánowicie Łukasza Opalińskiego

Star:

„Stan. Leszczyńskiego zabitego.“) — 187 roku. (1613 — w tym roku całym przerwa) — Droga niderlandzka — (14 maja wyprawił go ojciec „do cudzej ziemi abym pola nieznał“ miał za starszego Michała pospedarego Dalmata z Zary szlachcica znacznego, zaczął go być Brat starszy do polski „bo był kawalkator przedni i języki włoski, francuzki, hiszpański umiał“ ... miał też zrobą i autoritego dawniejszego nauczyciela ... „polaka żadnego nawet ani chłopa pozwolić mi o cudzej ziemi żadna miarą nie chciał, co mi wiele pomogło do prędszego ćwiczenia się w języku cudzoziemskiej.“) — przypadek nieszczęśliwy (powrót z wysokiej góry) — pierwsza proba moja (pospedary zbudziwszy w tym wywrocie nogę długo się leczył, a jeszcze nie mogąc go odstąpić dla mniejszego kosztu udał się za chłopca jego wdziawszy na się nabożeństwo polskie) — nauki i ćwiczenia moje w Louvenium. (Nakoniec 25 Lipca Paweł o Louvenium mieście na nauki przeznaczonem „jakoż było to miasto natenczas do takowej

„ wey professyey wielce sposobne y u-
czonych ludzi nayukochańsze gniazdo.“
Ja udał ią według Instrukcyi ojcow-
skiey do Jezuitów za którymś zadą i
gorpodą najął, i wnankach portancowi
brać dalsze ćwiczenie. „ ale iż samite
czna Academia niedopuszcza Im (Jezui-
tom) publice żadną facultatem profite-
kron Theologiey dla swoich zakonników,
prywatne zaś tekcye zmałem by były mo-
im pozytkiem przyszło mi udać się do
akademikow.“) — Nauki i ćwiczenia moie
w Lowanium. („ naprzód tedy profesora
iednego philosophicy naiąłem z którym
mi-atim wszystek Kurs Philozophicy
przez ten rok przerepetowałem y ostatek
metaphysiki. Drugiego także prywatne-
go miałem ale nisz zwiesla: condisciepu-
low który nam Justitutiones Justiniani
czytał y disputacie czyste odprawowat
zniemałem pozytkiem.“ (Gerardus Cor-
nelius Jurisconsultus) „ publiczuyszaś pro-
fesorów słuchałem drogich Gerar. Cortelium
Juriscons: clarissimum, terez nisz con-
siliarium króla Hiszpańskie.“ — Ericius
Puteanus Historiographus —“ y Ericum
Puteanum który natenczas na Collegio
Trilingui historicam lectionem profite
batur, a natenczas Quin. Curtii trakto-
wał historyą, czytał i politicam, wkto-
rey naznaczniejszy commentarius iego

super

„super Epistolam Ciceronis ad Quint. fratrem ... palestra Bona mentis ego tamen była inventija to iest na hardy Otwarłek deklamacye na materią podaną, ut plurimum in Ethicis albo politicis ni utranque partem, thad wielkie cwiczenie w eloquencyi młodź bawiła.“) — Instrukcya oycowska. („ktora ta potrzebe aby potomkowie widzieli iakowe staranie iego bez około nas dziatek swoich .... to iest własna Instructia oycowska ktorym ia nigdy nieprzeciwiał ale we wszystkich punktach swiątobliwie zachował, niemem iednak do nich przystąpił ieżdżiłem wprzod do Brukselli abym arcyX. Albrychta,“ — arcyX. albrycht y Izabella krolewna Hiszpeńska — „ktory natenczas z żoną swoią Izabellą kr. Hisz. w niderlandzkich panował, przyiechał i iemu ią pod protekcyą oddał iako cudzoziemiec w państwie iego mieszkaiąc y ile czem miał od króla pana mego list do niego krolew.“ (tam wiec na nauczkę ow cały przepisał.) — publica declamatio. („ażebym specimen iakie postępowania mego wnauczaiąc pokazał, miałem publice w Collegio Societatis Jesu przy obecności wszystkich akademików oratija de optimo Reipca statu ktorą potem wydruk podał z nieiakiemi dodatkami przypisawszy ią krolewiczowi władisławowi.“) — Ociec moy woiewoda Sendomirskim. (konferował mu ią król za wielkie trudy podiąte około zgodzenia konfederacyi Zołnierstwa moskiewskiego

go

Rok Instrukcyi tej będzie przedtem liczbą o mało ... iest zamiast 1613. (1623. ... zkad wodpisie CXXX ... 1623. w CXXXI. 1613 ... w CXXXII. 1713. (ob. ... Karthę.) pisał ią jak wszy... hie dodane wtekst pisma Pr... bińskiego. w obrzeniu ... nie czytelne. wodpisie CXX... wzruszaią w CXXXI ostat... ten opuszczony w CXXXII ... te białe na to słowo zostawione.

„ztemi ktore znym poczęła ... się skromnie dobrze y chrześcijańsko ... nował y zachował w ..... zad... y constancyi się wystrzegał“ Zebrowsk... to opuszcza (T. II. s. 6.) zkąd ...

125

iż Akp CXXXI także Djarjuszem nazwany był przez Bohomolca wzięty, do oryginału zaś lubo go, bez wątpienia znał, niezajrzał.—

† i anglijs

-go.) Rok 19ty (1614) — z Lowanium 4 Czerwca wyruszył) — Droga angielska y francuska obiechawszy wprzód hollandją, flandrją, zelandzią 19e Lipca przybył do paryża gdzie: „drugi, mówi rok przemieszkałem wstałowyszy skromności niewyciągaiąc oyca na sumpty wielkie, ani się dźwiąc zwyczaiem inszej młodzi." — Kwiczenie i zabawy paryskie: „Czas ten nieupływał mi darmo bo krom języka francuskiego, miałem profesora matematyka, więc y w academijei tamtecznei publicznych lecij y dysputacij nieopuszczałem, ale nadewszystko stylum privato studio polerowałem, biorąc pomoc zustawicznego czytania oratorów y historykow przednieiszych. Exercitia zaś miałem te: Kawalcatija, tańcia y skoczka." — 20ty rok (1615) — 29 Kwiet. wyiechał z paryża. Droga włoska. przez Kampanją, Burgundją do Lugduna zkąd przez alpy i piemont do włoch się puścił, zawsze „za rozkazaniem oicowskiem." — Niebezpieczeństwo wielkie 14 tysięcy woyska hiszpańskiego „mając konfederacija zdraicami" chcieli ubiedz noco miasto Crescentino Księcia Sawoiskiego gdzie 21 maja padem na nocleg przybywał. — I drugie. Swawolne kupy hultaystwa na woyię z francuzy przez góry biegły właśnie wtedy kiedy ie przebywał. . . przyiechawszy 27 maja do wenecij nie długo tam bawił

zbawił, kiedy iż 2° Czerwca był w Padwie. – mieszkanie i zabawy Padewskie. W Padwie bawił do 26. październ. „ ćwicząc się w włoskim języku i innych exercitiach nieo-mieszkuiąc, ale nadewszystko stylum y lectionem co dwoie, maiąc potemu mieisce y czas zniemałym pożytkiem tractowałem, czego znakiem Questiones Ethicæ odemnie przez ten czas elaborata, które iż nie są do druku podane, między pismami meini znaidzie potomek.“ Droga rzymska „ pożegnawszy Padewskie mury na Veronę i Ld przyiechałem do Mediolanu, gdzie ... przysposabiaiąc sobie ochędostwo (ubranie) któreby mnie w oicyznie służyć mogło, na co Mediolan ze wszystkich miast włoskich iest nasposobnieiszy, ztąd zaś na Lodę etc. przyiechałem do Bononii – przyiazń zawarta z pp Sieniawskimi. – gdzie kilka niedziel strawiłem gwoli przyiaźni JP. mikołaia i prokopa Sieniawskich ...“ Kardynał Capponi. – 21 rok. (1616) – mieszkanie y zabawy rzymskie – abraham Bzowski scriptor eulesiasticus. „ zawrzałem ten rok mieszkaniem rzymskiem w którym solita exercitia y studia tractowałem przy przypatrowaniu się rzeczom godnem y conversacyi ludzi wielkich różnych professyi o które w tem mieście nietrudno. Coluit przyiaźń tu w Rzymie z oicem abrah. Bzowskim polakiem

Ord.

Ord. S. Dominika theologiem et annalium ecclesiasticarum pisarzem sławnym y przy rzymskim dworze wielce wziętym." — Droga neapolitańska. 23 Lutego wyiechał do Neapolu . . . gdzie „także y exercicie przystoinego na Koniu siedzenia pod sławnym w Europie mistrzem Horatio Pinitatio . . " uczył się. a na Kapuę, gazetę, Terracinę, nazad do Rzymu w marcu wrócił. — Droga do oiczyzny nazad. „ nastąpiła zatem oicowska wola, abym do oiczyzny powrócił „ z Rzymu wiec 13 Czerwca wyiechawszy w Krakowie 30 lipca stanął, 3 lat i 3 miesiący na drugiej tej podróży strawił. —

(Tu iuż acz słowami marginalnemi dyaryusz ten wskazuię, ten" abowiem u P. Wiszniewskiego obszerna od tego mię uwalnia, i tylko tu owdzie dla historyczności dokładniejszej, nieco objaśnię.)

Kaspar Denhof — starosta bajski pokojowy Kochanej Króla Zygmunta III. — 22i roku. (1617.) — Zebrzydowski wda krakowski wuj mój — marc. Szyszkowski B. kr. Constantija królowa polska — orszula Mayerin pokoiowa Kochana — Przystałem za rządowniego sługę y dworzanina pokoiowego królewica Władisława — Droga do mothwy — Letowski. pokojowy królewiczów. — Kazanowscy — konfidentia pańska przeciwko mnie. Listy niemieckie od króla ojca i mnie dawał mi czytać „ a iż (Kazanowski) języka po niemiecku czytać nie umiał dobrze, listow ode dworu niemieckich mnie się zamienn zwierzał y nic takiego taiemnego niemiał czegoby przemną mi komunikował. Skąd okazia inwidyi Ka-

-zanowskiego

zamowskiego a ta malorum Illias..
.. " Korrespondował zaś Władysław
z ojcem, królową i Orszulą. — Invidia multorum — Uchwała — pierwsza odniana łaski — Okazyja iéi.
Pierwsza Kazanowskiego kalumnia-
(p. Wiszniewski str. 63 pisze, że Osolińskiego umiejętne schadzek nieprzystojnych u królewicza Kazanowski winnym starał się wystawić świetle, u Osolińskiego tak sam tłumaczy: " Uraziło ono moie schramianie się królewica, czego postrzegłszy Kazanowski a dobrą pogodę do pozbycia niesmacznego w łasce pańskiéj towarzysza upatrzywszy, począł mię udawać za pysznego, że już nie tylko nim, nie tylko mniejszem towarzystwem ale i samym Panem y iego konwersacyją gardzę." — Effekt iéj y pierwszy na mię impet — Konstanty Plichta kasztel. Sochaczewski — Drugi impet — Simulatia pamięci młodego. — wiazd do obozu nad Wilią — Pan Sochaczewski wojskiem rządzi — przeciwko niemu invidia Kazanowskiéj — zatym calumnie — Dzwikowski — polowiczny szczęście relegowany — pierwszy bunt w wojsku zdei przyczyny — Marcin Kazanowski buntuie towarzystwo.
" porwał okazyiąc p. rotmistrz zalecanie o despekcie i kontempcie towarzystwa uskarzać się poczęie, narzekać że człowiekowi ladacktiemu regiment tak wielki zlecono którému dobrzeby o woźnicach, dworskich albo o pacholkach wiedzieć a nie uczciwem zamiego Rycerstwa szafować. (sic) Za takowym dyskursem poczęto wielkie

w wojsku

w woisku szemranie itd. " — Zawrzm Król
ewic perswadnie P. Sochaczewski aby u-
stąpił regimentu — ale mazur ostrożny —
Bunt drugi z iego obozia — Chorągwie na
dzie nastąpią — Kapłani hamują, mianowi-
cie X Fabian (Birkowski) dominikan kazno
dzieja Królewiców. — Niebezpieczeństwo
królewica i stomota narodu — Exportuiąc
zatym P. Sochaczewski z królewicem — Jenże
mare Kazanowskiego chce bić, pod Tampolem.
— Poty zatym rozsetnia na stanowiska —
Listy od króla Stefana do królewica — I do
mnie od Stby Tajskiego przestrzegaiący list —
Justificatia moia — Zwyczaina simulatia
królewicowa — Rezolutia królewska — Na
Kazanowskiej burza — dla ktorej bieżemy
o dwukoń do warszawy — P. Sochaczewski
dopomaga drogi choć niewdzięczny Komes
ścierają się obie strone przez swoie fawory.
" Król, ktory w Piazdowie iako to pod tato
mieszkał, wypadł aż na schody y z królową
przeciwko synowi, ktoremu iako niespodzie-
wanemu gościowi wielce był rad, przyiął i
nas wszystkich benignissimo vultu, krom
iednego Kazanowskiego ktoremu gdy go ui-
tać chciał ręki umknął y twarz odwrócił.
Sam dopiero impolentissimus starzec u
prazy y lamenty że aż groza słuchać było,
dopiero do Orzeli brzydzim tęgo, do Jezui
tow, do królewny, owo cokolwiek manci
pórum dworskich było prenoant (sic)
non desistit. " — Stan. Tajskiego zemna
konfidencja " wiosł mi . . . do swoiej gos
pody y dobywszy onych listow królewicowych
pokazał mi ie gdzie per expressum iakby było
napisano: woiewodzic sendomirski iuż na-
zbyt buzniemi, sługi moie dawne ponieca

Ale

ete. a bębenka mu podbiła ów Gonsio
ballon sochaczewski (bodaj otyły.) —
przeiednano Kazanowskiey — Droga
do Litwy — konfederatia znowu się
mnoży — Droga do moskwy — Hetm.
Hotkiewicz stryi moi — woisko pod
Drohobuzem — poddał się Drohobuz —
Iwiazma zatym — wiazd do Wiazmy
— nowa Kazanowskiego fabrika. /
„ skutkiem tyżie: stanęło, koni zy
piękne ogrolińskie „ woisko w gołem
polu, samym tylko śniegiem zdołu a
zgory srogą zawierucha nakryte. Noc
ta iakaby była kto sobie nie imagi-
nować niech pomyśli że ta była in
medio decembris w moskwie, wpolu
bez ognia, bez iedzenia, bez strawy
koniom, pogotowiu bez pościeli, sam
tylko śnieg był i poduszką i pierzyna
a zmordowanie kolebką, ile mnie któ-
rym on cały dzień na grzbiecie swoim
Kiris królewiców do moiej subtelności
namniej nieproporcyonalny dźwigać
musiał. Atoli iednak dobrześmy się
wyspali, bo nas moskwa niebudziła
nad wszystko spodziewanie. Nazaiutrz
według wczoraiszej konkluzyi powróci-
liśmy do Wiazmy w srogie mrozy a o
głodzie przez 3 dni drogi, na której ia-
ko snopy lecieli Niemcy; dostało się
i Polakom przymieniei odmrożenia i
kalectwa i straty koni. Taki effekt
wzięła zazdrościwa rada Kazanow-
skiego starego, która iż baczyli że
miała być naganioną od króla, jakosz
i była, zabiegaiąc kazali mi list Kon-
cipować imieniem królewicowem do P.
Orszuli, a imieniem hetmanskiem do
króla, co królewic szczyt zwiętszej Kon-
fidencii a hetman z miłości poważny

/ Czarta i iii okazia —

i

i rozumienia o mnie takiego, żem temu
nad insze mogł naprzedzy sprostać i nailep.
Przy ostatku roku tego opowiada Opaliński
że ztąd zazdrosnego miał sobie Stanisława
Kazanowskiego, co się tem więcej wzmogło,
gdy mu krotowic kazał przy wszystkich za-
dach tajemnych z hetmanem zostawać,
pisać Diariusz wojny dla cesarza i Xcia
bawarskiego, a gdy w całej drużynie po-
kojowej młodź tylko głupia, swawolna, mę-
uroszona tegoż jako numen czuła, że ich
umiłał a starszych poszaniwał jakto Sta-
nisława Żurawińskiego kasztel. bełzkiego,
Olichtę kasztelana Sochaczewskiego, Jakuba
Sobieskiego wdzica lubelskiego, Piotra Opali-
skiego Jstę Szremskiego brata swego cioteczne-
Pawła Leśniowolskiego Jstę Zatorskiego, Ge-
rarda Denhofa, Hieronima Cazzie włocha
medyka i politykа stawnego, Andrzeja Lip-
skiego bisk. Tuckiego i zacnego hetmana,
trapił się nie pomału Kazanowski
Którego głupią i chłopską prawie dumę
wszyscy aspernabantur a Żurawiński do
wiersze owe z Pastor fida przysłorował.

O vilemo indiscreto ed importuno
Mezzo uomo, mezzo capra e tutto bestia"

i ztąd znowu powod do zwady z Fryzna
pawłem polowowym krotowicza powinnym
Sapiehom kliwinem — którego nazwał Szu
brawcem. — 23ci roku (1618) — wrażym tym
pod moskwą roku opis dla historij nader
ważny. przypada tu owa wspomniana
chodkiewicza popędliwość: ponieważ okoli-
czność tę p. Wiszniewski pod tyt. Zatargi
opisał, tylko ja tu wstrócenie podam.
" marcin Kazanowski zoddziałem rycerstwa
które zpod Buszy rotheim wprzódy co posi-
łek Zołkiewskiemu przeciwko Skinder-
baszy i Tatarom był przeznaczony, wra-

— cał

cał. z hyberny w polsze odprawionej
do królewica w moskwie natenczas
będącego — po drodze dostał Starodub
— tem szczęściem podbudzony marzył
o bytawie współrządowniczkowie z hetmanem Chodkiewiczem, który domyślając się tego jeszcze w wiarmie
z królewiczem Ordynacyą spisali punkto na przyszłą wyprawę i porządek
ich wciągnienia i stawania w oboźie
— za pozwoleniem królewicowem gdzie
punkt naprzód kiszki 5 chy parnawskiego wtory Zienowicza Kasztel. połockiego, trzeci hetmański, czwarty
królewicza, piąty piotra Opalińskiego
6ty szremskiego, szósty i ostatni w
800 ludzi marc. kazanowskiego oznaczono, który porządek królewic potwierdził — w oboźie temczasem na kilymin
pisał kazanowski listy w których przybliżając się warunki pewne podawał
bez których łączyć się wzbraniał z obozem głównym, jak mu się to było z
Żółkiewskim na Bursy udało. Chciał
aby wojska z którem szedł nierozrywał,
przy oboźie osobnem stanowisku podług upodobania stawał, osobną straż
mieć i hasło, a wciągnieniu być pierwszym i mieć władzę karcenia ludzi swoich. podał je królewiczowi „ chytry kazrzec osukrowawszy łagodnemi słowy
jako papę dziecięciu „. Królewic uchodzony, chciał hetmanowi już wciągnieniu ku Kurzowu wyperswadować iż
o tem nic zdrożnego niewidział i że
hetman mógł na to zezwolić radnie
— co gdy hetmana ubodło nic zrazu
królewiczowi nieodpowiedziawszy, zatoż"
wa przed przyjaciółmi wymurzył, któ-

— rzy

którzy mu radzili aby się potrzebie sprzeciwił i władzy sobie należnej wydzierać niedawał. Lecz królewicz różnymi partyi na hetmana nalegał aby na warunki zezwolił, wynajdując i przykrymi mnogie, które go wszakże od przedsięwzięcia raz postanowionego niedwróciły. widząc to Władysław wszedł w układ z Kazanowskim przez Stanisława marszałkowskiego brata przyrzekając mu to, że jego reputacyą na pilnem mieć będzie oku. Dopiero Kazanowski wszedł do obozu a hetman urażony że jak za drugim hetmanem znak nosić każe, prosił królewicza, aby go przestrzegł „by ten znak do torby schował, bo mu go każe stąd nie ubić„ — Kazanowski rozjątrzony z wyznaczenia przez obozowego w ostatnim pokoju stanowiska — Nowodworski kawaler przypadły po dwakroć do królewicza pod pozorem pytania hetmana o porządek ciągnących, natrząsł się ordynansa kiedyś tam ułożona nie do smaku panięciu, że p. Kazanowski niemógłby być na ostatku położony i podkowy zbierać za drugimi niebędzie — do raz trzeci skradał się hetman przybyłemu kawalerowi że to co Karthami po pułkach ogłoszone odwoływać byłoby natężeniem a gdy Nowodworskiemu z przykremi porzekadłami, za otrzemi hetmana słowami więcej się niechciało chodzić, wyprawił znowu królewicz x. Szołdrskiego zdekarany aby hetman koniu chce pułk ostatni zlecił a mar. Kazanowskiemu jego pułk powierzył. Gdy i tak hetman wzbraniał się uczynić, ponieważ p. sochaczewski (plichta) zrzekszy królewskiego jako marszałek dworu królewicza powinien wiedzieć o pułku jego — królewicz znowu przez x Szołdrskiego hetmanowi doniósł „żeby się nigdy nienamierzył bywać pod regimentem Plichtowi i niebędę.„ Tak po długiej to tam to sam poselstwach znowu x Szołdrski

powiedział

powiedział hetmanowi imieniem Królewicza, iż się niespodziewał po przyjaźni jego by nieprzyjaciołom miał grzbiet trzymać, którzy wymieniając p. sochaczewskiego i woj.ca sendomirskiego (Jerzego Opolińskiego) do ojca go opisują dokładając aby się strzegł żeby ten garniec który przysłowił do ognia nie szukał się na głowę jego. Na hetman rozżalony odpowiedział tako: „dopiero widzę że prawda co wszyscy mi powiadają, że Królewic Jm. z swoim kochankiem gorzałkę sobie podpija." Piątego na koniec lipca ruszyło wojsko spod Krzemieńca ku Borysowu, gdy piż wozy według zwyczaju wprzód ze strażą wyruszyły, uderzono wkoło, by na nie pułki następowały według ordynacji hetmańskiej: Kiszki, Zienowicza, zatymi opalińskiego „wkoło tymi (słowa Jerzego) gdy hetman nie obaczył kilku nazwanych chorągwi zgniewem począł się o nie pytać, powiedzą że p. marc. Kazanowski niedopuścił ich z swego pułku, z którym też nisz stał pogotowiu, jako do ciągnienia, słowy ku niemu z okrutną zapalczywością hetman z buzdyganem, którym nań ciskawszy, po czapce go zajął i wielkim krzykiem mu od matki kazał dali go gonić, aż mu między chorągwiami zniknął, chorągwie zaś o które się starował, nisz dalej nie czekając rozkazania jakoby ich piorun wytrzaśł z pułku do pułku przepędzy. Patrzał na tę tragedyą królewic tak strwożony żeby się w nim ledwo mógł krwie dorzezać. Hetman zaś od gniewu zdjęty tak, że i słowa przerzec nie mógł wciąż imo pułki pojechał." —

Wszystko powyższe uważam za

zbyt

zbyt ciekawe, dla tego też niepominąłem
lub Naruszewicza w życiu Chodkiewicza
wypisać. — Druga okoliczność niemniej
interesująca o Diariuszu Jakuba So-
bieskiego w Diar. lubelskiego z Korytnicy
potki rozpoczęto. przemilczano bowiem
wyrostka, który rzewony Djarjusz dla
pana swego kopjował, by go skradł i
królewiczowi wydał. do tej robotki na-
leżał sekretarz hetmański niejaki Sym
niejskiego z Wilna Radwan, który i
hetmana sekretu wydawał i listy kradł
i nowe podrzucniwał. i Sobieskiemu nie
mało kłopotu nabawił. Doniesiono do
króla x Szotdrskiego ze skargami za-
rzewy królewicz Djarjusz rzewony.
ale król biorąc to za kazanowskie na-
strojenie, za Djarjusz, który przy Szot-
drskim nieczytawszy w ogień wrzucił,
królewicza skarcił że nieprzystojnie cudze
tajemnice dorlewał dokładając: „ że
gdybym ja chciał po cudzych szkatułach
szukać, co kto o mnie pisze i królestwo
i zdrowie bym stracił.“ —
24ty rok. (1619.) Jerzy się ożenił. —
25ty rok. (1620.) Deputatem pierwszy raz. —
26ty rok. (1621.) kupieniu Gołąbie (i
Barłów nad wisłą). — Poselstwo angielskie
Jn. ex dokumenta do tego dotyczące (ob.
kartki) — Credens — wyjazd i droga do anglii
— List do x Sekretarza Wo Jakuba Za-
drzika — do Wojdy Tęczyńskiego — Sędziwuja
się adama Czarnkowskiego Jenerał wielgo
polskiego — . Burza nocna do anglij przy-

— nas

–nąc opisawszy na margineśie do-
daje: „ piórem ludzkiem nieopisany
to był raz i w cirkumstancij Boż
sam, Bóg żywota i śmierci, Jemu
cześć i chwała na wieki wieczne.“ –
wspomniawszy o ajrysteuij od króla
po niego wysłana znowu na mar-
gineśie dodaje: „ karoca królewska
czterma dzianetami wronemi iak
kruki, szor bogaty haftowany
na axamicie czerwonym, tak też
Karety podszycie wszystko.“ –
Cały autograf kończy się zmyślona
posta przed królem i dworem an-
gielskiem wymówką choroby Zyg-
munta dla której listu własnoręcz-
nego doń nie posyła „ ale mnie
ludzie y porządowi swemu rozkazał
abym żywym głosem będąc po-
dziękował iako nayżyliniej za tak
rzetelny afekt i miłość braterską
W. K. Mci, przeciwko Panu memu
Którey wzaiemnie correspondere be-
dzie chciał w każdej okazyey od
W. K Mci podanej pogotowiu wtey
teraźnieyszey rzęcią W. K Mci —“
– „ pozwolił król angielski na za-
ciąg porządkowy w państwach swych
o czym Memoryał (do listów dołączo-
ny) do zaciągu angielskiego służący
tako: „ naprzód: regiment kawały w
tych tu koniach iest z 2 tysięcy. Tym na
Leufgeld mnie do obrzętu wynida 20 tys.
złot. i z utratą na pieniądzach na
których się połowica traci – na

muszkiety, bandolety, pułki, zbroje, wyniidzie drugie 20 tys złp utrata — do na 6000 ludzi (w dziele Jul Nemcewicza 5000) wyniidzie 120 tys. złotych z utratą nim na obrzety wsiądą — od obrzetów i strawę półki na morzu będą aż do samego Gdańska król tuteczny zapłacić obiecuje co go naimniey 120 tys. zł. kosztować będzie — Służba zaczynać się ma, według zwyczaiu tuteczne go, od muszkiety którą odprawować po winni na nim na obrzet wsiądą, przed tym kogo J. Król. M. naznaczyć będzie raczy. — Obersterowie i kapitanowie na swoie osoby służbę sobie rachuią od tego czasu iako im List przypowiedni oddadzą — Jeśli tedy nastąpi wola J. król. M. za ciągnąć 6000 woiska trzeba potrzeć 120 tysięcy złot. i listy przypowiedne Obersterom tym którym J. król. M. sobie obierze naznaczywszy którego narodu więcej a którego mniej J. król. M. sobie życzyć raczy. mym zdaniem że Irlandczycy nailepsi bo i trwali katolicy dobrzy — szkoci trwali ale heretykowie wielcy — nuidzy angielczykami katolików siła ale pieszemi —

ℳ 67. pozostała miasto na wpisanie listu warszawa Leszczyńskiego do Opolińskiego (zastępca był podkanclerzego koronnego) „dla przyiaźnstwa którem (pisze Opoliński) od vstwim był dedykus . . . tadyalio od powiedziawszy . . . złotego ieślim co mógł wyciągnąć roku do skutecznej

iakiej

iakiei odprawy poselstwa iudicet
potentiae, tego zdy dzisiu kopią
de verbo ad verbum kładę itd.
(ale go przy autografie mieia.)

CXXX.

XXX

130/

CXXX.

130. Żywot Jerzego Ossolińskiego.

(f. 1 – 70.)

Żywot na karcie 3. na oprawie pergaminowej wyciśnione na dorze: Vita G. Ossoliński Supremi Cancellarii — Jestto odpis bardzo niepoprawny autografu poprzedniego około r. 1740 zdziałany. Brakuje Genealogii. Na ff. 1 ver. i 2. anagramatów dwa ztych drugi Grzegorza Boratka. —

Akp. należał do Józefa Ossolińskiego jak świadczą jego złe podpisy. (Nrs. LXXIX i niniejszy ten sam mają filigran papieru, ztąd czas kopij też naznaczam.)

ob Karthi

290 31

CXXXI

131. Żywot Jerzego Ofolińskiego
(1–48.)

Opis ten około r. 1735 zrobiony nie bez błędów pisarza, lecz zdaje się że wprost z autografu, gdyż genealogia wiernie przemieszona. po niej umieszczony dict. Władysława z Grehowa Zuk. pamiętn. ex. 1496, i anagramata z wierszami Grzegorza Borastla (patrz o nim przy następ. Akp.) —
Na oprawie piórem: Dyaryusz xiążęcia Jerzego świętego państwa rzymskiego na Ofolinie Ofolińskiego Kanc. wiel.c Kor.c
ob. ow. Karthus

Rękp. CXXXI.
papier 1ej połowy XVIII/ XVIII

ms. CXXXI

CXXXII

132/

CXXXII

132. Żywot Jerzego Ossolińskiego kanclerza wielk. koronnego z dwu jego własną napisany. (fo)

(fl – 76. prócz białych)

filigran na pierwszym na drugim taki w Rytop: Holenderska (propatria) p. Rkp. CX i CXIV) CXXXII

Opis ten niepoprawny, najpoźniej zrobiony, jak w nocy około R. 1760. Nazwar do Józefa Ossolińskiego wydziela Ossolina, jak świadczy rytowana etykieta: Ex Bibliotheca Comitis Ossoliensis. Wątpię jednak by wprost z autografu była ta kopia. Opuszczono tu: Genealogią, List wład. z Gilowa i Wcinę Boratka. po ostatnich słowach Żywota dodano: „dotąd sam swoją ręką żywot swój opisał" podobnie Bohomolec w T. I str. 303 dodał: „potym Dyaryusz życia Ossolińskiego własną jego ręką pisany itd – być więc może iż ta kopia miał do swego użytku pisarz.

Niektóre jeszcze uwagi do Żywota Ossolińskiego.

1. żaden z bibliografów naszych nie mówi o wydaniu londyńskiem mowy Ossolińskiego do Jakuba br. angielskiego miana. prócz po polsku miała być po łacinie, po angielsku, po francuzku i po niemiecku przetłomaczona i wydana. Łacińska znajduje się i osobno i w zbiorach różnych. U Bohomolca w T. II

w T. II. str. 239. zpowiatku trzema. mowa jego: Oratio in Collegio electorali w Ratysbonie r. 1636 tamże i w Krakowie drukowana wydana została przez Gwilhelma Forbesa (Forberius) sekretarza królew: Opolińskiemu przydawszy oczem sam wspomniał. (w autografie na k. 98.) króla Władysława IV nazywa w niej: „alter tyrannorum terror — mówi że ją wydaje powszechne i kończy: „audiat orbis, metuant barbari, polonia et Hungaria reges eo nexu copulatos, ut alter alteri imperia regnaque procuret novo ambitionis genere gloriosi."

2. Grzegorz Dorast, rodem Szwed od lat młodzieńczych bawił w polsce, utorlus wiarę zmienił na katolicką, nauki odbył znajwiększą pilnością w akademii Wiedeńskiej. Zygmunt III wzywał do listów łacińskich. zostawszy kiedyś najprzód kaliskim, dalej warszawskim został kanonikiem i bibliotekarzem królewskim a przy końcu życia krakowskim i warmińskim kanonikiem. pisał prozą i wierszem z wielką łatwością i bystrym wyborem mowy. Janocki wymienia utwory z mów jego i panegiryków łacińskich. (Excerp. polonica litter. Vol. I. p. 21. A. VII.)

P. Cololwiek Niesiecki T. III s. 491 o Zbigniewa Opolińskiego rzecz podaje, niezgadza się z opowiadaniem syna jego, w żywocie autographowym (k. 5 i nast.) Niemniej początek i pochodzenie rodziny tej pobrzedzone. Niesiecki, wywodzi się wyżej, niżli tego sam Jerzy chce — którego duma tak była przy końcu życia powszechnie w polsce znana, że aż go nienawidzono. genealogja własnoręczna jego dowodzi jak sam pewnych dowodów co do pierwszych członków rodziny, nieposiadał. Przywileju na Wojsław o którym wspomina, lubo to miało dobrze już po r. 1100 nastąpić nieprzywiódł, a byłby to pewno niezaniedbał, gdyby go miał w ręku. — Najdawniejszym w rodzinie zabytkiem jest list r. 1496 Władysława z Gniezna do Katarzyny opolińskiej wdowy po Jędrzeju — który nic nie stanowi. —

II. Jerzy pierwszy w autobiografji swej do 26° roku życia doprowadzonej, listy i nie pisma wcale narracji dołączone umieścił. Bohomolec nieposzedł za nim, ale chciał być nowym autorem tego żywota, kładzie wszystko przy końcu dzieła. I Bohomolec wziął z tłopiowa Jerzego, jak przy żywocie Jana Zamojskiego, we dług swego widzimisię, niedodawszy

nic

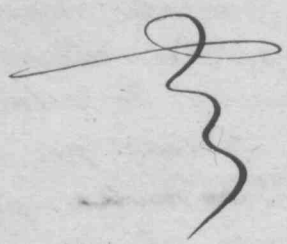
nic znikad tak dalece że wmiej-
scu jego [illegible], byłbym cały ten
Djarjusz Jerzego od początku
nic niezmieniając położył, a dale-
ej kończył tym samym trybem
opowiadanie. Bohomolec nie
też nowego z rękopismów ani a-
któw nie wyszukał, niewydobył
nie odkrył — pisze dalej zdrei
drukowanych: piaseckiego, wa-
zenberga i kobierzyckiego, pisa-
rzów wprawdzie wprawdzie wiarygodnych
i wiarygodnych ale komuż w
szkołach nieznanych. Na-
wet jego wyciągi z Djarjuszów
jak: powołowo do Brzeży, wca-
le niedokładne. x. Bohomolec mó-
wiłem już, nie był dziejopisem
utalentowanym, miał i brał ma-
terjały ważne, lecz ich wziąć nie
umiał, widać to z wielu roz-
działów, że tak powiem zapro-
dyczne napisanych a nieoymaco-
wanych. x. Bohomolec kompilo-
wał, spieszył, a że był wymo-
wnym, bo podobno był w szkołach
zakonu swego profesorem reto-
ryki, przyswoiwszy sobie nieco
lepszych ojczystych prozatorów
szkicował historją stylem kure-
ryjskim. Ale jedyną zasługą x.
Bohomolca i to wielką, że kiedy
rycerskie życie i obyczaje w polsz-

-cze pod z Katarzyniatym rządem stałby
kiedy duch w polakach, cudzymi pier-
wiastkiem zarażony wygasał wtenczas
polskich magnatów, on pracami tem
dwoma, jak Naruszewicz i Krajewski
i Kopniowicki wywoływali cienia naj-
znakomitszych i najprawniejszych mężów
† Sapiehowie jak Chodkiewicz, Czarnieccki i inni,
aby z czynami ich ojczyznie niezrównymi
pokolenie żadne obeznać, ocucić i za-
stać – zawsze wzór ratunku jego tędy
wielki w obec takiego panowania jak
pomiatowskiego, w obec narodu przez
pierwsze domy polskie cudzoziemczonego
się, co spieszniej i do szlachty schy-
dzić poczęło. – Dałem pir moje zdanie
o pracy X. Bohomolca przy żywocie
Jana Zamojskiego – tu zaś tylko w sto-
sunku do autobiografij Opolińskiego.
Reszta myśl uwag znajdzie czytelnik
przy Rkp następnym w dziele, gdzie
późniejszych spraw Opolińskiego dla-
rzędzie mnie przychodzą. –

5. Naruszewicz który z bibliotek Zału-
skich i królewskiej takie miał zwodza
jakieś ani Niemcewicz, ani Kwiatkow-
ski, a tem bardziej my dziś nie mamy
korzystając z rkop. Opolińskiego w Ks.
II i III hist. Jan Kar. Chodkiewicza
nie szczegółów, atoli jak mnie się
widzi, raczej do gotowego Bohomolca
niż do autografu lub rękopismu

zaglądał

Engel, który w wiedniu pod o-
kiem naszego hr. Opolińskiego
pisał swoją nie bardzo zaleconą:
geschichte der Ukraine etc po-
wołuję się na udzielony sobie au-
tograf Jerzego Opolińskiego z bi-
blioteki, założyciela, który dobrze
zrobił że nie tylko o niego się po-
starał, ale i o wiele kopij, które
to z Lunewillu, to z Opolina.
mniej więcej pochodzą. —

CXXXIII. (Rękopismo bez Tytułu)

133. zapisany w Katalogu:

Legatio Georgij Ossolińskiego

właściwiej można by dać ogólny tytuł:

Legationes Georgii Ossolińskiego
in Annis 1633 — 1636.
(p. 1 — 172.)

(Składa się z dwóch części które poniżej. Pismo daje się być najdalej z r. około 1650.)

I.

(str. 1 — 94.) Legatio Georgii Ossolińskiego a Vladislao R. P. ad Vrbanum VIII. papam. (1633 A°)

Jestto Dziennik podróży i poselstwa Jerzego Ossolińskiego do Rzymu po łacinie. pisał go piotr z Żurowa Daniłowicz Starosta parczowski, krewny i towarzysz Ossolińskiego — i przypisać jemu, wtórej redakcyi nie niema zachowanego. mowi jednakże: Ego breviter solummodo eos temporis stylo itineris tantum tui quod Legatus Romam feliciter et gloriose emensus es Dyarium perscribere in animum induxi etc. gdzie Vr addictissimus P. D.

(p. 1.)

Należał do Bractwa Jezusowego Jezuitów w Łańcucie a dopiero później dostał się do Józefa Ossolińskiego którego Księgozbioru Bibl: pomówienia, może do niego Bohomolcowi odnieść, skąd wnoszą gdyż na Końcu położony list wyraźnie dał niektórym tytułu się Ossolińskiego wiadomie: „Oprócz tego widzieć autor autores, Baudawski, Kochowski, Herbarze, Okolskiego T. III. Niesieckiego T. III. pod tyt: Ossolińscy; i T. IV pod tyt: Porzezyńscy. Kobierzyckiego pisarze, Orlskiego za mniejsze być przy odnoszącego w Herbarzu.

(p. 1.) Dalej na początku Dziennik
jeszcze powtarza: „Non abste existi-
mavi ea quæ ni oculis meis feli-
citer capta, gesta ingeniose, per-
fecta gloriose, compendiosiori pro-
sequi calamo atq; absentium co-
operare curiositati . . . " następu-
ją: Spis orszaków poselstwa dalej
opis podróży od Krakowa d. 23
września, wiarð wszystky do Rzy-
mu zeszłego tytułem (p. 66.)
mowa Opolińskiego do papieża (p.
72. i przyiazd wspomnionych z Rzymu
do Ferrary (p. 91.) Dawitowicz
pisze o sobie wszędzie jak o Trzeciej
osobie — przy końcu słowa następ-
nie Kopiatora: „ostatek te-
go Diarusza y drogi do polski
dzieie: pro coronide iednak tey
tak krotkowzrzi legacyi zwiesłka
reputacia Jmp. posła, y nieśmiertel-
na sława Rzpltey naszej odprawionej
y konczącego się roku kładzie się
tu tegoż P. posła oratia którą Dña
y Rzpltey weneckiej wprzysłem
Dnia 14 Januarii, przyiaźń kró-
la Jmci naszego nieodmienną y affekt
życzliwy ozwiadczyć tymi iż requisitor
słowy: (tu mowa Opolińskiego
w wenecyi miana s. 92. ktorą
się Diarusza cały kończy. /

/ (ob. osobne kartki
tego Diarusza tycza-
ce się.)

II

II

(pismo tej ręki co poprzednie)

(str. 97–172.) Diarium Legacyi Gierzego Opolińskiego podskarbiego Nadwornego Kor° od króla JM. polskiego y Szwedzkiego Władysława IV do Cesarza JM. Ferdynanda II y do Syna tegoż imienia króla węgierskiego y Czeskiego także y do Electorów wszystkich, y Ordines Imperij Romani na Seym Ratisb. do Regenszpurku zgromadzonych. A° Dni 1636. przez — niego z samego pisania. —

(Za czym Opolińskiego od materyi legacyi według Instrukcyi Kanclarzej mianowicie Koronnej podanej. (która tu przydacz dosłownie jako przez Bohomolca całe opuszczona.) „1. Imieniem króla JM. wieść do tego Kurpfirstow żeby króla JM. węgierskie° obrali y Koronowali Królem Rzymskim ponieważ to unicum remedium zostawało uspokojenia chrześciaństwa wszystkiego per summam ambitionem na wzięte facie rozerwanego, wktóre zechciało mieszać y król JM. chciał to Legacya contestari, y że go niektóre wzgledy fortuny domus consanguinea. 2. adhortari Cesarza JM. y Syna jego a pogotowiu wszystkie ordines Imperii, ad restaurandam universalem totius Christianitatis pacem, ponieważ trwaiąc po

dzi"

dziś dzień rozterki y sromotne rąk
chrześciańskich we krwi chrześciań-
skiey prokuracie, dacie okazyą po-
ganom do zamysłow na zgubę wszy-
stkiego Chrześciaństwa ciągnących,
czemu król Jmć. iako pan chrześ-
ciański powinien zabiegać, ile ze ta-
kowy skrzesz Boże calamitatis pro-
vocat, musiałby ią w państwach iego
odprawować. 3. Jsze puncta tak
sekretne że ią nie inszego chyba sa-
me potrzebe za czasem sprawy y exi-
tus teraźnieyszych consiliorum odkry-
wać mogły, wszystkie jednak takie,
które bezpiecznie mieścić ociczyzny
spólney pan, mógł committere pa-
trici civi, którego Domu nikt
panom swoim wierzym nie wyrzuci,
coby miało szkodzić Rzpltey —"
następuje Dziennik. Ostatniego maia
odprawił cesarz przed wyiazdem swym
krola w mieście nad niemnem
„ abym y ochotę moią wobec sąsie-
dzi przyiaciół niepodobną sam od-
dał, y woli J. K M. we wszystkiey
puncta tak wyprawy iako y le-
gacyi ustnie dosyć, bez czego
pozwoli zgoła instrucyia całkiem nie-
niebezpieczna." 1 Czerwca stanął
w Dobrowniku. 2; 3 był w Wło-
cławku Siemiatyczach i Bielsku. 4.
w Tuźnicy pod Grodnem 5. przy-

jechał

jechał do Mereina gdzie króla zobaczywszy go tu w nocy został. 6. Dawił na audiencji która blisko pół dnia trwała. 9. dawił u Xiestry pani Starościny mur. Wiii w Łosicach. 10. w gościeb. 11. w Opolinie. 15 i 16 przemawiał na wyprawieniu wesela pani podkanclerzyny Litt.[2] gdy marszałkiem Kor. 17. w dniu pańskim na poselstwo wyjazd do Hobnicy. 18. w nowym mieście. 19. w Krakowie. 21 z Krakowa na noc do Czarnowic do pana Wirembelka. 22 w Olkuszu gdzie czekał na relatę podróżną. 23 poharmiwszy w Będzynie „przeciachałem granicę ciemną day Panie Boże szczęśliwie y nocowałem w Sosnowicach ... trzy mile za granicą" (ciągnie tak dalej miesiącami Dziennik przeplata go listami pisanemi po polsku lub po łacinie. w październiku b. r. wraca nowy miau. 25 września na 3ej lekcyi przed Electorami po oddaniu kredensu. Dalej Listy[2] do króla. 2 dniem 10 Listopada tamże wtyczy słowa: „Kurfirstowie niechawszy aj do naistarszego Kurfirsta Mogunckiego posłali po mnie Kanclerza tegosz Kurfirsta ~~Kolenskiego~~ z marszałkiem iegosz, y drugiem Kurfirsta Kolenskiego. Ci mnie imieniem to tam Electoralis Collegii wzywali do ostatniej na poselstwo moie odprawy. Jachałem tedy solito apparatu znieni y wyprowadzony

[2]) umieścił je Pochomolec w pom. Tygod. T. II. s. 115-196.

drony będąc do Conclave Electorale
od samych Kurpfirstow w drzwi by-
tem przyięty, y na tor miejsce
iako przedtym zaprowadzony, y po-
sadzony. Jan Kanclerz moguncki,
imieniem totius Electoralis Collegii
po niemiecku Respons na powi-
tawo moie dawał, który ze przytym
po łacinie na piśmie mi oddano,
tu będzie położony." (s. 168–172.)

Obadwa Dzienniki powyższe wy-
ciągnął p. Bohomolec pisarz Ży-
cia Jerzego Opolińskiego (jak nie-
obszernie dotknąłem w poprzedniej
mojej notatce) — listy † w drugim † i mowy.
Tomie dołączył ale samych Dia-
riuszow bliżej nie okreslił — mając
zwyczaj taić źródła aby do nich
kto nie zajrzał — prócz tego opowia-
dania przerobił, po kawałkowal
~~dla tego~~ życzeń by ~~należało~~ latem aby
Dzienniki wspomniane wcałości
jak są były ogłoszone aby mate- M
ryały te historyczne do użytku
publicznego w prywatnej cyrkulacji
nie zostały. Bohomolec wspomniał wprawdzie gdzieś
w przypisaniu do Życia Jerzego Opoliń-
skiego ~~nie~~ Życia Jerzego o owych rad-

Kich

*) (Rozdz. XXXIII)

Rzeczy Rzeczpospolitej za których światłem jak ją wyraża postępować i sam gruntuje się w umiarkowaniu wiele błędów wolnością był wprowadzony przez niej pokusy a często nie pojmujący ją wrogi dziejopisów — ale [illegible] że tak powiem wyrywa [illegible] — Nie trzeba ją o więcej. Godne jesteśmy uwagi stoki jego z Dziennikiem do historyków bo większe jak np. [illegible] z poselstwem angielskim r. 1621 a podróż do Paryża r. 1633 — wojna Rzeczypospolitej z Kozakami i pierwszej niedopełniającej zostaje dziejów lekturej niemal przerwy żywota bo mu jest te same źródła wskazują. Dopiero rozdziały XXXI — XXXVI (s. 343) obejmują czas przez Daniłowicza podane nie wymieniają tylko bardzo ogólnie. Poselstwo zaś do Porty i drogę przez Węgry [illegible] krótkim wyciągiem z Waldenberga — X Rozdział XXXVIII. zawiera wiersze przepędy przez ogólnikowe samego wstępu jego Daniłowicza legacyi opowiadanie. Listy i mowy wciągu tekstu położone wyjął i do II Tomu odniósł. (Oprócz Listy str 66. wskazuje i poprzednie uwagi moje o Bohomolcu pisane.) —

X „Tu nie wskaże mówi on Daniłowicz poselstwa pisany od jednego z towarzyszy tej drogi ...“

CXXXIV.

CXXXIV. Specimen Codicis
134. Diplomatici.

(Tytuł a tergo.)
Publicarum Regni Polonici
Literarum Inventarium
et
Breviarium
anno Domini M.D.L.I.
(1551.)

(Kart pisanych i białych sztuk 185.)

(Rękopism współczesny służy za autograf o drugim tomie podobnym nikt dotąd nie wspomniał; z tego powodu stan jego dzisiejszy opisać należy. —

Z początku Kart białych — 5.
Tytułowa — 1.
przedmowy — 2.
po tej Karta biała — 1.
Index Regnorum Karta — 1.
po tym Kart białych — 7.
Te wszystkie nieliczbione. po tych
Kart liczbionych 1 — 181.
z których białe 15. 6. 7. 8. 15.
16.

(Vide wyjęci z Archiwum głównego Kr. Pol. w lat. 1834–1838 przez JW. Bentkiego i Feliksa Bentkowskiego sporządzone dwa podobne temu spisy czyli Indexy wymienia Janocki: Specimen Catal. codicum etc. będący w bibliotece Załuskiej w warszawie (odesłanie zabranej narodowi do Petersburga) 1) do l. 78 str. 27: Codices duo chartacei minimi nobis, quibus conscripti sunt: Indices scriptorum existentium in bibliotheca Regni Tabularii (chowem Koronne) in 2) jest przy Kodexie Olkn pod l. 95. str. 37: Martini Cromeri de et warmiensis carmen Publicarum Regni polonie Litterarum Inventarium et Breviarium lat nie podaje i nic wie o obudwóch nie mówi.

1540 – 1580. LXXVIII. in fo
K. 109 – 138.
2

fili. Ryk CXXXIV.

16. 17. 18. 19. 27. 28. 29. 33. 34. 35.
36. 39. 40. 41. 45. 46. 47. 48. 49. 53.
54. 55. 56. 63. 64. 65. 66. 67. 72. 73.
74. 75. 76. 77. 88. 89. 90. 91. 92. 93
94. 95. 96. 105. 106. 107. 108. 109. 110.
111. 115. 116. 117. 136. 137. 138. 139. 140.
141. 142. 143. 144. 145. 160. 161. 162. 163.
171. 172. 173. 174. 180. (wydarte karty białe: 5. 30. 37. 160.) prócz tych jest pisme kart 146 z których 33 kart zapisane przedmiotami do r. 1760 ito należącemi. Ob. osobne Kartki. Oprawa pargaminowa czerwono malowana – przed dostaniem ij do Zakonu miała własnotnią być tu kodeks Michała Oposkiego Kanclerz. Cz chowski

(filigran papieru F)

1.) (pismo jednej ręki ale bladej i zgorkłe – papier raz wilgocią przeniknięty domagają się aby ta praca Kromera jako fundament historyi naszej spiesznie drukiem upowszechnioną być mogła –

Zaraz na wstępie tej pracy z przedmowy ( ) do Króla Zygmunta – augusta autorem okazuje się być Marcin Kromer Krakowski i warmiński Kanonik: Serenissimo D. D. Sigismundo – Augusto dei gratia Regi

Regi polonia de Dr. Martinus Cromerus Cracoviensis et Varmiensis Canonicus. Zaczyna od powinności ptolomeusza filadelfa króla Egipckiego który kosztem wielkim pierwszy ogromną całego świata książnicę zebrał — Macieja Korwina węgierskiego i alfonsa aragońskiego królów, którzy ją również zgromadzeniem ksiąg wiecznie ozdawili — od tych przechodzi do naszego augusta który krom przyozdabiania stolicy kilku wspaniałemi gmachami, umocnieniu zamku, oneis machinis bellicis quas bombardas vocamus — krom gabinetu osobliwości (abaco) w którym mnóstwo rzeczy złotych i srebrnych wagą, kunsztem i klejnotami wspaniałych i drogich — bibliotekę wspaniałą nad tamte powiadał. „Za jednakże mówi dalej, ani ochrony nie jest jeszcze we wszystko jak trzeba zaopatrzony." Rozwodzi się nad korzyścią czytania autorów, potrzebą zwłaszcza pamiętnych

Łacym

-acym, o co augusta i uponuia, uni-
uersitatis ratherea. „ verum de Bibliotheca
alias sertapis plura – ut autem stu-
dium istud tuum laudabile est, ita
re illud quidem ma laude caret(ne)
quod publica totius Regni litterarum
monumenta quæ hactenus in archivo
Cracoviensi temere dissipata, et neglecta
iacuere in ordinem redigi ac disponi
et in iudicem conjici curaris: quo fa-
cile efset inventu quod quisque quereret.
cuius rei conficiendæ onus... cum tuo
ipsius iudicio... tum.. Joannis O-
czciewskii procancellarii patroni et
affinis mei monitu, cum mihi im-
positissem suscepi[2]... atque ita per-
pesi, ubique breviariis suis summa-
riis ut id quasi enchiridion quod-
dam peculiare et familiare habens,
quod subinde revolvens et relegens
subjectorum tibi populorum jura:
finitimorum studia et conatus: diœ-
cesum tuarum fines: successiones pro-
vinciarum ac hoc imperium, atque
defectiones, suis etiam detractiones
pacta, fœdera, et neapolitudines ma-

porum

2) (Jerzmu wzięł przed zamojskim
Ossolin i kromer exuli wa-
nouñ przypatrzenia i spi-
sania koronnego archiwum
Długosza wziął mi zamoj-
ski ale kromer a moze
Ossolin podkanclerzy pier-
wszy zarchiwum tego wy-
dobył.)

jorum tuorum cum externis principibus ac populis, pacisque et belli societates et alia id genus plurima recognoscas... Sic autem digestus est a nobis hic index rei inventariae, quemadmodum ipsa litera in archivio sub titulis principum, regnorum alq provinciarum unde profecta sunt vel ad quas pertinent, disposita sunt, annorum ratione observata, ita ut antiquissimae quaeque primum, novissimae postremum locum obtineant. Descripta sunt autem quam brevissime singularum argumenta adnecto in margine anni quo scripta sunt numero: quod utrumque nempe et numerus anni et argumentum in superficie ipsarum literarum isdem fere scriptis insuentis statim se offert, ut perfacile ut cuique, quas velit literas invenire. Demde adscripta sunt his eciam compendiose singula capita, quae ea litera in se continent, ut in promptu sit intelligere non in-

spectis

specteis etiam literis ejini quid insigne complectantur ... subiici hic duos indices: quorum in priore ordo Regnorum atque provinciarum ut a nobis collocatae sunt cum numero foliï describitur. alter vero nomina eorum sub quorum titulis et signis literae quaeque scriptae sunt secundum ordinem alphabeti itidem cum numero foliï continent." Tego drugiego Kniemer nie zrobił i nam to owe 7 kart nieliczbowanych jak wopisie zpoczątku powiedziano zostawione. — Nim Kodeks ten cały dostownie drukiem ni ogłosi sądzę koniecznym podać choć wstępnie ważniejsze starożytnych naszych stosunków wiadomości — dyplomatów przywilejów skarbowych nimiejszym objętych. Ciekawy badacz może porównać wymienione w poniżej ogłoszonych dziełach i zbiorach jak w Jannszowskiego i Hartknoch a pruskich Statutach i Konstytucyach także co do pakt o zaprzysaniu (ni privilegiis prussiae decalis T) prawa krzysztofa Hartknocha przy Kronice Dusburga p. 454 seq. Sommersberg w T. I. p. 81. mantissa Diplomatum — wypisuje węgierskie dodaje:

T osobno przedrukowanych

dodaje ex Diplomatario manuscripto polonico a gdy Judeki rejo podobny jest Kromerowemu — sądzę iż może do niniejszego lub autografu rejo (jeżeli gdzie istnieje). Nowa nowoje księga. Dogiel porównany z tym spisem przekonywa o wspomnianych niektórych Diplomatach wyraconych tym zbiorze dostatecznie umieszczonych a milczy (Acta litteraria Trim. B. i 4. ex a. 1756 p. 193–214. i 237–253.) także wydał ważny bardzo poczet pism i dokumentów różnych ruskich sprawie przeciw Kromera zamieszczonych. — Radzi przeciw wprost Kodeksu rejo nie wymienia. Okazuje go wszegdzie ale nasz zakres rozpoznawczy wymaga, ku ocenieniu rejo ważności pod względem Dyplomatyki Krakowskiej polskiej, którą Zabella przy końcu, akta dyplomatyczne krajowe wykazujące. Czytając tam wybór nazwa ich myśl zmusza gdzie ich to wszystko podziało? co stąd pozostało? kto porządał, kto zniszczył? a nadewszystko dla czego Kromer owych ważności archiwum Koronnego, spisawszy go powrócił

tego

(vide nrb. CXXXVII pod tytułem: Libri Legationum

Co do dzieł które nasze Komm. archiwum opisały tj: Rocznik Tow. Warsz. przyj. Nauk. Rocznik Towar. Krakowskiego wzory pism itd. p. Kazimierza Stronczyńskiego wyd. 1839. i Spis archiw. Kor. p. Dembowskiego r. 1840. fo litograf. —

tego ani dołączyć, ani na ucieczkę pamiątki przy Kronice mej nie wydał. 3)

Treść "Rodelsu Lego.

Juliusz papież powala arcyrem przeciw Aleksandra króla mianowanym duchownym charakterem w polityce nie trudnim — Tenże ustępuje królowi Świętopietrze na lat dziesięć, celem poprawy i lepszego opatrzenia kasy Kamienieckiego. — Tenże R. 1505. na całą polską wydała Jubileusz od pierwszej „praeter religiosos et voto obligatos." — 1523. „Leonis P. X. Indulgentia plenaria concepa audientibus missam et visitantibus Ecclesiam in die nativitatis Mariae ubi Rex poloniae praesens fuerit. Qui vero alias missas audierit centum annos. et totidem quadragenarum. a Clemente P. VIII. concepa seu renovata." —

II. Cesarze (f. 9 – 14.)

2 R. 1395. Wacława kor. Rzym°; Cerkiew przymierze z Władysławem kor. pol.m — 1515. przymierze Maxymiliana Ces. z Zygmuntem królem w Wiedniu 22 Lipca zawarte którem zawarowano aby sprawy pruskie wotaty według umow r. 1467 zrobionych; aby Cesarz nie odrywał mistrza, krzyżaków od wierności królowi i Rzpltej, tymże nie pomagał ani doradzał przeciw królowi i polakom. a jeżliby pol. jaki między królem a mistrzem wynikł mają ij albo sami pogodzić albo na przyjacielskim układzie cesarza, Władysława króla węgierskie°, Stryjowskiego i

Gurowskiego

Gurcen'skiego Kardynałów pozwstał Gdańszczan i Elblążan uwalnia „ a quibuscvis bannis preteritis et in posterum mandabit, ne banniantur. neve iudicentur ab imperiali camera." — przyrzeczenie tego wszystkiego za siebie i swych potomków daje — Zygmunt nawzajem nie wzbrania ni pogodzenia z Moskwą przez Cesarza, „ si quod mandatum ab eo habetur " jeżli zaś pokój nie stanie, Cesarz Moskwie nie ma pomagać — przystaje
X nieniej Zygmunt aby sami Niemcy do zakonu krzyżackiego wchodzili — (Tu za w drobnem sporządzonym w Wiedniu układzie na tym stawionym r. 1515 zjeździe, zawarcia małżeństw contractus gemini matrimonii w krótko zebranych punktach. f. 10.)

1525. Karola Ces. Dyplom na złożenie Zygmuntowi I przysłane; według niego król zostawać ma w przyjaźni z naczelnikiem i braćmi ordinis, uszczerbku towarzyszom nie dopuści, o wzrost owszem starania dołoży „ mittet procuratorium in aliquas personas ex fratribus ordinis ad exeundum se, tenendumque locum in congregatione „ któryby z braci w niewolą u niego popadł wojenną, wolno go puścić „ modo is non sit caput belli vel dux exercitus „; tamże po śmierci odesłać nieomieszka — "datum Cracoviae sub duobus sigillis oratorum et commissariorum eiusdem Caesaris." —

1549

1549. przymierze między Zygmuntem - augustem król. pol. W. X. L.
a Ferdynandem królem rzymskim
" avitum et proavitum " odnowione przez Stanisława Hozyusza
biskupa Chełm° - rzeczy na kart.
12. B. i 14. punkta ważniejsze:
aby Zygmunt - aug. siostrze swej
Izabelli i Jana króla węgierskiego X
synowi przeciw Ferdynandowi
pomocy ani rady nieudzielał (!)
" si quid bellum eis de Regno Vngariæ moveret, aut si de paternis bonis sivequæ aliis ex partis aliquibus et iure legittimo ei debentur, nollet stare arbitrio atque transactioni amicabili Caroli cæsaris et Sigism: augusti supradicti quos Ferdinandus ipse arbitros et compositores tulit — . . . " de moneta per commissarios utrinque deputandos de sententia ordinum iuris debet ratio, ut vel eadem bonitate et valore sit, vel prout melior et deterior quæque fuerit, iusta æstimatio ei constituatur — . . " hæc omnia promisit utrique rex verbo suo regio et bona fide loco iuramenti sine dolo et fraude se servaturum et ut a suis serventur curaturum esse. Exceptit enim Ferdinandus Papam et sedem apostolicam, imperatorem

et

et imperium romanum, ut pro fide sua deinde non possit si quis id iniuria vellet afficere. Item principem Turcarum quoad indutias cum eo habuerit, Sigismundus vero Aug.s ut. idem Papam, sedem apostolicam et Turcam excipit. Datt. Pragae —"
(Tego samego roku potwierdzone przez Karola IV w Brukseli.) —

III Vngaria (f. 20 — 26.)

pierwszy i najdawniejszy dokument jest tu zr. 1350 mocą którego Ludwik król węgier za przyzwoleniem braterskiem, Stefana Xięcia Slawonij i Dalmatij, Kazimierzowi Królowi polskiemu ujowi swemu Królestwo ruskie „ Regnum Russiae hac lege ut licuat sibi vel heredibus suis, vel si nullos reliquerit, Stephano fratri redimere vel a filio vel heredibus Casimiri centum millibus florenorum." gdyby zaś Kazimierz zmarł bezpotomnie po mieczu, aby dziedzictwo to wróciło do niego albo potomków wraz z Królestwem polskiem etc. Instrumentum sub titulo et sigillo Decanii et Cancellarii Cracoviensis. 1357 (?) — poprzedniego dokumentu nie Dogiel w archiwum nieznalazł. —) Dyplomata przy których podpisy szpiczastemi byty Kromer podobnie powyższemu notuje gdzie zaś niema albo niedokładna, albo cum abrupto sigillo, cum fracto sigillo etc

— następują Dyplomata Władysława z węgrami zlat 1386. 1403. 1404. 1410. 1412. 1423. 1439 — Przymierze (mandatum) zr. 1440 panów węgierskich do Władysława wzywających go na tron z 12 pieczęciami tegoż roku — przyjęcie tronu przez Władysława „non obstante coronacione infantis Alberti Alberti defuncti regis posthumi" powtórnie od panów węgierskich z 80 pieczęciami itd. — 1. r. Koronacja króla, korona z relikwij S. Stefana zdjęta „cum cassatione coronacionis posthumi, qui usitata corona coronatus erat et poenis adiectis contra adversantes illius coronacionem". — 1474. Dokoj i Przymierze małżeńskie króla węgierskiego z Kazimirzem Jagiellończykiem kr. Pol. przez posłów (cum oratoribus) zawarte. — 1491. Tranzakcja i zgoda między Władysławem kr. węgier. i Janem Olbrachtem o królestwo węgier. zpieczętują królewska i 15 innemi. — 1492 związek przeciw poganom: — bez roku. Przymierze Władysława kr. węg. z Zygmuntem król. pol. którego treść cała: Obiecują sobie nawzajem pomoc przeciw poganom, cyzmatykom, i chrześcianom z wyłączeniem sprzymierzeńców jak długo zimni przymierze trwać będzie; na przypadek wojny z Turkiem mają się wspólnie radzić

radzić papieża i panow chrześciańskich;
Multany maiąc posiadać węgry z potom-
kami „ od tamen sine prescriptione" —
przeciw Turkom mają się zachowować neu-
tralnie; gdyby nie byli potrzebne hos-
podary będą złożeni; gdyby na polską
wojnę turecką wywołał (Wospodar) lub
pogan wezwał, będą wspólnie wojowaniá
do zadośuczynienia — gdyby Turcy węgry
lub polskę najechali, mają wzaiemnie
siłami wzajemnie sobie pomagać; wo-
łoszy zaś obadwa razem; gdyby król pol.
wyprawę gotował na Turka, sposób za
wspólną radą obmyślicán być ma. „ Si
quid uterus quod alterius fuerit ab ho-
stibus recipiat, retineat, si minus fuit;
quodcunque vero alia de hostibus capernit
ea inter se dividant pro rata porcione."
Czyjé by ziemie Turek najechał, drugi wza-
jemnie jego ziemie zajmie; wojewodzie
zaalpejskiemu (transalpinensi palatino)
gdyby go Turek niepolował, król polski
wszelką pomoc; i tak sobie wspólnie poma-
gać będą, byłeby który domowa wojna
lub wielka jaka potrzeba miał przechodzony; przymierza z Turkiem jeden bez
drugiego niema zawierać; także polowiania
wojny, ani niegobądź związku robić prze-
ciwko sobie; spory wynikłe panowie rad
zobustron wysadzeni rozpoznają; prawa
kupieckie (negociatorum) dawne zachowane
będą. (zpieczęciami wtedy[ruch]ana; 29 pp Rad
(consiliariorum) „ similes litera sub titulo

et

et sigillis Sigismundi R. P. et 36 consiliariorum polonor. Datt. piotrcovie in Comiciis." — f. r. Jan ber. wzg. wyznacza Izabelli małżonce summy i dobra „dotis et contra dotis nomine". — f. d. piotr Kmitha wda Krakowski jako prokurator królewski przyjmuje zobowiązanie posagu i oprawy Izabelli ber. przez Jana ber. w Budzie zdziałane. —

IV. Bocnia (f. 31. 32.)

1395. (dla czego kromer wcześniejszych nie kładzie, kiedy we dwa wieki po nim Dogiel najdawniejsze Dyplona czeskie z r. 1255 wydobył z archiwum? dla czego tak mało? Ci rozstrzygnąć mogą, co tamże archiwum mają pod sobą.) — Przymierze Wacława z Władysławem Jagiellem. (ob. cesarca.) — 1460. Jerzego ber. pismo (mandatum) wzywające posłów Kazimirza króla na zjazd do Bytomia — f. r. przymierze tamże zrobione. — 1462. drugie przymierze przeciw Turkom. — 1471. Czechowie Władysława Jagiellończyka syna Kazimirza na tron czeski wzywają. —

V. Dania[1], Svecia et Norvegia. (f. 38.)

1) tak dawniej Danya nazywano. —

1419. przymierze Władysława ber. P i Witolda X. litew° tudzież obudwu państw z roku. (maje Dogiel. T. I.) — f. r. przymierze z Erykiem duń-

— skim,

skim, szwedzkim i norwegskim królem
tudzież z księ^m pomorskim i iż przy-
szłemi przeciw krzyżakom pruskim i
inflanckim. atoli jeden bez drugiego ani
w zgody wchodzić, ani wojny wydawać
niemają; pomagać sobie przeciw nieprzy-
jacielowi własnym kosztem powinni; zdo-
byczą równo się dzielić; w każdym razie
coby od jednego żądano, tam gdzie drugi
prawo jakie posiadać mniema, żądające-
mu prawo to ma być zwrócone; spory
wynikłe rada wspólna rozstrzygnie; choć
by kto odstąpić chciał przymierza, pod-
dani iż za zobowiązani dotrzymać; "ce-
terum hoc omnia rata fieint salvo fo-
dere Vladislai et Vitoldi cum Sigis-
mundo Rom. ung. etc et Venezlao
Boemie regibus" Datt. in castris z
56 pieczęciami. — 1505. podobne prawie
przymierze między Zygmuntem I a Janem
Danij, Szwecij i Norwegij królem, tudzież
Krystjernem synem jego dziedzicem Nor-
wegij a wybranym Danij i Szwecij kró-
lem i iż wzajemnemi posłuszeństwami z
18 pieczęciami. —

VI. Germania. (1342–44.)

1341. Henryk Landgraf Hessi przyrzeka
Kazimierzowi kr. pol. do pewnego czasu
2000 kóp groszy praskich (sexagenarum
pragensium) w posagu córce swojej Ade-
laidzie, czyniąc się zakładnikiem z pięciu

innymi

innymi książętami. — 1412. Ernest
ks. rakuskie rwem i oraża imieniem
fryderyka zdają się na władysława
kr. pol. w zatargach z Zygmuntem
kr. węg. — 1460. przymierze lu-
dwika palatyna Renu i ks. bawar-
skiego (ad vitam) z kazimirzem
kr. pol. do którego ks.ta mazo-
wiecky i pomorscy, tudzież biskup
Kamienski, należą. przyrzeka żyć
zimi w polocu, zwolnym prze-
jazdem w państwach; sprawy i kry-
wdy stron podlegną sądowi przy-
należnemu (ut actor sequatur fo-
rum rei); wyłączeni papież, cesarz,
krzyż król czeski, filip burgundzki,
fryderyk wda reński, albert arcyks.
austryi i dwaj biskupi bamberski
i herbipolski. — 1472. przymierze
kazimierza kr. pol. z albertem ks.
bawarskim mocą którego ktoś inne
wybrani wspólnie komisarze rozmie-
rzyć mają, itd — wyłączają król,
alberta margr. brandeburskiego, Henryka
mistrza pruskiego i Eryka ks. szczeciń-
skiego, książę zaś fryderyka wdę reń-
skiego. Datt. w krakowie itd. —

VII. Marchia brandeburgensis
(f. 50 – 52.)

1365. Hrabiowie Drzenia poświad-
czają, jako Drzeń i Santok zamki
od najdawniejszych czasów do korony
polskiej należały, z którymi hołd oka-

– dają

– dają królowi Kazimirzowi. Wkrakowie z 4ą pieczęcią. — 1402. Drzeń (Drezno) zamek poddaje Władysławowi kr. pol. ulryk, składa hołd z niego z warunkiem by wrócił do króla jeśli bez potomka umrze; burgrabiowie zamku wierność królowi przyrzec powinni. v. l. nowa marchja w zastaw dana Władysławowi kr. pol. przez Zygmunta w 10 tys. grzywien polskich, z których 4 tys. zaraz wypłacone. z pieczęciami wdy Kaliskiego, Kasztelana poznańskiego i jego brata tudzież mieja z Labiszyna. (przez Jana Ścibora z Ściborzyc wrabi na przeszburku oddawano) Śluby nowy z r. 1421. Jadwigi Władysława kr. pol. córki z Fryderykiem brandebur. margr. 1473. 1475. Zofji królewny polskiej z Fryderykiem synem alberta margr. brandeburc. 1535. Jadwigi córki Zygmunta z Barbary za Joachima marg. brandebur. wydanej. do tego kwity posagowe z lat 1536. 1538. — (u Dogiela w T. I najdawniejsze Dyploma brandebur. z r. 1471.) —

VIII. Silesia.[x] (I. 57–62.)

uwaga ogólna Chociaż Dogiel T. I. ma dokumenta szlązka dotyczące dwa z lat 1067. 1267. Tu jednak kronicz od r. 1310 zaczyna. Hołdowali Korony polskiej

[x] Szlązcy Książęta zagniewani na Władysława Łokietka, zobowiązy aby ich po koronacji swojej sennikami polski (feodales et subjecti nuncupati) — wszyscy prawid. poddali się Janowi Czeskiemu

polskiej ze Szlązkiem wszystkie tak ważne a pozet dokumentów tak licznej że zasługują bliżej być rozpoznanymi dla tego obszerniejszy Wypis ich czynię, odsyłając porównanie wszystkich do znakomitego dzieła Sommersberga: Rerum Silesiacarum etc etc a w szczególności do T. I. pp. 774 — 916 Codicis diplomatici specimen i pp. 918 — 1084. Diplomatar boemo-silesiae; także do T. III. części II pp. 76—90 manipsa diplomatum i T. III części II pp. 99 — 160. Diplomatarii boemo-silesiaci continuatio. gdzie jeżeli nie wszystkie, to najważniejsze przez Kromera wyliczane tam się znajdują. —

(Treść aktów dyplomatycznych Korony polskiej z Szlązkiem.)

R. 1310. Henryk dziedzic (hares) polski, książe Szlązkie, pan na Poznaniu i Kaliszu nadaje miastu Głogowu 12 targów (macella.) —

1346. ugoda Władysława Kuj. na Bytomiu z Kazimierzem kr. pol. aby nieprzyjaciół nieprzyjaciołom królewskim, mianowicie królowi czeskiemu, margrabi morawskiemu i innym książętom Szlązkim —

r. t. umowa (indutiae) Jana kr. czeskiego z Karolem margr. morawskim królowi w Mandlowo — przysięgę wierności z baronami i szlachtą czeską wykonali herb polski zmienili i najzajętsi stali się wrogami korony polskiej. Długosz T. I. s. 991. —

morawskim i Janem Kuś. Karyntij
jego synami zjednej a Kazimirzem
królem polskim i Bolesławem Kuś.
Świdnickim zdrugiej strony „ sub ti-
tulo Capitanei Vratislaviensis et Sigillis.“
1356. (Transumptum) Bitie (Ofen)
Ludwika kr. węgier. według pierwszego
listu nadaje ziemię Kuś. Świdnickie
i Jaworskie Karolowi IV. koronie
czeskiej a według drugiego „ tanquam
procurator „ Kazimirza kr. polskiego te-
muż królowi i czeskiej koronie zwraca
miasta Byczynę i Krzyżbork (Bicz in
et Kraiczpurk) za to że Karol takna
Ludwika jak na Kazimirza prawa swe
do Kuś. głogowskiego i innych w ma-
zowszu zlewa; kwituje go zdługów
Kazimierzowi winnych, za które Bole-
sław Kuś. Świdnickie ręczył, obiecując
do 4ch miesięcy wszystko wypełnić. —
1391. umowa Władysława kr. polskie
z Henrykiem głogowskiem, i Kazimierskim
Księciem tudzież z Konradem II Kuś.
na Oleśnicy i Kozlu „ quarum (cuduum)
violatores capitis pena plecti debent
aut confiscacione bonorum, et quod con-
venient, cum rege Callisio de controversiis
et damnis.“ —
1396. Franzeskę Bolka i Bernarda Kuś
Opolskich tudzież Jana brata ich bisk.
Kamińskie (czy Camenensis czy Colinensis
czy Culmensis, bo te trzy nazwy tu może
przez mylkę przychodzą) z Władysławem
Kwłem

królem pol. pod opolem zawarta.
Książęta zatrzymują opolskie, głogowskie, strzeleńskie i domaradzkie twierdze (zamki) miasta i ziemie jak dawniej Władysław Kryjuś; królowi i koronie złodzieje wiernem nienają; braniec wzajemnie uwolnią; twierdzy Bolesławiec ani zjywności, ani posiłków przeciw królowi nie dadzą, o i w innem wszystkiem przyrzekają, dokładając starania aby twierdza ta królowi zwrócona była, w razie przeciwnym, winni są posiłkować królowi wraz zinnymi książęty rzeczonemi; o Lublinie i Oleśnie nie będą sprawy toczyć (non litigabunt) z Spytkiem z Melsztyna; wszystko bez szkody wasalstwa kr. czeskiego; ręczą za nich Wacław bisk. wrocławski, Ludwik ks. Brzegu, Konrad oleśnickie i Kozielskie książęta Przemysław opawskie książęta; obiecują królowi wrazie niedotrzymania tych paktów stanąć przed króla (se affuturos); rajcy zaś opola, głogowy, Strzelca i Krzepicy trzymać będą po stronie królewskiej i pewnych panów polskich (certis proceribus. polonis) gdy książęta pakta owe zerwali" sub q sigillis"
b. r. Książęta Opolscy przyrzekają Kazimirzowi kr. pol. jako w przeciągu roku z nim o księstwo w układ nie

wejdą. (

wejda. (czy tu błędnie wpisane bez roku między 1396 a 1397?) a może Władysław.

1397. Zgoda Ks. Szlązkich z Władysławem Kr. pol. 3 lat trwać mają, nie popierania owszem oparcia, nieprzyjaciół, sprzymierzeńców i krzywoprzysięzców pod 7 pieczęciami. —

v. l. Dobra Lubliniec, Rozemberk czyli Boszno i Gorzów Spytek z Melsztyna woda krakowski, zastawia za 1000 grzy. groszy praskich (mille marcis grossorum pragensium) Przemysławowi Ks. Cieszyńskiemu, i synom jego Bolesławowi i Przemysławowi. —

1399. Tidemisoria cautio Przemysława cieszyńskiego pana na Głogowie, Przemysława i Bolka dziedziców jego, Jana świdnickiego, Bolka i Bernarda opolskich Książąt, za Jana biskupa Kolińskiego) Ks. opolskiego w niewolą wziętego, Jana Władysławowi i Jadwidze Kr. pol. zwarunkiem by wszelkie zatargi ustały, a biskup ani z rzeszą ani z poddanymi jego, ani sam ani przez drugich prawować się niebędzie. gdyby zaś to uczynił, zbiorowej potędze się (silent) w zakład w 10 konnego a 2 pieszego męża „cum decim equitibus et binis pedestribus. Jeżli zaś „non liquebit de transgressione" wszyscy wspólnie obowiązują się na sąd się stawić. przyrzekają radzie biskup wspomniony, nie będzie się ubiegać o Katedrę w Kolonii bez zezwole-

nia

nia króla. Dan w Cieszynie pod 5 pieczęciami — Tamże Nemoja Bolka i Bernarda za brata swego Jana biskupa chełmińskiego (culmensis) z własnem potwierdzeniem jego. —

1402. Donacja ślubna Jana Ks. Ziemborskiego żonie swej Aklenie uczyniona z potwierdzeniem warszawskim i czeskiego króla „cum attributione certorum titulorum." —

1407. Warszaw kr. czeski potwierdza powyższą donacyą z summą 4000 groszów praskich „et conservatione ad vitam" —

1412. Anna zezwala czyli ręczy za posag powyższy. —

1418. Bolko Ks. Cieszyńskie przyznaje dług 1000 Kop szerokich groszy praskich Władysławowu kr. polskiemu. —

1438. Bolesław Ks. Opola i Grodkowy ustanawia (instaurat) przymierze (foedus) z Władysławem kr. pol. i wybór Kazimierza na tron czeski potwierdza; obiecuje nikomu nie popierać przeciwko tymże; także zlejt dać przez swe ziemie wydać ludziom ich; „nec permissurum novum falsae monetae" —

t. r. Bernart, Jan i Mikołaj książęta opolscy wracają do zgody z Władysławem król. polskim i zatwierdzają wybor Kazimierza brata jego na tron czeski; przyrzekają

wynagr

przysięgę na wierność"; po koronacyi wolny przejazd ludziom i portom krółow rzeczypos; rada ani poniżnim przeciwko nim nie wystąpią; fałszywą monetą zabronią" similem Vladislai monetae pod Bma pieczęciami — podobnież Książ. Opawskie i Ziemborskie — szlachta Brzegska do zgody z Władysławem K-P. powraca wybor Kazimira potwierdza; przysięgę na koronacyi wykonać przyrzeka; glejt daie ludziom i portom całej wojskom, oraz że nie będzie przeciwko żadnemu z nich "falsam monetam prohibituram, nec toleraturam. Quod si qui contra hoc facere vellent." —

1441. Mieszczanom wrocławskim wolny przejazd, Władysław kr. polski zapewnia przez polskie z towarami tak lądem jak wodą do węgier i Litwy" sub Bann cumpto Joannis Episc. Vladislaviensis" —

1445. umowa rozna Bernarda i Bolesława Ksiąt Opolskich i ich poddanych z polską, pod warunkami: aby Baśnice za Kaucyą wolni byli; ani umowa zerwaną uważana, gdyby polacy wojnę z nimi prowadzili a Książ. Opolscy zwyrości żądali. wejścia pod polskie nieprzyjaciołom i złotom do polski zabronione ani wzpierać nikogo przeciw polakom niebędą tak sami jak i ich poddani. gdyby zaś w zerwodą stron zaszło, pakta niemaią być za zerwane uważane, Książ ta dwoich Kommissarzów do Bendzina zeszły, jeżli z małopolanami, a do Bo

leslawca

– Wrocławia jeźli z wielk Kopolakami o co chodziło. gdyby tymczasem król węgierski i polski Władysław powrócił, powinni się porozumieć o krzywdy i spory z nadania polskiem, albo na samego króla zdaniu przesłać. „Similiter si non venerit nitra indicias. Głogowie sub 2 sigillis.“ —

1447. przymierzenie polskie i jedności między Kuźmi Opawskiemi, Bolesławskiemi, Oświecimskiemi i Toszeńskiemi a królem i koroną polską według którego zastrzegają sobie aby nieprzyjmowano nieprzyjaciół i złotno, ani przypuszczano do polski owszem ścigano zbiegów; także o krzywdach i sporach a karach na niespokojnych czasach. Dan Wolanowicz.

r. 4. Umowa dziesięcioletnia Kazimirza króla Pol. z mieszkańcami Wrocławia, Namysłowa i nowego miasta. Handel obopólnie wolny. Złotnicze w pobliżu nie będą szkód sobie, w razie wypadku nieprzewidzianego umowa się nie uważa za zerwaną. przybyszom szkodliwym schronienia nie dadzą, ale ich ścigać będą. nieprzyjaciół w swoich limitach wolno nawzajem ścigać a będą sobie pomagać aby ścigani szkody czyniący karani byli, a rzeczy wzięte zwrócone. Sędziowie dwaj z każdej strony co półrocza zja-

– da,

– dać aby krzywdy wzajemne sprawdzić, raz w Wielkomi a raz w Nanyszowie. Jeźli spór zostanie nierozstrzygniony postanowią zjazd. (constituant conventum) Jeżliby zaś nie mieszczanie nieprzyjaciela niepowstrzymali sobie nawzajem uprzedzą. „si quis de foederatis pactis convenirent sistent se coram iudicibus ad citationem prefecti sui. condemnati quod ore non poterunt luant corpore. Socios suos alteri contra alteros non iuvabunt nisi in defectu iusticie.“ Wierusz brancer ma być uwolniony pod warunkiem aby się nie mścił (non ulciscendo) Item w Wielkomi – pod 3a pieczęciami miał przerzeczonych.

1148. Umowa roczna Kazimierza kr. pol. z Konradem Starszym i młodszym czyli białym braci Książ^mi Oleśnickiemi, Kozelskiemi jako do króla przyszła i Arcybiskupów obiorą. Ktoryby z polaków umowę naruszał mają uwięzić król dwoma niedzielami przed zjazdem uprzedzić (denunciare), król zaś wezwie i zjazdowi przedstawi aby sam się usprawiedliwił. podobna umowa druga tychże między sobą – także Bernarda i Bolesława Książąt polskich z Kazimierzem Królem pol.–

r. t. Jan Czapek z Saan (Sagan) zeznaje iż zarpowiony przez koronę polską w worzystkim przynależytościach – pod 3a pieczęciami.

1160. Konrada białego książ. Oleśnickiego z Kazimierzem

z Kazimirzem Królem pol. przymierze, którem przyrzeka poddanym Królewskim wzielką wolność i bezpieczeństwo od szkód; zobowiązania lub krzywdy nie przenosi lecz prawo rozstrzygać ma. Gdyby Starostowie niepełnili obowiązków, w Tej mierzącej Królowi radość uczynią; ktoby złoczyńca przyjął szkodę wynagrodzi; kto pakta złamie karany będzie, przymierze atoli przeto jeszcze za złamane nie można uważać lecz w tedy zjazd ku wymierzeniu sprawiedliwości raz w polszcze a raz w Szlązku z exterych deputatów naznacza. Zbiegi będą swym panom wydane. Gdyby Czechowie polakom wojnę wypowiedzieli, mają się wzajemnie miedzy sobą uprzedzić.—

v. t. Starosta Pezinski; umiyś pięć rzecz Władysławowi; wojtostwo Kuźmi jako Jan Xże opolskie i Raciborskie w pewnym czasie oddadą donayą Warszawa kr. Czes. przez Jana Helenie żonie swojej tytułem posagu zrobioną.—

1418. Jana Kuż. Zegańskiego (Sagan) i Henryka Munsterberskiego Kuż. układ z Maciejem królem węgierskim względem oddania swoiem i tychże swych imieniem Twierdz Zagan, Sprotawy, Kozuchowa, Swiebodzina, Grunberku, Potkowic i Warsemberku wd. oczyszczenia

Maryj P.

Mazij P. takie prawa i przywileje do
Głogowy większej. Henryk ustąpi z pan-
kentkym miastecka. Zamek Munsterberk król zatrzyma w posiadaniu, za od-
liczeniem tymże 40 tys złotych (aureorum)
połowa przy ustąpieniu, druga za 8.
waleu w Wyszkowie. Krzki wojen-
ne z obustron ustają. Braiec uwolnień.
zdobycz wojenna ludziom i towarzyszom
Kniąt wzyta, będzie zwrócona. Ruchomo-
ści małżonki Jana będą oddane, Janowe
zoś wtwierdzy zostawią itd.—

1491. Władysław król węg. i Pol. przema-
za Janowi Albrechtowi kuś. na Szlązku
bratu swemu kontrybucją od własnych
poddanych.—

1499. Granice między Pstwem odnowie-
nie w polsce a międzyborem wrz
Pstwa Siczowskiego na Szlązku. Sub di-
tato et sigillis 2.— Jedna Kazimirza
Ks. Cieszyńskiego i Pstwy Szlązkiego a dru-
ga Ambrożego z Dempowa Wdy Sieradzkie
i Jenek. Wo polskiego.—

1502. Władysław król węg. i Czech. po-
zwala Zygmuntowi bratu kuś. Głogow-
skiego polować w Gierlickich lasach —
tenże pozwala aby Zygmunt bił monetę
polską swoim literą Boemica.—

1504. Dyploma mocą którego Zygmun-
towi tenże pozwala bić monetę jak
oretka. Dan w Budzie. Margrabstwo
Łużacij niższej przez tegoż Zygmunto-
wi kuś. Głogowskiemu bratu w lennie.
v. t. Wrocławianie zrzekają się składu

towarów

towarów mianego ztąd Władysława króla węgier. i Czeskie „ quo vetabantur polonis ad alias civitates proficisci et commercia exercere „. uczynili to z przyczyny że Zygmunt król zabronił poddanym polskim wszelkiego handlu z nimi, aby żaden z polaków do nich i nikt od nich do polski jechać się nie ważył. –

1525. Fryderyka Książ.a Legnickiego na odebranie od Zygmunta kr. pol. złotych 1750 (Florenor) Kwit. –

IX. Pomerania. (168–71.)

1343. Bogusław, Barnim (Barvinus i Warcisław Książ.a pomorscy w nadziei że Bogusław zaślubi Elżbietę córkę Kazimirza kr. pol., obiecują mu ponowić usługi w 40 ludzi zbrojnych (galeatis) przeciw nieprzyjaciołom a mianowicie przeciw krzyżakom ile krotć tego od nich zażąda, od dnia zażądania w 4 tygodniu. przejścia się na ziemię królewską niedozwalają; posiłkowego żołnierza ma jeden drugiego nawzajem u siebie opatrzyć, w ziemi zaś cudzej każdy sam siebie. Zamki i twierdze zpołem dobyte, temu oddane będą kto pierwszy zajmie. gdyby obie strony zdobyły, według oceniena jeden drugiemu zpłaci. Bogusław ślubnego wiana Elżbiecie obowiązuje się 2 tys.

(Barnim 2.)

Kojo

kóp groszy praskich (rezag czarum pragensium) na pewnych dobrach za pewnić, którem wolno jej po jego śmierci według upodobania rozrządzić, gdyby pierwej umarła, dobra wracają do niego, do braci jego lub ich potomków. Gdyby zaś on pierwej umarł, a bracia dobra rzeczone posiadać mieli, wypłaci jej 20 tys. kóp groszy praskich po objęciu dóbr przez Elżbietę, poddani przysięgą jej na wierność. —

1390. Warcisław ks. pomorskie posiada hołd przez rubież złożony Władysławowi królowi polskiemu i koronie polskiej. Temże przyrzeka złożenie hołdu przez Bogusława i Barnima braci swych, przeciwko krzyżakom pomagać będzie, bez wiedzy króla w przymierze z nimi nie wejdzie, ani żołnierzom ich bądź innym nieprzyjaciołom przejścia przez kraj nie dozwoli. Obwód natknięcia zwróci, który otrzyma od króla Bydgoszcz według układów i paktów. Do tego wraz z potomkami obowiązuje się. Dan w Pyzdrach.

v. t. Światobor i Bogusław książ. pomorscy „promittunt se pro violatis habituros esse indutias triennes factas cum Cruciferis“, jeżeli ci Ottonowi drugiego Bogusława synowi, do arcybiskupstwa Bydgoskiego przeznaczonemu, ruchu. A chociażby układ ten niebyt pogwałcony, po ich stronie, zdarzy się przeciwko nim zerwanie i w żadne przymierze bez jego rady nie wejdą. →

1403

1403. Bogusław ks. pomorskie
zeznaje, jako na dwór Władysława
kr. polskiego wezwany został; że
mu 80 grzywien srebra wyznaczono
za co w 100 halabardników (hartatis)
wojennie służyć obowiązany z wa-
runkiem iż w pieniądzach króla ży-
wności wszelkiej otrzyma, lub za nią
na każdego halabardnika po 3 grzy-
wien od króla, który go na wrazie
od nieprzyjaciół bronić obiecuje. —

1410. Bogusław ks. pomorskie
zeznaje że zamki Biechow i Si-
pelbein ludzie miasteczka Friedland
Baldenburk i Hamerstein z zie-
miami do nich należącemi, Człuchów
zaś zpołowa ziemi w dożywocie od
króla Władysława otrzymał, po śmier-
ci atoli jego mają do króla wrócić.
nawzajem przyrzeka królowi wojennym
kosztem i rzeczą przeciw krzyżakom
pomagać a to w granicach Wielkiej
polski w ludzyę zaś za wynagrodze-
niem, jako i inni wazalowie „
sicut alii Regni Vasalli „. prze-
ciw wszystkim jedynie wtedy, jeśli od
dawnych warunków odbiegną. w
razie koniecznym i twierdze ludziom
królewskim zająć pozwala. —

1432. Kazimierz ks. pomorskie
obowiązuje się nie dawać pomocy
krzyżakom przeciw Władysławowi
królowi pol. i przejścia przez swoje
ziemie tymże nie da „ sub fide et ho-
nore." gdyby tego jawnie niedotrzy-

mał

mat, podległe rzhodom wszelkiem wojennem. w razie poiadrzenia, kommissarze wspólni rozstrygną. z 8 pieczęciami.—

1525. Jerzy i Kazimirz książ. pomorscy i szczecińscy zawierają przymierze z królem Zygmuntem, przeciwko krzyżakom pruskim, za co król ich bronić przeciw Margrabiemu brandeburskiemu. co do innych nieprzyjaciół o osobnym liście nawzajem sobie będą pomagać. król ma opatrować niewolnika, który wiss przez nich wzięty będzie, królowi na być oddany. kto towarzysze zdobędzie, ten sobie zostawi. neutralne mają być oddane królowi. wojny wypowiadać bez wiedzy króla nie mogą, ani przejścia przez swe państwa nieprzyjaciołom niedozwolą. sioła wszelkie zastawiane przeciw królowi odwracać i przestrzegać niemieszkają. król może wyciągnąć zobowiązania z ich ziem, bez za ich wiadomością. krzywdy kommissarze wspólni w Chojnicy co trzy lata rozstrygać będą. skargi na pomorzan poselane być mają do JKM (prefectum) stolpeńskim na prusakow do Wdy pomorskiego a na polakow do generała (prefectum) Wpolskiego. Handel poddanym królewskim wszystkiem pomorzu wolny. Zbiegi polskie w przeciągu lat pięciu od dnia dorozumienia się, wydane będą swym panom. złodziejom (złym ludziom) glejt nie ma być dan, gdyby się nie podjęli stanąć sami i usprawiedliwić o miejscu popełnienia czynu. z 2a pieczęciami.—

1526. Jerzy książ. pomorskie i szczecińskie

z Barwinem bratem swoim, zezna-
ją iż na mocy zapisu dziada
swego Eryka (memoriae bonae
Erici avi sui) zamek Bytow i
miasteczko Lemburg od króla pol-
skiego do rąk wieczny mają, zwa-
runkiem złożenia za wezwaniem
królewskiem albo magistratu M.
gdańska (consulatus), mając tylko
od króla Zygmunta tylkiem lenna
„ eo quod ipsi remiserint 14 millia
aureorum ungarorum pro dote uxo-
ris sua adhuc debita „ w przypadku
bezpotomstwa mężkiego i zamek i
miasteczko z ziemiami pod prawa
królewskie wracają. Zastrzegają się
mytem 10cimy i inne dochody bi-
skupowi władysławskiemu należne
„ et quod pro tribus nihil utrinque
exigi debet. „ z 2ma pieczęciami. —
1549. Barwin i Filip Książęta po-
morscy przyznają, jako od króla
Zygmunta-Augusta zamek Bytów
i miasteczko Lemburg z ziemiami
tylkiem lenna storowne do państw
Zygmunta I otrzymali. Dan w
starym Szczecinie. —

X Polonia (f. 78–87.)

(uwaga. pierwszy dyplom tu przez
kromera położony jest r. 1252.
(o którem niżej.) Lelewel w rozpr.
hist. war. przy. nauk Tom XIX
s. 468 wyjął z papockiego i Na-
kielskiego z tego roku, tego samego

Bolesława

Bolesława wstydliwego nadanie klemensowi z Ruszery w Krakowie zdziałane; też zdaje się że albo niedokładne albo podrobione; styl bowiem ogólnikowy podpadł ogładzie czy wkopij nie wierzytelnej papierowi dostatecznie przekonywa a mnie wyuczy kronera następnie tu położonego. Zresztą kiedy że ten cały zwyżobliżonym życiu oddany
x lub był przez papieżów, legatów, zalotników podbity że co chcieli i jak chcieli zato zezwalał i za jego rządów najwięcej podobność będzie pofałszowanych nadań czyjeś dyplomatów, albo transumptów z których nie trzymano się skrupulatnie litery pierwszego, ale dodawano robiąc odmieniano według potrzeby lub upodobania interesowanych. Niewiem dla czego tak bystry badacz jak P. Lelewel dyplomatów przywiedzionych (mieszkając wtym samem miejscu gdzie i metryki czyli archiwum) - nie starał się sprawdzić. I to jest najsłabsza strona jego badań uczonych.) — AB.

1252. Bolesław książe polskie (V. wstydliwym zwany) nadaje hrabi Racizowi (comiti Razonoui?) za zasługi pewne dziedzictwo (certam hereditatem) mianowicie za odzyskanie na tenże użytek kosztem własnym zamków Drzeń i Zbąszyń. Nadania tej dziedzictwo od poziwów (a citatione) zamkowych, kasztelańskich „ab edificatione castri et conductu ducis, quem non dubant„ Zresztą akt ten cokolwiek wypisuje

wypisuję wtarnemi Kromera Nowami. — „ nullo Camerario citentur nisi annuo Duis, ab expedicione, a powos, a stroza, a naras, a septuaginta, a nyestane, a podwodowe, ab opole, a bove et vacca annuali, a poradne, quod ipse et posteri sui super homines suos in singulis solucionibus accipiet. Et si duo homines invicem se occiderint, ipse penam capitis accipiet in eisdem, nisi Duci soli obediant. Datum in Pornania. presentibus honorabilibus viris qui sunt testes huius donacionis. Ver.li D. Dc. Bugufalo Eppo Pornaniensi Petrico proposito. Petro decano eiusdem cellerie. Comite Bogustao palatino, Ioanne filio Albrachti palc. calisiensi, przedpelcone Cast.c pornamien. Dirsziraui Cast.c gnesnen. Arcamboldo Cast.c callisien. et aliis quam pluribus fide dignis." — Dziedzyraj

1278. — „ Bolezlaus D. Cracovien.s et Sendomirien. cum Cunegunde uxore donat procopio Cancellario suo ac nepoti villam Czistebrzegii. liberatque eiusdem villa incolas ab his serviciis et solucionibus. Scilicet: przewod, powos, stroza, stan, powolowe, targowe krowa, podwodi, woginija (może wojna), a castro novo extruendo, vel eciam veteri reparando, a domi-

— no

no custodia, qui stroże pan vel stroźnik vulgo dicitur, a falconibus, a castoribus, a venatoribus castorum, et eorum dominis videlicet venatorum, a venatore cracovien. quem non vult in querceto et nemoribus dicta villa unquam aliquot iuris habere, necnon ab omnibus solucionibus, servicijs, exaccionibus, angarijs et perangarijs ducalibus castellani et palatini cracovien. ipsorum iudicium et officialium quorumcunque. excepto duntaxat przewod militari ad quod ista consuetudinem communem tenentur. Insuper nec ad Tribunal palatini nec castell. cracovien. nec eorum iudicium nec alterius cuiusque iudicis nunquam aliquomodo citabuntur nec tenebuntur in aliquo iure coram ipsis vel consuetudine respondere, sed tantum ad suum et ipsius successorum presenciam et suo domini qui pro tempore fuerit citacione vocabuntur. Nec tamen ad suum examen vel ipsius successorum, per camerarios vel officiales quorumque, sed tantum per literas sigillo suum terre consignatas poterunt conuenire. Si autem homicidium inter incolas accidet, dominus prehabita villa recipiet semper capitis et homicidii totam poenam, sed si dictorum incolarum, villus per extraneum occidatur vel occidat extraneum, prefato domino medietas poene cedit alia vero medietas ei ad quem de iure et consuetudine diuorcium pertinere. Concedit eciam domino villa semper

castores

castores capiendi in Visla ibidem
ac genus omne ferarum venandi
in quercto. Dat. Cracovie 1278.
presentibus Comite Vars Castell°
Cracov. Comite Janusz palatino
Sendomirien. Nicvstyp palat.
Cracov. comite Martino Castel°
brzezien. Com. Perka pincerna
Sendomirien. Comite Otta Sue-
camerario Cracovien. — 4

1309. Woldemar Marqv. brandeburg-
skii opisuje granice przez siebie
zrobione „inter Leŭonoŭce et ci-
ves de Rcez." —

1331. Władysław Ks. Dobrzyńskie
ustępuje Kazimirzowi kr. polskiemu
dziedzicznem prawem ziemią dobrzyń-
ską, przez krzyżaków najechaną,
a bierze w zamian za nią ziemią Łę-
czycką.

1391. Donacya ziem władysławskiej
Inowrocławskiej, i Lubolskiej przez
Władysława opolskiego wielunskie°
Kujawskiego, i dobrzyńskie° księcia
Jadwidze córce a Alexandra Kuj.
Kijowskiego żonie za zrzeczeniem
małżonki swej Eufemij i Katarzy-
ny wtórej córki Kuj. wschowskiego
a żony Henryka Żegańskiego (Że-
ganensis) y excipitur etc — —

1. v. Teutze daje na własność zie-
mię dobrzyńską Alexandrowi kuj.
Kijowskiemu, bratu przyrodniemu
(uterino) Władysława kr. polg°

dat.

Dat. in Kamieniecz „ sub titulo et sigillo supradicti Vladislai Regis "—

1413. Zamek, miasteczko i powiat zamborski królowi polskiemu przyznany.—

1417. Maciej biskup przemyski zrzeka na króla Władysława prawo prezentowania do kościoła przemyskiego.—

1423. Janusz biskup przemyski wraz z kapitułą transakcyą rzeczoną potwierdzają.—

1427. "Nobiles quidam (ci) obligant vitam, famam et bona sua, nisi arcem Kamieniecz intra 6 septimanas tradiderint cui Rex iusserit "—

1. r. Kołomyjska ziemia wiarność ślubuje królowi i koronie polskiej.—

1451. „ Casimiri Regis Polonia constitutio de minuta pecunia (zdawkowa v drobna) in Polonia et Masovia accipienda sub poena. Et de falsa moneta cavenda. . . "—

1459. „ prefectura Siepusiew. concessa predicto de Dmoszicze et obligata sex millibus quingenti flor. in stipendio prussico mercis. Ubi meminit quod ea prefectura, soleat quotannis ponderare tria millia aureorum ungaricor. Sed de his tribus millibus mille aurei remissi erant, ad certum tempus, a Casimiro rege propter damna et incommoda —"

(Tu następują wiadomości o ważniejszych aktach zarządzania Zygmunta I kr. polskiego na Kart. przechowanych wszystkie na wykazanie

† 85—87 Cod. mss.

—zanie

zanie bez te już bliżej oznaczone znajdzie w Tomicianach a tu i tak rozpoznanie nasze szeregu coraz nabiera rozmiarów. Odesławszy pi-szącego do kart wskazanych wspomnę tu o jednym zrobie:

1532. „Chęcinensium metallorum concessio Sigismundo Regi Poloniae per Joannem Slibotki in bonis suis." →

XI. Lituania (f. 97–104.)

1333(?) – (pierwszego ~~tego~~ Dyplomatu litewskiego Władzię M. Kromer wtych wyrazach:)

„Jawuntha, Keistuth, Lubart, Georguis Narimunthowicz, et Georguis Korïatowicz duces, inimas fuerunt cum Casimiro Magno Rege et Ducibus masovie Lemovito et Kasimiro pro re et Olgierdo Coriatho ad fratribus, ad cuos annos per quos tempus leopoliensem terram Rex, ipsi vero Wladimiriensem, Luensem, Belzensem, Chełmeńsem et brzesteńsem quiete possidere debent, sed nullas edificabunt nec instaurabunt arces. Krzemieniecz arcem Narimunthowicz in sequestro habebit. Non ferent opem alteri contra alterum et stabunt arbitrio Ungarorum de controversiis –" (bez rozbu. powyższy zdomyślu mego.) –

(6. rokiem) – Theodori, (u Kromera Treodori) Romani, Simeonis et

Alexandri

Alexandro ducum et aliorum Ruthenorum homagium et fidelitas Vladislao regi promissa apud Lucrtkum. sub sigillis 15. bina litera conpisto"
(Potem miejsce następuje szereg dyplomatów i aktów dyplamatycznych inflanckich, żmudzkich, pruskich i innych mniejszych książąt z Władysławem królem polskim, Witoldem, Świdrigiełą, Zygmuntem W. X. Litt. od roku 1382-1445. wszystkie były według tego Indexu za czasu Kromera w największym porządku i są tu dokładnie streszczone —)
ostatni z roku:
1508. Dwie Donacye. Jedna Teodorowi Iwanowiczowi księciu przez Zygmunta kr. polskiego tenuz dworzysk ad pod Kiekiem — druga Teodora Iwanowicza księcia i małżonki jego Heleny odstąpienie Zygmuntowi kr. pol. zamków Pińsk, Kliek, Dawidów, grodek, Rozarów &c. i wiad z właściwemi ziemianami „omnes thesauros suos et quicquid a patre et socru (sic) ipsi obvenient" z warunkiem gdyby bezpotomnie umarł. —

XII. Ruś. (f. 112-114.)

Uwaga. Kromer zrobił wprawdzie oddział tym napisem i zaciągnął tu niektóre akta, lecz w wielu miejscach odsyła do działów co do Rusi i podola pod Litwą i Węgrami. Najdawniejszy zaś tu dyplomat jest z Roku:
1378 mocą którego nastąpiła zamiana ziem dobrzyńskiej i bydgoskiej za Ruś

między

między Ludwikiem królem węgier^m
i polskim a Władysławem Kuj^m
Opolskim itd pod opisanymi
warunkami. –
(reszta spraw ruskich najwięcej do
panowania Władysława Jagiełły
po rok 1439.) –

XIII Prussia pro Regno.
(f. 118 – 135.)

uwaga. ważny to bardzo oddział
aktów polski z prusami królew-
skimi – jest on najobfitszy zwierzch-
nik w tym skorowidzie. W nadziei
że kiedyś go całego, wobec miłośni-
ków prawdy historycznej przez druk
ujrzymy, zdałem ograniczyć się mu-
szę na wypisaniu tu co najrze-
kawszych.)

1337. Ludek, mistr krzyżacki wraz
z zakonem przedtem przymierze
(nieważne) z Kazimierzem kr. pol^m
tudzież z Janem królem czeskim
i książętami mazowieckimi. –

1337. „ Sentencia Galardi de Carce-
ribus et Petri Gervasii pro rege
et Regno polonie contra Crucigeros
prussie, qua excommunicantur
et ad restaurationem destructarum
Ecclesiarum ete condemnantur. „ –
Eadem Sentencia sub titulo et sigillo
Vilhelmi Cardinalis s. Marci. –
Tamże ram wyrok i odpis „ subtitulis
et sigillis Friderici Card^s cum Cap^li
tulo cracovien. „

1349. granice polski i Kujaw z

pomorzem

z pomorzem, ziemią Sztumską, sub titulo et sigillis Henrici Tutmer magistri Prussie et aliis duobus."
(Tu następują umowy i przymierza w kronikach przytaczane między władysławem król. pol. a mistrzami krzyżackimi, kordy biskupów warmińskich, sztumskich, pomezańskich od 1380 — 1436.) między tymi:
1410. przywilej miastu Gdańskowi przez Władysława w Malborku nadany „sub sigillo minori, sed promittit sub maiori."—
1413. „Instrumentum recognicionis de oblatis magistro prussie de Lewis super terra Samogitie nomine Regis Polonie et Vitoldi ducis Littue."
1454. „Terrarum Prussie defeccio ad Regem et Regnum Polonie, et reintegracio unionis cum regno etc etc. Dat. Torunie sub 51 Sigillis."—
Litera fidelitatis et homagii terrarum Prussie Regi et Regno Polonie sub sigillis 6.—
Prussorum subjeccio et unio cum Regno Polonie sub sigillis 7 legatorum—
Juramentum subiecciones et fidelitatis nobilium terre Culmensis Regi et Regno Polonie. Torunia sub 4 Sigillis.—
Nuncii minorum civitatum Prussie approbant acta a nunciis terrarum cum Rege polonie. Dat. Graudentz sub 4 Sigillis.—
prelati, barones et universi terrarum nobiles terrarum et civitatum Prussie promittunt

– fidelitatem sub iuramento Casimirum Reg. polonie tanquam verum et legitimum dominum, promittentes Crucifixos de prussia extirpare sub 5 sigillis.–
Gubernatoris et procerum Prussie obligatio, quod Episcopi prussie cum suis capitulis et subditis iuramentum fidelitatis regi prestabunt. Torunia. sub 5 sigillis.–
gedanensium recognitio quod subiecti sunt Regi et Regno Polonie et 2 millia aureorum quot annis pendere, curiamque cum granario et stabulo Regi edificare debent. — — 4 —

1466. poloj wieczysty x) między Kazimirem kr. pol. a Ludowikiem mistrzem pruskim przez Rudolfa tawentyńskiego biskupa. (f. 127.) ważniejsze warunki: ziemie chełmińską, michałowską i pomorską z jeziorem Hab (dziś haf, przystań, frisch haf, kurisch haf, Nerga-Nerung); wyspa królowi ustąpione, mistrzowi zostawiona czyli Nergi wyspy (parte Nergę cryboviowskiem u ubi desinit pofidere Epus et Capitm varmiens. Na całej zaś Nerdze polowanie królowi przynależy. Biskupstwa sambijskie i pomezańskie przy mistrzu zostają; mistrz pierwsze miejsce zajmie po lewej ręce króla. przymierza ani zawierać, ani stwierdzać, ani wojny katolikom wydawać, bez wiedzy króla nie wolno. Rotą przysięgi mistrzowej

– wej

x) poloj ten jest w f. 111 u Dogiela – pisze o nim Długosz dokładnie – a Alberta Krandy w f. III s. 74 też powtórzył. Niektóre miejsca będą przerwane, dajs ku tym zkromera tego wypisu.

wej. Egzemplarz jeden" sub titulo magistri et sigillis 10 „ a drugi „ sub titulo Casimiri regis et sigillo eius et aliis consiliariorum 74, cum subscripcione episcopi lavantinen. — Dyplomatarz i transumpt „ sub titulis et sigillis Friderici Cardinalis et Carpensis epiſc. caledensis. „ subscripte litere a Rudolpho eppo Lavantino legato apostolico et pacificatore. Dat Thorunie sub sigillis 65. — (do tego ważnego układu o pokój przyczynił się według dziejopisów Jan Ostrorog ob. pr. doktor i kanclerz Kaliski stanowy później zpisma podawczowie na sejmie piotrkowskim r. 1477 pod tytułem de ordinanda republica. ob. cod. MS. Ct. XXII.)

1479. Pactum biskupa i kapituły warmińskiej z Kazimirzem królem według którego Mikołaj biskup warm. wraca do posłuszeństwa, a kapituła po nim w 3 miesiące po objęciu biskupstwa królowi samemu przysięgę złoży jeżeli się w prusiech znajdować będzie, a innemu któremu biskupowi w obecności wojewody i stty malborskiego w razie przeciwnym, na zamku malborskim itd. Kapituła zaś obierać będzie na biskupstwo „personam Regi gratam„ itd. —

1512. Nowe pakta kościoła warmińskiego z królem Zygmuntem (f. 131)

1522. Posłowie (oratores) Karola ces. i Ludowika króla węgier. czynią układy o pokój Hetmi, między Zygmuntem I i książętami mazowieckimi zjednej a

mistrzem

mistrzem i krzyżakami pruskimi zdrugiej strony. w Toruniu z 5cio pieczęciami.—

1524. pacta z albertem mistrzem a poźniej Kiś^m pruskim zawarte De Ducatu et Feudo Prussiae z pieczęciami Księcia i 34 Konsyliarzów. Treń" bidar przez Kromera na k. 133 dokładnie wypisuje ją całą:

" Pacta Sigismundi Regis Poloniae cum alberto primo magistro post duc in prussia, de ducatu et feudo Prussiae, per medium Georgii brandeburgensis et friderici ducis legnicensis quibus pax inter ipsos sancitur. Bombarda capta restitui debent. subditi utriusque liberantur a iuramento alienis prestito. servicia neglecta per tempus ipsis condonantur. Damnatorum propter scelera liberi ad bona et honores restituuntur. defectoribus culpa condonatur. De ecclesiarum in sua dicione bonis Dux iusticiam ministrare warmię, vero ecclesiae ablata restituere debet. Item emendare debebit si quid ab Epis ostenderetur, in quo a moribus et institutis ecclesiae catholicae apud se discessum sit. Profugi utrinque biennio ante bellum, item capti in bello subditi restituantur. Dux Regi et Regno fidelitatem jurat. Georgius frater vexillum contingat. Carimirus et Joannes fratres intra an-

—num

num eadem pacta acceptent. Enumerantur quæ Duci attributa sunt in feudum, et tribus fratribus eius in solidum, eorumque masculis heredibus, quibus deficientibus Ducatus prussiæ ad Regnum reverti debebit. Rex duci privilegia servabit. subditi ipsius obligabunt se quod deficientibus Ducis masculis feudatariis ad Regnum pertinebunt et cum fidelitate (servare debet sic) - servabunt, pacta iurabunt, bini de singulis territoriis. Duci locus primus et proximus apud Regem Mtem attribuitur. Vendere nulla bona debebit, nisi uno anno prius Regi id denunciarit, oppignorare poterit. a servicijs Regis sex annis proximis liber erit, nisi de ipsa prussia bellum exoriatur, postea vero cum centum equitibus Regi militabit regio stipendio cum primum fines suos egressus fuerit. Si vero maiorem numerum militum ad requisitionem Regis habebit, iis stipendium a Rege dabitur, ex quo primum domo ediibunt. Si quæ orta erunt controversiæ inter Regem et Ducem ex Elbingo a Commissarijs utriusque componantur. Si quis autem aliorum principum Ducem convenire voluerit, coram ipsius et regijs pariter Consiliarijs id fiat. Si vero alius quis inferioris ordinis coram Vasallis ipsius Ducis id faciat. Sed licebit ei provocare ad Comitia marienburgensia ubi Duci quoque ipsius Consiliarii

adesse

adesse debent. Si vero fuerit causa et controversia inter proprios utrique apud suum quisque iudicium conveniatur. Arestavero ne fiant. Negotiationes terra et mari utrobique libere sint. Fora in villis prohibentur. Navigatio ubique libera sit utrisque. Thelonia nova ne instituantur nisi cum consilio alterius. Propter transgressiones Theloniorum tantum in curribus et equis vectorum, ac non in mercibus poena extendatur. De bonis naufragio ejectis, fiat secundum consuetudinem aliarum terrarum. Prædones furesque alterius partis ne recipiantur. Hostes et diffidatores alterius communes iudicentur. Hostes et malefices liceat cuique in dicione alterius persequi. Moneta cudenda duo abstineat, sicut et civitates usque ad decisionem. Duo renunciat veteribus privilegiis que essent contraria his pactis. Quæ vero non contraria, ea domo sub titulo et sigillo accipere debet. Subditi utriusque obligare se debent de servandis his pactis. Si quis vero contra ea moliatur eum tam Rex quam supra dicti marchiones feudatarii prosequi debent. Dat. Cracoviæ. Duo 4 sigillis Regis. Duis Georgii march. brandeburgen. et Friderici Duis Legnicensis compositorum

storum

– torum anno Domini 1525. Nomine ordinis theutonicorum et Nobilium ac maiorum et minorum civitatum in prussia, approbatur concordia et pax in omnibus eius punctis et articulis que facta est Cracovie inter Sigismundum Regem Polonie et Albertum magistrum generalem ordinis theutonici in prussia marchionem brandeburg. sub 6 sigillis 1525. Ordines ducatus Prussie approbant pacta Sigismundi Reg. Pol. cum Alberto Duce de Ducatu et feudo prussie, promittuntque ea se per omnia servaturos esse et fideles ejus futuros. Oratores vero Regis nuncupant ipsum Ducem in Ducatum. sub titulo et sigillo ipsius Ducis et trium oratorum. Datum Kinisberg (Königsberg.) –"

Pod latami:

1548 i 1549, zapisane za przysięgi (uramenta) miast Torunia i Elbląga, królowi Zygmuntowi-Augustowi. pierwsza wobec Stanisława Kostki wdy pomorskiego i Marcina Kromera kanonika krakowskiego i sekret. królew.; druga przed actacym Crema wdą malborskim i Marcinem Kromerem "commissariis ad hoc deputatis." –

1550. "Ioannes papa XXIII abrogat literas et Privilegia Cruciferis contra licuncos et Rupos a pontificibus, imperatoribus et regibus romanorum concessa. Dat. Constantie. –

XIV. Prussia pro Cruciferis.
(f. 146–156.)

uwaga. Troskliwie chowane przez zakon krzyżacki dyplomata są dotychczas, przeszły do archiwum metryki kor. przez przyłączenie Mazowsza i układ o lenno pruskie za Zygmunta I. nie wszystkie gdyż wiemy ile się jeszcze w królewcu dotąd znajduje - zawsze atoli i tu dość porządnie zebrane były. -

1222. Dyplom, mocą którego Konrad ks. mazowieckie i kujawskie nadaje pierwszemu biskupowi w Prusach część ziemi Chełmińskiej do posiadania z następami, w której ziemi te: grudziądz, Napolo, Kobrzyn (Copricen), Pin, Ploch (vic) może płocki Willenz, Kolnia, Ruch, Rudzyn, Grembocki, Turuń z wsiami przyległemi w liczbie sto. etc. (ob. fac simile kar. 145.) Następują zdań:

1226. 1228. 1230. 1233. 1238. 1252 etc nadania, ustępstwa, ugody, Tatki, potwierdzenia, zamiany itd.

1263. „ Confirmatio institutionis ordinis fratrum theutonicorum B. Mariæ per Urbanum pap: IV. conceditur eis libertas spolia de paganis capta in usum suum convertendi. (!) Caste vivere debent et sine proprio (vic). † Magister a ma-

× (oprawców? uwaga)

-tori

PRVSSIA PRO CRVCIFERIS.

Conradus Dux Masouie et Cuiauie donat Cbriano Episcopo primo Prussie et suis successoribus cum partem territorii Culmen. in qua fuerunt Arces Grudzionez Vapsco. Koprinen, Rin, Ploch, Villisas & Colno, Rych, Rizzyn, Glembokie, Torno, cum omnibus villis ad eas attinentibus. Item alias Centum villas. 1222.

Gedeon vero Epus Plocen cum Capitulo suo Tarnowo et Popowo cum omnibus villis et possessionibus et omni jure spirituali ac temporali in eodem dominio Culmen eidem donauit. Item donatur ei decima de omnibus aliis bonis, in eadem terra Culmen, exceptis ius quod obtinet Dux Slesie H. Hec autem omnia propterea donantur, quia ipse Christianus H Ducem Slesie & Vratislamien & Lubusen Epos et alios crucesignatos ad peticionem supradicti Ducis Conradi contra Prussos adduxit. Dat in Cowiez Anno Domi 1222. Sub sigillis eiusdem Conradi et Gedeonis, et L. Polonie et H Slesie Ducum. et V Cracouien Archiepi consencien. & Cracovien & Posnanien. & Wratislamien. & Lubussen. & Cu-

(wielkość arkusza jak w Kodexie MS. na dole dwie linie za a tej karty odwrotnej nadrukowane sens kontynuacji)

ianien Epis et Transumptum sub tenore Anselmi Episcopi Varmien.

MS CXXXIV

-jori et saniori parte eligendus. Homagium aut iuramentum fidelitatis ne eique persone ecclesiastice prestent. ne revertantur ad seculum et abiciant habitum, nec transeant ad aliam religionem sine consensu fratrum. decimas de re (słowo niewyraźne tak: pcnazia) nemini prebeant. de frugibus vero capere possint de consensu episcoporum ordinariorum. Clericos et sacerdotes recipere possunt etiam sine consensu suorum episcopor. sed ii probentur uno anno ante professionem. quodsi turbare velint ordinem, liceat ipsis transire ad alium ordinem. Victu, vestitu et lectis ūsdem utuntur sacerdotes, quibus ceteri preterquam quod claudos habeant vestes. Ordinaciones et conseraciones possint obtinere etiam a non suis Epp̄is. Oratoria habere possint. Sint sub protectione sedis aplice. Tempore interdicti celebrare possint et in quibvis ecclesia sepeliri etiam alii de fraternitate ipsorum. Interdici et excommunicari ab episcopis non possunt." — Znowu zlat.

1269 — 1468. nadawstwa, tranzakcje, potwierdzenia, zastawy, przywileja M. Malborka itd. —

(na k. 156 — 158 bez ornamentu tytułem drobno: papales cum cruciferis.)

XV.

XV. Mazowia. (f. 164–170.)

1329. Jan król polski i czeski zeznaje umowę z Wacławem Ks^m mazowieckim, jako mazowsze a mianowicie ziemie płocka, wyszogrodzka i gostynińska od królów i koron czeskiej i polskiej, niemniej Ks^t luxemburskiej prawem lennem tenże otrzymuje wraz z subexpiranii swoimi i na wierność przysięga. — Dalej zlat:

1349–1425. Bolesława i Ziemowita Ks^t mazowieckich zeznania lenników, tranzakcye, świadectwa, kwity, obligacje itd. — Także:

1444–1504 pisma podobne dotyczące lenna mazowieckiego — drugi ten wykaz konary:

1528. Ferdynand kr. węgierski i czeski potwierdza umowę ślubną Stefana wdy węgierskiego z Zofją Kourada mazowieckiego córką. —

1530. opiekunowie Zofji Kourada córki po Stefanie wdzie węgierskim wdowy Zygmunta kr. pol. z zeszłej posagowej summy 5 tys. czerw. złot: (aureorum) kwitują „sub titulo et sigillo capituli Nitriensis." Także drugi kwit „sub titulo et sigillo capituli posoniensis."

1537. Anny z Ks^t mazowieckich wojewodziny podolskiej „recognicio cum renunciacione sufficienti" jako tak z posagu jak i innych

zapadłych

z spadku na nie przypadły należy
toréż Zygmunta króla Kwestyę. —

XVII. Oświecim et Zatorzeń.
(f. 175 – 179.)

1292. Mieszko Ks. Cieszyńskie fundyje
wojtowstwo na wzniesienie miasteczka
Zatora. —

1372. Wacław król czeski i margrab.
brandeburski udzielają (consensus) Lumo
Ks.a Oświecimskiego przemysławowi
Książ-Cieszyńskiemu, na przypadek śmier
ci Jana Ks. Oświecimskiego. —

1440. Władysław kr. czeski i margra.
brandeburski, zrzwalają za rada panów
czeskich aby się Ks.ta Oświecimscy Kró
lowi polskiemu poddali „conservando-
rum bonorum suorum grata." —

1441. Wacław Ks. Oświecimskie, po wy-
kupnie (redemptam) i zwrócenniu sobie
przez Władysława kr. węgier.° i polsk.°
Zatora przyjmuje obowiązek wraz z
wszystką szlachtą, w czasy niedziele po
zawezwaniu królewskiem do Krakowa
zjechać i temuż hołd złożyć. Co w imie
niu braci swych nieletnich przemysława
i Jana przyrzeka. —

1. r. Szlachta oświecimska „promittit
et fidem bet" za Wacława Księcia Ośw.
de prestando homagio Vladislao Regi
Hungarie. A polonie item pro promislao
et Joanne uter illi succedet. sub 24.
Sigillis."

1445. Dział i inne umowy Książąt
Oświec.

oświęcimskiś do r. 1447.–

1494. Rezygnacja wsi Brzezinki w obwodzie oświęcimskim nastawnowo króla i krolowej.–

1507. Przyłączenie księstwa Zatorskiego do korony polskiej i pakta z Janem Olbrachtem itd.– „de devolutione Ducatus Zatoriensis ad regnum Poloniae Ioannis duo approbat pacta cum Ioanne Alberto a se facta, portat iuramentum fidelitatis Sigismundo Regi prestitum, et subicit se cum toto Ducatu ac omnibus suis regi et regno. Sunt autem inserta pacta quod Joannes Albertus emit ab ipso et Barbara uxore eius Ducatum supradictum et solvit, sed usumfructum cum omni dominio quoad vixerint ipsis concessit. Et quod subditi eiusdem Ducatus iurare debebunt regi et literis cavere quoties opus fuerit. preterea donat Dux supradictus Duci uxori eius in solidum quotannis ducentas marcas et 16 bancos salis in salinis Cracov. sub poena dupli. Excipit etiam eos a iurisdictione omnium magistratuum et iudicum suorum, et quod a solo rege iudicabuntur nisi suo. Ipsi vero non debebunt proficere arci nisi indigena. Qui iurabit Regi et Regno fidelitatem et quod nemini alteri eam tradet post mortem coniugis subradicta. Cracoviae

XVII.

XVII Transalpina sive Bessarabia

(f. 181.)

1389. przymierze między Władysławem Królem a Mircym (Mircius) Wda Wołoskim, w Sieradzu „sub 3 sigillis nunciorum". „Które przymierze,

1391 ostatecznie stanęło.—

1411. umowa i przymierze obudwu przeciw Królowi Węgierskiemu.—

Przeto tu wymienionych jest jeszcze dla oznaczenia karty przy ostatku.

XVIII Valachia.

Tej kodeks nie poszczególna, nie zdaje się by karta była wydarta; najprzód że żadnych pojedynczych aktów tym krajem nie zawierano, przeto Kromer jeszcze żadnych w archiwum czyli skarbcu Kor. nie czytał.—

(co do reszty ob. Kartki)

Akta i Dyplomata tabelą p. mnie ułożone wypisane.

Akta i Dyplomata przez M. Kromera w Skarbcu Kor. zachowane spisane

Tabella niniejsza przezemnie wykazane.

Liczby porządkowe Działów	folia Rękopismu	Tytuły państw i narodów	z których lat Dyplomata	Ilość tych osobna	Uwaga.
I.	1–4.	Papales.	1251–1523.	41 [a]	[a] niesą liczbą porządkową ale chronologicznie ułożone.
II.	9–14.	Cesarea.	1395–1548.	28.	
III.	20–26.	Vngaria.	1350–1540.	49.	
IV.	31. 32.	Boëmia	1395–1515.	9.	
V.	38.	Dania Sveaa et Norvegia	1419–1505.	4.	
VI.	42–44.	Germania	1341–1531.	20.	
VII.	50–52.	M. Brandeb.	1365–1538.	14.	
VIII.	57–62.	Silesia	1310–1526.	44.	
IX.	68–71.	Pomerania.	1343–1549.	221.	
X.	78–87.	Polonia.	1252–1545.	98 [b]	[b] są i prywatne do Ziem powiatów, woiewodztw itd.
XI.	97–104.	Litvania.	1333–1508.	97 [c]	[c] pierwsze 2 dyplomata bez dat. –
XII.	112–114.	Ruthenia.	1378–1439.	23 [d]	[d] między temi prywatne a niektóre bez dat. –
XIII.	118–135.	Prussia pro Regno.	1334–1550.	141. [e]	[e] salvo errore.
XIV.	146–158.	– pro Ecclesiis	1222–1468.	98. [f]	[f] ostatnich wiele bez dat.
XV.	167–170.	Masovia.	1329–1537.	49.	
XVI.	175–179.	Osvieci et Zator.	1292–1521.	37 [g]	[g] Ob. następny wyciąg z Dogiela T. II. tychże dyplomatów.
XVII.	181.	Bessarabia	1389–1411.	5.	
XVIII.	–	Valachia.	– –	–	

Wyciąg krótki o Oświęcimiu i Zatorze tudzież aktu podług Dogiela w. I. II. zawarte.

Rokiem 1179 był już Oświęcim i Zator przez Kazimierza Sprawiedliwego krewnemu poddany na własność dziedziczną Mieczysławowi z Opola Książęciu na Górnym Szląsku i Cieszynie. (czy tytułem lennem?) –

w latach 1335 i 1339 Jan Luxemburski (czeski) zawarł z Kazimierzem W^m wzajemną między sobą umowę, mocą której pierwszy zrzekł się na rzecz drugiego, król zatym polski wrócił do X^w Oświęcimia i Zatora – bez naradzenia się wprzód z Stanami ani przyzwolenia tychże. –

R. 1355. Karol IV. narad stawszy się pana tychże Xięstw w celu je wraz z Szlązkiem na wieczne czasy do Korony Czeskiej.

R. 1372. Ludwik król węgierski i polski odnowił zrzeczenie się Jana Czesko-Luxemburskiego r. 1339 z tem że ani on ani jego następcy poddanie się Xięstw Oświęcimskie i Zatorskiego ani chcą ani mogą.

R. 1421. Władysław Jagiełł. pokonawszy krzyżaków pruskich, nie zaponiewał o prawach polskich do Xięstw, i reklamował takowe.

R. 1454. Władysław X^ze Oświęcimskie składał hołd z X^w obudwu Kazimirowi Jagiellończykowi

czyliowi kr. Pol. i W. X. Litew. i tego to prawie czasu Pod. leg. T. I. s. 184. S.)

R. 1454. do 1457. za Władysława pogrobowca kr. węgier° Kazimierz zagarnął te księstwa —

R. 1463. Jerzy Podiebradzki zbrojną ręką usiłował odebrać je nazad, lecz traktatem o zamianie za inne korzyści w dożywocie przy Królu zostały (Dogiel I. 49.)

Ferdynand I jako król czeski żądał księstwo na powrót. — (Ob. Zbiór dyplom. itd. str. 283)

—

Co do ziemi Spiskiej — Zygmunt król czeski a po Wacławie cesarz niemiecki zawsze potrzebujący pieniędzy zastawił je zwyczajnem zastrzeżeniem wykupna. —

—

Documenta
Ducatus Oświecimensis et Zatorensis.
(Ex T. II Dogielii)

1327. Joannes D. Oświe. scholasticus cracoviensis profitetur se esse Vasallum Joannis Bohemiæ et Poloniæ regis. (ex tabulario Jll. Com. Josephi Zaluski, Actt. regii.)

1438.

1438. Induciæ Venceslai, Premislai et Johannis Ducum Oswiec^m cum Vladislao Rege Poloniæ quibus durantibus promittunt se eius filio Kasimiro electo Regi Bohemiæ adhesuros sub ammissione Tatoriæ et infamiæ. Dat. in Joschk fer. 5^a ante francisci confess^r (ex originali. Sigill. 12.)

1440. Venceslaus D. Oswiecim^s post redemptam et restitutam sibi a Vladislao Rege Pol. Zathoriam, promittit se cum omni nobilitate homagium regium præstiturum. Act. et dat. in Zathor Dominica proxima post Epiph. Domini (ex originali.)

Eod. Vladislaus Rex Bohemiæ permittit Ducibus oswicimensibus, ut se Regi et Regno Poloniæ subjiciant. (ex origin. Extat in Archivo Cancell. Regni Lib. 18. Litt. S. Nro 19. fol. 156.) –

1441. Fidemissio nobilitatis Oswiecimensis, quod Venceslaus Dux præstabit fidelitatem homagium Vladislao Regi. Act. et dat. in Zathor Dominica prox. post Epiph. Dni. (ex originali.)

1453. Concordia inter Jamsorium D. Oswiecin. et proceres Poloniæ absente Rege facta his conditionibus. Arcem Oswiecim castellano et præfecto Cracovien. tradet et in Lithuaniam ad Regem proficiscetur, veniam commissorum petiturus, quam

si

si impetraverit, prestabit homagium Regi et Regno cum successoribus et subditis suis, ducatumque suum recipiet, sed poterit eum Rex redimere, vel aliis bonis commutare etc. Act. et datum Cracovie 25 Januar. (ex origin.)

Eod. Litere Casimiri Regis quibus recipit in gratitudinem Januszium D. Oswiecim. et approbat conditiones eisdem cum proceribus Polonie condictas. Dat. in coventione gli parczoviensi fer. 5. in oct. corporis Christi. (ex originali.)

1454. nobilitas oswiecimensis fidelitatem Casimiro Regi et Regno Polonie iuramento interposito promittit. Dat. Cracovie fer. 3. prox. post Dominic. Reminiscere. (ex origin. Sigill. 27.)

1455. Litere Casimiri Regis, quibus Vencellaum Oswiecim^m et Zatoriensem Ducem Regno Polonie uniri portulantes in suum et Regni protectionem suscipit ac iura et privilegia eius confirmat. (Lib. II sus Litt. L. Nro 12. fol. 149.)

Eod. Januszius D. Oswiecim. quatuor

millia

millia et trecentas marcas grosor. pragens. ac viginti et unum florenum a Casimiro Rege accipit, ac simul cum eo de Duc^tu Oswiecim transigit. Dat. Cracovie fer. 4. Cinerum Lib. 3. sub Lit. C. Nro 4. f. 291.)

eod. Obligatio fidejussorum ratione transactionis de D^tu Oswiecimensi facta (ibid.)

1456. Pactum Casimiri Regis, cum Jamusio Duce de D^tu Oswiecimen. Dat. Cracovie fer. 2da prox. ante festum S. Hedvigis. (ex origin.)

eod. Conditiones quibus D. M^s terram Oswiecimen. Nicolao Marschalco capit. Oswiecimen. Dat, ac tuendum. Dat. Cracovie fer. 6. die S. Hedvigis. (Lib. 3. sub Lit. C. Nro 4.) –

eod. Nicolaus Mareschalcus de Dubovice capit. Oswiecimensis recognovit se fuisse contractum cum Casimiro de terra Oswiecimensi et castro Wilk Dat. Cracovie fer. 2^a prox. ante festum S. Hedvigis. –

1457. Jamusius Dux Oswiecim. vendit Casimiro Regi et Regno Poloniæ Ducatum Oswiecim. pro 50 millibus marcar. later. grossorum pragensium numeri polonicalis. Dat. in Glowice × fer. 2. ante festum S. Mathiæ apo-

stoli

× dis = Glejwitz niemcy przerwali

-stoli. (Lib. sub litt. C. f. 309.)
eod. Roboratio venditionis Ducatus Oswiecimensis sub eodem dato. (Ibidem.)
eod. Recognitio Jamussii Ducis de acceptis a Casimiro Rege et Regno Polonia, quinquaginta millibus later. grossor. Pragensium. Datt. Cracovie fer. 5. post Cinerum. (ibid.) –
eod. Cessio et resignatio D. Oswiecimensis per Jamussium Ducem Regi et Regno Polonie facta. Act. Crac. fer. 4. Cinerum. (ibid.)

1458. Compositio controversiarum inter Jamussium Ducem Oswiecimensem et Casimirum Regem per Premislaum D. Oswiecim. et Dm Thessinensem facta. Datum Bithom 25 Januar. (Lib 3. sub litt. C. fol. 360.)
eod. Casimiri Regis promissio solutionis stipendii triginta quinque millium florenor. Jamussio Duci. (ibid.) –
eod. Obligatio prelatorum et Dignitariorum Regni de solutione eiusdem stipendii. Datt. in Bithom 25 Januarii. (ibid.) –
1470. Promissio Ducum Latoriensium, quod cum nemine alio preter quam

cum

cum Casimiro Rege contractum fuerunt de Ducatu suo. Datum in conventione generli piotrcoviensi 21. 9bris. (ex originali.)

1492. Diploma Joannis Alberti Regis de Ducatu Zatoriensi Regno Poloniæ adscripto. Dat. in Radom. 21. 7bris. (Lib. 8. sub litt. H. f. 87.)

1502. Confirmatio iurium terræ oswiecimensis et omnium indigenarum. Dat. Cracoviæ 25 aprilis. Lib. 38. sub litt. OO. Nro 39. fol. 87.)

1507. Ratificatio pactorum et conditionum cum Regno Poloniæ per Joannem Duc. Zatoriensem facta. Cracoviæ fer. 4. in vigilia ascensionis Domini. (ex originali.)

eod. Subiectio incolarum zatoriensium Regno Poloniæ. Act. et dat. Cracoviæ in vigilia ascensionis Domini (Lib. 14. sub litt. O. Nro 15. fol 186.)

eod. Confirmatio Iurium et privilegiorum incolarum Ducatus zatoriensis (ibid. f. 187.)

eod. Ratificatio Unionis et Incorporationis Ducatus zatoriensis Regno Poloniæ ad Cracoviæ fer. 4. in vigilia ascensionis Dñi. (ibid. fol. 184.)

eod. Decretum solutionis octingentarum quinquaginta marcar. duci zatoriensi ratione census annui et proventuum sibi, in salinis cracoviensibus reten-

tarum

torum. Dat. Cracovie in festo ascensionis Domini. (ibid. fol. 186.)

1508. Confirmatio contractus cum Jamusio D. Osviecim. et Zatoriensi facti. Dat. Cracovie sabatho prox. ante Dominicam. Quatare. (Lib. 15. sub litt. P. Nro 16. fol. 156.)

eod. Confirmatio Jurium et libertatum nobilitatis terre Zatoriensis. (ibid. f. 159.)

1532. Constitutiones ducatus Zatoriensis et Osvecimensis per Sigismundum Regem approbata. (Lib. 36. sub litt. MM Nro 37. fol. 89.) NB.

1539. Sa Ma Regia permittit nobilitati Dtuum osviecimensis et Zatoriensis eorum subditis sal emere in suppis suis. Dat. Cracovie. fer. 5. post festum s. Matthei apostoli. (Lib. 44. sub litt. U.U. Nro 45. fol. 178.)

1549. Privilegium Sigismundi I regis nobilitati ducatuum osviecimen. et zatorien. concessum. Act. Cracovie in comitiis Regni generalibus. Fer. 6. ante Dominicam Invocav. (Lib. 42. sub litt. 55. Nro 42. fol. 233.)

1563. Unio Dtuum osviecim. et zatorien. cum Regno et recognatio Jurium per Sigismundum Regem facta. A-

— ctum

-ctum et datum Piotrcovie in Convocatione Regni generali fer. 6. ante Dominicam Judica proxima. (Lib. 73. sub tit. X Nro 74. fol. 87.) -

---

CXXXV. Series Archivorum Regni
135. seu Compendium pactorum, foederum, Tractatuum, cum monarchijs, Regnis, provincijs Dominiisque necnon privilegiorum Summorum Pontificum, Imperatorum, Regum, Ducum, Principum & Vasallorum. Insuper Inscriptionum variarum et Transactionum in Archivo Regni reperibilium summaria cum expressione essentialium vigore Commissionis Sacra R. Mtis et Reipublica Conscriptum Anno Salutis 1730.
Cracovie in Thesauro Regni.

(St. 2 — 632.*) poźr Karty Tytułowéj i dedykacyi Augustowi II. k. p. na st. 1. — Dedykacya Szaniawskiemu felicyanowi-Konstantemu Biskupowi Krakow. na st. 2. — Tudzież Opolińskiemu Franciszkowi Mszczuiowi podskarbiemu W. Koro. na st. 3. motta z Statutów Łaskiego[1]) i Herburta[2]) z dwuwersem z Muciusa Kwinta następującym:

Turpe est patricio viroque nobili
Jus in quo versaretur, ignorare.

II.

*) na str. 631. i 632. jest Index omnium quae hoc voluminе continentur. s. p. J. M. Opoliński zrobił własnoręcznie na Kar. przed tytułem dokładniejszy spis: „Specificatio Titulorum contentorum hoc volumine z którego oraz i wpisanie sporządzeniem Tabella owoców wychwytania stan ówczesny archiwum skarbem Krakowskiego. (Ob. przy końcu tego opisu.)

[1]) Napis z Łaskiego taki: „Casimirus magnus 1368. „Rempublicam polonam „non tantum armis decoram „sed etiam legibus suis armata „tam viva vocis oraculo „pronunciavit." —

[2]) motto z Herburta jest: „Insentibet hominem virumque integrum ex institutо quodam decet „non modo armorum fortitudine esse decoratum „sed etiam moribus et legibus armatum." —

II.

Kommissya przez Senatus-Consilium w Warszawie roku niniejszego dnia 3° miesiąca Kwietnia naznaczona a przy oddaniu Skarbu Koronnego Jw. Panowi Janowi Anzgarenu Zapskiemu podskarbiemu W. Kor. Bratyańskiemu, Łąckorskiemu &c. &c. &c.

Odprawiona 1739.

(str. 633 — 714.)

(Rozdziały tej Kommissyi są: *)

str. 633. Akt Kommissyi.

— 642 — 663. Kosztowny Klejnoty.!)

— 664. Summarius papierów Ekonomicznych w wielkorządzie Krakowskiej. — Dosłownie tytuł ten taki: Summaryusz Regestrów y Inwentarzów tu dziś w rękach pereptis Expens wielkorządów Krakowskich w Skarbcu Koronnym znayduiących się. (od R. 1503 do r. 1585 niejakimi przerwami, adnotacya gdzie złożone.)

— 667. Dyp wielickiej y Bochenskiej z Tytułem: Summaryusz Exemplarzów

*) Jak je Hr. Opaliński nazywa: zkonotować — zapisanie jak w Rękopiśmie zapisane (na Kar. przed tym ubi supervis)

!) J. Niemcewicz porównał ten Opis Klejnotów z wydaniem tekstu w Pamiętnikach T. III. str. 121. pod r. 1730. Jest krakowski zaś w pismie na str. 122. może mieć wpływ Rewizyi r. 1737. niż zatem jest poźniejszy od tamtych, i zasługuje na ogłoszenie drukiem.

x) Na str. 667. Kommissya Zupy wieliczkiey z inferowanymi Instrumentami albo Rescryptami Królewskiemi która lubo niema początku jednak marszkuie się ze Roku 1592. miał to być jak się sama Kommissya wyraza (r. 1739) rzeczą. Skrypt Oryginalny Króla Zygmunta augusta: O Dyspozycyi officyalistów. Zupnych – rok wie 1592 est błędny może zacząć 1562. –

Exemplarzów do Zupp Wielickiej y Bochenskiej należących rożnych rozrzuconych lat zabrało: 1529. 1592.x) się) 1541. 1409. Dalej na str. 668. do Zupp Ruskich zlat 1556. 1582 i 596. –

str. 670. papiery mennicze. z Tytułem: Exemplarze de mennice: Olborne (od r. 1502 do 1555 z przerwami.) –

s. 671. Kwarciane. Tytuł ich: Summaryusz o Kwarcie Rzeczypospolitey, ktoréy Stanie znieśli Dobr Duchownych in unam compagiem związane. (Najdawniejsze od r. 1566 do 1590 z pomieszanemi latami.

s. 673. Ekonomii malborgskiey. Tytuł tych papierów: Regestra perceptorum proventuum Castri Marienburgensis et Villarum ad oeconomiam Marienburgensem spectantium. (Numer 60 bez lat osobno z R. 1512. i 1590.z)

s. 675. Starostwa Spiskiego i innych. (Tu się pomylił opowiadaiąc bo na końcu str. 673 Tytuł: Regestra prowentów rożnych Starostw. (Najdawniejsze z r.

z) Zakład posiada oryginalne tej Ekonomii rachunki w Archiwie: pod L. LXVIII. 06: zr. 1561–2

zr. 1496. a najpozniejsze zr. 1594. Straszne pobaranione. Spis ten zr. 1553. (str. 675) — Tabele Summaryusz Summ przez królow zaciągnionych i na dobra królewskie przyznanych. (str. 677. Inwentarze rożnych starostw. str. 679. Fasciculus literarum nus diversis annus (diversorum) capitaneatuum. (osobno, bardzo wiadomie pomieszane do 1532—1602. — str. 681. Terminarze dekretowe sądu ziemskiego woiewodztwa Krakowskiego zr. 1400 (?) —

s. 682. Summaryusze Taryff rożnych woiewodztw. Tytuł ich dokładniejszy taki: Summaryusz Taryffy poborowego, Łanowego, podradlego ni) Duellaris dóbr Duchownych. Grojowego, wiardunków alias Terrarum Łanow, (pertonalis) miast i miasteczek, pogłowego, Cuplo in totum Cleri[cu]m laudata

3) Fakta; kommissarzom tej-
nowym najczęściej wielkim pa-
nom nieznano ij dokładnie
przeniesać i opisywać; często
najważniejsze fanyhelowanie my-
li plikami Numerowaniem
omawiali — Tak zamieszanie
i niewiadomość" coraz większe
my revizyj od czasu do cza-
su, miasto lepszego uporządko-
wania rosło aż do naszych cza-
sów — mamy bowiem tego pis-
ce wyderad z spisu archiwum
polskiego (część metryki itd)
r. 1840 przez P. Bentkowskie-
go uczyniony, lecz jest zawsze za
to grubo zapisany notes.

4) zmiast sobie Iranowski wy-
brał do przejrzenia archiwum
pisma — tu oddaje ij w je niżey
wszej nieodbał. Bibliot. pod L.
CCIX w tutejszym zbiorze jest
jest jeden rękopis Zadrikowskiego
w Bibliot. publicznej (dziś w
Petersburgu) wydrukiem: miscella-
nea Zadrika zlat. 1629-1632
pod Ll. 359; 365. —

5) mowa o tym zamknięciu o
owych p. Iranowskiego wziętych
Rękopismach co i Niemcewicz (ubi
supra) wspomniał. w katalogu
rat tego Bibliot: w r. wspo-
mnian publicznie przedanej machodzą: Spis Dokumentów w archiwum
Kor. r. 1730. w folio zapewne ten sam przez t.c. wspomniał: ogłoszony.

Tabella Dokumentów etc

landata anno 1561. Censum
Regalium, akcyzy — (str. 710.
Taryffy stare i rożne manu-
skrypta prawnia z morgow po-
datkow.) — rożnych wartow. (w
latach bardzo pomieszane od r.
1502 — 1591. salvo errore?) —
(s. 713. manuskrypta od Iranow-
skiego Birk. krakowskiego do
archivis vindicenda. 1. Korres-
pondencya Hozusza. 2 Kar-
kowskiego z Historyi swego cza-
su. B. krakowskiego Zadzika
3. miscelanecow politycznych te-
goż. 4)
(s. 714. zamknięcie skarbu całego. 5)

W 66. karkis tego kodexu.

Tabella Dokumentów tudzież innych papierów w Archiwum Skarbca Krakowskiego per Kommissyą od Sejmu R. 1726 wybraną r. 1730 spisanych

(podług Rkpsu CXXXV Bibl. Zakł. Ossol.)

przezemnie ułożona.

Liczba porządko.	Stron. Rękopismu.	Państwa Kraje i prowincye	Oryginały lub Kopie Dyplomatów i innych Dokumentów zlat.	Papiery potym odszukane i przez Kommissyą dopisane zlat.	Ilość ich osobna	Uwagi.
I.	5.	Regni Poloniæ [a]	1374 — 1670.	1629 — 1649. [b]	111.	a. Na str. 10. L. Dokum. 24 r. 1470 położona i miejsce zaś do wpisania białe. —
II.	31.	Reginarum Polon. [c]	1396 — 1645. [c]	——	32.	b. Dodatki wtej rubryce poczynają się od L. 103 do końca str. 29.
III.	37.	Duc.s Lithuaniæ	1367 — 1569. [d]	——	105.	c. do małżeństwa Zygm. z Bona i jej posagu sztuk 13. wszystkie ciekawe i ważne. —
IV.	54.	Summor Pontific.	1251 — 1580.	1634 — 1653.	84. [e]	d. od L. 96 str. 52 aż do końca bez dat. —
V.	68.	Imperator Roman. [m]	1424 — 1660.	1633 — [f]	19.	e. od L. 75—79 str. 66. bez dat.
VI.	72.	Litera Austriæ.	1412 — 1592.	——	26.	f. z tego roku 3 ostatnie (str. 70) komportowane przez Kapitułę Krakowską. —
VII.	81.	— Bavariæ.	1460 — 1663. [g]	——	23. [h]	g. z tego roku L. 18 str. 83 cist. całego pliku (fasciculus) w którym znajdowały się: munimenta sub titulo Diplomata Dni et Anna principissæ Bavariæ. —
VIII.	85.	Regni Hungariæ.	1355 — 1657.	——	66. [e]	h. Na str. 84. pięć ostatnich Dokumentów są osobno od 1—5 liczbione. z tych nie anno 4. —
IX.	104.	Bessarabia s. Transyl.	1389 — 1403.	——	5.	i. L. 29 str. 92. cist. podrojona.
X.	105.	Regni Bohemiæ.	1395 — 1527.	——	11.	k. Na str. 111. wymieniona Konotata uwagi godne. —
XI.	109.	Germaniæ præcipue Ducatus Brunswicen.s [k]	1424 — 1592	——	14.	l. L. 1. sine Actu. Rok na Dokumencie zamazany. Trzeci: Klemens III. bierze za Ken. Jan. Łoński w swoją protestuje. —
XII.	113.	— Silesiæ.	1290 — 1551.	——	73.	m. Na str. 198 adnotacya: „hæc Instrumenta a N. 39—46 in singulari fasciculo comprehensa et ligata ac in superiori cistula cum titulo Brandeburgenses primo loco posita sunt." —
XIII.	134.					
XIV.	191.	Litera Brandeburg. [l]	1209 — 1671.	——	46. [l]	n. Ostatnie 4 Dok. nowo odszukane znajdowały się w cistuli tannica. —
XV.	199.	Regni Sveciæ.	1505 — 1661	1629 — 1649.	18. [n]	o. L. 10. str. 206. opuszczona. —
XVI.	202.	— Daniæ.	1419 — 1658	——	8.	p. L. 1. r. 1226 poźniejsza od L. 2.
XVII.	204.	Saxoniæ.	1496 —	——	2	q. LL. 201. i 203. są pliki z listami i Konotatami. —
XVIII.	205.	Pomeraniæ.	1284 — 1537. [i]	——	49. [i]	r. LL. 57. i 58 opuszczone. Na str. 275. cist. 4. Dokumenta bez liczb. r. 1624. od L. 214. do 217 l. 281. pliki z temi Oryginałami i brulionami sięgającymi aż do Turcyi, Grecyi i Tatar. —
XIX.	212.	Duc.s Livoniæ.	1209 [p]. — 1660.	——	203. [k]	
XX.	249.	Litera Turciæ.	1464 — 1673.	——	217. [l]	
XXI.	283.	Valach.æ et Moldav.æ	1387 — 1648.	——	115. [s]	
XXII.	311.	Litera persica.	1618 — 1630.	——	3.	
XXIII.	312.	— moschovitica	1635. — 1668. [t]	——	4. [t]	
XXIV.	315.	— Tartarica	1514 — 1679. [u]	——	15.	
—	—	——	——	——	[m]	
XXV.	318.	pal.atus Cracovien.s	1088 — 1557.	——	312. [v]	
XXVI.	377.	Ter.æ Sepusiensis	1412 — 1557.	——	3. [x]	
XXVII.	379.	Duc.tus Oswiecim.is et Zatoriensis.	1333 — 1540.	——	79.	
XXVIII.	405.	Pal.atus Sandomirien.s	1328 — 1558.	——	111. [y]	
XXIX.	425.	— Lublinensis	1431 — 1531.	——	9. [z]	
XXX.	427.	— Kioviæ.	1000 — 1569.	——	4. [aa]	
XXXI.	428.	— Ruthenia.	1358 — 1553.	——	177. [bb]	
XXXII.	454.	— Wolhyniæ.	1333 — 1569.	——	55. [cc]	
XXXIII.	463.	— Bełzensis.	1476 — 1521.	——	15. [dd]	
XXXIV.	466.	— Podoliæ	1388 — 1538.	——	13. [ee]	
XXXV.	469.	— Posnaniensis	1257 — 1548.	——	159.	
XXXVI.	500.	— Calisiensis	1290 — 1531.	——	72. [ff]	
XXXVII.	511.	— Siradiensis	1327 — 1553.	——	118. [gg]	

XXXVIII.	537.	Duc^tus post Palat^tus Masovia.	1329 — 1590.	——		cc. 142.	s. Dokum^ta od L. 45–108 znaczone za latami „secundum ritum Moldavia“ 6900–7061. (ery Grzeń: od 1392 — 1553.) LL. od 109–113 bez lat. L. 1111. jest cały plik zr. 1637 Listów Wyhowskiego, Tarnowskiego Wołyńskiego itd.), Bieniewskiego i Kopia listów Jana Kazimierza, Kanel. W. Kol. itd itd. —
XXXIX.	564.	palat^s Plavensis.	1438 — 1537.	——		47.	
XL.	572.	— Lancicensis.	1397 — 1548.	——		31.	
XLI.	580.	Terra Dobrinensis	1300 — 1515.	——		22.	
XLII.	584.	Pal^tus Plocensis	1369 — 1560.	——		16.	
XLIII.	588.	Litera Universalis Cuiavia.	1319 — 1632.	——		8.	
XLIV.	590.	Pal^tus Brestensis	1278 — 1556.	——		45.	t. Zapewne zgrzeczy zabrania przez Szwedów.
XLV.	597.	— Iuniwladislaviensis	1318 — 1515.	——		25.	
XLVI	603.	— Podlachia.	1401 — 1571.	——		116	u. L. 13. zr. 1667. są pacta podhajeckie oryginalne, L. 14. sztuk 10 razem niektóre mazowieckie. L. 15. plik (Jana Kuli) także niektóre mazowieckie.

w. LL. 19. 20 i 21 na osobnej Kar-

tecznie spisane zapewne z odpisywania Bisk. winy opuszczone. L. 246 str. 362. niema. L. ostatnia 312 jest zr. 1436. wszystkie po większej części treści prywatnej. —

x. Zr. 1557 są tylko Regestra Ekwa Spiskiego, na str. 378. —

y. wszystkie jako z następnych wydziału tycząc się dóbr prywatnych itd. —

z. Na początku i przy końcu tego wydziału zrobiona uwaga z archiwum krom wypisów dawnych do Kumentów 5. innych o które bie nie posiada. — L. 1. zrobiem (1000 ?) mniejszym, wstępnym, ma napis taki: „Kotowicz comages poltowicz Domum venduit“ —

aa. L. 159. dwa razy 17 pod nią Dokument zr. 1630. 22 zr. 1509. Na str. 452. pliki papierów numerowane od 1–3. A—C. tudzież 1–6. D. i NNN. bez żadnych lat tylko że o treści niektórych zaniegnąć można.

bb. Od L 44 do końca są akta berdat. Na str. 461. trzy pliki osobno. —

cc. L. 14 ostatnia nie położona przy Dokumencie.

dd. L. 26. opuszczone. Na str. 536 osobno: Litera papyrorum sztuk 3 z lat. 1530. 1552. 1511. (?) —

ee. Krom tego spisano wszystko przed i po rewizyi (na str. 562.) od L. 1538 — 1555. rozmaite papierów pli-

99. Od L. 113–116 dokumenta pergaminowe i papierowe ruskie bez dat wtrzeci grubey oprawy wiadowe. Na str. 624. siedm pieczęci (fang k.) a na str. 625. trzy dokumenta 1 bez daty. 2i z r. 1520. 3i z r. 1536 wiz po rewizyi wynalezione. —

CXXV. 1430–1450

CXXVII

379

CXXXVI. Regestrum Privile-
136. giorum, Rescriptorum, Dignita-
tum, Officiorum et aliarum Se-
renis: Augusti II Regis Polo-
niarum, gratiarum ex Cancel-
laria Regni maiore sub Illu-
strissimo . . . (nie.)
(alterg. x)

Metryka Cancellarie Majoris
N. 16. 2do

(f. 1 — 146 przez karty tytułowej
i brakuje. xx) Filigran pa-
pieru Jeździec z Trąbką. oprawa par-
gaminowa pomarańczowo malowana
wiązana rzemykami. pismo ró-
żnych rąk.)

(Metryka Kancellar. Kor. jest nie-
zawodnie oryginalna pomyka się
od d. 24. Września 1697 r. Końcy
się d. 25. Sierpnia 1699. Nalezy do
ksiąg tak zwanych Sigillata.
Wpisy po polsku i po łacinie
Bez biegu expedycyi przez dnia
miesiąca i roku.)

x) na karteczce przyklejonej:

xx) na samym końcu pół
arkusza notatka Kancle-
rza czy metrykanta np.
Rona Smotrzyc niepie-
czętować. itd.

x sub tempus felicissimi
Coronationis.

krótka wiadomość" itd.

krótka wiadomość o księgach Sigillata zwanych.

księgi Kancelaryi w które wciągane "Acta" wydawany per extensum przez Kancellaryą Król. większe lub mniejsze przywileje, patenta, i innych królewskich Listy pod większą lub mniejszą pieczęcią, zowią inaczej Sigillatami i tem się różnią od owych ksiąg czyli metryki Koronnych że tam dosłownie wpisywano, tak jak z Kancellaryi wychodziły — do których także jako do akt publicznych dobrej woli remanią per oblatam przyjmowano. Sigillata biorą początek od Jana Kazimierza r. 1658 w czasach rozjem, i ~~~~ zamieszek które przyczyny gdy król często miejsce pobytu zmieniał — trudniej było wtedy z dworu owe księgi metryk, utrzymywali notaryuszów i metrykantów którymby per extensum wychodzące królewskie przywileja i rozporządzenia wciągali. Dla tego wzięto się: matriculam connotatis literarum in cancellaria Regia alterutra sigillatarum. Takie akta Kancelaryjne czyli

metryki

metryki Koronnej; w niektórych je-
dnakże osobliwie za Augusta III
około r. 1732–1746 pisma Kan-
celeryki per extensum wpisane
naschodzą się. – patenta, przywile-
ja itd nadzielone przez króla a
wychodzące spod pieczęci Kancelerya
Kor. były gratne i niegratne
pierwszych taka zwała się: pieczę-
tne a drugie wydawano gratis
który wyraz metrykant na mar-
gineczki ~~przy~~ w sigillacie dokła-
dał lecz tych bardzo mało. Czasem
przy expedycyi dodawał na pa-
mięci kto wyprawiał lub na czyje
rece wydany przywilej. Tak np:
Ieniowczat ochrony wioski od
Żołnierzów dany d. XXXI mies:
Września (1697.) expedyowany dnia
miesiąca i roku per principales.
– albo per plenipotentes – albo
per Magnif: N.N. (Chorążki.) itd.
Jest też ślad owych patentów za-
kończeniu np: venatoriatus sa-
cerdotis post ascensum gr: Dni Jo-
sephi Hurmuzki Genovefa (okienko
czyli białe miejsce.) confertur. Datt
et expedit sub sigillo Regni za-
kończeniu (sic) XV. 9bris 1697. – Lecz

jak

x jak spostrzegam takowe wydawano na urzędy powiatowe i ziemskie. Sigillata dla mocniejszego imion i nazwisk osób, miejsc, województw, itd. zastrzegają aby miały osobny alfabetyczny spis czyli Indeks. — W tych pierwszych latach panowania Augusta II Kanclerzem W. Ord. i podkanclerzem do r. 1702 był Jerzy Dönhoff Biskup Przemyski. Metrykantami Marcin Ładowski i Tomasz Jelimiński. Dziś podług spisu P. Bentkowskiego znajduje się Sigillat w archiwum głównym ksiąg wpisnych od r. 1658 - 1792. czterdzieści i trzy — czyli niniejsza księga także brakuje spisu rzeczonego przekonać się nie mogę. — (Vide Spis rzeczony r. 1840 litografow. od pag. 21 - 23.)

384

CXXXVII. Laus Deo Semper.

137. Inwentarz Ksiąg w Metryce Koronnej obojej to iest w Wielkiej y Małej będących.

(f. 1 — 40. mit.)

W pisany około r. 16[illegible]

CXXXVII.

1. 1645. do 1730.

2.

Wiadomość wstępna nam nas zjaśnięć powodu i kiedy Inwentarz ten zrobiony. Dam ją tu w treści a potem wyszczególnię księgi według signatur i lat w Metryce Kor. podtenczas ułożone i spisane. Jest albo odpisem wypisem całym albo (w przodzie) jednym z exterych owych egzemplarzy o których wzmianka jest niżej. Załuski progr. Litterar. p. 26 daje ich podobny mieć w myśli Inwentarz zowiąc go: Synopsis seu Commutatio etc. (ubi supra) ob. niżej. Tytuł drugi (łacinski tego Inwentarza.)

o aktach zabranych przez Prusaków

Ex mss. CXXXVII. fo 14 verso.

Inuentarz albo Rewizia Skarbu Koronnego, przez Commissarzow Rzptey Su
Interregn Anni 1669 D. 14 Stycznia odprawiona W Kśędze
cienkiey parzaminowey białey, ktora takze w Szafie iest Sch
wana. Sub literis —, — — — — — — — — — SZ. nr. 180

Oraz y Kwit Generalny Vrodzon[u] Hanckiewicowi zadanych o
Skarbu Koron[o] Originalow Publicznych odtychze Commissarzow
y tegoz Czasu danych

(o aktach przez Szwedów zmetryki Kor. zabranych.)

Roku 1655 podczas inkursyi Szwedów do Polski zajęty wojska ich Warszawę i tę Stolicę przez miesięcy 10 trzymały. Jenerałowie obowiązali w Zamku król. wszystkie jego zakątki splondrować i co mieszkali „ tak i sklep zdawna od kró„lów na chowanie Akt albo Kwaj do „Koronnej metryki należących na znako„ny otworzywszy wszystkie akta; księ„gi tak Decretorum, Inscriptionum, pri„vilegiorum, Legationum, Lustrationum, „Revisionum zisło i inne autentyczne „papiery zabrali „ i wiozą do Prus a stamtąd do Sztokholmu zawieźli. Za takiem obiciem (r. 1660) wymogli Kommissarze polscy aby te akta nazad zwrócono, czemuż wiec dowie pomienionemu warunkowi, akta metryki Koronnej w grudniu r. 1664 do Warszawy przywiezione zostały. Do otworzenia i przepatrzenia tak nazwanych Król X Dobrogosta Nadolińskiego Proboszcza Włocławskiego, Gnie. Kanonika pisarza pokojowego swego i urodz° Stef. Kazimierza Hankiewicza sekretarza swego, pisarza Dekretowego Woszyńskiego, metrykanta natenczas

Kanellaryi

Kancellaryi W. Kor. co za wiadomością Kanclerza nayiaśnieyszego Kor. Michała Prazmowskiego Biskupa Luckiego i Brzeskiego przedniewzięła. Szczęśliwie do sklepu pod Izbą Senatorską będącego, który im Henryk Offe Szatny Król. Mci klucze mieyski otworzył wprowadzeni którego piwnic Skrzyni zastali — trzy zdepesk prostych brytanami zpojonych, a dwie skórą pokrytych, ten popsutych że musiano murami mocno pokrzepować i fyzanemi matami obetkać. Wszystkie tysy opatrzone pieczęciami Króla i Ministrów nayedrzeyszych na laku wyciśnionemi. Otworzywszy takowe na próżno Spisu ostatniego akt szukano „ atoli zeby na potym JJWW PP Pieczętarze Kor. y ich Urzędnicy, metrikami albo też y wszystkie Stany Rzpltey tey, snadnie wiedzieć mogły co ni znayduie w metryce a czego niedostaie? Dla tego wyżey mianowany Urod. Hankiewicz iako metrykant Cancellaryi Kor. ad informationem publicam, niżey wyrażony Inwentarz, abo

spis —

„ Specificationem actorum sive Librorum zgromadzenia pilnotuią spisać etjde na wiraty commotować, y kilka Exemplarzów wypotować wszystkich oddać. Jeden do rąk J. Kr. Mci — Drugi Jx.o Kanclerowi Kor. — Trzeci w sklepie w metryce depositować, a czwarty przy robie zostawić, omnes casu fortuitos providens aby tym snadniey na potym y kazdego czasu wiedzieć mogli wszystkie co iest w metryce zawiera Koronney — " Trudno tu być pewnym czyli Inwentarz ten jedynie z pyłu skrzyń z Archiwi powziętych Hanckiewicz, czyli wiele wszystkie wiernie malarzy czy czci tylko czyli — nie zabrane zaś ; zlat poznieyszych po r. 1673 w drugiey skrzyni, zgromadzał czci (ob. acta abo Księgi Ruskie y polskie zlat niżey nro I.) — Będzie wie niniejszy rękopismu każdą po poprawkach ; dopiskach iednym z czterech który przy robie Metrykant Hanckiewicz zostawił. po wstępie widzi drugi Łacinski Tytuł którego początek stracony zaki : (.

Synopsis

seu Commotatio Variorum Librorum vulgo Metrica Regni dictorum

Decreta,

Decreta Inscriptiones, Privilegia Legationes, Lustrationes nisi continentium, Inscripcionis ab Illustribus Ducibus masovie D a S^mo Sigismundo I Rege polonie usque ad modernum feliciter nobis Regnantem conscriptorum . . . . vigore pactorum olivensium restituitorum. Regnante . . . . sub Cancellariatu . . . Notariatu . . . Stephani Casimiri Hawkiewicz S. R. M^tis secretar. Decretorum Notarij volhinensis, metrices Regni Cancellarie maj: profecti . . . . ad ordinem redacta, ac notis alphabeticis et numero signata.

W tej tym Inwentarzem spisane niepodobna w tabelle latarni lub krajami uporządkowanej ułożyć — wiele bowiem roztrzęsionych, brakujących lub zmieszanych, że chcąc każdą podać wypadałoby inwentarz cały przepisać. Że atoli ważne te papiery rachodzą podam oddziały główne przy których najważniejsze lat dawniejszych akta przytoczę. —

(f. 2. Libri Decretorum. (pierwsza księga Dekretów królewskich poczyna się od r. 1537 ostatnia zr. 1673. wszystkich 103 ksiąg.) prócz niektórych lub uszkodzonych brakowały nie wtedy księgi lat 1544; 1545. 1606. 1633; 1637. każda krótko opisana pod jakimś panowaniem lub za czyjego Kanclerstwa które obejmuje lata, jak oprawna, z jaką literą lub liczbą arabską. — akta podkanclerskie dekretowe wspomniane zawsze osobno. Księga bez litery z liczbą 96 obejmowała. Dekreta sejmowe i radworne o Quarty, od Stefana aż do Jana Kazimierza. między ksi: XE100 a XF101 vol (f. 5/2) spis różnych Formularzów czyli mamułów Dekretów apeksorskich, Relacyjnych, i sejmowych — Regestrów sądowych według których przywodzywano sprawy do tychże sądów w Jaworki (alias Sudki) z lat między 1611 — 1653. że jako nietyle ważne nie wyszukowane.

(f. 7 Sequuntur libri Inscriptionum Privilegiorum et Recognitionum. (Najpierwsza księga: statuta na warowieckim sejmie mandi Z anno rum 1332 (nie. rectius 1532.)

1532. Dalsza akta różne, przywileja, zapisy, dekreta tegoż Księstwa od r. 1416 — 1497 porządkiem opisane i regestrowane. Wszystkie do r. 1676 od A.1 — RD. 184. — Osobny temu tych osobne Księgi tak zwane: Wielka zawiera zawiera wyroki sejmowe — Regestrum Inscriptionum od 1475 - 1479 nieprawne — Varsavia zlat 1314. 1471; 1497. — pod słowem: Pensiones Księga bez początku; końca dawnym bardzo pismem tej tytuł: Solutiones pecuniarum diariis Curiensibus, od r. 1477 - 1487. bez sygn: — Księga zapisów, zamian; Rewizyi bez obwoluty w tekturowej od r. 1578 - 1581. z sygnat: 555. 90. Inne tekturowe, manuały wperganiu wszyte, osobno sygnow: z r. 1653; 1654. tudzież 1655 - 1658. Oprócz manuały zostawione gdyż za Kanclerstwa Trzebickiego Akt. Krakowskie akta ad manum niebyły iuż spisane. — prócz tych zastugują na postrzeżenie. (f. 14, 15.) Inwentarz wszystkich przywilejów Listów, i dokumentów w Archiwum Kor. zamku Krakowskiego w. 1613

sporządzony

sporządzony — pisma rożne i dekreta
królewskie Jana Kazimierza podczas woyen
rożnych — Inwentarz albo Rewizya Skarbu
Kor. przez Kommissarzów Rzpltej nib
Interregno A. 1669 d. 14 Stycznia odpra-
wiona (księga cienka w pargamin oprawiona) i Kwit generalny ker.
Hauktewiczowi oddany do Skarbu Kor.
oryginałów publicznych do tychże Kom-
missarzów i tegoż czasu dany ^ktore o-
statnie nowa poniej dopisane tegoż wła-
snoręczne Hauktewicza (ob. Jeremi:)
(Inwentarz Korony ij f. 15. pocżem dru-
giego papieru Kart 3.)

^ r. 1516 całkiem brakuje.

(f. 19 — I. Acta albo Księgi Ruskie y pol-
skie wdrtu Wołyńskiego, Bracławskie
go Kijowskiego y Czerniechowskiego
w których znayduią się tak Dekreta
przywileie zapisy cłko y inne
rożne rzeczy.

(czyli te i następne także do zabranych
przez Szwedów a nowoconych ze Sztokholmu
lub ze Sklepu dobyte należą ani znaid-
nowey ani żadnej adnotacyi metryk Hauktewicza widzieć nie można. Księg
tych pięć zarem 24. Najdawniejsza r.
1569 ostatnia r. 1673. rożnymi przy-
datkami i poprawkami. Niema lat 1608.

1609.

1609. 1610. i 1632. pierwsze bytności ważne do Dziejów i końca Rokowań tej przyczyny może wyskadzone. Tu cesarz osobno na sprt wyprawiane — Regestra wyjęrzki — Rejestrarze — manuały i Schreiben do tej Kancellaryi Austrij należące.—) WB

(f. II. Segmenter Libri Legationum. (którzyby albowiem Dyplomatycznemi nazwać dla rozróżnienia można.)

(Najdawniejsze wychodzą od Aleksandra zlat 1502. 1503. 1504. i 1507. knigy 3.— Za Zygmunta I zlat 1513. 1517. 1537. 1539. Item z roku tego od 1539 do 1542 (może Feminana.) Dalej zr. 1540 osobno. Item zr. 1542. osobno razem Knigy 8.— Za Zygmunta-Augusta zlat 1548. i 1549. Item rzeczy lat niezupełna. Zlat 1551—1557. Item zlat 1552—1558 osobno. Item zlat 1557—1559 osobno. Item zr. 1559 podarta. Zr. 1569. Item zr. 1569 i 1570. Item zr. 1569. Razem Knigy 9.— Za Stefana zlat 1577. 1578. Knigga 1.— Za Zygmunta-Augusta. Litera missales z lat 1550—1558 Knigga 1.

ob. mk. CLIII ni jo. tutej-
szego zbioru Bpkop. w którym
powołuje się Długosza i
Kromera.

księga 1. – za Stefana takież zr. 1577.
księga 1. są one wszystkie między latami 1502 a 1578 signowane i uporządkowane od A1 — Z.24. bardzo ważne materyały do Dziejów naszych jeżeli się jeszcze znajdują w archiwum głównym.[1] Ostatnia księga (Z 24) ma tytuł: Inventarium seu promptuarium antiquarum rerum conscriptarum sub tempus Sigismundi-Augusti Regis sed non tota[2] liter sub intitulatione Cromeri annorum variorum. 2) może powyższy: księga osobna zdat 1633–1635 signow: KH 25 (zapewne pokistow) tudzież księga pod tyt: Legacye, przymierza, kancelaryje i inne publiczne Instrumenta sub tempus bellorum variorum ab Ao 1649 – 1666. (sygn: XBŒ 26. –)

2) może nasz pod L. CXXXIV ni jo. ob. wyżej. opisanie.

C. III. Następuje księga Lustracyi: Not.

(wszystkich było 20. jako bardzo niebawem należy je w kreśli co zamierzamy opisać zwłaszcza że odtąd niema o niej żadnego prawie śladu a jako Bpkopisma i zwłaszcza nieocenionej byłyby wagi:

A1. noty (Notae) przywilejów Ziemowita, Jana i Jamusza XX Mazowieckich od r. 1416 – 1446.

B2. Granice między polską, Litwą, i na rozwarem

zowszeno r. 1546.

C.3. Spis (conscriptio literata) praw i przywilejów Woiewodztwa Ruskiego odr. 1546–1554.—

D4. Rewizya Ziem y Starostw ruskich w r. 1556 odprawiona.—

E.5. Xięga Rezolucyjów wsprawach przywilejów wszystkich Woiewodztw i powiatów po Rewizyi r. 1564.—

F6. Rewizya Woiewodztw Kor.: i Ziem ruskich z dekretami niedokończona b. r.)—

G7. Xięga jak pod E.5. rozdziała. ii)—

H8. Inwentarz Woiewodztw Wielgopolskich r. 1564. spisany.—

I9. Odpisy przywilejów Woiewodztw podolskiego i Bełzkiego r. 1564.—

K10. Rewizia Zamków ruskich r. 1564.—

L.11. Odpisy przywilejów Ziem ruskich r. 1564 na Sejmie Warszawskim A. r. expedc.—

M12. Rewizia Woiewodztw Malborskiego y Chełmińskiego r. 1565 odprawiona.

N.13. Rewizia poszytków na podstawie m. Bielska r. 1576 (za tegoż Króla Sygm.: augusta iu. odprawiona.)

O14.

O14. Liber Revisionis Districtus Leopolis r. 1583 —

P15. Zapisy rozmaite za królowej Konstancyi rr. 1610. —

Q16. Act Kommissyi względem oprawy na Ststwach, Dzierżawach Kor: Konstancyi królowej r. 1609 pisany. —

R.17. Revisia Ststwa Kobryńskiego r. 1618.

S18. Inwentarz Zamku Kobryńskiego r. 1619.

T19. Revisia Dzierżawy Narewskiej r. 1627.

V. 20. Revisia albo Inwentarz Ekonomii Iamborskiej 200 pisem praw przywilejów itd. r. 1568 pisany. —

(tu ½ arkusza biało zostawionego.)

(J. IV. Inventarium protocollorum Decretorum.

(od r. 1591 — 1646 ze Segnatura A1 — ZD. 28.)

1. Segnuntur protocolla Judicii Assessorialis Notariatu Gener. Philippi Hulewicz —

(od r. 1641 — 1653 ze Sygn: ZE29 do ZQ40. niezupełne za pisaniwa piotra Hawińskiego.)

2. Segnuntur Protocolla Judicii Assessorialis Ze. Notariatu Gen: Stanisł. Zurowski i Gri Steph: Hankiewicz Ze.

(od r. 1654 — 1673. z Sygna: ZR41 — XC50.)

3. Segnuntur protocolla Judicior. Commissa-

lium

Liber Relationum.

(od r. 1641 — 1673. z sign: XD 51 — XK 57. Tomów razem 57. między niemi 5 wązkich alias w ½ ryzach oprawnych. Każdy Tom osobno określony wpisowaniu, przedmiotach i latach jak i poprzednie.)

(to 1 arkusz białego papieru.)

(f. V. Natrykacja dekretów sądów Referendarskich.

(najpierwsza księga Anny królowej od r. 1585 do r. 1589. wszystkich 12. sign: od A1 — M12. Dalsza do r. 1663. Ostatnia bez intitulacyi z czasów Zygmunta III od r. 1591-1604.)

(to 1. arkusz białego papieru.)

(f. VI. Inventarium protocollorum Inscriptionum variarum, privilegiorum.

(poczyna się od r. 1592 Końcy r. 1673. wszystkich Tomów 36. — między tymi 3 manuały signowane. Brakowało lat: 1595. 1597. 1605. 1606—1608[3] 1613—1621. Także protokołów Kancellaryi niższej brakowało od r. 1617—1634. wyższej od r. 1634—1638. 1644. 1649. Ostatni protokół sądów Referendarskich z r. 1654. N. 36.—)

3) Także jak wyżej z czasu Rokosu zapisane wyłączone.

CXXXVIII

CXXXVIII. Metryka pieczęci
138. pokojowej N. 45 (a tergo.)
(pisana między latami 1695 – 1717)
f. 1 —

(Forma tej księgi zwana pieczętowa czyli dudka — należy do Sigillat o którym pod Aphor. CXXXVI mówiliśmy i równie oryginalna — Expedycye tu notowane wtrącił po większej części — kilka tylko krótszych pancznikiem oczywistem per extensum wciągane. Dla wielu zaś osób, mniej ich (któryżby aż tego czuły żadnych nakazało zrobić) niebawem.) wszystkiego zawiera:

(f. 1–28.) I. (Komotacya Expedycyi b. pos: artem i tytułu. od 15 Czerwca 1695 do 26 maja 1696.)

(f. 29 —) II. Comotacya wszystkiej Expedycyi Litew, mundurów, ordynansów, z innych które zpod pieczęci pokojowej wychodzą. Zaczyna się Tak Comotacya a die 27. Aprilis Anni 1713 — kończy 19. września 1715.)

(f. 50 —) III. Zaczyna się Comotacya Expedycyi różnych które zpod pieczęci pokojowej wychodzą per me Joannem Cautium

(przy tej Komotacyi zrobiona uwaga że pod nieobecność Regenta Kanc. Król: dyrektuje Kanclerz ks. Dzierzbrowski.)

Cantium Wosińskj secretarium sigilli Camera adii 11 Julii anni 1716. (Konczy się 1. 8bris 1716.)
(przedniła Karta biała 1.)

(f. 52—57.) IV. Comotacya Expedytii które wychodzą spod pieczęci pokoiowey a die 8 Junii Ao 1716 za powrotem J. K. Mci ze Gdańska.
(Konczy się 22 marca 1717 r.) —
(Reszta białego papieru Kart 33.)

Ob. to samo woiew. Karthar.

1) Ten drugi tytuł na 1. Karcie.

CXXXIX Regestr Metryki.

139. (a tergo)

Soli Deo Honor, virtus et Gloria.

Regestrum privilegiorum, Rescriptorum, Dignitatum, Officiorum & aliarum S. R. Mtis Gratiarum ex Cancellaria Regni Maiori, in A° 1666 extradidatarum.

(1 — 119. biały papier na końcu 6.)

(Signata pieczęcią większej oryginalnej począwszy od d. 1 Stycznia kończąc d. 20 Grudnia r. 1666. Forma pieczęci oryginalnej Dudki. Spostrzegam tu przemazywania i skrobania — ig i zobaczyłem expedycye. vb. opisy rkop. CXXXVII i CXXXVIII.)

CXL.

CXL. Ordynacya Miast. — 140: Krakow. X. K. Ostrowski

(p. 1 — 551.)

(Rękopism ten składa się z różnych pism razem oprawnych jedynie miasta Krakowa dotyczących. Należy wymienić wszystkie wraz z tytułami.) †

I. (p. 1 — 14.) projekt do przepisania ordynacyi dobrego porządku Miastom Królewskim, powiatowym innym pomniejszym. przytem plantа miasta Krakowa na ½ ark: grubo sztychowana z objaśnieniem. (pisemko to iest druk: b. m. i roku około r. 1778.) ‡

II. (p. 15 — 169.) bez tytułu. (Zbiór przywileiów niektórych tyczących się miasta Królewskiego Krakowa). odpisy tych per extensum daią się znaleść być drukowane gdyż poprzedza [illegible] tłowa: „Imprimatur Martinus Wrzelaczyński de studii Generalis Cracov. Librorum per Dioecesin Cracov. Censor &c. Dat. 25 Martii 1724. &c.“

Wypisane

M. Iż tytuł a tergo. zwięzło widno że ale to księga należała do X. Ostrowskiego ale sam rękopism pisma te porobił i dane. —

(porównaj Rękopr. tut. Bibl. in fol. LXIV. i pisma tamże rozpoczynające.)

† Lubo pisma tu zebrane każde (prócz ostatnich) mają swoje tytuły osobne, stronnie dla łatwiejszego odszukania przy wypisywaniu oczy dałem jednolite tytułowanie całemu zbiorowi nie zmieniając tytułów każdego osobna.

‡ Treść projektu: ustanowienie jurysdykcyi miejskiej o władzy tutejszej porządku na spotkaniach y obradach onychże — Elekcyi Burmistrza — władzy Burmistrza czyli prezydenta Magistratowi — o przywłaszczonej władzy wyżej wyrażonych o delictach, kondemnatach y łaskawości onych — o pisarzu miejskim — o Justycyi miejskim — o Elekcyi tychże — o wpisywaniu do cechów — o wo

O Trzeszowie — O bezpieczeństwie od ognia — O nadziei kuźnych — O szkodach wpolu y Łąkach — O pomnożeniu prowentów mieyskich (przy tym prowentów tytułow są margines. do nich nie nieiące.) ——— paginanya tego zbioru osobna od str. 1—145 przy Karty tytuł:

wypisane tu Dokumenta Krakowowi dr. 1378
służące (pochodzą do r. 1650. (bo. ii osobno na Karthus.) niektóre zaś znajdują ii w Rkopr. in folio pod L. LV. conf. ibid et Karthi. Inne są wtrzeci wymienione w Dziełku: Wtórhie zebranie praw, przywileiów &c. od r. 1754 r. wydane. na str. 145 151 podpis: Franciscus Smolikowski Urbis Cracoviensis Secretarius et notarius. ex codice Jurium privilegiorum ac Decretorum Regiorum urbi Cracoviensi servientium extradictum. czyli ta iest przytym odpisem.

przy tego Tytułu Akta te maią osobna paginanya od 1—110.)

III. (p. 163—270.) Acta ordinationis per Commissionem S. R. Mtis vigore Decreti in Judiciis apellationalibus S. R. Mtis prolati in urbe Cracoviensi, pro tota civitate et Communitate constituta 1747.) — Akta te urzędowe zpodpisami na str. 268. Karola z Wielopolkiey Myszkowskiego K.K. J.K. G.M.P. JKMci Commissarza i Hyacinta Łopackiego Kanon: archipresbitra Krak° Kommissarza. ~~(Do tego tu Elenchus. Na str. 269.~~ Elenchus.) Rozdziały tey ordynacyi są: (str. 166.) ordynacya Holeczeniem M. Krakowowi przez Kommissyą JKMci po-

Hamowana

stanowiona. —
(str. 3. 167.) O Jeźdźcach pospolitwa
i Respondach. —
(str. 7. 171.) O prowentach i Rachunkach. —
(str. 8. 172.) O bezpieczeństwie publicznem.
O sprawach. —
(str. 10. 174.) O portach. —
(str. 11. 175.) De non portandis armis. —
(str. 12. 176.) punctum o opatrzeniu —
(str. 14. 178.) punctum o odźwórstwie miasta. —
(str. 15. 179.) punctum o Apygmanach —
(str. 16. 180.) — o pionicach —
(str. 21. 185.) — o Rzemieślnikach za-
wodnych. —
(str. 24. 188.) — o urzędzie woytow-
skim i Ławniczym. —
(str. 27. 191.) — o kładach. —
(str. 28. 192.) — o prawa wiadomo-
ści. —
(str. 29. 193.) — o Wsiach. —
(str. 31. 195.) — o wybieraniu po-
datków. —
(str. tab.) — o spadkach nie-
ściach. —
(str. 32. 196.) — o purthach —
(str. 33. 197.) — o sprawach zale-
głych. —
(str. 34. 198.) — o prawach miesz-
czanom przynależących.
— — o taxach i usta-

wach

wanj woiewodzyj —
(Nr. 36. 200.) Punctum o Zydach w Krakowie handlujących. —
(Nr. 38. 202.) — o murach miejskich —
(Nr. 39. 203.) — o arendach albo kontraktach. —
(Nr. 40. 204.) — o Retentach. —
(Nr. 41. 205.) — o Jarmarkach —
(Nr. 42. 206.) — o ogrodach po rozmaitych recepie od appellacyi. —
(Nr. 43. 207.) De lege sumptuaria —
(Nr. 44. 208.) O mieszkaniu żebraków albo dziadow w mieście Krakowie —
(Nr. 45. 209.) Resolutio na supplikę pospolstwa —
(Nr. 54. 218.) Summarius z Taryffy pogrodowego przez Sąd Kommissarski J. K. Mci ułożony na iedną rattę ad normam Taryffy Skarbowey. —
(Nr. 55. 219.) O Konferencyi M. Krakowa z Deputatami Regim. Gwardyi Koronney J. K. Mci. od Magistratu Krakow. na Delatę do wybierania podanie w Taryffie Skarbowey specifikowane —
(Nr. 56. 220.) Resolutio dobrowolnie pomiarowey Taryffy —
(Nr. 59. 223.) Summaryusz opuszczonych osób do płacenia pogrodowego w Krakowie znayduiących się itd. —
(Nr. 62. 226.) Reductio ad Districtum. —

(Nr. —

(str. 67. 231.) O podatku Serwisgelth nazwanym. — +

(str. 74. 238.) O Szkole strzeleckiey. — ‡

(str. 87. 251.) O sądach i processie prawnym. — (punktów 13.)

(str. 101. 265.) Salaria w Kancellaryi radzieckiey y woytowskiey —

(str. 103. 267.) O protestacyach y manifestacyach. — ₣

+ (na wypłatę Dochodu miejskiego.)

‡ (punktów 9.)

₣ (str. 109 269) Elenchus nor libro contentorum

IV. (p. 271–476.) Acta ordinationis mechanici ordinis videlicet contuberniorum nitrocontentorum, nempe artificum in urbe Cracovienti expedita 1747. 1)

w związku z poprzedniemi — oryginał którego wielopolskiego podpisem stwierdzony. Rejestr wszystkich Cechów (contuberniorum) znajduje się przy końcu aktu — Tytuły tychże jak po sobie idą są: Ordynacya Cechów — Cech złotniczy — Cech kuśnierski — Cech piwowarski — Cech pasamoników. — Cech Rzeźnicy — Cech krawiecki — Cech murarski z Kamieniarzami — Cech cieśielski — Cech szewski — Cech stolarski — Cech bednarski — Cech krupniczy — Cech rymarski — Cech siodlarzów — Cech kotlarski — Cech miedziników — Cech Kramarski —

Cech

1) oprócz tego Tytułów osobna paginacya tych aktów jest 1 — 204.) zdaje mi się że ta ordynacya była drukiem ogłoszona. —

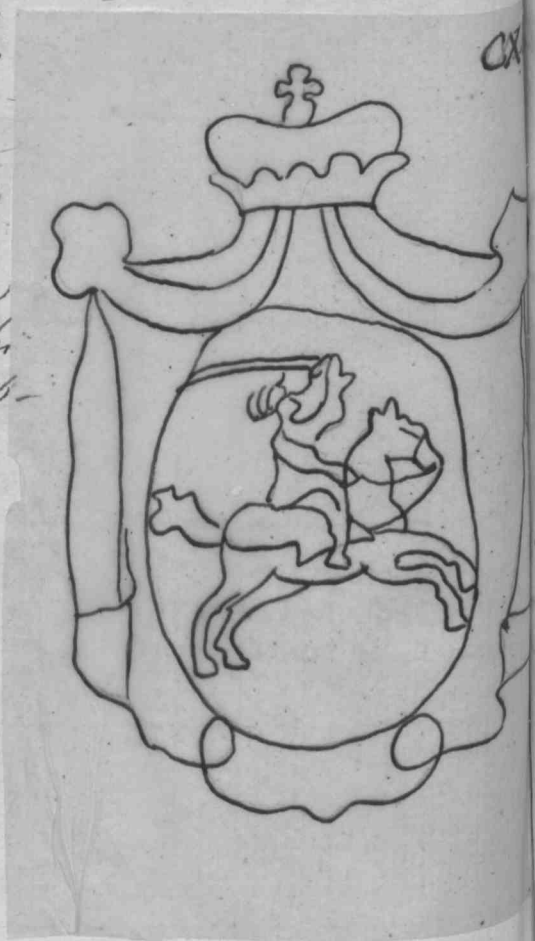
Cech ślusarski z zegarmistrzami — Cech Instrumentarski z Szkatułnikami — Cech czerwonych garbarzów — Cech blacharski — Cech barchanników, Kaczorów y Falbierzów — Cech Kowalski — Cech garncarski — Cech miechowników z rzeźkawiarzami — Cech Stelmachów y Kołodziejów — Cech Cyrulików — Cech Kurdybanników — Cech powroźniczy — Cech mydlarski — Cech rymarski Kartki z Cymacherami — Cech pierników — Cech szklarski — Cech Kominiarzów — Cech Konwisarski y mosiężniczy — Cech Sadelników — Cech Bednarski — Cech piekarski — Cech białokórników — Deklaracya o Malarzach Krakowskich — Deklaracya o niegodziwych alienacyach Dóbr miejskich i ruinach — Deklaracya respektem zbutowanych cechów murarskich — Regestr Cechów. —

(Ten artykuł bez tytułu i paginacji pierwotnej — oboje dla znalezienia łatwiejszego zastąpione —)

V (p. 477–551. — Akt Ordynacyi m. Krakowa przez Kommissyą Boni Regiminis d. 20 Marca 1778 roku. —) prosty odpis tego aktu zawiera pięć ksiąg rozdziałów: O magistracie prezydencie i 4ch Departamentach tj. Sądowym, Ekonomij, Opieki y Policyi — Reguły generalne do wszystkich Departamentów stosujące się — O urzędzie Woytowskim; Ławniczym — O officyalistach miejskich: O pisarzu, Syndyku miejskim, Regencie Kancellaryi, O Instygatorze miejskim

miejskim — o sepyaus potpółtwa
y Responsaus tudzież o 40 mszaus —
O posłaus na Sejm — o przyjmowa-
niu na mieyskie — o przyjmowaniu
do gmkolatu — o przyjmowaniu do
cechów — o sepyaus cechowych — O
aptekaus. — (Kommissarze do
dobrego porządku ustawy były: J. Fran-
ciszek Trębendowski wda pomorski,
prezes, Leonard Kiełczewski Kanon.
Katedr. i archiprezb. krak. Fry-
dryk piotr Hrabia na Krzyżanie
Dunin ppłk Zatorski Gen. major.
Woj. Kor. Joachim na Zaniowskim
morstin ppłk Skotnicki, Sygmunt
weryha Darowski pisarz grodzki
krakowski, Stanisław Ożarski lub-
delegat grodzki krakowski:) —

p. Michorzewski o [illegible]
Hrabiat miast polskich
wszystkie te akta wy
na tem je uniwersyte
bo uwzględnie w dziele
Miasto Kraków miał
względnie. 1845. 8° w
ni wyszło.

CXL.

Lubiex. papiery jak w Oppp. CXXXVII. tudzież 2.2.4. inne)

(B. trzeba zrewidować i na kartkach wpisać.)

CXLI. Gravamina a Consiliariis 141. Tribus m Convocatione Regiomontana DD. Regentibus exhibita

(tytuł na białej Karcie odwrotnej ugory na 1 wś:

Gravamina Nobilitatis provinciae Convocatione DD Regentibus exhibita sunt.

(f1 — 103.) niepag:

Rzeczpospolitej od r. 1612. Jan-Zygmunt jako Gubernator prus Książęcych czyli polskich administrował niemi wmiejscu Albrechta Fryderyka który dopiero 28 sierpnia 1618 umarł. Lenno zaś na Księstwo przyjął dopiero w 1611 od Króla i Rzeczypospolitej solenny złożywszy hołd na d. 16 Listopada w warszawie który akt obszernie po łacinie opisał Rubinkowski: przemienił Cnot. itd. wpozwaniu 1742. in 4. wyd. Dodaje ii co do roku piasecki (p. 328) z Hartknochem i tak ii wyraza: „Joannes Sigismundus Mar. 2 Elector Brandeburgensis fidelitatem Principem Ducatu Prussiae, nobis

a

(Rękopismu współczesny za Oryginał uważać można. Jest to skarga do Króla pruskiego Jana-Zygmunta od stanów pruskich na zwierzchność Królewiczowską r. 1615 podana.) Allegata przy niej czyli dowody oznaczone ~~tu~~ literami w tekście wskazuią protokuły które jak O. P. 2. R. dają ii być podpisani stwierdzone. Obacz. Karthei.

Skarga gravaminów pruskich czyli uwarstanków mających tycznych z panowaniem Zygmunta III wyliczywa zdarzenia dotąd jeszcze ciemnotą pokryte i albo przez dziejopisów współczesnych mimo pisanie albo

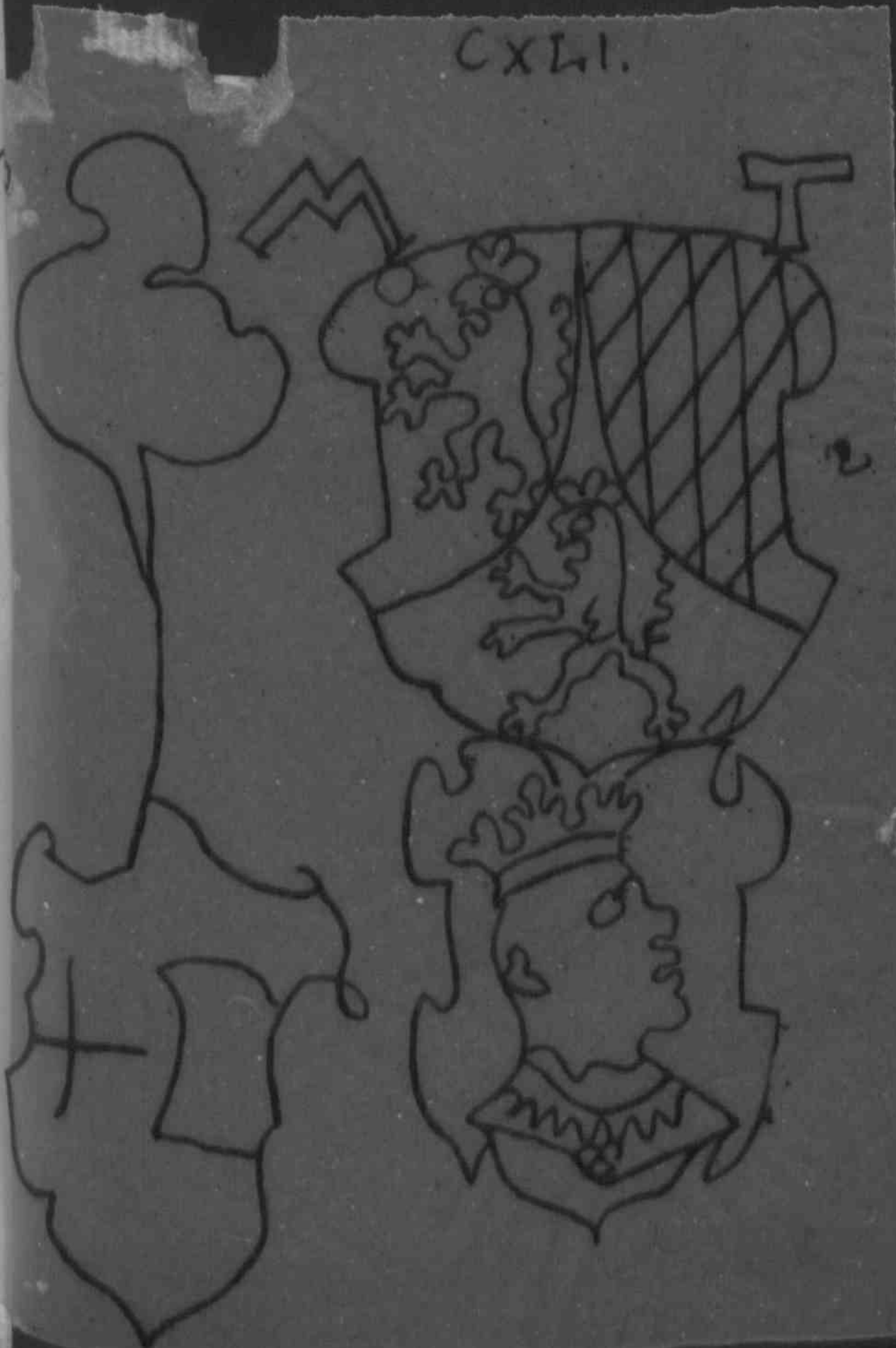
albo od poznieyszych wiele nie znane
Kurfirst Jan-Sygmunt odjerdzayi
do kraju Electorskiego dla spraw
niemieckiego państwa wad rzady
prus Regentom „(ni manus) ex-
terorum consiliariorum nec non
eorum qui propter privatum suum
scopum Religionem et communem
Reipublicæ statum pervertere, con-
fundereque, provinciam item per
factiones et seditiones distrahere
discerpereque conantur„ ztąd po-
chop do skargi której treść
marginalna taka:

Exterorum consilia pernitiosa —
Effectus exterorum consiliorum —
Regentes neglecti — Jura et pri-
vilegia obsequio et praxi com-
parata („ apud S. R. M^tem et Inclytum
Regnum Poloniæ Jur^a S. Celsitud. in diversis comitiis humilli-
me ac promptissime adstiterunt
(prutheni) prestoque fuerunt, fa-
cta contributione tonnarum ali-
quot auri, negotiumque ita ure-
runt et sedulo promoverunt ut tan-
dem S. Cels: Dominus provincia
sit constitutus.") — De visitatio-
bus Ecclesiasticis. („ In formula Re-
gimini ni Receptibus et in Testa-
mento Senioris Ducis Ecclesiastico-

rum

a Republica concedi pe
post defunctum proxim
Albertum Fridericum an
chium Ducem, qui mort
te sub cura istius Elec
ris Georgii Fridrici, ac
sto defuncto sub Joach
mi Fridrici, et deinde
sub istius electoris v
cam provinciam adm
nistrarier eousque vixi
re. na mocy Inwen
tury mieszaney pry
misli zastrzeżą wolną
appellacyą od Jurysdy
kcyi i wyroków kró
cych do króla polskiego

CXLI.

rum officium constitutum, quod annuatim visitationes ad abolendas & evitandas omnis hæreses et sectas haberi debeant ") — Calviniani — Horum conatus & mandata ex Consilio Calvinianorum edita — Libri calvinistici in prussia sparsi (" non talis est jis quod nostris os vobunt occlusum, sed etiam typis mandant exprimi, periculosos pasquillos, et libellos famosos quos cum aliis calvinisticis aut reformatis libris passim spargunt, ut ea ratione factionem suam confirment, aliosque privilegiatos abolcant, veluti id notorium, nec ulla probatione opus si modo pergat contra Doctor. Bohemum — item charta Tupseby et Finckij inspiciantur, quæ cummutatim in Dneatum inferuntur, ab eorum apochis disseminantur atque iterum Elbingæ novis typis sunt promulgata &c") — de academia Regiomontana (" acad. Regiom. Seminarium huius provincie in vigore esa coviensis ad D. Sigismundo-Augusto concessi privilegii præsentandi Scholasticos vis et exercitium habuit, nunc vero spreta omni præsentatione, scholastici facti si et suspecta fidei, illi obtruduntur &c. ") — Novo incepta Innovationes, calvinianorum — apostata promotor

Ecc-

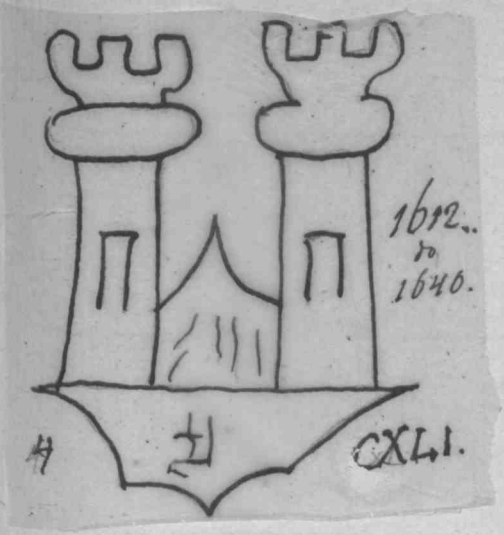
sti. (" profugus quidam Monachus
in Neudenburgensi praefectura
Julianus Pomiakowski dictus d
ni Regno hamo affectus secun-
dum pacta merito extradendus
extra parochiam suam apud Dios
nobiles qui fortasse a patronis
suis excitati sunt, contra praecep-
tum DD. Consistorialium non adhi-
bito exorcismo, infantes Baptismo
imitiare et in favorem Calviniano-
rum d Reformatorum uti vocant
contra nostras Ecclesiasticas constitu-
tiones agere praesumsit.") —
Litterae ad S. R. M^tem a Calvinia-
nis conscriptae — Eadem repellun-
tur — ab exteris profecta. (" Et
hi sunt isti exteri et alij qui
tempore dominatum super Dtum
prussiae affectant, eundem singu-
lari astutia machinati sunt, re-
scripta contra DD Regentes, iudi-
cium aulicum atque adeo totam
provinciam hic expediunt, omnes
praefecturas pro suo distribuunt
placito, creaturasque per homines
Religioni reique prutenae publi-
cae infestos supplendo, quique non
sunt quietum, donec sint alijs
in locis fecerunt, hic quoque o-
mnia misceant extremaque tentent.")

—

— Convocatio a DD Regentibus petita.
— Effectus diversitatis Religionum —
Conventus Sendomirensis ratione diversarum Religionum. („ Et cum libertatem conscientiarum Sendomirensi consensu tueri velint ut plures se patronos acquisituros putent, nos ad hoc illorum obiectum ita respondemus, hunc consensum ad nos plane non spectare, qui in pactis, privilegiis et indultis pater catholicam et Lutheranam religionem tertiam non habemus.") —
petitur Ordinatio duorum officiorum spiritualium — Capitanei a DD Regentibus praesentandi sunt Electori — Barones a Dhona ad dignitates eveti —
Qui sunt mittendi ad R. Mtem in casibus emergentibus — de Jascho („ andreas Jaschki Dantiscanus vehementissimus Calvinianus") — de vacantiis per DD Regentes distribuendis — Incompatibilitas praefecturarum — vacantia sine mora distribuenda — Sustentatio capitaneorum ~~distribuenda~~ deminuta — Juramenta capitaneorum mutila — mandatorum Berlinio editorum etiam iniquorum executio — Capationes Decretorum per Electorem („ in causa Barchmanni.) — Decretorum capationes non debent fieri —
(merces Dochody) merces R. Mtis arestata sine causa —

(merces

mercés Dnis venduntur libere — de Iurisdictione magistratus in aulicos — vacantia loca non supplentur — de Dirschovio — (potad trzy" margnialna Skargi nastąpiło Konkludując przydanym mirtwo wraz przeciwko Regencyi o zgwałceniu praw, przywileiów i państwa, dopuszczenie aby prowincya cała wprzepaść nie została wtrąconą o uwolnienie od Kalwinizmu i odpowiedź. Dalej (ut continuo) uwiadamia o przesłaniu wraz pp. Rejenci dwóch z Rady prowincyonalnej wezwali oznajmuiąc im iż ich wraz z ziarda obecnego odeymuie nim Burgrabstwa dozorowanie będą. Iuż nieprzepisane poprawnie wraz z dowodami wszystkich rzeczy aby czytelniej i z podpisami wszystkich oddane zostały. Wreszcie i deklaracya czyli odpowiedź dotycząca i całą tak Kuncyusza: „atque ita praedicta gravamina a Dd. Consiliarijs provincialibus unanimiter conscripta sunt in praesentia viginti et amplius ex equestri ordine qui se citationi Regiarum literarum adnixerunt, nemine contradicente vel repugnante. Actum

ctum Regiomonti 17. 9bris 1615.
(podpisał: Otto a Grōben Capitaneus Schakensis protunc loco consiliariorum Terrestrium Mareschalcus nomine aliorum subscripsit ręp. pieczęć sygnetowa na laku czerwonym.

CXLII

CXLII. Registrum Librorum
142. communis Bibliotheca Conventus Leopoliensis Sti Corporis Christi Ord. Praedicatorum
(p. 1 — 146.)

Oprawa w brązę skórkę zwyczajnem. Brakuje 1ej karty. z początku.

(Katalog książ przez Jańskiego Lektora Teologij w Klasztorze tuteyszem OO Dominikanów około r. 1654. ułożony i spisany. Na karcie 2ej przypisanie O. Autorowi tym Katalogu tego Klasztoru przełożonemu. potem na arkuszu całym Malatura dość nieźgrabna przedstawia ambonę na której książka otwarta leży nad tą ambonę słońce i napis: Omnibus exquirentibus veritatem złotem na wstędze wypisany; podparta po prawym boku ramieniem piórka Św a po lewej S. Tomasza całkiem w całej figurze. na str. 88. i 89 druga na arkuszu Malatura wystawuje górą orzeźwienie Krzyż, Infuły, Kapelusz i Biret - nad orzeźwieniem Korona królewska - orzeźwienie trzymają z prawej S. Dominik, z lewej S. Antoni. nad całą napis: His Fulta manco.)

I Frater Barnaba Jański
II w katalogu mylnie położony pod CCXXVII. II

Lubo

Lubo niedokładnie i nieporządnie zdziałany za mieszkania tytuły i format dzieła położony miejsce zaś dziełu i czas opuszczone — dlatem Bibliotekę można dwiema uzupełnić powrócić. podzielił ją pisarz na Duże części. Do pierwszej zaszeregował: 1. Zbiory Kazań (sermones conciones) dzieła mnie zbiorowe sylvae, Dictionarii tych bywa różnych formatów. 142.

2. controversia Fidei dzieł: 96.
3. J. Juris Cis & Canonici. 78.
4. Canonista et Canista, politica miscellanea &c. 127.
5. Commentatores Sae Scripturae Historici Ecclesiastici et prophani (w co wchodzą mowy conciones et opuscula varia p. 38.) — dzieł. 400.

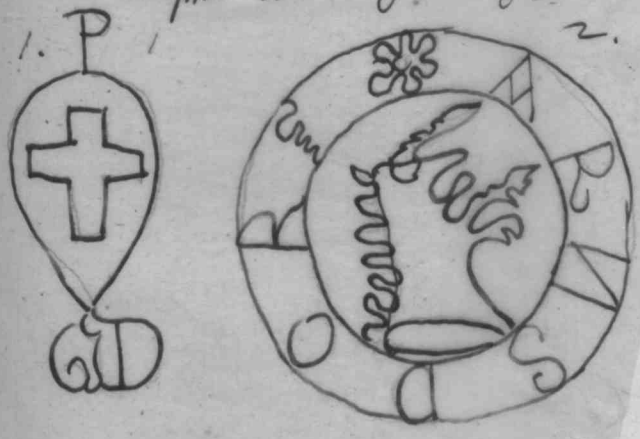
Do II (części Bibliotheki quae minor vocatur p. 45.)

w tej części 1. Patrystki i inne dzieła teologiczne zarem bez tytułu - 109.
— 2. Philosophia & speculativa (ni) 60.
— 3. Expositores Theologiae alias a Schola S. praeceptori D. Thomae aquinatis. 64.
— 4. Opera Sti praeceptoris D. Thomae aquinatis cum suis Expositoribus. dzieł — 160.

Potem dopisane kilko charakterami — plus-minus — dzieł 585.

Razem dzieł — 1761.

CXLII. Katalog Bibl: Domini: Lwow: przez Barnab: Jasłockiego r. 1654.

(Inne dodatki tu wpisane po najwyższej expli Jarlitskiego theologicznie ingrossacye ob. na ow. Kartkach.)

Przedtem Książki wypisuję:

1. abrah. Brzozowic: Super Salve Regina. —
2. Bernardi Paxilli polonii: monomachice pro SS. Trinitate. —
3. martini Smiglecij Jes: Verbum caro factum. —
4. matthiasa Bembusa: Ormiańskie nabożeństwo. —
5. Johs Herburth Latino-polonice de locis Theologicis. —
6. valentini posnaniensis — propugnaculum Ecclesiæ. —
7. margarita martiniana 1)
8. andrea Lipscij: Obrona nierot.
9. gregorius Sanctitannus: de Jure pontificio. —
10. Jarlitski ord. prad: Ceremoniale missæ
11. Gabriel zamieszki Leopol. ord. prad: Oratorium pasaru duchownego
12. Justinus Miechowscisis: in Litanias Bæ Mariæ Virginis. —
13. grammatica Ruthenorum. vi) ×

Brewiarz.

1. Synecharma gratulatorium ab exoticis advenienti Georgio Tyrsticensi.

1) O marcinie polaku which is a Dominican, writes that Gratz martinus fuit Fr. ord. prædicatorum, Innocentii IV. s. pontificis pœnitentiarius ac postea Episcopus Cosentinus de eo scribit Steph. Malevicinis Vartha Canonicor. Regul. calissii præpositus (in vitis archiep. Gnesn. quod a Nicolao III metropolitana dignitate in Regno Polonia fuit donatus et archiep. Gnesnensis collatus 22 in Orde Romæ consecratus. Dum autem ad capessendam Calixdam iter suscepisset Bononiæ diem clausit extremum.

et apud FF. praedicatores honorem sepultura accepit ante adytum conditus a. 1279. magnam tandem eruditionis consecutus est sua aetate ob eis in Epitomen redactum ac vitas 55m pontificum & Imperatorum dictas, consecuturus maiorem vera posterorum memoria nisi figmentum illud de Joanne P. VIII ni vitas pontificum inserupset &c. Hae ille."—

2. Certamen Puttovia cum Jaworia de Mart. Szyszkowski Eppo Cracoviens.
3. Oratio in funere Sigismundi Augusti Neapoli.
4. Thomas Zebrzydowski Stanislai Rozynski Leopol: —

Rękopisma

1. Disputatio PP. Discalceatorum contra Arianos Lublini authentici. (ni.) —
2. Manuscripta in 1m partem D. Thomae adm. R. Patris Martini Krupicz. —

W Ar. Opolińskiego wypisy. 50 do Życia abrah. Brownicza (T. I. 92 wiadomości Histor. krytyczn.) opisał Historyi tegoż Kominkowej kontynuacyą Baronissza. Historya Brownicza wydania Kolońskiego iest Tomów od XIII — XX. Baronissza zaś Tomów I — XII całkiem nie wymienił co tu podług powyższego Katalogu ich wypisujemy:

Baronissza Tom I. ab ae Chr. 1 ad am 100.

II.	—	100	—	306.	
III	—	307	—	361.	
IV	—	361	—	395.	
V	—	395	—	440.	
VI	—	440	—	518.	
VII	—	518	—	590.	
VIII	—	590	—	714.	
IX	—	714	—	842.	
X	—	842	—	1000.	
XI	—	1000	—	1099.	
XII	—	1100	—	1198.[1]	

(Brownicza XIII — XX jak wyżej u Opol.o)

1) w Katalogu p. 36. widać że ostatnich 2 Tomów nie posiadała Biblioteka.

w tak

Zbiór liczny w dawnej polskiej
książce zbiorów klasztornych
przez lat kilka dziesiąt w
austryi, morawie i prusach
zniesionych — ten szczególnie
jeden katalog pokazał bo[gaty]
opolii° — należy przeto zwró[cić]
uwagę zbieraczów dawnych
ksiąg i rękopismów polskich
niemniej samych jestem po[-]
klasztorów i ich przy
łożonych, aby starali się wy
szukiwać podobne najdawniej
sze spisy tworzące tej biblio
teki swoiej. Zbyt pożądany
byłby dla bibliografa zwró[t]
podobnych. a co do rękopismo
nie jeden pisarz ważny do hi
storyi materiał nowszy się
odkryć. —

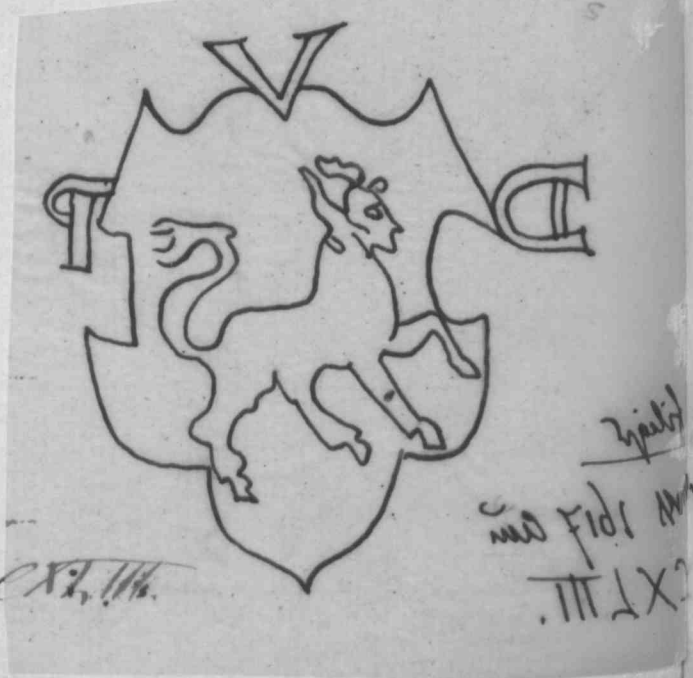
CXLIII.

Филиппъ

Анно 1617 ап
CXLIII.

Zdaje się, że wydanie polskich księgozbiorów klasztornych przez tak wielką dziesiątkę w Austryi, Morawie i Prusach zniesionych – ten szczególniej jeden katalog pozostawia bibliografowi opolitemu – należy przeto zwrócić uwagę zbieraczów dawnych ksiąg i rękopismów polskich niemniej samych jezuickich pozostałych klasztorów i na nie przestrzedz, aby starali się wyszukiwać podobne najdawniejsze spisy tworzone z bibliotek swoich. Zbyt pożądany byłby dla bibliografa zwłaszcza pozytek. a co do rękopismów nie jeden pisarz ważny do historyi materiał mógłby z nich odkryć. —

CXL.116.

Zjazd

CXLIII.

Z początku defektowym brakuje N.1° który zapewne był Nomacrenie niemieckie pastorum Sabjectionis ex a. 1561. drugiego N° potowa wydarta — Sobą liczone pisane i białe prócz Kart q. białych zpoczątku. —

CXLIII. Curlandica et Livonica

143. (ab A° 1561 ad A°n 1617)

(f 1. — 817.)

(Zbiór publicznych dokumentów bardzo ważny po niemiecku i po łacinie — zawiera ogółem sztuk Liczb. 179. Lubo ostatni oznaczony Liczbą 165 są niektóre podwójne i potrójne inne zaś przez omyłkę minione. L. 141 zadna. — Są między temi pisma urzędowe nie tylko interesa publiczne Korony z Księstwami objaśniające ale i dotyczące osób prywatnych. wszystkie jak wyżej o mianowanem między 1561 a 1617 zdarzenie. O niniejszej księdze zbiorowej nie pewnego powiedzieć niemożna — tyle jedynie że jest Kopialną współczesną w Księdze albo w pliku (w nawet papierze sztegr. potwierdza) z pism archiwalnych sporządzoną — wobrazie wiec autentycznych dokumentów jest bardzo ważną do spraw Rzeczyposp. polskiej z Inflantami — po uroczystym poddaniu się tychże Mistrza zakonu Gotharda Kettlera Zygmuntowi Augustowi i polsce. O księdze Rękopiśmiennej podobnej wspomina Gadebusch (Livländische Jahrbücher p. 206 przyp. Y.) Zbiorze Kommina pod tytułem: Autographa et Transsumta. prócz pomienionego ostatniego tych ręk pisarza który wiele ciekawych

oryginałów

rzeczonych Rocznikach zebrał szczegółowych faktów — mamy ojczystych pisarzów dwóch do których w porównaniu pism wtej kwestyi nagromadzonych zajrzeć należy. Marcin Kwiatkowski wydał: Opisanie ziemi Inflanckiej wchrześcieństwo r. 1567. 4.— Historya Inflanty — akta poddania się r. 1561 i unij z Koroną &c. także w następującym Rękopiśmie tutejszej Bibliotheki —)

N. ma samo niebie się rozumieć że Dogiela który w Archiwie Dyplomatycznym polskim oddział do Kurlandyi Dyplomatów najtrudniejszy zebrał — przy porównaniu z niektórymi innych tychże pomijać nie należy.

N. Wyrzeczoł się nie których aktów Kurlandzkich Obacz przy następującym Rękopiśmie.)

CXLIV.

CXLIV. Curlandica (a tergo)
144.

Formularum atque Digestorum[1]
Titulo Curlandica Tomus 4tus

Privilegia et Jura principua
Ducatuum Curlandiæ et Semi-
gallie Ao Dni 1719 recuprepta[2]
(tej)

(f. 1 — 185.[3])

(Księga pisana około połowy XVIII w. jako ciąg dalszy dokumentów do odpadnienia Inflant i dziejów Księstwa Kurlandyi i Semigalij aż nie całej (bo tylko tom 47 ogólnego jakiegoś zbioru) wielce pomocny pisma i akta różne urzędowe są od r. 1561 do r. 1737 (96. oioboe kartek.)

ważniejszych aktów
Kurlandzkich krótkie
nie wyszczególnienie itd.

1) na 1ej Karcie. 2) na 2ej Karcie. 3) tj. pisanych 163. białych 22 kart.

Krótka wyszczególnienie niektórych ważniejszych aktów do Kurlandyi nieprzynależących się w Rękopismach CXLIII i CXLIV.

Stycznia" polski z Kurlandyą i Semigalią czyli Inflantami (bo który ostatnia nazwa mała jest wówczas nazwy) poczyna się od wszystkiego poddania się Rzeczypospolitej za Zygmunta Augusta panowania — mistrza zakonu Inflanckiego Krzyżaków gotarda który przysiągł w Rydze wraz z Radami swoimi Listu r. 1561. † posłany się do Korony — która potwierdził Zygmunt August król w Wilnie roku zaprzysiągł i z Radami Korony i Litwy wraz i zatwierdził. akta więc, przywileja i inne urzędowe pisma Kancellaryi Królewskiej tudzież rozmaite dokumenta z Inflant do polski się odnoszące zgromadzone są w tych dwóch zbiorach lubo nie jednego wychodzących zrodła i nieuporządkowane — o niektórych przeto dla ogólnego przeglądu napomknąć tutaj wskazówki nie zawadzi —

W zbiorze CXLIII. prócz rozmaitych dokumentów i innych dotyczących autorów pierwszych aktach 1561 i 1569 — 1578.

† wykonany

Dyplomatów

dyplomatów obopólnego pokrewieństwa Inflant z Księstwy polskiemi — Ruska miast samowitszych jak Pskow, Nowogrodu i do miast obcemi rządzących pokrewieństwo na stronniki wzajemne zwady, prawa i przywileje wyższe. — wprowadzonym zamieszaniem Państw Korony i Litwy pod Zygmuntem trzecim od r. 1601—1609. tudzież wojen z Szwedami prowadzonych tego króla na polskę nieszczęśliwie nie zostały i Inflanty wspokojone — stan ich jako ogniska wkterym stronnictwa podczegane do szwecyi to wszystko zaciekły ich znany jest pod nazwą Rebelij — pisma do niej pod tymi latami tu ich znaydzą. Rownie i wskutek tego pomiędzy Królem i ratarzy z Księstwami Kurlandyi Zbiorku Szwedzkiej Królowej nieprzyiaźni i Wargi (gradowania) z lat 1604. 1609 tudzież od 1614—1616. zebrane! Najwięcej zaś obejmuje rękopisma Księga papierów do Nowej sprawy rodziny Noldow czyli Nolliow z Księstwy Kurlandzkimi — wspomnia o niej na str. 240. Hilzen w wskazanym polskim Dziele. Akta te są pełne i większą połowę Księgi całej zajmują a do r. 1617 dochodzą. Długa ta i zawsze rozstroy prowadzona sprawa to czyta ich szczególnie o to czyli Wilhelm młodszy Książe Kurlandzkie słusznie albo niesłusznie był oskarżony

przez

† między Zbiorami: Uprawnedliwieniem wraz Aktami pod r. 1604 i Jej gradowaniem r. 1614 na uwagę Dziejopisa zasługują.

przez Magnusa Nollen czyli Nolden ~~ftz~~ Hasenpockiego przed Królem Zygmuntem III jako tego wasal i podczas wojny w Inflantach z Sudermańczykami prowadzonej tamże nie dość że skrycie sprzedawne przyjął i pomagał ale stachty tamtejszy podrzegał i wzbraniał różnemi sposobami to przeciwdziałaniu sprzyjającej Rzeczypospolitej i Królowi i chwale zbrojnej mej pomoc. Nadto listy do Jana Xcia Nassau i innych Niemieckich Książąt przez Kurlandyą przekradające ~~przesłał i~~ Karolowi Sudermanii przesłał (Ob: LL. 69-92.) Stąd pochodzi zaraz Wilhelma do Noldów (Magnusa, Gotharda i Fryderyka) braci rodzonych niekazicie ~~ij~~ i pod przykrywą Hanów Koronnych i króla panowań wtedy brat Wilhelma starszy Książe Fryderyk obrotny i przebiegły który zrzekłe do sprawek Wilhelma niby nienależąc, umywał się i przed opinią powszechną, Hanami a Królem grał niedźwiedzia ręki (N. 70.) Jednakże Magnus Nolden wyuczy rodzon za ich wiedzą niektóre do Króla — stąd procesa i wyroki liczne wywołane. Magnus obrotny i zuchwały, nie tylko wykłat opieki stanów i królewską † ale nadto

† i wyroki wzruszenia Dobr pod Karami

to potrafił zniechęcić szlachtę inflancką i pilityńską przeciwko władzy Książęcej. R. 1603 zrobił go król Dworzaninem dworzanin i wystał wezwanie wojny z Karolem D. Inflanckiej szlachty wezwaniem o pomoc przeciwko najeźdzcy — R. 1615 gdy Nolen w obowiązku nadzwyczajnego Komisarza Królewskiego do porozumienia spraw miasta Rygi z Jezuitami wysłany przez Nitawę (Mitau) przejeżdżał, napadnięty przez zamówionych ludzi w gospodzie zbratan swym gotardem okrutnie zamordowany został. O zabójstwo to Wilhelma oskarżył Nollyów rodzina a mianowicie brat ich Fryderyk. Sąd ziemski i królewski na Justancyą Justycyariusza Kor. zmarł. Wilhelma winnym i obrodnej śmierci przysądził. Sam się wszakże to po prawach (królewcu) do wielkiej Jezuickiej Kamaryli opiekę znalazł tam gdy ani te ani nawet silny zakon na dworze Zygmunta III nic dokazać nie mogli do śmierci (~~sie~~ której służył) ujechał (Helden l. c.) Sprawy tej detalicznej, pisma, skargi, wyroki listy to wszystko znajduje się w niniejszym zbiorze — mianowicie między innymi zasługują na uwagę List Nolena L. 103. Skargi do króla L. 127; 127. List Kus: Kurlandzkiego do Zygmunta III. L. 131. — (O tak tych jako wszystkich zbiorów tego owoce Kartki.)

Księga rękopisu

† Do zmiany tej pisma pod Ll. 55. 56. 65. 66. 69. 70.—

księga Rękopiśmienna pod L. CXLIV.
oprócz paktów poddania się Inflant
w r. 1561 i przywilejów wtym roku
przez Zygmunta Augusta tamtejszemu
rządowi udzielonych, tudzież postanowienia i wa-
lenia się Inkorporacyi Księstw,
nej do Korony na Sejmie Lubel-
skim r. 1569 (Ll. 1–6.) zawiera
Formę Rządu w księstwach ogłoszoną r. 1617
przy ustanowieniu nowego Rejsu – For-
mę także Rządu osobno dla powiatu
Piltyńskiego przez Commissarzów kró-
lewskich ułożoną – nie mniej Instruk-
cyą o Bailliwstwie Piltyńskiem †
(pod Ll. 7–10.) Dalej pisma i rzeczy
do ogólnej Historyi Inflant zdat-
nie później czyli 1718–1733 mia-
nowicie, Listy, mandaty, instrukcye,
rekrypta, odpowiedzi, uniwersały,
ordynacyą nowego rządu w Inflantach
czyniąc po polsku czyniąc po łacinie
(od Ll. 11–120.) następnie krótka
wiadomość praw i przywilejów Ks.
Kurlandyi i Semigalii (L. 121)
i papiery nadsyłane wydarzenia
zaszłe w Kurlandyi po śmierci Au-
gusta II do r. 1736. (Ll. 122–124.)
Znajduje się tu Tabela porządna wy-
pisu Inwentarzów tam przedawcy-
skiemi ciekawe z listy Augusta II.
do króla angielskiego, stanów hol-
enderskich

VB
VB Ordinarius Executor
in Curlandia – vulgo
Manrichter.

† 1658–1719. który jednak
artykuł obszerniejszy po
sia w Hilrena w części
str. 35. znajduje się.

Uwaga w r. 1856. dopisana.

Nie zawadzi tu wskazać że Napiorkowsky w Rydze wydał Index diplomatorum tych rzeczy dij. Inflant i Kurlandyi 2 którego wyciąg do Litwy ściągających się wydrukowano w T. III r. 1834. Rozeznanie i rozbiór naukowy.

Jerry von Bunge burmistr miasta Rewla a do r. 1843 profesor prawa Inflanckiego prowincyonalnego w uniwers. Dorpackim zebrał znaczną i prywatnych archiwów w kraju nad-baltyckim dyplomata do Inflant. Tabae Stany Kon'skie dostarczyły mu nie mało dokumentów a w Magistracie Rewelskim znalazł tekowe pochodzące od Krzyżaków i Kawalerów mieczowych, do tego dodał z rossyjskich i zagranicznych archiwów tudzież z metryki Litewskiej. Wszystko to w 5 tomach ma być zebrane z tych I. I; II wyd. 1853, 1854 wyszły zeszytu pod tytułem: Liv – Esth – und – Curländisches Urkundenbuch – i obejmują dyplomata do XI do XIV wieku. Tych 603 dyplom: zawartych w Tomie I ze stosownemi objaśnieniami stanowią niejako Komentarz do całego Zbioru rozacznemu historycznemu każdego dokumentu. Część zaś ona odnosi się do Litwy i Rusi Zachodniej nowogrodu, pskowa ze zarysu Tomów a szczegóły chronologiczne przynoszą inflanckie zrodła nowe do sprostowania chronologii Litwy szczegółowe podane.

Leuderthuis króla Francuzkiego jako gwarantów traktatu Oliwskiego w którym zalecają na Dwór Berlińskie iż zamówiony aj zarem stany in Francfort burgu aby za zgodą ich Ferdynanda Kettlera Xcia Kurlandzkiego obrany był zastępca po nim Fryderyk-Wilhelm margrabia Swedenburski wbrew paktów welawskich i Bydgoskich którymi zawarowano iż: „neutra pars in alterius damnum quidquam tentabit aut tentari patietur, sed alter alterius gloriam, utilitatem et securitatem omnibus modis promoveri studebit (pisma rewizyi do r. 1719 do Ll. 49–51. i 56.) — Autor ten autor książki pod tyt: Inflanty dowiódł wprawdzie wiadomości historycznej o nich do r. 1741. atoli zdarzeń tego statnich osobliwie od 1717 r. zaledwo tknął – dotknął – wobec nie naraził aj mowy podtrzymał pisz w polskie i Kurlandyi wielmożnej. (Czytaj List Chrapowickiego do Kanc. W. Kor. z r. 1719. pod L. 86. (aktów wszystkich osobnemi Kartkami wyszczególnionych pism tomu 124. powinno nie wszystkie zebrane i zatowarzyszone trzeba ze zarysu Tomów (Zbiorów z których tu mowa) nieznajdowano gdzie zalegają.)

CXLV.

CXLV. Transactiones publicæ[1]

145. (ab Ao 1571 — 1589.)

(p. 1 — 143. i 9 kart biedyl)

(Zbiór aktów zwanych królewskiemi (Acta Regia) w połowie XVIII w. pisany — który razem sztuk 25. Na końcu słowa pobożne objaśniają całą tę Kopiałną Księgę: „Ex „ Documentis originalibus authen„ticis in Archivo Zamoscensi „ existentibus, copialiter rescripta „ et in libr[um] presentem currois „ lectori ad legendum inserta" — „ ob. archiv Kartkii. —)

NB. po największej części Francuskie z Domem Rakuskim w r. 1589 które zawołanie maxymiliana zowodowały. — Jest także Kopia Testamentu Zygmunta augusta króla po polsku pisanego — w którey o Kurtkach[2] o spaleniu listów[3] iako miejsca godne uwagi — wspomnia go Czacki Tadeusz nie cały godzien ogłoszenia. w wielu Rękopismach zdybuje się Testament ten w odpisach mniey więcey dokładnych w innym zbiorze tut: Publiczkiemu wskazanemu go w kopiey bardzo pięknej wzgórzonej która bądź do królowej Anny bądź do Zygmunta III należała — radam go wspomnienia —

(1) (Tytuł na 1ej karcie po czem następuje wyraźnie owych Francuskich czyli aktów łacińskie dokładne)

(2) To co wspomniciela Ludwik zgadzaniem jest mile powiedziane o tyle sprostować trzeba iż wyciśnienie książkowe Jezuici kazali na pamiątkę zrobić co słowo: monumentum dowodzi; a zatym ... herb królewski ukrzyżowany medalu takiego bez wątpienia po śmierci króla (nie za życia jako mała książkowy) dany. Trzeba przyznać że tak całe wyciśnienie jak wrzesinek Zygm: Aug: pięknie wykonane. —

(3) czyli wyliczano co do spalenia listów woli królewskiej niepewna jest. — przy tym wspomnia król o dworu Jedwabnej 1. być wolnymi niżby listami 2. w Tylocinie przy kredencie wartoby ich mniemał być znamienitsze nieprzeponniane. Dyament zaś najkosztowniejszy nazwiskiem punt odkazał Królowej Annie siostrze — być zobaczyć ostro — koniecznie w pierścieniu na czterech nożkach oprawny. —

Sylgir: ms. CXLVI.

1.

2.

3.

ann 1736.

CXLV. Transactiones publicae[1]

145. (ab Ao 1571 — 1589.)

(p. 1 — 143. i 9 kart niedzyt.)

(Zbiór aktów zwanych królewskiemi (Acta Regia) w połowie XVIII w. pisany — którym razem sztuk 25. Na końcu słowa poboczne objaśniają całą tę Kopiałową Księgę: „Ex „ Documentis originalibus authen„ticis in Archivo Zamoscensi „ existentibus, copialim rescripta „ et in lebrum praesentem curiose „ lectori ad legendum inserta" — „ ob. arobne Kartkie. —)

W. po największej części Transakcyi z Domem Batkuskim w. 1589 kto[2] ze uwolnienie małżeńskie zgodowany. — Jest także Kopia Testamentu Zygmunta Augusta wprost po polsku pisanego — wkło[3] o śmierci królów[3] godne uwagi — wspomnia go Zadeusz na cały godzień ogłoszenie w wielu Rękopismach zdybuje ij Testament ten w odpisach mniej więcej dokładnych w innym zbiorze tak: Rozdzielił wszystkie go w Kopij tandro pijkuej, pogłoszenie kto- ta bail do królowej Anne bail do Zygmunta III należała — podam go wy- ściu —

(1) Tytuł na 1ej karcie po czem następuje wyraźne oświadczenie owych Transakcyj czyli aktów tam inskrybowe)

(2) To co wspomniciele Ludwik zgadzaniem jak mnie powiedziane o tyle sprostować trzeba iż wyjaśnienie listowe Jezuici kazali na pamiątkę zrobić co słowo monumentum dowodzi; ażeby tym kto królewski ukontrafet medalu takiego bez wątpienia pośmiertnie wybił (nie za życia jako mak książ- kowy) dany. Trzeba przytoczyć że tak całe wyciskanie jak wyżejmienk Tytuł: Aug: pijkuie wkle[illegible] Aug: Czyli wyłamano co do pa[illegible] Litów woli królewskiej [illegible] wona jest. — [illegible]

(3)

CXLVI. Consuetudines Ducatus Severiæ*)

146. Na 1ej Karcie Tytuł cały:

Trienis de Ducatu Severiæ
Libris Tribus constans. In quibus
conditio Ducatus et Terræ — prærogativa et Dignitates. Nobilium — De
Judiciis eorumque modo privilegijs
observationibus Judiciorum agitur
et tractatur idque in gratiam Jn-
clti nominis et Tituli Ducalis Gl^m
et R^mi Principum Episcoporum
Cracoviensium
sui venerabilis Capituli
totiusque Nobilitatis Terri-
genarum Ducatus Severiensis
opera et studio Alberti de Rudnik
Rudnicki pro tunc sede vacante Sur-
rogatoris Capitularcatus Ducatus Se-
verensis et ante binis vicibus Ducatus
præfecti A. D. 1632. (nie)

(f. 1 — 114 białych 12.)

(książka pisana około r. 1776 najpóźniej. Przepisywacza (wszystkie) poprawiane. W Tryczu ~~o tych~~ tym dokumenta tyczące się nadania Siewierza przez Zbigniewa Oleśnickiego i inne następne przez Biskupów Krakowskich jako odrębny Księgozbiór Siewierski ~~to~~ wciągnione. Najdawniejszy ~~się~~ rok pisz 1290 od którego f. 61.

*) a Tergo na Karcie na białej Kar: verso przed tytułem: Hic liber qui Bonaventura Kotwicz proprius manu et studio eius comparatus. N. 2; 3ej Kar: Regestr Rozdziałów, tytułów Dziełka bez nieruchomości zgadzających się z Księgi drugi; Regestr Konnotacyi rozmaitych w Tryczu tudzież zamykających się per alfabetum. Jestże przed nim Kawałek papieru Kart 12 a potem: ordynacye względem akcydensów Kościelnych. (w Krakowie r. 1737 wydana:)

Summaryusz Kroniki tego Xięstwa pomyka ij. (O czem niżej pod Xięga III) dochodzi ~~roczny summus~~ f. 62. Sukcessya Biskupów Krak: do r. 1746 na Alexandrze Lipskim co pomieścił dowodem że Rękopismo będąc tą samą ręką pisany jest rzędowy XVIII W. rok zatem na tytule może zamiast 1632. powinien być 1732. — po Tryenni dopisane są f. 81 — 83 różne kilkowiersze łacińskie itd — Dalej od f. 83 ver. — 114 inne przedmioty drobne na Kartkach. —)

Trzy" Trzy Xięgi Trienni o Xięstwie Siewierskim.

(f. 4. Liber I. cap. I. de Sytuatu et Ducatu Severiensi — (f. 5. Cap. II de principe seu Duce terre Severiensis. (w Rozdziale tym o prawach przynależnych Xięciu siewierskiemu — które prerogatywy pochodzą nie tylko z dawności dawna ale prawa realnego, wyrażnie i używania „nam a primeva postpione Episcopo Cracoviensium et Ducum Severiensium nulli Jurisdictioni Duces prefati perebant et habebant ratione eiusdem Ducatus quod etiam patet ex literis Zigismundi I R. pol. ubi ex non vigore superioritatis sed compromissi controversiam ii Episcopum Cracov.^m et Casimirum D.^m Theschinensem composuit et ut arbiter constituit" Kompozycya ta najdzie ij f. 19.) — (f. 7. Cap. III. de nobili

bus

bus et Terrigenis Ducatus, condit(ionibus) prerogativa muneregue. — (f. 8 verso Cap. IV. De Legibus et earum qualitate et Statutis Ducatus Landfrid dictis — (f. 9 — 12. Cap. V. De Judiciis, eorumque discrimine, ordine et modo: Titulus I. De Judiciis Ducalibus sive post curiam: (" causas per appellationem incidentes tempore & loco congruis et Statutis Judex ultima Instantia Dux per se judicat liberum tam ipsi substitutum delegare Judicem modo sit ex nostre prelatorum seu canonicorum Ecclesie seu capituli Cracoviensis qud etiam ad ea Judicia Duo admitti adepe debent.") Tit: II. De judiciis terrestribus — Tit. III. De judiciis commissoriabus — Tit: IV. De judiciis capitaneabus Castrensibus Ducatus Severie — Tit. V. De viris precipue citationum formis — Tit VI. de inscriptionibus, obligationibus, membranis (formularze po polsku) — (f. 13 ver. Observatio & praxis de membranis et inscriptionibus — f. 14 ver. Capitanei Ducatus ab A° 1412 — 1557. (byli nimi r. 1412 Andrzej Tiedtkowski — Mikołaj Cichowski burgrabia castrens Sthe — Stanisław Bystrzyca Burgrabia Sreviensis. — 1446. Paweł Sadowski — Piotr Borowski. — 1485. Jan Starzewski. — 1492. Jakub z Dembna Kanclerz W. Kor Kanclerz. ; Sthe Krakowski ; Sreviensis Dembiński woa ~~Krakowski~~ Sandecki Sthe Krakowski i Sreviensis — Stanisław Podlodowski

Polnik

Kolnik Sandecki — 1530. piotr Dunki. — 1552 andrzej Karnkowski — 1557. Jakub Lakinski. (urzędy mienia.) —

(f. 15. Liber II. — Landfridt albo Constitucye Xięstwa Siewierskiego spolnie y zgodnie od Szlachty y Ziemianow uradzone y sporządzone a przywileiami Johanna X.t Biskupow Krakowskich a X.t Siewierskich potwierdzone y umocnione Rozygniatow wyięte y przypisane a sporządzone tytułami, paragrafami — per me Scriptorem plebanum A.o Dn.i 1630. — (f. 16. Venditio Bonatus et Terre Severiensis et conditia Katuszque expressus A. D. 1443. — (f. 19. Confirmatio S. R. M.tis seu potius Compositio et compromissum super Dn.m Severiensem (ex A.o 1518.) (f. 20. Consensus Effka matris Venceslai Dis Theschinensis in venditione Bonatus et Terre Severiensis ex A.o 1443. — (f. 21. Zebrzydowiana Confirmationis Constitutiones et Artículi A. D. 1552. (po polsku w 21 artykułach których Tytuły są następujące: I. Ze Szlachta wtharodawnych sprawach y wszystkich prawach y zwyczaiach zachowana być ma. II. O sądzie i przysiędze ich. III. O Kuchaiu i wydawaniu oświadczenia. IV. O wykonaniu

(nikłe ślady dyplomatów porównaj z mss.

namin prędkim wyrokow. V. o wolnym
rurzeniu albo appellacyi do Xięcia. VI o
niedkładaniu według przypadkow sądzenia
rokow ziemskich. VII. o wybieraniu sędziego
ziemskiego. VIII. o utwierdzeniu Ksiąg ziem-
skich i ich wadze. IX. o wydawaniu i przeda-
waniu statkow (pozimskich) y odpieraniu.
X. o Kommissyach na statki jakie mają
być wyprawowane. XI o winny statkowe
prawem nie może sądzony y Karany
bydź ma. XII. sposob sądzenia y Karania tam
in civilibus quam in criminalibus (ta ij
odwołuje do postanowienia y Bradzenia Xię-
stwa Slaskiego w Landfrydzie artyk. 10.
która ustawa miała być dokończona. XIII.
Bez uznania prawa nikogo tubem nie za-
wiązowac (jedynie co do statku osiadłej —
ale o nie osiadłey inaczey.) — XIV strony do
sądu bez broni ich maią stub pana — XV.
Jako panny odumarłe poiąć statkow —
XVI. wolnou od cła iednak nie zagranicą.
XVII. Gruntow używanie takze myślistwo
re psy, sieciami, strzelbą na cudzym
nie wolne — XVIII. Pleyty iako dawane
być maią — XIX. poddanych cudzych zbiegow
nie przyimowac pod winą — XX. wolnou
wytłapić i poradzić się na rzecz nieymio-
nią. — XXI. Składki na potrzby wyda-
ne zgodnie dawać stub pana. (Następuie
potwierdzenie (artykułow) y powinnou
statku na Expedycyą.) — (f. 25 ver:
Ferdinandi confirmationis libertas
et prærogativa. a. D. 1574. — (" dawne
ustawy wiatou zatwierdził nowy Biskup
Franciszek Krasinski, ma nadal zadnych
nowych

Ich rozumiem pod Nowem statek - majątek - do-statek

nowych, wolności, wygnańców, prero-
gatyw w sprawach przydarzonych (re-
gotüs) wprowadzać bądź odmianę
stanowić bez jednomyślnego przyzwo-
lenia szlachty, ani sami ani nasty-
pcy jego mieniają, „ secus si quid no-
vi statuerimus et successores nostri
statuerint non accedente ipsius (no-
bilitatis) consensu vt id omne nit
irritum & nullius momenti. Quam
quidem eiusmodi libertatem &c &c
predicta nobilitati damus &c &c
et cavemus nihil novi nos et succes-
res nostros constituturos nisi de
communi eiusdem nobilitatis
consensu etc (23. Maii A.D. 1574.)" —
(f. 26 ver: Formiciana & myslo-
viana confirmationis articuli A.D.
1589. („ piotr myslowskich potwier-
dza piotra Jemickiego 2d. 5 Lipca
1529 przywilej: Litere pargame-
nee subditis incolis Terre et Du-
catus Severiensis: ut ubi came-
ras Thelonearias constituent pobó-
„ rnie następne natrzebenie) „ per hoc
„ tamen nolumus neque intendimus li-
„ bertatibus et Juribus antiquis sub-
„ ditorum nostrorum ni aliquo deroga-
„ re quin potius ipsos in ijsdem con-
„ servare et manutenere vt hactenus
„ feimus, volumus & polliceamur &c."
potwierdzenie zaś Myslowskiego ró-
wnie jak Krasińskiego żadnych nowo-
ści ani przymusu i owszem sie-
bie jak to widać z artykułu 2go
nastych wyrazami: „ vt articulus qui
habet septimus in Constitutionibus

silesiis

„silesicis Landfrid, quod nullus Dominus in subditum suum nobilem violentiam aliquam extendere debeat. &c. "—)
(f. 29 ver: Dekret z mieszczanami o wolności Jo K. Mci Wyszkowskiego 1589. po polsku — (f. 30 ver: przywiley Jo K^ca Wyszkowskiego A. 1625. po polsku. (y marcu Wyszkowski B. Krak. nadał ządzę pod d. 16 Lipca r. 1625. w Kobierzycach w Xięstwie Świdnickim Swidnickim w 9 artykułach deklaruje iż co do prawa talamby miały być zadzierz — „gdzieby takiego w Xięstwie nie stawało aby rekurs był do prawa Korony polskiey mogła w grodach y sądach Starostwa prakticowany — w grodzie Xięstwa świdnickiego" zresztą wolności poprzedzających mieszczan potwierdza i zjaśnia. —
(f. 32 ver: wolności y prerogatiwa K^a Jo Krasińskiego 1574. po polsku (przekład rzeczy być owego na Kar. 25 ver: Kazimierskiego potwierdzenia.) — (f. 115 ta nasza iesmo: przywileyum Zadrzeowianum 1636.) —
Kończy się ta księga Druga Treiesm:
f 33 ver — 38 ver: O urzędzie niemieckim &c — o Komorniku niemieckim itd. — o przysięgach mieysc y osób sądowych itd — o szlachectwie &c — proces y porządek sądowy przez prakticki itd. —

(f. 39. Liber III. — De consuetudinibus & observationibus Ducatus Severiensis ex praxi et sententia seu praeiudiciis — (f 46 (Brevis introductio.) Caput I de praeiudiciis principum et eorum Recollectione — (f 41. Caput II. De causis spiritualium in Ducatu

Severiensi

Severiciensi — Jako y mogorów 10na nale-
zy — proindicata ex Duchowni w Xstwie
Sieciechowskim w grodzie radzie tu mają —
(f. 44 Caput III. De causis privile-
giatis seu ad pias causas — (f. 45 ver.
Cap. IV. De Judicis qualitate & Re-
quisitis — (f. 46. Cap. V. Emptio
Bonorum seu Dominii liberi baro-
natus Koniecpolscy per Dm Konarski
Episcopum Cracoviensem de perle-
gem approbata (Ao. 1519.) —
(f. 48. Caput VI. De Limitibus,
granicibus, siquis terminis qui-
bus circumquaque Ducatus Sevenen-
sis distinctus est ab aliis terris —
Limites Dus Bonorum Bendusz, Bon- × Ducatus
duszek Delistawice, Sieciech, Trzc-
kow, Gosciechowice, a Regno Polo-
nie ex bonis mnyg grod, mnygsło-
dek, miochi, porgba, Ciegowice gdzie
stoiąy Chmurzerobroda ze wyroku (1599.) —
(f. 59. Granie między wsiami Chm-
urzobrodem a Tuchobąby od wałow
wielkich az do Kopca Sikorskiego —
item Kopcow sypanie y Kondycya
odcięcia albo ustąpienia Rol y Ogr.
gruntow Chmurzobrodzkich, ktore
tylko 10na wytyczona bydź ma — (Ty-
tuł ten po polsku akt zaś po la-
cinie i po polsku r. 1590.) — (f. 60.
granica y Kopce Mierzchowskie od
Gosciechowic az do Kata y Swainy Su-
chowolskiey y Trzebiesławskiey 1590. —
(f. 61. Summaryusz krom[ki]

listowa

Xięstwa Seweryńskiego od r. 1292 — 1752

f. 62. Subiectya Biskupów Xięstwa Seweryńskiej od R. 1443. (Wigunia Oleśnicki) — 1746 (Aleksander Lipski.) —

f. 63. Summarius wolności, swobod, praw y przywileiów stanowi Xięstwa Seweryńskiego nadanych. — (f. 64 ver. Decretum Tribunalis Regni Lublinensis quod nobiles Severienses a quovis foro fori ratione causarum earum conveniendi (ex 1600.) — (f. 65 v. Ex Statutis Regni et processu Regni polonici in Comitiis Varsaviæ confirmatis A. D. 1611. — Fatalia upadek sprawy itd. — (f. 68. Conditio et Status Terrigenarum et nobilium villarumque in Ducatu Severiensi existentium tum Libertates et Exceptiones, subiectio item et observationes in his forma — (tu wymienione wszystkie wsie.) — (f. 69 ver. De Ducatu Severiensi Chronicon (ab a. 1443.) zeszyty autorów rozmaitych: miechowity i Kromera wyciągi.) — † (f. 71 ver. Oppida et villæ in Ducatu Severiensi Ducalia — (oraz szlacheckie.) — (f. 74. Compactata Sylesia cum Regno polonia d. 24. Aprilis 1677. (Leopolda z Janem III.)

† f. 70 (De Sylesia et Ducatu Severiensi

(nastepuje: Flores sacerdotales czyli Wizerunki Świętych uwiezione i excerpta od K. 81 — 83; mnie o nich wyrej zgromadzenie tego Rękopismu nic powiedziało.)

CXLVII.

62

CXLVII (u grzbietu tytuł:
62. Przeciw dziedzictwu królewskiemu.

W właściciela dawniejszego nazwisko nieczytelnem wcyfrione a na 1ej Kar. zostały słowa: „ darowana w Jmci X. Dm Godurowskiemu Kanonikowi lwowskiemu.“

1646. (mylnie bo 1624.)
na karcie 2ej:

Apologia
pro Libertate Reipublicae et Legibus Regni Poloniae. contra calliditos novi ævi repertores pars posterior auctior et correctior. To jest Dowód jasny z historyi, z zwyczajów, z praw, statutów y Constitucyi Koronnych że Nayiaś: Królestwu polskiemu, niegodzi się ani publice ani privatim, w Koronie y w W.m Xięstwie Litewskiem żadnego i żadnym sposobem dostawać ani mieć Dziedzictwa.

(Odpis około 1740—50 zrobiony)
(A 1 — 130.)

Kto jest autorem tej powszechnie znanej i nigdy zdaniem stokrotnie odpisywanej książki i zjakiego powodu Apologii ta jest dziś niewiadomem. Niektórzy dawniej przypisywali dzieło to Maciejowi Frederowi synowcowi Tomasza — ten Maciej tak był jeszcze za Zygmunta III młodym, że trudno wierzyć aby już tak wytrawnej mąż podostał — a rozczytawszy się w stylu którym Andrzej Lisiecki, instygator kor. pisał i r. 1638 pir. Trybunał głowny Koronny

siedmią

średniej splendorów in folio wydał
każdy musi mu przyznać i Apo-
logyą którą nigdy zdrowiu nie wy-
rzekł i dotąd w Rzeczpospolitej tylko
po bibliotekach dawniejszych na-
rodu się znajduje. Tutejsza
Książnica posiada dopiero mniej
lub więcej wierny i staranny
kilka owoż niniejszy jest trzeci
o którym mi szerzej nadmienić
trzeba wspomniawszy prz nieco
przy rozpoznaniu modelerów pod Lit.
LXI i LXII tem bardziej
że wszystkie jak niniejszy w dosko-
nałości prawie z sobą zgadzają się,
dla tego celem dopełnienia wiado-
mości całej, porządek pism tu
położonych wykazać postanowiłem.
Karta 1ma: Król na tronie (pió-
rem dość nie grubem) z korona
na głowie, a mieczem i kulą w
rękach. Napisy jak przy tamtych
Rkp-ch podałem. Ta karta różni
się tem, że tu dołem słowa, któ-
rych tam niema:

„Domine da Polonis certa-
re pro nostra tua et expug-
na hostes eorum pro eis."

Kar. 2ga: Gryphus i Logogryphus
(jak w tamtych.)
Kar. 3cia: tytuł powyższy a na

odwrocie

filigr.

ms. CXLVII.

1.

2.

3.

[illegible]

odwrocie jéj: anagramatismus
który tu cały wypisuię, wtym bowiem
wiérszu 7^u^ ma się ukrywać nazwi-
sko autora (czego ja jednak niewidzę)

„ Quando leges opus hoc, dic an
servilia disces?
Si disces aliquid, dic an servilia
scripta hæc?
In quibus est libertatis legumque
probata
Vis; iurisque paterni est declaratio
certa.
Hæc ex his disces, dic an servilia
sunt hæc?
Quod si tu sapiens nosti, quid
rectius istis
Candidus imperti, si non his
utere mecum."

a niżéj pod temi:

„ Nunquam est inutilis opera
civis boni."

Kar. 4ª recto: Trzy motta cryft napisy
do dzieła. 1e z S. Bernarda. 2^gie^ z
przedmowy Herburta Statutów. 3^cie^ z
aristotelesa Kuigi 5 polit. cap. 8. –
na odwrocie jéj: authores in apologia
citati którym co do swoich przy kodexie
LXI wypisałem.

Kar. 5ª recto: do cryftelnika. Na
jéj odwrocie: Dedicatio laboris,

„ Zacnemu

„ Zacnemu y mądremu Senatowi polskiemu itd (Kart 3)
na końcu tej dedykacyi polskiej:
„ Vos ampliscimi Senatores et vos conscripti, valete, felices vivite patriæ et ejus communi bono sincere, fideliter et prudenter consulite. „

Kar. 9a recto: Occasio apologiæ, Decretum inter Komorowskie et Rybskie posterius donationis actum Lublini etc etc 1624.

Kar. 12a verso: Donatio bonorum Żywiec per Komorowskie Serenissæ Constantiæ reginæ poloniæ. actum Lublini etc etc. 1624. —
po tej donacyi: Wyciąg z konstytucyi r. 1505 i?) sub tit Lubl: Rzeczy darowane albo zapisane królowi Jmci. —

Kar. 15a recto: Apparatus ad Apologiam. a na odwrocie: gradus seu series incrementorum nobilitatis polonæ libertatum. —

Kar. 16. recto: Zniesienie dziedzictwa królewskiego y dziedzicznego szafunku z dóbr królewskich. (tytuły paragrafów pisane mniejszą ręką.)

Kar. 17. verso: Zniesienie z królestwa dziedzicznego tytułu królewo y Jurysdykcyi Królewskiej. —

Kar. 18 verso, przy końcu: Quatuor principalissima fundamenta libertatum Regni Poloniæ. 1) libera regis electio. — 2) terrarum et ducatuum in unum corpus unio — 3) bonorum terrestrium conservatio — 4) æqualitas. (porów. z rozpoznaniem poprzednio dwu wymienionych kodeksów tej apologij.) Każdy z tych fundamentów czyli podwalin swobód Rzpltej będzie osobnym rozdziałem, zaraz książ objęty, ma swój tytuł piórem i tuszem w jeden sposób wystawiony; po bokach dwie kolumny w około których wiją się winogrady, w górze osoba skrzydlata w obłoku trzyma na kolanach księgę na której słowa: "Rex nisi libere — Electus in hoc Regno." Pod tą wtrodku tytuł: primum fundamentum libertatum Reipublicæ polonæ et equestris Ordinis est — dalej orzeł rozpostrzeniony trzymający koło a w niem: "Libera Regis Electio." Księgi tej paragrafy są: primum nis procerum Regni declarans — Quid sit libera electio? (wyciąg z uniwersału Jędrzejowskiego 1576 r.) — secundum nis asseurans liberam electionem Henrici et Stephani Regum Poloniæ — Tertium nis treść Juliuszowego asseurans liberam Electionem

-tionem anni 1593. titulo wolności elekcyj — Quartum nis tegoż króla Jmci asecurans liberam electionem sub titulo naypierwey warunek wolney elekcyi. —
Kar. 21. verso: Libera electioni contraria nowitas et naturalis successio ad eorum pretensio —
Kar. 23 ver: Narratio co na żywcu Kazimirzowi y Rzplitey gwoździem należało. —
Kar. 24 rec: List Zygmunta Bathorego do Ces. Rudolfa — ex Clandiopoli 22 aug. 1599. —
Kar. 26 rec: Pretensye różne y różnych osób ad Regnum et in Regno Polonia — Pretensye ad Regnum zdawna y teraz były samych tylko principum austria — pretensye in Regno. —
Kar. 27 ver: Submissio królowey Jmci Anny de resignatione facienda (a. 1576.) —
Kar. 36 ver: wiele w statutach koronnych rzeczy wyrażonych niemasz które Rzplita za prawo ma y zachowuie. —
Kar. 37 recto: Responsum datum oratoribus Ducis de Prussia super facultate eligendi regis. (tempore Sigismundi I.)
Kar. 39. rec: Jura Regni successionem et divisiones in Regno prohibent —

W. do historyi Polskiej.

-hibent. -

Kar. 42. recto: (Rysunek piórem jak na Kar. 18.) Secundum fundamentum libertatum Reipublicæ polonæ Æquestris ordinis est. (całość pod or. łem: Unio. -)

Kar. 43 recto: Secundum fundamentum libertatum Rpltca polonæ est terrarum et Ducatuum in unum corpus unionis ius. -

Kar. 44 ver: Jako y wieleiwość dziedzictwa y sukcesye synów Kiążąt et dispositiones Regum absoluta w koronie czyniły dismembracye. Rządy 12ci wojewodów iedność Rpltey rozrywaiące. Działy synów Kiąt Królestwo rozrywaiące. Dispositiones regum absoluta Regnum dismembrantes. -

Kar. 49 ver: Jako Rpltá Dysmembracye koronne leczyła y iako im zabiegała.

Kar. 50 re: Sześć sposobów ktorymi Dysmembracye leczyła Rzeczpospolita: I. unius ad principatum electione. II. unionis constitutione. III. Ducum et generis ducalis a possessionibus Regni exclusione. IV. Juramento regum de abstrahendis a Regno recuperandis. V. Hæreditatis regalis abrogatione. VI. Eorum quæ facile vel sine periculo Reipubl. recuperari et uniri non poterunt per pacta, fœdera, vel per feuda in fide Regni re-

tentione

– sentione – sicut unus princeps in Regno, ita unus primas in interregno. – Statuta koronne o seniey – Statuta kol. ktorymi duale genus a posessionibus Regni excluuntur. –

Kar. 61 ver: Rozdział y różność Kuiziąt w Koronie polskiey. –

Kar. 72 ver: uniom opposita et contraria haereditas et successio naturalis. –

Kar. 73 rec: Statuta Regni quibus expressa dismembratio coronae prohibetur –

Kar. 76 rec: (rysunek tylko jak na kk. 18 i 42.) Tertium fundamentum libertatum Reipublicae Polonae et Equestris ordinis est. (w kole pod orłem: Bonorum terrestrium conservatio.)

Kar. 77 recto: (mowie to samo.)

Kar. 78 rec: Statuta Regni quibus equestris ordinis declaratur dignitas. –

Kar. 82 ver. Statuta Regni o powinności szlacheckiey woiennej.

Kar. 84 ver: Statuta Regni multiplicitatem belli gerentium exigentia. –

Kar. 86 rec: Statuta Regni ne non diminuendis bonis nobilium. –

Kar. 89 rec: Statuta Regni, quibus bonorum confiscatorum, donatorum et inscriptorum declaratur dispositio. –

Kar. 104

Kar. 109 recto: (Rysunek tytułowy jak na kk. 18, 42 i 76.) wrodku: Quartum fundamentum libertatum Reiplica Polonæ Aequestris Ordinis est (w kole pod orłem) Equalitas

Kar. 110 rec: Quartum Fundamentum libertatum Regni Poloniæ est, Statuum et Ordinum in paritate et æqualitate iuris et iurisdictionum conservatio.-

Kar. 111 rec: przykłady z historyi iako y kiedy na równość w koronie następowano y co złego nierówność czyniła.

Kar. 112 ver: Statuta Koronne które równości szlacheckiey w prawie y iurisdictiey przestrzegaią.-

Kar. 114 rec: processus iuris ex triplici bonorum distinctione triplex. (Tu obszernie rozebrana sprawa za i przeciw o dobra Rzpwieckie krolowej oddane.

Kar. 114 recto i verso (przedstawia dwa rysunki piórem: pierwszy, w ogrodzonym pastewniku konia na którego jeździec włożywszy wędzidło, dosiadł go - zprzytoczeniem, do wolności w Polsce ciągle podkopywanej; wierszów Horacego: „ Cervus equum pugna melior in certamine longo etc aż do „ Libertate caret dominum veh et inprobus „ Drugi: Drzewo ogromne na polu iuż przez rzeźnika toporem podcięte; zprzodu

woź

wóz jednokonny stoi za drzewem
a na ziemi drzazgi z siekiery:
„Mała rzecz" —

uwaga. Autor czyniąc do swego
dzieła z rysunku tego allużyję w
taki ja apolog ubrał: „W żywie-
ckiś puszczach powiadają, przez
kilkaset lat dąb w polocju rosnąc
zrósł się (się) był wielki, miąższy,
wysoki, gałęzisty, że żaden gospo-
darz, ani żaden cieśla, nieśmiał
„on" się, dla jego wielkości do ża-
dnego budynku pokusić. Bo ob-
alić go trudno i zwiesć jeszcze
trudniej zdało się każdemu. Przy-
szło jednak do tego, że się on
odmienił nie bardzo dawny z tamtych
żywieckich włości jeden rzemieślnik,
a gdy padeń na słabym bardzo
pociągu i na wozie niezdolnym
podjechał, dąb wielkości swej u-
jrzał i rzemieślnika i pociąg jego
wprzód lekce poważył, zaś gdy go
odrąbować począł, za każdym ra-
zem, za każdym uderzeniem dąb
mówił że to mała rzecz, aż i na
koniec kiedy go podciął i obalił.
przecie dębowi zdało się że to ma-
ła rzecz. Dopiero gdy gałęzi po-
odcinał, klinów z nich narobił
dąb na sztuki potrupał, sztukami
do domu zwiózł, wdomu statków
różnego rzemiesła narobił, statki

po

po Szlązku, po morawie, po Czechach i po insych krainach obcych porozwozić, poprzedać, wtenczas dąb poznać, na co mu wyszła, ona mała rzecz. — Obawiać się potrzeba jeźli to kupno żywieckie, jako dąb one wióry swoje tak małą rzeczą nazywać będą, żeby jako onem dębowi, tak Rzeczy pospolitej naszej Ojczyźnie, która tak wiele set lat jako dąb najstarszy i kwitnęła i rosła, której potężnii nigdy niezdołali nieprzyjaciele, na to nie przyszło że ją te wióry obalą, jeźli z tą małą rzeczą czekać będą, że z Rzpltej prowincij, albo z dóbr ziemskich gałęzi narąbają, kliniów z nich narobią, Rzpltę na sztuki poszczepają, unią rozerwą, sztukami się podzielą. Iuż by nie w czas taką rzeczą małą rzecz. Bardzo to mądra przestroga ś. Bernarda) „Quisquis externis omnia considerat, idem interna despicit, praeterita non respicit, praesentia non inspicit, futura non prospicit„ cokolwiek trzeba wglądać, przeszłe uważać, przyszłe konsiderować, daleko przedrzeć patrzyć, nie, swoim się prywatom przypatrować, kto chce Ojczyźnie dobrze służyć i radzić.„ do tej uwagi nic przydać nie można tylko przypomnić że to pisał Lisiecki w r. 1624 r.

Kar. 122 ver. Statuta Regni in observandis legibus personam regiam obligantia.

Kar 126

450.

Kar. 126 rev. Votum pro Patria

„ DEUS iudicium TUUM regi da, et iustitiam filio regis, iudicare populum TUUM in iustitia et pauperes TUOS in iudicio — "

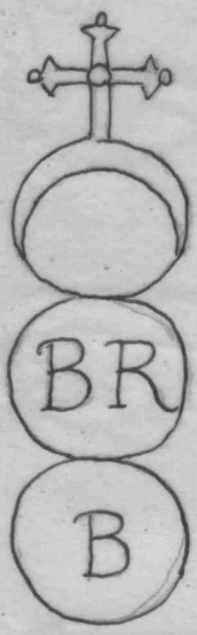
z przemową do Senatu i Rycerstwa polskiego. —

Tamże verso: Appendix ad Apologiam necessaria. — Submissio authoris. — (Cały ten ostatni rozdział (4ty) ciekawy i godzien czytania świadczy że autor należał do opozycji, znajdi dobrze jakiś to stanowisko ojczyzna doznała z zarad których się polacy tak bardzo dawniej niebawnie dziwili —

(Ob. Karthi kodeksu LXI.)

CXLVIII.

CXLVIII. MS.
folio papier.

148

CXLVIII

148. Transcripta Przywileiów Cesarskich Cesarza JMci Maxymiliana y Carola V. z Approbatami ich, przez Królow JchMM. polskich Zygmunta Starego y Zigmunta-Augusta w Lanceariach coronney y WXLitew. Xiążętom Jchmm: Radziwiłłom conferowanych, w roku 1518 y 1547 na Xięstwa Goniądz y Medlle. Olyckie y Nieswieskie: Dubniki y Birze: wypisane z tamtych Originałów. w Nieswieżu roku 1654. dnia 7 Novembris przez Jana Kanowicza burmistrza y budowniczego M. Nieswieza. Sub augusto Regimine Illmi et Excellmi Dni Michaëlis Casimiri Radziwiłł Ducis Olyca et Nieswie: S. R. I. principis et Mag. Ducis Lith. Incisoris D. D. mei clementissimi.

Cod. MSS. XVIII sec.)

(f. 1 — 50.)

(Rękopism kopialny nie cały z niedopisania, na co białych kart 6 zostawionych. papier nieco przegniły, poszarpany a lubo oprawa dawniejsza ozdobna i brzegi ma złocone jest rozdarty i w złym stanie. format folio minori.)

Odpis ten jest niewątpliwie Kanowicza budowniczego (jak na tytule) własnoręczny kaligraficznie i sposobem sztycharskim zrobiony, co potwierdzają i tytuły główny i tytuły osobne każdego przywileju, równie jak podpisów które kopiator starał się według oryginałów naśladować. (06. fac similia) Dokumenta te przerywają się na niedopisaniu przywileju Illinicrowi per Ferdynanda króla rzymskiego dania nego. wszystkie kopie mają tę zaletę że je Kanowicz dosłownie podał. Wypisawszy tytuły według niego na osobnych kartkach dotknę z nich tu niektóre ważniejsze i ciekawsze ustępy.

I fac simile CXLVII

Odpis Ces. Maxym.a na przywileju Radziwił. r. 1518.

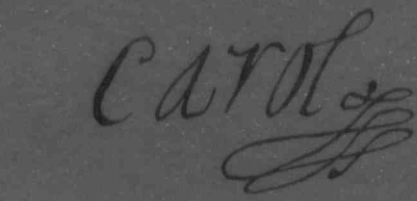
Odpis ad mandatum Cesaris

Ja Spiegel

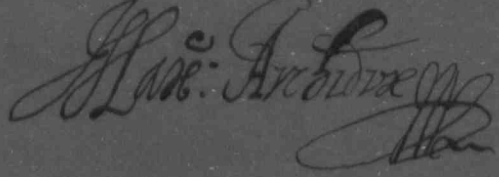
1) W przywileju Maxymiljana Cesarza zr. 1518, po określeniu herbu Radziwiłłowi danego, mówi do Mikołaja Radziwiła II wojewody wileńskiego: „(Cum Tu) Illustrium Maxobiæ et Ruthiæ Ducum, fratrum et consanguineorum nostrorum Avunculus existis, eumque in M. Ducatu Lithuaniæ, cuius tu Supremus es palatinus, plurimi fuerint nobiles, tam inter Lithuanos

III

Podpisy prywatne Ces. Karola V. Radowitz
nadesłane przez Kmitę ze mss. CXLVIII.

reszta na tejsze podpisów. (ibid.)

(ad mandatum Caesaris
manu)

1555 etyk podpisu
17. i ostatni odtąd się tyk, nadobrze
ostatni, ale —

lianum pro illius et toluis posteritatis ornamento in simili causa concepta fuerunt, sicut ex litteris prenominatæ Majestatis coram nobis productis cognovimus, non solum libenter admittimus ut iis in Regno ditionibusque nostris utatur ac pro duce se gerat, verum etiam huic Syne. Tuo tanta virtuti cui fructus iste tributus est, gratulamur, omnibusque honoribus ducalibus et prorogativis Syne.ri Tuam in Regno vestro fungi volumus. Idque tanto magis quod ex Syne.i Tue animo nostro longe charissimam in matrimonium accepimus - eto etc." -

3.) Karol V udzielając Mikołajowi Radziwiłłowi Wdzie wileńskiemu przywilej na Księstwo Ołyckie i Nieświeżskie r. 1547, po określeniu herbu domowi radziwiłłowskiemu służącego pisze: "... originem vestram iam inde a proavis et ab avis quemadmodum accepimus ex vetustis baronum et indigenarum Ducum Lithuaniæ stirpe ante susceptam religionem christianam

deducatis

avstam?

dedicatis et Anstam (3) cum illustri quondam Mazoviorum duce consanguineo nostro nupsam habueritis... (dalej powtórzenie wyżej przywiedzionych słów przywileju maxymiljanowskiego) ...circo vetus supra memoratis avi nostri beneficium innovantes, cabendentes et amplificantes Te Nicolaum Radzivil marsalcum supr. fratresque Tuos Joannem et Nicolaum posteritatemque vestram presentem et futuram, non modo comites verum etiam illustres duces in nomine SSe Trinitatis, a qua omnis honor et dignitas promanat creavimus, fecimus, constituimus, declaravimus ac declaramus. Volentes... Quod extunc in antea perpetuis temporibus, Tu et supranominati fratres Tui Joannes et Nicolaus et Tua illorumque posteritas legitimo thoro procreata, sic pro veris et legitimis ducibus de supra nominatis arcibus et bonis videlicet Obyka, Kiejswyjsz, Dubinki et Birze habeamini.... Quoque et nobiles in vestris ditionibus creare et armis cohonestare possitis... etc. Dat. in Civit. Augusta Vindelicor. die 10 mensis decembris A° 1547. (podpisy ad calcem zoryginału ob. jak zmiit. Nro II.) tego przywileju Vidimus razaz nastepuje przez

krola

króla rzymskiego Ferdynanda
r. 1547 udzielony.

4.) Król Zygmunt-August zezwalając na sejmie piotrkowskim r. 1549 tytułu i rozszerzenia kwiecistego trzem wyżej wspomnianym Radziwiłłom braciom, ustą creationem Caroli V dokłada:
„.... sic ut si quis huic voluntati nostrae contravenire ausus fuerit, is in eandem poenas incurrat, quo literis imperatoriae maiestatis perscriptae continentur, ducentarum marcarum auri puri: quarum dimidia pars fisco nostro, altera dimidia pars partiterae cedere debebit... etc. Datum Piotrcoviae in conventione Gli feria 5. ante festum conversionis S. Pauli apostoli proxima quo fuit 24 mensis Januarij A. D. 1549. etc."

5.) przywilej Ferdynanda Illiniczowi r. 1553 dany, ustaje na słowach: „Id circo benigne contemplantes et considerantes Nficum Georgium Illinicz non solum ex veteri, nobili atque splendida familia originem ducere, verum etiam

de

Drukowany go p. Balinski w nowem wyd. Pamiętników Barbary T. I. s. 268 (1843. Warszawa. Jerozolimski)

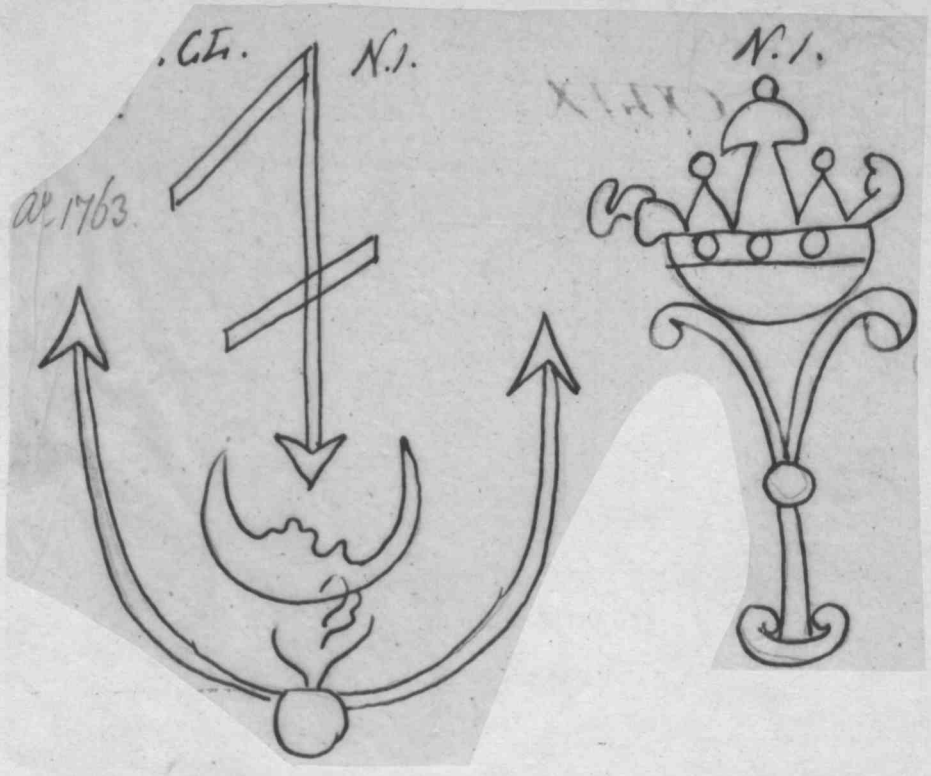
de Republica Christiana omnibus modis benemerere, studere; in primis vero erga Sanctum principem Dn. Sigismundum augustum Regem Poloniæ — — (dalej jak się powiedziało niedopisano.)

(Ob. Karthé.)

CXLIX.

CXLIX. (what Livius?)

460.

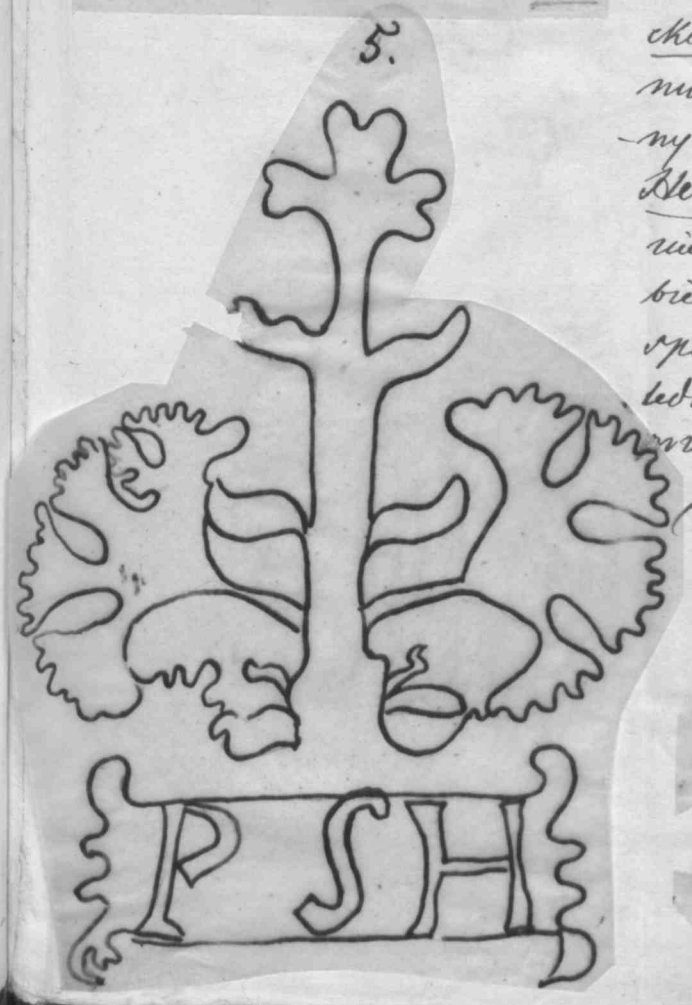
Ch.
156.

Genealogie
w Różnych Sprawach w Trybunale Koronnym pokładane w Anno
1763.
za punkcyj nowey Deputacky zio

Zbiór ten składa się z 172 różnej wielkości arkuszowych, półarkuszowych ćwiartkowych i mniejszych urywków genealogjów w odpisach. – Etykieta drukowana Ewarysta kuropatnickiego wdy bełzkiego, który będąc nowe Deputatem na Trybunał koronny, rodowody do dzieła swego o herbach zbierał. – Są to rzeczy notaty nadobrane, najczęściej bez dat pobieżnie robione zwykle do spraw spadkowych przez Strony dostarczane, ledwo że koniu do potrzeb i nazwisk wpadza. –

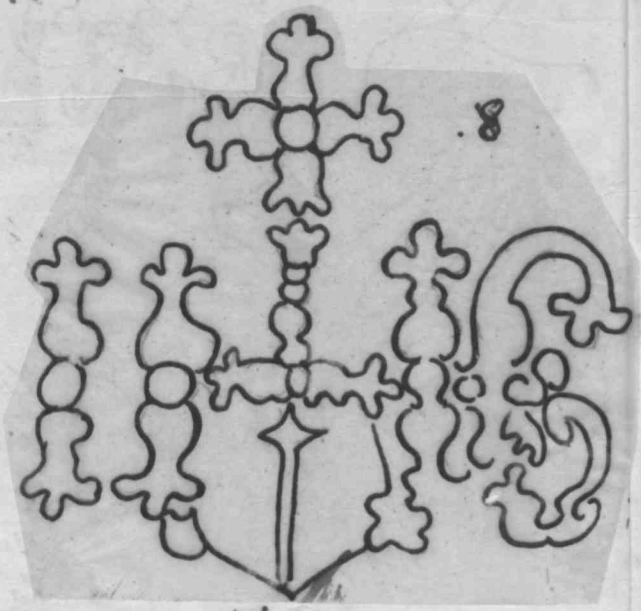
(Ob. filigr. papieru i oroz. kartki)

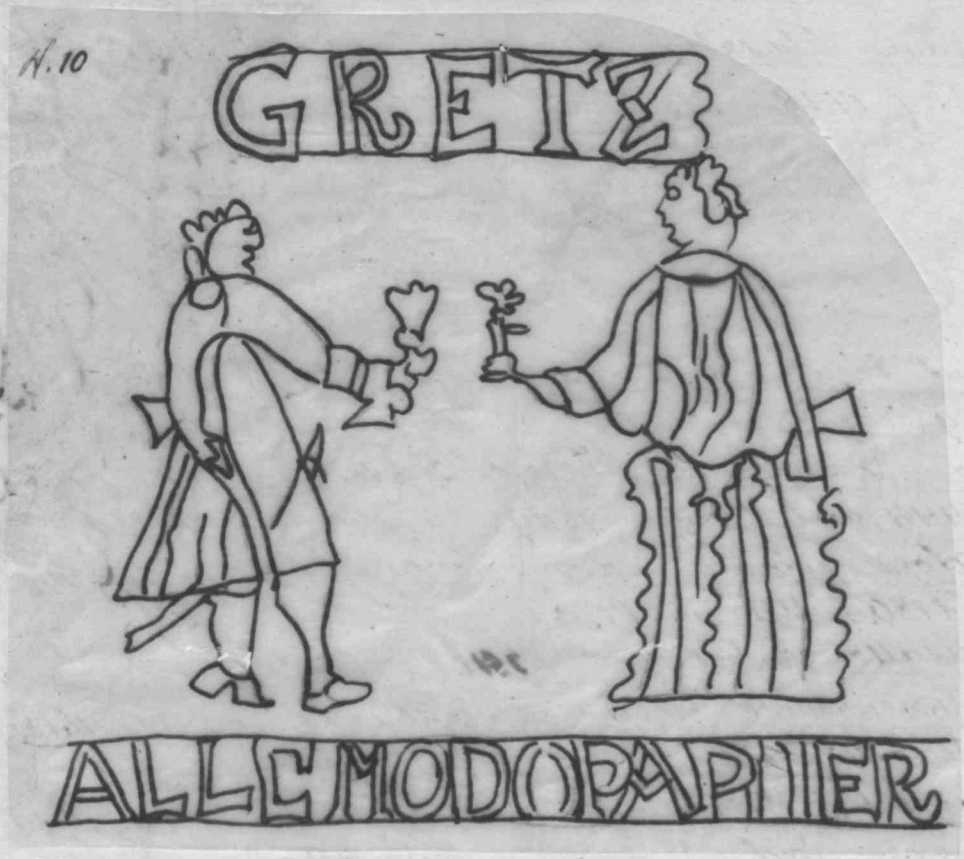
462.

N. 10

N. 11.

Rękopisma w tym Teczce III^m.

		strona
CI.	Opisanie klasztoru Jarosławskiego OO. Benedykt. itd. (1748–1757.) —— " ——	3.
CII.		
CIII.		
CIV.		
CV.		
CVI.	Pauli Franc. Parisii: Sarmatia Liber II^s et III^s (circa 1659.) autogr^s. — —— " ——	27.
CVII.	Joannis Longini ^s Dlugossi Historia polonica (1406–1444.) MSS. circa 1549. — —— " ——	59.
CVIII.	Historia polonica Joannis Longini ^s Dlugossi (1435–1480.) MSS. cir. 1770. — —— " ——	61.
CIX.	Miscellanea historica (1540–1611.) ——	62.
CX.	Polonentichia etc Andrzeja Lubienieckiego (1612. 1613.) —	87.
CXI.	Miscellanea historica (550–1700 cir.) ——	91.
CXII.	Sventoslai Orzelscii etc Historia polonica Libri VIII.– (1572–1576.) —— " ——	93.
CXIII.		
CXIV.	Rokosz pod Sendomirzem. (1606.) " —	98.
CXV.	Memoriale rerum gestar. in polonia etc Stanis. Radzivilli autore (1632–1648.) T. I. ——	102.
CXVI.	ejusdem operis Tomus II^s —— " —	103.
CXVII.	Memorjał rzeczy znaczniejszych itd. (1632–1652.) spisany przez Alb. Stanis. Radzivilla itd. — "	112.
CXVIII.	Annalium Fundationis Petriciana etc (1668–1688.) Stanis. Jos. Brzezanowski historiogr. petricianus —	155.
CXIX.	Historia belli moscovitica, turcica etc per Jac. Deriabkowicz, continens conscripta. (1740.) —	158.
CXX.	Vesp. Kochowski annalium Poloniæ Climacter Quartus. (1669–1679.) —— " —	162.

4.65

CXXI.
CXXII.
CXXIII.
CXXIV. annalium Urbis Leopolien. Tomus extravagans – auth. Ioa. Thoma Josephowic (1614 – 1700.) – 171.
CXXV. Codex archivalis civit. Leopolien. etc (Bartholomei Liniowowic: — " 174.
CXXVI. Relatio Status archidioc. Leopol. (Thoma Prawski canon. etc authore) 1623. — " 181.
CXXVII. Liber de Episcopatu et Episcopis varmiensibus per Thom. Peterum. 1594 conscr. — " 184.
CXXVIII. Vita Joannis Zamoyski Reinholdi Heidenstejni – 213.
CXXIX. Żywot Jerzego Ossolińskiego. (1595 – 1621.) autogr. – 261.
CXXX. Żywot tegoż. (odpis. xx. 1746 circiter.) — " 289.
CXXXI. Żywot tegoż. (odpis. xx. 1735 około.) — " 290.
CXXXII. Żywot tegoż. (odpis. xx. około 1760.) — " 291.
CXXXIII. Legationes Georgii Ossolińskii (1633 – 1636.) — 297.
CXXXIV. Specimen codicis diplomatici Martini Cromeri (1554.) — " — 304.
CXXXV. Series archivorum Regni etc in Thesauro reperibilium etc 1730 — " 371.
CXXXVI. Metrica Cancellaria maioris – augusti II Reg. (1697 – 1699.) — " — 380.
CXXXVII. Inwentarz ksiąg w metrice koronnej obojej. (1673 circ.) — " — 384.
CXXXVIII. Metryka pieczęci polowej (1695 – 1717.) " 397.
CXXXIX. Regestrum privilegior. etc – metrykis czyli sigillata pieczęci wielkiej – (1666.) — 399.

		Strona
CXL.	Ordynacya Miasta Krakowa etc. (1778 cir.) —	400.
CXLI.	Gravamina nobilit. prussia in convocatione regiomontana etc (1615.) —— "	407.
CXLII.	Registrum librorum communis bibliothecae Ord. praedicator. Leopol. (per Jathski lectorem) 1654 cir.	414.
CXLIII.	Curlandica et Livonica (1561—1617.) ——	419.
CXLIV.	Privilegia et Jura Ducatuum Curlandiae et Semigaliae. (1561—1737.) —— "	421.
CXLV.	Transactiones publicae (ab 1571—1589.) —	428.
CXLVI.	Fricius de D.te Severin etc opera Alberti de Rudnik Rudnicki (1632. cir.) ——	429.
CXLVII.	Apologia pro Libertate Reipublicae Andreae Lisiecki. 1624. (adjecta cr. 1746.) ——	439.
CXLVIII.	Transcripta Przywilejów XX.tom Dadzivilom Slurayss. (1548—1654.) —— "	451.
CXLIX.		
CL.	Genealogie wróżnych Sprawach w Trybunale Koronnym pokładane in Anno 1763 ——	461.

Rękopisma tego zeszytu rozpoznane i spisane w Odnowie d. 5.o grudnia 1840 roku —

Aleksander Batowski

Zarady Dziejów polskich mniéj krajów Ho-
wiańskich i Moskwy. wyjaśnienie rzeczy
co do pomnika mającego być postawionym
w Nowogrodzie na pamiątkę założenia państwa
moskiewskiego jakoby w 862 roku. przez
F. H. Duchińskiego

części druga:
oddział pierwszy krytyczny: wyjaśnienie nie-
których punktów spornych w dziejach Słowian
Litwy i Moskwy. oddział drugi podział
dziejów polskich i mniéj Słowian tejże dziejów
Moskali, na epoki, i ogólna charakterystyka
każdéj epoki. paryż

2792. w drukarni Lit. Renou: Maulde, pry
szlicy de Rivoli 194. —

1859 r. str. 1 – 48 (cztéry bryki)

Zarady dziejów polskich i mniéj
krajów słowiańskich
przez F. H. Duchińskiego
paryż
drukarnia (jak wyżéj.) roku mianą
(Tomik I-szy str I – XXXV. i części 1-a str. 3–98,

---

nazwa Słowianie czy Słowianie nie od słowa ani
od sławy u niego ale od Żmian — szlachcian
ludu mieszkającego przy- wiśle. – myśl ta mnie
na nie zupełnie pochodzenie sprowadza – Sła-
wianin – Slavus – sclavus – potrzeba od rzeki wi-
sła – visela, które nazwy pisarze często z
ludu biorąc wymawiali i pisali odwrotnie –
vitla – slavi – visela – sclavi – i stąd mniemanie
mi robiąc i inne słowiańskie pod nie podciągali
(str. 12–16.) zkąd w 10-m wieku serb – servus
od servus co prawie jedno sclavus pochodzi i ar-
tykuł rzeczy słowiańskich, nazwy ludowe przybrał
i zachował. (1-16 i 17. przy. dzieła.)

IV

W drugiej części. Dzieje jest cieniowych mgieł i nowych poglądów jako oczyszczonego w mostkiewiczowskich badaniach dziejach.

Müller dziejopis moskiewski, podług Karamzyna mówi że Rurowie mogli być Rodolanie ale nie starożytni, no nie dawniejsi. (Znamienne opuścili noty 240. T. I Karam. bardzo ważna, w której mówi że na Susdalu, gdzie mieszkało wes. mera, muroma, wyrazów niema słowiańskich jak: Bóg, Ojciec, matka, siostra, żona itd. s. 39.) — gabinet petersbur. starał zaprowadzić mniemanie o jedności pochodzenia Rusów, waragów i narodów od starożytnych Rodolanów itd. Dlatego Müller chciał dogodzić gabinetowi po cichu a zarazem skrycie wypalał formułę: że Rodolanie mogli być ojcami narodów zwanych Rusami, lecz nie starożytni. Gabinet nad będzie temu zdaniu zaprzeczał skolwiek do wnętrznej uczoności, potrzeba cy pierwotne nauki Müllera i jego, powyższe oświadczenie ich. Pisze o tym p. Sawelicz - Rostisławicz wydrukowane: Sławiańskie zbiorniki moskiewskie 1848. — Sławny Jędrzejowski referent akad. umiejętności petersb. za Katarzyny a później Aleksander, byli Karami za to że utrzymywali pierwotne zdanie Müllera mianowicie zasadnie carowej. Jędrzejowski otrzymał raz 100 pałek drugi raz Czterdzieści pałek i dostał za twarz od ministra dworu - o czem sam w mowie swej do senatu podał - wyjątki prawdy tego są w powyższym zbiorniku. (ob. o tym i o Müllerze uwagi w Duchińskiego C. III str. 46.)

nescit vti.

nam postquam victor violens
discepit ab hoste
non equidem dorso, non frenum
depulitore
Lic qui pauperiem veritus,
potiore metallis
Libertate caret dominum
vehet ingrues.

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1
62-002 Suchy Las
www.digital-center.pl
biuro@digital-center.pl
tel./fax (0-61) 665 82 72
tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.
Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.